HAYAT BİZİ YAŞAR



SEMRA ÖZDAMAR

KİBELE

HAYAT BİZİ YAŞAR

Yayınevimiz, Semra Özdamar'ın daha önce Sessiz Çığlıklar ve Kadırga'da Son Horon isimleriyla yayınlanan iki öykü kitabını bir arada sunmaktan kıvanç duyar. Bugüne dek sinema alanında olduğu gibi, edebiyat alanında da öykü, oyun ve senaryo dallarında çeşitli ödüller kazanan Özdamar'ın ayrıca Sekiz Kadın isimli bir öykü-röportaj ve Yalnız Kadın isimli bir oyun kitabı ve İngilizce'den dilimize kazandırdığı yirmi iki kitap çevirisi bulunuyor.

Semra Özdamar, toplumun farklı sınıflarından insanları bir araya getiren, onların arasındaki çelişkileri, ilişkileri ve bu ilişkilerdeki parçalanmışlıkları ortaya koyan, kültür çatışmalarını dile getiren, kimlik arayışlarına yer veren öykülerinde sağlam bir kurgu, sinematografik bir anlatım, özgün bir üslûp sergiliyor. Ama çok daha önemlisi, yazar çarpıcı bir dil, olağanüstü bir gözlem gücü ve duyarlılıkla anlattığı esinlenme, kavrama, uyanma, hatta aydınlanma anlarında, insan doğasının, giderek de yaşamın özünü yakalamaya çalışıyor ve gerçekten farklı bir bakış açısı ve ileri bir anlayış sunuyor.

Yayınevimiz, Özdamar'ın öykülerinin Türk öykücülüğündeki zirvelerden birini oluşturduğuna içtenlikle inanmaktadır.

ISBN 975-97028-0-0
9 789759 702809

THG 0064485 LEN

KİBELE

HAYAT BİZİ YAŞAR

Semra Özdamar

KİBELE

Akaşa Yayınları / Kibele Dizisi
No: 1

Bu Kitabın Tüm Yayın Hakları
Akaşa Yayın ve Dağıtım Ltd. Şti.*'ne aittir.*

Dizgi: *Bilginer Dizgi*
Baskı: *Özal Matbaası*
Kapak Baskısı: *Santra Ajans*
Kapak Düzeni: *Akaşa*

AKAŞA YAYIN VE DAĞITIM LTD. ŞTİ.
İstiklâl Caddesi Mis Sokak Tan Apt. No: 6/4
Beyoğlu - İstanbul
Tel: 249 20 15

İstanbul, Aralık 1995

Sevgili Anne ve Babamın Anılarına...

Sanki tüm evrende tek bir enerji devinmekte; çeşitlilikten, çokluk görüntüsünden hoşlanan bir "bir"lik hali bu. Sanki bu enerji değişik roller oynayarak, yani bizlerin oluşturduğu tüm bu kalıpları yaşayarak kendini tanımakta ve her yaşamla, her deneyimle anbean genişlemekte. Belki de bu yüzden, bizim hayatı yaşadığımızı düşünmek bir yanılsama; belki de gerçekte, hayat bizi yaşamakta...

KADIRGA'DA SON HORON

Emine Kadın güneşin ilk ışıklarının gözlerine vurmasıyla yorganı usulca sıyırıp oturdu yatakta. Saat sabahın beşi olmalıydı. Gözlerini kırpıştırarak düşündü: Şu anda köyde ne kadar millet varsa ayaktaydı herhalde. Yorgun yüreğinde garip bir kıpırtıyla ayağa kalkıp ağır adımlarla pencereye yaklaştı; aşağıda, derenin öte yanındaki evlere, evlerin bacalarına baktı: Hiçbirisi tütmüyordu. Başka gün olsa kadınlar birbirleriyle yarışırlardı, kim en erken tüttürecek bacasını diye. Ama bugün, bugün her günden başkaydı. Pencereyi açıp yüzünü sabah güneşinin cılız ışıklarına verdi. Küçük bir sevinçle öylece kaldı bir süre. Bunu da Sefer'e borçluydu. Kocasına. Yarım yüzyıl önce dağın doğu yamacına yaparken evi, "Güneş," demişti, "en erken bizim evimize doğacak. Bu berekettir..." Dağın doğu yamacına ve en yakın evden bir tüfek menzili uzağa yapmıştı evi. Hasımlarından korktuğu için... İçini çekti; en çok, korkusunu belli etmekten korkardı Sefer.

Düşüncelerinden sıyrılmak istercesine dönüp, kararmış dev ocağa yürüdü. Ancak ocağı yakmak gelmedi içinden hiç. Kimseler yakmamıştı ki bugün ocağını... Yine yatağa yürüyüp ucuna ilişti. Biraz uyuyabilseydi... Günlerdir, haftalardır şöyle doyasıya bir uyku haram olmuştu. Sonunda yastığının altına uyku böceği koymuştu çocukluğundaki gibi, yine kâr etmemişti. Ama dün gece yattığı yerden doğan aya bakarken

bir ara dalmış olmalıydı. Sefer'i görmüştü başucunda. Bir süre bir şey söyleyecekmiş gibi dikilmişti de, sonra vazgeçmiş gibi dönmüştü ardını Sefer. Yaşlı kadın doğrulup durdurmak istemişti onu ya, o anda yok olmuştu genç adam. Uzun boyuyla, iri gövdesiyle bir anda... "Belki de düş değildi..." diye mırıldandı kendi kendine. Belki yeni ayın bir oyunuydu. Dünyaya bereket ve uğur getirirken şu yaşlı kadını da sevindireyim azıcık demişti belki. "Ay..." derdi rahmetli ninesi, daha bir çocukken ona, "Ay yeniye geçmeden tohum ekilmez, tarla biçilmez, yaylaya çıkılmaz, yayladan inilmez, kuluçka basılmaz, ağaç kesilmez... Ay uğur ve bereket getirir insanoğluna." Ay doğmuştu dün gece ve bugün... Uzaktan gelen bir kemençe sesiyle sıyrıldı düşüncelerden. Telaşla ayağa kalkıp pencereye yaklaştı. Evet, kemençe sesiydi ve "Yol havası" çalıyordu! Yaşlı yüreği heyecanla kasıldı birden: Gidiyorlardı. Hepsi birden, onun gibi ihtiyarların dışında tüm köy gidiyordu! Yaylaya, Kadırga'ya... İşte, köprünün başında bir ucu görünmüştü bile yaylacıların. Başını pencereden uzatıp gözlerini iyice kıstı: En önde kemençeci, servi ağacından yayını, limon ağacından kemençeye sürte sürte yürüyordu. Ardından erkekler geliyorlardı; genç, orta yaşlı, çocuk, hepsi. Onların ardından da sığır sürüleriyle, kadınlar. Gidiyorlardı... Pencereye sırtını dönüp ne yapacağını bilemeden çevresine bakındı bir an. Sonra, aklına o anda gelen bir düşünceyle gidip köşedeki aynalı çeyiz sandığını açtı. Sandığın yıllanmış, o kendine has kokusuyla bir an geri çekildi. Sonra eğilip işlemeli bohçasını aramaya koyuldu. Bir ara eli sert bir cisme değdi. Hafif bir ürpertiyle baktı; Sefer'in tabancasıydı bu. Kısa bir an bakıp, sonra anılardan kurtulmak istercesine sandığın en altına itti silahı çabucak. Yorgan yüzlerini kaldırdı. Bohça oradaydı. Elleri birbirine dolanarak açtı: En üstte yemeniler duruyordu. İçlerinden beyaz işli siyahını ayırdı. Giysiler yemenilerin altındaydı. Üstteki, kır-

mızı güllerle süslü beyaz giysiye hüzünle baktı bir an. Sonra onu alıp en alta koydu. İkincisi, yeşil çiçeklerin yer aldığı sarı bir ipekliydi. Onu da beyazın altına koydu hemen. Sonuncusu, solgun güllerin süslediği siyah bir giysiydi. Geceliğini telaşla sıyırıp siyah giysiyi geçirdi sırtına. İşlemeli yemeniyle ak saçlarını örterek, tepesine bir yılandiş kondurdu. Yün şalını da alıp koşar adımlarla çıktı evden. Yaylacıların baş kısmı evin önüne ulaşmıştı bile. Küçük mısır tarlasını hızlı adımlarla geçip, şalına bürünerek beklemeye başladı. Erkekler adımlarını yavaşlatmadan, onu başlarıyla selamlayarak geçtilen önünden. Kadınlar ise adeta yüzlerindeki sevinci gizlemeye çalışarak gülümsediler ona. Emine Kadın onlara doğru birkaç adım atarak, "Uğurlar olsun!" diye seslendi, "Güle güle gidin..." Birkaç kadın dönüp, "Sağolasın Emine nine" dediler, "Sağlıcakla kal sen de..." İneklerinin süslü yularlarından çekerek uzaklaştılar sonra.

Emine Kadın dalgın bir yüzle baktı yaylacıların ardından. Şimdi yukarıya tırmanacaklardı. Hep yukarıya... Biraz olsun gücü olsaydı... Bu yıla dek hiç yaylaya çıkmamazlık etmemişti. Otçular Şenliği'ne ta Almanyalar'dan gelirdi insanlar. Dünyanın bir ucundan. Kendisinin ise bir günlük yola yetmiyordu işte gücü. Farkında olmadan yaylacıların ardından ağır ağır yürümeye başladı. Kadınlar rengârenk çiçekli giysileri, çepni yelekleri ve bordo-beyaz çizgili yeni peştemallarıyla gidiyorlardı önü sıra. Bir iç geçirdi. Kadınlardan biri dönüp, "Hayrola Emine nine?" diye sordu o sırada. "Hiç..." diye durdu o vakit yaşlı kadın, "Hadi uğurlar olsun..." Sonra yine dalgın bir yüzle yürümeye başladı. İnekler dikkatini çekmişti bu kez: Kadınlarla yarışırcasına süslenmişlerdi hayvanlar. Alınlarından, boyunlarından, sırtlarından en can alıcı renklerde dokunmuş püsküller, süsler sarkıyordu. "Bilirlermiş gibi," diye usulca güldü, "nasıl da edalı yürür kancıklar..."

Bu kez de genç kızlardan biri dönmüş, sorarcasına bakıyordu ona. Emine Kadın yine durarak, "Uğurlar olsun, uğurlar olsun da..." diye seslendi kendini savunurcasına. Sonra, "Ah kızım..." diye üzgün bir yüzle baktı kızın ardından, "kendimi bildim bileli çıkarım ben Kadırga'ya. Önceleri anamın sırtındaki küfede... Yetmiş yıldan çok bilirim Kadırga'yı..." Yeniden yürümeye başladı farkında olmaksızın. "Göçerlik bu toprağın insanının kanına işlemiş zaten..." diye düşünüyordu bir yandan da, "Şurada bir yerlere yerleşeli ne kadar olmuş ki?" Ama, nereyi yurt tutmuş olurlarsa olsunlar, her Temmuz'un üçüncü cuması, onca köyün insanı Kadırga'da toplanmaz mıydı? Başka yollardan, başka başka giysilerle ve türkülerle ama sonunda hep Kadırga'da... Bütün yaylalar şenlikti bugünlerde. Tüm yollar, insanlar, toprak... Yaşlı kadının düşündüklerini pekiştirircesine bir türküye başlamıştı şimdi yaylacılar: "Kadırga çimeninde / Gelir oturur kızlar/ Bilmeyenler zanneder / Gökten inmiş yıldızlar..."

Genç kadınlardan biri topluluktan ayrılmış ona doğru geliyordu şimdi. Emine Kadın suçlu bir çocuk gibi durup bekledi. Genç kadın sırtındaki küfesiyle yaklaşıp, "Hadi nine..." diye omuzlarından tutarak durdurdu onu, "Dön artık. Yazık canına, gelme daha öteye..."

Yaşlı kadın, "Bırak beni..." diye silkindi o zaman birden, "Bırakın beni kendi halime. İlişmeyin bana!" Berikinin şaşkın bakışları arasında yürümeye başladı. Bir yandan da, "Kendi haline baksa ya..." diyordu sinirle, "Sırtında bir küfe; içinde kumanyaları, üst başları, örtüleri, ineklerin yemi; yetmezmiş gibi en üstte de bir beşik, beşikte de bir bebe... Benim küfe yok sırtımda hiç değilse." Ama yine de, genç kadın hızlı adımlarla onu geçip yaylacılara katılmıştı bile.

Emine Kadın, uçucu bir öfkeyle baktı bir an gidenlere. Sonra çevreye bakınarak bir şeyler arandı. Az ötedeki kayın ağacının kırılmış dallarından birini görünce o yana seyirtti

ve yapraklarını sıyırarak dalı çıplaklaştırdı. Yere dayadı bir ucunu: Bu iyi olmuştu işte. Dalı baston gibi kullanarak daha hızlı yürümeye başladı. Bundan böyle kayalık bir arazide tırmanacaklardı yukarıya. Hep yukarıya... İkircikli bir halde dönüp aşağı yamaçlara baktı: Sabah güneşi rengârenk çiçeklerin üzerlerindeki çiğ taneciklerine vuruyor, toprak ışıl ışıl yanıyordu adeta. Bir an dönmeyi düşündü. Yolun en güç kısmına gelmişlerdi, tırmanmak ölüm demekti belki de. Ancak gitmezse ihanet olacaktı sanki bu. Geçmiş yıllara, Kadırga 'ya, Sefer'e... Tırmanmaya koyuldu. Kaç gündür Sefer'i görüyordu düşünde. Düşe benzemeyen bir düşte... Kadırga'daydı Sefer. Koskoca düzlükte bir başına. Öylece durmuş bekliyordu. Bir işaretti bu işte, gitmemek olur muydu? Var gücüyle daha hızlı tırmanmaya başladı kayaları. Birden can acısıyla durdu: Sivri kayalardan biri elini kesmişti. Kuşağının arasından mendilini çıkartarak sardı kanayan yeri. Bir yandan da sis basmaması için dua ediyordu içinden. Siste hiç göremezdi tırmanacağı yolu, taş gibi devrilip giderdi dağdan aşağı. Bedenini yavaş yavaş yukarı doğru çekmeye başladı. Az sonra tepeye ulaştığında, yaylacıların dinlenmek için durduklarını gördü. Oturdu o da bir kayanın üstüne. Başını kaldırıp da insanlarla yüzyüze gelince, kendisine yadırgayan bakışlarla baktıkları duygusuna kapıldı bir an. Yüzünü ovaya döndü o vakit. Ne düşünürlerse düşünsünlerdi. Bir gün... Günün birinde onlar da onun gibi olacaklardı nasıl olsa. Aşağılara baktı. Mısır tarlaları sabah yeliyle ürperiyorlardı. Bu yıl zor ekmişti mısır tohumlarını küçük tarlasına. Oysa bir zamanlar derenin kıyısından suları sıçrata sıçrata giderdi değirmene mısır öğütmeye. Gelecek yıl ne olacaktı? İçindeki sıkıntıyı hafifletmek istercesine, karşı dağdan akan "uçarsu"ya baktı. Kayaların üzerinden doludizgin akan suya karışıp gitmek isteğiyle durdu bir an. Sonra döndü: Yaylacılar yola çıkmaya hazırlanıyorlardı. Üstünü başını silkeleyerek

kalkıp yürüdü.

Kemençeci yol havası çalmaya başlamıştı yeniden. Kuzu melemeleri, inek çıngırakları, insan sesleri ve kahkahaları yanıt verdi kemençenin ince sesine. Emine Kadın içinde garip bir coşku duydu o anda. Bunca yıldır, bunca ağır iş biraz gönül şenliği olmadan çekilir miydi hiç? İmeceler de hep şenlikli olurdu böyle; kadınlar türküler çağırarak tarla çapalarlar, erkekler yarışarak çayır biçerlerdi. Ama bu Kadırga'daki şenliğin benzeri yoktu. Gitmemek olur muydu? Hem Sefer onu orada...

Kulakları tıkanmaya, daha güç soluk almaya başlamıştı artık. Başınının döndüğünü hissediyordu. En az bin metre yükseğe çıkmış olmalıydılar. İçinden bir duaya başlayarak bedenini çekti yukarı...

Obanın toplanacağı Ali Düzlüğü'ne ulaştıklarında güneş tam tepeye çıkmıştı. Emine Kadın yola çıktığına pişman olmuştu çoktan. Ancak tek başına geri dönemeyeceği için sürdürmüştü bu ölümcül tırmanışı. Uzaktan düzlüğü görünce, "Çok şükür," diye mırıldandı. Dili damağı kurumuştu saatlerdir. Az ileride akan küçük dereyi görünce gözlerinde cılız ışıklar yandı. O yana doğru güçlükle birkaç adım atıp çömeldi, suyu tekrar tekrar avuçlayıp soluksuz kalana dek içti. Yüzüne, boynuna, göğsüne çarptı suları. Yemenisini çözüp yeniden bağladı. Doğrulup üstüne başına baktı: Çarıklarından biri kenarından yırtılmıştı azıcık. Utandı. Şimdi öteki köylerden eski tanışları göreceklerdi onu böyle. Böyle yırtık çarıkla şenliğe gidilir miydi hem? Çaresiz, kendi köylülerinin ardından yürümeye koyuldu. Son tepeyi de aşıp düzlüğe kavuşunca tüm yorgunluğu bir anda silindi sanki: Yüzlerce insan toplanmıştı düzlükte. On köyün insanı. Durup gururla izledi. On köyün insanı bir araya gelip bir oba oluşturacaktı: Eskala Obası'nı. En büyük, en gösterişli obayı! Yarın... Yarın Kadırga'yı sarsacaktı Eskala'nın adımları...

Yeşil düzlük; beyaz, kırmızı, sarı çiçekli giysilerden, kahverengi küfelerden, sarı ineklerden, siyah şemsiyelerden görünmez olmuştu. Dalgalanan bu renk denizinin uğultusu gökyüzüne ulaşıyordu. Yaşlı kadın kalabalığın içinde tanıdık yüzler bulmaya çalıştı. Ancak kimseyi göremedi. Tedirgin durdu bir an: Eskilerden kimse gelmemiş miydi bu yıl? Yoksa... kimseler kalmamış mıydı? Yüzlerce insanın arasında yabansı bir yalnızlıkla kaldı bir süre. Düdüklerin bir anda çalınmasıyla sıçradı yerinden. Çevresine baktı: Kadın erkek, onca köyün yüzlerce insanı otlağın başına doğru yürüyordu. Kesim birazdan başlayacaktı. Az sonra, on köyün muhtarının aynı anda ellerini kaldırıp indirerek işaret vermeleriyle, kadın erkek yüzlerce insan ve hayvan aynı anda otlağa daldılar. Emine Kadın, coşkuyla yarışarak koşan insanların ayaklarının altında ezilmemek için var gücüyle kenara sıçrayarak iri bir kayaya yapıştırdı sırtını. Bastıramadığı bir panik duygusuyla, önünden ardından koca bir toz bulutuyla akan kalabalığa baktı. Bir an sonra tek başına kalmıştı. Biraz soluklanınca baktı gidenlerin ardından. Kadınlar ve erkekler hep birlikte uzun boylu otları hızlı devinimlerle biçerek ilerliyorlardı. Çoğunluğunu sarı, kahverengi sığırların oluşturduğu süslü hayvanlar ise arada, otlağın yeşil otlarını, papatyalarını ve düğün çiçeklerini iştahla kemiriyorlardı. Çayır koca bir sofraya dönüşmüştü.

Yaşlı kadın dalgın bir yüzle bakıyordu artık. Az mı orak sallamışlardı Sefer'le birlikte şu otlakta? Gencecik bedenleriyle her şeye meydan okuyarak... Başını çevirdi bunaltıyla. O vakit tanıdık yüzler gördü birden. Az ilerideki ağaçların altında oturmuş dokuz-on kadın, ondan yana bakıyorlardı. İçinde o anda yükselen çocuksu bir sevinçle o yana doğru seyirtti hemen. Yaşlı kadınlar, yüzlerinde aynı çocuksu sevinçle kalktılar ayağa, Emine Kadın'a doğru birkaç adım attılar. Emine Kadın sessizce kucaklaştı hepsiyle. Sonra, "Bak hele

şunlara..." dedi ağlamaklı bir sesle, "Ne iyi ettiniz de geldiniz... Ne has ettiniz de..."

"Sen de, da! Sen de!" diye omzuna şakacıktan yumruklar attılar o vakit kadınlar. Hep birlikte, az ötede toprağa çökmüş yaşlı, dermansız erkeklere sırtlarını dönerek, köylerinden, birbirlerini görmeyeli beri olan bitenden konuştular. Ağızlarında diş, gözlerinde fer kalmamıştı ama oraya dek gelebildikleri için duydukları sevinç uçucu ışıltılarla yansıyordu yüzlerinden. Sohbet uzadıkça bu ışıltılar birer birer sönmeye başladı. Geçen yıl aralarında olan iki kadın Allah'ın rahmetine kavuşmuştu bu yıl. Orada bulunan kadınlardan birinin de kocası ölmüştü bir süre önce. Ötekisi, geliniyle geçinememiş, bir göz evde yalnız yaşamaya başlamıştı. Bir diğerinin romatizmaları iyice azmıştı. "Benim de gözüme perde iniyor artık..." dedi Emine Kadın, söz sırası ona gelince,"Gün günden kötülüyor... Oğlan da ailesini alıp yerleşti artık İstanbul'a. İyice kaldım mı bir başıma..." Kadınlar üzgün yüzlerle bakıp "Hep öyle, da..." diye içlerini çektiler, "Hep öyle..." Sonra suskunluklarına gömülüp öylece kaldılar.

Hava kararmaya, yonca yaprakları da kapanmaya yüz tuttuğunda, dev otlağın tüm otları biçilmişti. Yaylacılar yorgunluktan sızlayan bedenlerini ladin ormanına doğru sürüklediler. Hayvanların kışlık otunu hakça bölüşmenin rahatlığıyla derin uykulara dalıp, Kadırga için güçlerini toplayacaklardı artık. Son güçleriyle çam dallarını toplayıp, birbirine çattılar; üstlerine cicim örtülerini serip, en üste de çam dalları örterek tuyluklar kurdular. Dev ateşler yakıp çevresinde ısındılar. Kadınlar ineklerin iyice gürleşmiş sütlerini sağıp dev kazanlarda kaynattılar. En son mısır ekmeğiyle çökelek yiyip, ayaklarını ateşe vererek küçük tuyluklarında uykuya çekildiler.

Emine Kadın bir çam ağacının sakızlı dallarının altına oturmuş, dalgın bir yüzle, ateşin çevresine dizilmiş, gözleri

açık uyuyan ineklere bakıyordu. Bir de kendisi kalmıştı herhalde gecenin bu saatinde gözleri açık. Yorgunluktan tüm bedenine iğneler saplandığını hissediyor, ama yine de uyuyamıyordu. Tüm günü birlikte geçirdiği öteki yaşlı kadınlar, çevredeki çamların altına, beraberlerinde getirdikleri kalın örtülere sarınarak yatmışlardı. Horultuları duyuluyordu sessiz gecede. Yün şalına sıkıca sarınarak, böyle hazırlıksız yola çıktığı için kızdı kendi kendine. Neyse ki kadınlar ekmeklerini bölüşmüşlerdi onunla. Başını kaldırıp, yıldızların kaynaştığı, yeni ayın parlak beyaz bir orak gibi asılı durduğu gökyüzüne baktı. Böyle yükseklerde ne kadar da yakın görünüyordu şu gök kubbe... Birden bir yıldızın kaydığını görür gibi oldu. Evet, küçük, silik bir yıldız kayıp gitmişti yeryüzüne doğru. Bu, ölüme işaretti! "Her insanın bir yıldızı vardır..." demişti ninesi, çok yıllar önce bir gece birlikte gökyüzüne bakarlarken, "O yıldız kaymayagörsün..." Onunki olabilir miydi bu? İliklerine dek üşüdüğünü hissetti birden. Hastalansa başını bekleyecek, öldüğünde ardından dua edecek bir kimsesi yoktu artık. Oğlu da onu bırakıp gitmişti işte sonunda. Giderken "Sen de gel ana" demişti ya, o nasıl koyup giderdi bu toprağı, bu suyu, havayı. Sefer'le paylaştığı her şeyi... Ama, oğlu gitmişti. Oysa ne umutlarla büyütmüştü onu, bir başına. Doğduğunda göbek bağını orta direğin dibine dikmişti, oğlu evin direği olsun diye. Ama, gitmişti işte. Sefer gittikten sonra hiçbir şeyin ona acı veremeyeceğini düşünmüştü hep ama... Birden, az ilerideki çatallı ağacın sık yaprakları arasında bir gölgenin kımıldadığını seçti. Yüreği garip, dayanılmaz bir heyecanla çarpmaya başladı: Sefer'di bu! Uzun boyu, geniş omuzları karanlıkta bile seçiliyordu. Sefer'di, elini uzatmış onu çağırıyordu üstelik. Evet, sessizce gelmesini işaret ediyordu ona! Bastonuna yaslanarak telaşla kalktı ayağa. O yana doğru yürüyecekken, tuylukların birinden bir başka gölgenin çıkıp, sessizce önünden geçtiğini gördü. Genç bir

kızdı bu ve ayaklarının ucunda usulca koşarak, o uzun boylu, geniş omuzlu gölgeye doğru süzülmüştü! Emine Kadın, birbirlerine kenetlenerek gecede uzaklaşan iki genç bedenin ardından hüzünle baktı. Ateş böcekleri kendisiyle alay edercesine yanıp sönüyorlardı onlardan kalan karanlık boşlukta. Döndü, gücünü giderek yitiren alevlerin çevresindeki tuyluklara baktı. Kadınların ve erkeklerin koyun koyuna uyudukları tuyluklardan yükselen horultular derin sessizlikte düzensiz korolar oluşturuyordu. Ötelerden bir dirvana kuşu yanıtlıyordu adeta bu sesleri. Kadın-erkek, birbirlerinin sıcaklığında uyuyordu hepsi... Kadınların çoğu yakınırdı kocalarından ama. Neler çekerlerdi neler... Oysa o hiç çekmemişti Sefer'den. Çok az birlikte kaldıklarındandı belki. Ne iyi adamdan doyulurdu, ne de iyi günden... Hiç kötü bir anısı yoktu işte ona dair. O lanetli, o uğursuz günden başka... Üstünde siyah pantolonu, ak ketenden yakasız gömleği, cepkeni ve iri, gösterişli gövdesiyle ama tabancasız evden çıkıp gittiği o günden başka... Çıkıp ardından bakmıştı o gün, nedense. Olacaklar içine doğmuş gibi... Ardından bakarken ayak izlerini sevmişti içinden. Koca koca izleri. Sonra o izlere yağmur yağmış, kar örtmüş, sıcak rüzgârlar silip götürmüştü ama, Sefer bir daha hiç görünmemişti. Hiç...

Yüzüne vuran bir damlayla sıyrıldı düşüncelerden. Ardından başka damlalar, çamların sakızlı dallarından süzülerek düştüler toprağa. Emine Kadın, "Öyle ya," diye mırıldandı kendi kendine, "orman yağmurun yularıdır." Yün şalına bir kez daha sarınarak, başını, rüzgârla yağmurun kucaklaşarak ürperttikleri yüzyıllık çamın gövdesine yasladı. Yağmur bereketti. Toprağı canlandıracak, yarın Kadırga'daki şenliğe can katacaktı.

Ertesi sabah yaylacılar ladin, kayın ve kızılağaçların uçurumlarla biten dik yamaçlarda sessiz yeşil korolar oluşturdukları yol boyunca günün ilk ışıklarına yüzlerini vererek

mutlu gülümsemelerle yürüdüler. Emine Kadın gerilerde yol alırken yalnız değildi bu kez. Öteki köylerden gelen bir düzine yaşlı kadınla ağır ağır yürüyordu. En önde yürüyen kemençecinin çaldığı Karadeniz havası trivona ve kilimçiha kuşlarının sabah ötüşlerini bastırıyordu. Uzun bir süre yukarı, hep yukarı tırmandıktan sonra, ileride Ziganalar'ın zirvesi göründü. Artık çevrede tek bir ağacın bile görünmediği yoksul bir doğanın içinde yol alacaklardı Kadırga'ya dek. Yer yer uzun yapraklı sarı bir çiçek boy veriyordu yalnızca. Emine Kadın eğilip bunlardan birini usulca koparttı. Her bahar göçü başlatan çiçekti bu. Var-gel çiçeği. Yaylaların yöre halkına yolladığı sessiz çağrılar... Siyah giysisinin göğsüne adeta utanarak iliştirdi sarı çiçeği.

Artık bulutların üzerinde yürüyorlardı sanki. Sis bulutlarının üzerinde. Sis Zigana'nın zirvesinden kopup yaylacıların başlarından süzülerek aşağılara inmişti birkaç dakika içinde. Emine Kadın bir baş dönmesiyle durdu. Bir günlük yolu düşe kalka, soluk soluğa tırmanmış, yağmurun ve soğuğun iliklerine işlediği bir gece geçirmiş, Kadırga'nın yamacına ulaşmıştı sonunda ama gücünün de sonuna yaklaştığını hissediyordu artık. Yine de bastonuna yüklenip, ayaklarını sürükleyerek tırmanışı sürdürdü.

Eskala Obası'nın başı Kadırga'ya ulaşmıştı az sonra. Dağların sırt sırta verdiği, yağmurun ve sisin kol gezdiği bu çetin topraklarda insanlar adeta taptıkları iki şeye birden kavuşmuşlardı sonunda: Güneşe ve düzlüğe... Sevinç çığlıkları birbirine karıştı bir anda. Bu sesleri, düzlüğün karşı sırtlarında toplanmış öteki obalar yine haykırışlarla yanıtladılar. Emine Kadın ayaklarının altındaki toprağın sarsıldığını duydu. Bir an durup, tepelerde yankılanıp çoğalan sesleri dinledi: Şenlik başlıyordu işte! İçinden kopup gelen anlık coşkuyla hızlandırdı adımlarını. Ancak, öteki yaşlı kadınları geride bıraktığını fark etti az sonra. Utanarak durup bekledi.

Hep birlikte tepeye ulaştıklarında, Eskala Obası Kadırga'ya girmek için sıra olmaya başlamıştı bile. Yaşlı kadın tepede soluk soluğa durup çevreye baktı. Koca yeşil düzlük binlerce insanın oluşturduğu binbir renkli bir gökkuşağıyla çevrelenmişti sanki. Çöktüğü yerden, yaylanın sırtında öbek öbek kaynaşan obalara baktı. Tam karşılarına toplaşmış olan Oğuz Obası'ydı. Neredeyse Eskala kadar büyük bir obaydı Oğuz. Oğuz'un sağ yanındaki Ören, sol yanındaki Çelike Obası'ydı. Şu kendilerine en yakın olan da Kızılağaç. Az ötede ise Sarılı ve Şah Melik Obaları sancak açmış bekliyorlardı. Ama yine de en görkemlisi kendi obalarıydı: Eskala Obası. Sefer'in çığlıklarıyla heybetlendirdiği şanlı Eskala Obası! Obanın dalgalanmasıyla bastonuna yaslanarak kalktı: Obabaşı, elinde sivri değneği, obayı yürüyüş sırasına sokuyordu. Yüzlerce insan kol kola Kadırga'nın göbeğine yürüyecekti! En öne erkekler geçti. İçlerinden ikisi obanın sancağını açtı. Erkeklerin ardına genç kızlar sıralandılar. Genç kızların ardına, yeni gelinler. Onların da ardına, orta yaşlı kadınlar. Tüm kadınlar, arka sıralara doğru canlılığını yitiren renklerde peştemalları, işlemeli yelekleri, kuşakları ve boncuklu yemenileriyle ilerleyeceklerdi. Emine Kadın hüzünle gerilere çekildi yeniden. O en arkada yürüyecekti. Öteki yaşlı kadınlarla; bastonları ve siyah giysileriyle...

Koca şenlik alanının bir kıyısına pazar kurulmuştu. Obalardan önce gelip, tezgâhlarını çadırların altına kurmuştu pazarcılar. Kesilmiş yüzlerce koyun, dana, kuzu, parça parça satılmak üzere ağaçlara asılmıştı. Kasalarla içki, meyve, iplere asılmış ucuz giysi, boncuk, saat, peştemal, kaset, ayakkabı tezgâhları çığırtkan satıcılarıyla şenlikçileri bekliyorlardı. Arada dolaşan baloncular, seyyar köfteciler ve makinalı tüfekleriyle iriyarı jandarmalar da bu dağ pazarına renk, koku ve korku katıyorlardı.

Tüm obalar, tepelerden aynı anda çığlıklar atarak, na-

ralar savurarak inmeye başladılar. Her oba, yek diğerinin sesini bastırmak istercesine, dev masal kuşlarının çıkarabileceği çığlıksı nakaratlarla, koşarcasına ilerliyordu düzlüğün en düz yerine doğru. Emine Kadın soluk soluğa obanın en arkasında yürürken yabansı bir coşku duydu yine içinde. Ne vakittir hiç duymadığı... İşte yalnızca bunun için, bu an için değmişti ölümü bile göze alarak çıkılan bu yol. Ötekiler de öyle değil miydi sanki? Şu önü sıra yürüyen kadınlar... Tütünde, mısırda, çayda geçen ayların yorgunluğunu, sıkıntısını bu şenlikte çıkarmak için beklememişler miydi sanki bir yıl boyunca? Ne kadar bunalmış, acı çekmişlerse o kadar bağıracak, çığlıklar savuracaklardı gökyüzüne. Oğlan anaları binlerce kız içinden kız beğeneceklerdi bugün; kız anaları ise binlerce görücünün önünde kızları yüzlerini kara çıkarmasın diye dua edeceklerdi. Hele genç kızlar, erkekler... O ne yürek kaldıran heyecandı. En güzelini, en gönendiricisini yaşamamış mıydı yıllar önce kendisi? Kadırga başkaydı...

Kadırga'nın göbeğine gelmişlerdi sonunda. Obabaşı, sopasını kaldırıp bağırarak durdurdu yürüyenleri. Erkekler bayırın altındaki namazgâhta hep birlikte namaz kılacaklardı şimdi. Sakal bırakacak olanlar sakal duası yapacak, hacca gidenler geride kalanlarla helalleşecek, asker olanlar el öpüp hayır duası alacaklardı.

Erkekler hep birlikte aşağı inerlerken, kadınlar tüm renkleri ve sesleriyle kendilerini çağıran pazara coşkuyla gülüşüp söyleşerek daldılar. Emine, öteki yaşlı kadınların arasında, burularak baktı gidenlerin ardından: Böyle sekerek yürümek, böylesine çıngıraklı kahkahalar atabilmek için neler vermezdi ki... Usuna, ninesinin ölmeden bir gece önce söylediği, bir maniyi andıran o sözler geldi: "Gençliğim geçti kuş gibi," demişti yaşlı kadın, "İhtiyarlık geldi kış gibi. Dünyayı geçirdim düş gibi..." Gözlerini yumdu. Onunki düş değil, karabasandı yalnızca... Düş burada kalmıştı: Kadırga'da.

Onu bulmak için gelmişti belki de son kez. Başını kaldırıp, bir şeyler aranırcasına baktı çevreye. Nerede bulacaktı ki onu? Ne kadar da değişiyordu her şey. Hiç durmadan. "Şu çadırlara bak..." dedi kendi kendine, "Eskiden kıl çadırdan başkası kurulur muydu Kadırga'ya? Şimdi hepsi silme naylon olmuş..." Kadınlar el emeği çarıklar giyerlerdi bir vakitler Kadırga için; şimdi hepsi mavi, sarı, turuncu naylon ayakkabılar geçirmişlerdi ayaklarına birbirlerine özenerek... Ya o üstlerindeki, ta Oğuz boylarından kalma çepni yelekleri? Bir vakitler geceler boyu göz nuru dökerek elleriyle işledikleri kıvrım kıvrım motifler, baklava dilimli süsler artık makina işi olup çıkmıştı... Ya başka memleketlerden, başka şehirlerden gelip de şu yaylanın ucuna yığılan arabalar? Bir vakitler doru, kula, kır küheylanlar tepişirdi orada yalnızca... Acımasızca değişiyordu her şey... Başını elleri arasına alıp ovuşturmaya başladı. Anılarının en can alıcısıyla yüz yüze gelmişti yine: Kan davası bile yok oluyordu artık. Oysa ne canlar, ne ocaklar söndürülmüştü bir vakitler. Kurbanlardan biriydi Sefer. Kurbanlardan biri... Başını, acıyla bunalarak iki yana salladı. Şimdi eskisi gibi ölmüyorlardı erkekler, gurbete gidiyorlardı yalnızca. Oğlu gibi... Ayrılık ölümün yerini almıştı ama yalnızlık hep aynı kalmıştı... Bir can şenliği, bir insanı olmadan nasıl geçecekti artık zaman? Sıkıntıyla keşanını geriye itti. Güneş yükselmeye başlamıştı, birazdan yakardı adamı. Siyah şemsiyelerinin altına sığınmış öteki yaşlı kadınlara baktı. Bir şemsiyesi bile yoktu yanında. Keşanını yine indirdi gözlerine.

Erkekler geliyorlardı. Kadınlar ise pazarın bir ucundan görünmüşlerdi ellerinde alışveriş torbalarıyla. Horon vakti gelmişti artık. Kemençeciler yayları usuldan kemençelere sürterek gelip obaların horon tepecekleri düzlüklerde durdular. Her oba kendi arasında toplanmaya başladı yine. Emine Kadın, yalnızlığının kabuğunu çatlatan garip bir coşku duy-

du yine içinde. Ne çok insan vardı şu dünyada... Nasıl da insana kesmişti yine Kadırga'nın sırtı... Kalktı, ön tarafa doğru yürüdü. Az sonra başlayacak horonu görmek istiyordu. Kırmızı güllü beyaz giysileriyle ve ürkek arayışlarla çevrede göz gezdiren genç kızların yanında durdu. Kendisine baktıklarını görünce çekingen gülümsedi onlara. Kızlar ona şöyle bir bakıp, yaşlı kadının kendilerine anımsattığı o gelecekten sakınmak istercesine hemen çevirdiler başlarını. Emine Kadın'ın gülümsemesi bir anda donup çarpıttı yüzünü. "İşte böyle..." diye mırıldandı kendi kendine, "İşte böyle..." Birinin kendisini dürttüğünü fark etti sonra. Döndü: Obabaşıydı. Oğlu yaşında bir adam ama obabaşı. Yine gülümsemeye çalıştı. Ancak obabaşı asık bir yüzle, "Geriye..." dedi sopasıyla dürtmeyi sürdürerek, "Sırana, hadi geriye..."

Emine Kadın, korku ve acının ele geçirdiği bir yüzle geri geri yürümeye başladı. Kuralı bozmuştu. Yaşını unutarak Kadırga'ya çıkmış, yaşını yok sayarak öne geçmişti şimdi de. Bir düşün ardında yitirmişti kendini... Nereye gittiğini bilmeden, kendini unutmak istercesine hızlı hızlı yürümeye başladı. Horon için toplanan insanların arasından geçip, farkında olmadan pazara girdi. Meyve, içki, et tezgâhlarının arasında düşteymişçesine yürüyüp, göz alıcı renkleriyle iplerde salınan giysilerin, takıların olduğu bölüme girdi. Az ilerideki tezgâhın ardında bir adam, şişirdiği balonları oğluna bağlatıyor, sonra da ispirtolu boyalarla balonlara tavşan ağzı, gözü çizip satıyordu. Emine Kadın titreyen ellerini usulca uzattı balonlara. Ancak, baloncunun ve tezgâhın çevresini almış çocukların yadırgayan bakışlarını hissedince ateşe değmişçesine çekti hemen elini. Bastonuna yaslanarak hızlı adımlarla uzaklaştı oradan. Onun zamanında neredeydi bu balonlar? Bu ses çıkaran oyuncaklar, bu mavi gözlü bebekler? Dünyaya erken gelmişti demek. Şimdi de geç kalmıştı işte... İçini çekerek, ucuz ama renkli giysilerin, yemenilerin,

parlak boncukların, irili ufaklı aynaların dizili olduğu bir tezgâhın önünde durdu. Tezgâhtakilere, engel olamadığı bir özlemle baktı yine, ancak elini sürmeye çekindi bu kez. Her şeyini yitirmiş, çırılçıplak kalmışçasına sarındı yün şalına. Başını çaresizlikle kaldırıp bakınca, tezgâhın üstünden sallanan aynalarla yüz yüze geldi. Aynaların parlak yüzeyinde yaşlı, yıpranmış, kararmış yüzünü gördü acıyla. "Niye?" diye isyanla sordu o vakit. Niye insanın yüzü böylesine yaşlanırken, gönlü bu kadar genç kalıyordu? Neden hâlâ sevgi istiyordu? Sefer'in sıcaklığını yitireli bunca yıl, kırk yıl olduğu halde niçin hâlâ? Birden onun yüzünü gördü küçük bir aynada. Gözlerini... Yüreği heyecandan kasılarak döndü: Yalnızca çocuklar vardı ve balonların iplerinden çekerek geçip gitmişlerdi onlar da. Yürek çarpıntılarıyla durdu pazarın orta yerinde: O idi, Sefer'di! Gözlerini, o hep gülümseyen bal rengi gözlerini nerede görse tanırdı. O idi mutlaka! Hızlı adımlarla, aranarak yürümeye başladı. Satıcılardan ve çocuklardan başka kimsecikler görünmüyordu çevrede. Herkes horon için toplaşmış olmalıydı. Var gücüyle yürüyerek pazardan çıktı. Kendi obasının yanına gitmeliydi, Sefer onu orada bekliyor olmalıydı. Mutlaka. Yemenisini çözüp yeniden bağladı, kaşlarını eliyle ıslatarak düzeltti, kamburunu dikleştirdi ve solgun güllerin saklandığı siyah giysisinin eteklerini çekiştirerek yürüdü.

Tüm obalar, yüz elli köyün insanı horona durmuştu. Sığsara, sallama, ters ayak, deli horon... hepsi. Eskala Obası 'nın horoncuları az ilerideydi. Seyredenin kanını kaynatan bir coşku ve şaşırtıcı bir uyumla oynuyorlardı. Soluğu kesilenler, gücü tükenenler çıkıyor, yerlerine halkaya yeni oyuncular giriyor ama horon hiç kesilmiyordu. Horoncular el ele tutuşup birkaç daire oluşturmuşlardı. Obabaşı ortada atıyla dolanarak "Toğra!" diye komutlar verdikçe figürler değişiyor, canlanıyor, yavaşlıyor, yeniden coşkunlaşıyordu. Emine Ka-

dın parmaklarının ucunda yükselerek soluk soluğa bakındı: Horoncuların arasında olabilir miydi Sefer? Omuz başlarından ayak uçlarına dek titreşerek oynayan genç insanlara baktı. Heyecandan parlayan, tapınıyormuşçasına ifadeler taşıyan yüzlerin arasında Sefer'in o güzel yüzünü aradı. Onu ilk kez burada, Kadırga'da ve böyle görmüştü işte. Üstünde, arkası koç kuyruğu gibi sarkık kırmalı zıpkası, kolsuz mintanı, ayaklarında çapulası, başında siyah serpuşuyla ve yüzü dev bir ateşin çevresinde dönüyormuşçasına kızarmış, geniş göğsü terden ıpıslak ve coşku dolu bir nara savururken gökyüzüne. Ve genç adam ona ilk kez baktığında, Emine utancından başındaki oyalı yemenisine dek kızardığını hissetmişti. Sefer bunu görmüş ve tabancasını kuşağının arasından çekip boşaltmıştı kurşunları havaya yine çığlıklarla... Sonra düğün günü, gerdeğe girecekleri zaman ateşlemişti silahını ikinci kez Sefer. Nişan alıp, evin bacasına Emine doğduğu gün dikilen şişeyi vurmuştu. On sekiz yıllık şişe tuz buz olup dağılırken, Sefer Emine'yi hak etmenin sevinci ve gönenciyle girmişti gerdek odasına... Yaşlı kadın, gözünün önünde kırk yıldan bu yana her gün yinelenen karabasanla yüzyüzeydi artık: Üçüncü kez... üçüncü kez ateşleyememişti silahını Sefer. Kurşunlara hedef olan genç bedeni kemerli taş köprüden aşağı savrulurken yanında tabancası yoktu. Azgın dereye düşen bedeni bulunamamıştı bile sonra. Emine, derenin Karadeniz'e kavuştuğu yerde günlerce aramış, geceler boyu beklemişti kocasını, ama o hiç görünmemişti...

Gözlerini çığlıklara açtı: Horoncular var güçleriyle naralar savuruyorlardı. Kadırga'da kurşun sesleri duyulmaz olmuştu artık. Silahları jandarmalar toplamışlardı birkaç yıl önce. Ama erkekler, o horonun coşkusuyle esrimişçesine, sık sık ellerini kaldırıp baş ve işaret parmaklarını gökyüzüne doğru sıkıyorlardı iştahla. Varlıklarını kendilerine, yaşadıklarını da başka insanlara kanıtlıyorlardı sanki her adımda,

her çığlıkta. Kenetlenmiş elleriyle titreşimlerini birbirlerine geçiriyorlar, giderek daha hızlı, daha coşkulu oynuyorlardı. "Deli horon oynanan yerde kırk yıl ot bitmez," derdi ninesi. Horoncuların ayakları altında ezilen toprağa baktı, mor bir var-git çiçeği görür gibi oldu. Oysa yalnızca güzün açardı bu mor çiçek; yaylacılar toplanıp insinler diye düze. Bu onun mor çiçeğiydi işte. Var git diyordu her şey ona: İnsanlar, bu deli horon, içindeki sesleri kanatan bu kemençe ezgisi ve anılar... Her şeyi göze alarak gelmişti buraya. Son gücünü de yok ederek. Ama şimdi kaçmak istiyordu. İnsanlardan, törelerden, anılardan, ayrılıklardan, ölümlerden... Sefer'i de yitirmişti işte... "Ot bitmesin!" dedi acıyla ve topuğuyla toprağı döverek, "Ot bitmesin, bitmesin!"

Başını kaldırıp umutsuzca baktı çevresine: Bu gece herkes gittiğinde, Kadırga Yaylası binlerce şişenin, naylon torbanın, kâğıdın ve artığın uçuştuğu bir çöplüğe dönüşecekti. O koca ıssızlıkta rüzgârın uğultusundan başka bir şey duyulmayacaktı. Yaylanın yalnızlığına acıdı bir an. Sonra kendi halini düşündü. Bundan sonra ne olacaktı sanki? Dönüp, dalgın, hüzünlü yüzlerle az ileride oturan öteki yaşlı kadınlara baktı. Onlar da geçmişi, geçmiş şenlikleri düşünüyor olmalıydılar. Ya da gelecek şenliği görüp göremeyeceklerini... Onların da, kendisinin de yalnızca geçmişleri vardı artık. Şu an bile yoktu onlar için. En önde erkekler, arkada genç kızlar, arkada yeni gelinler, sonra orta yaşlı kadınlar ve onlar... Her geçen zaman yadsımıştı onları. Giysileri canlılığını yitirirken, onlar da giderek arka sıraya düşmüşlerdi. Sonra daha arkaya, daha arkaya... Şimdi, solgun güllerin süslediği siyah giysilerinin içinde, gelecek yıl artık bu sırayı da koruyamayacaklarını düşünüyorlardı belki. Gidecekleri yer şu uçarsunun aktığı sarp kayalık kadar yakın görünüyordu belki de. Garip bir özlemle; bir büyü törenindeymişçesine, sevişmeyi, çekişmeyi, sahip çıkmayı, kaçışları, yanıtsız kalmış arzuları,

tutkuya dönüşmüş istekleri yansıtan horona bakarak; türkülerin, sevda sözcüklerinin, sitemlerin, yakarışların, tek dizelik şiirlerin karıştığı kemençe ezgisini dinliyorlardı. Emine Kadın ayaklarını sürükleyerek yaşlı kadınlara sokuldu. Ama kim bilir bir el, bir erkek eli, ölmüş kocalarının elleri son kez uzansa onlara ve o doludizgin süren horonun içine çekse. Şöyle bir kez, tek bir kez dönebilseler ortada. Bir kez... yaşadım diyebilmek için... Sonra bırakmaya razıydılar belki bu son sırayı da...

Başının döndüğünü hissetti birden. Toprak ayaklarının altından kayıyordu sanki. İki yana sallanarak durdu, yumdu gözlerini. Yeniden açtığında, Sefer karşısında duruyordu. Durmuş, ona o güçlü ellerinden birini uzatıyordu...

Kalkacaktı Emine Kadın bu horona. Gücünün sonuna da gelse, bu onun son horonu da olsa kalkacaktı...

Horonu izleyen yaşlı kadınlar, bir an daldıkları düşlerden sıyrılarak dönüp baktılar. Ve Emine Kadın'ı son kez, yüzünde tanımsız bir mutlulukla, uçarsunun aktığı sarp kayalığa doğru horon teperek uzaklaşırken gördüler...

SİSİN ARDINDAKİ YÜZ

Uçurumun başındaki muskalı evde sabah sessizce başladı yine. Ahşap tavana asılı filedeki beyaz sabunların kokusu küçük odaya yayılıp, kararmış bakır bakraçta kaynayan sütün kokusuna karışırken, kara kedi ocağın yanındaki köşesinde gerinerek, uyuşuk mırıltılarla karşıladı sabahı. Sonra birden silkinerek, geceden artmış mısır ekmeğinin ve bahçeden toplanmış patateslerin durduğu derme-çatma rafa tırmandı. Ancak o sırada yattığı odadan çıkıp, terliklerini sürüyerek uçuruma bakan odaya giren Ali Usta'yı görünce, yine yere atlayıp yaşlı adamın ayaklarına dolandı. Ali Usta onu usulca okşayıp bıraktı. Ellerini bir süre ateşi geçmiş ocağın başında ısıtmaya çalıştı. Sonra pencereye sokulup dışarı baktı: Sis bastırıyordu. İçinde garip bir sıkıntı duydu birden. Ne vakit sis bastırıp da pencerenin ardı görünmez olsa duyardı bu sıkıntıyı. İyice içine kapanıp anılara gömülürdü böyle günlerde. Kevser Kadın da yoktu ortalarda. Döndü, karısını aramak için kış odasına doğru yürüdü. Oda karanlık, tozlu ve boştu. Koridoru geçip eyvana, sofaya ve öteki odalara baktı. Ne oralarda ne de erzak ambarındaydı Kevser Kadın.

Sırtına yün gocuğunu alıp çıktı evden. Alaca, evin arkasından koşarak geldi, Ali Usta'nın yanı sıra yürümeye başladı. Usta ona yan gözle bakıp, "Bu da epey yaşlandı..." diye geçirdi içinden, "akranları hep gittiler." Sonra, "Benim gi-

bi..." diye düşündü içini çekerek.

Fasulye ve patates ekili bahçeyi uçurumdan ayıran çit boyunca yürüyüp toprak yola çıktı. Tüm Kaleiçi, her günkü sessizliğiyle önünde uzanıyordu şimdi. Issız yolları ve terk edilmiş evleriyle...

Sessizliği ayak sesleri bozdu. Kevser Kadın, sarı ineği süslü ipinden çekerek yokuşu tırmanıyordu. Kocasını ve kurt köpeğini görünce, "İyi ki çıktınız yoluma," dedi, "Beter korkmuşum. Kalede biri var!"

"Kimdir?" diye merakla sordu Ali Usta, "Tanımamış mısın?"

"Buralı değildir," dedi kadın, heyecanı biraz yatışarak, "Kılık kıyafeti bize benzemez. Hem beni görünce, eski hamama doğru kaçar gibi gitti."

"Allah Allah..." diye başını kaşıdı Ali Usta, "Belki beni arıyordur. Bir alet ne ısmarlayacaktır..."

"Bak hele..." dedi Kevser Kadın biraz alaycı bir ifadeyle, "Yıllardır kim çaldı ki kapını da, şimdi kalkıp Ali Usta diye gelecek biri?"

Ali Usta yutkundu, ellerini koyacak yer arar gibi bakındı bir an çevresine. Sonra sarı kızın ipinden tutarak, "Hayırdır İnşallah," diye mırıldandı.

"Hayırdır ya!" diye dikleşti bu kez Kevser Kadın, "Böyle mezarlık gibi ıssız yerde kim gezer hayır için?"

Yaşlı adam ağzını açıp karısına çıkışacakken tuttu kendini, "Sen gir eve," dedi, "kapıyı sıkıca ört, seslenmeden de açma." Berikinin yanıtını beklemeden yokuş aşağı yürümeye başladı. "Eski hamama doğru gitti," demişti karısı, yabancı için. Uçurumun kıyısından o yana doğru yürümeye başladı. Sis ağır bastırıyordu bugün. Aşağıya baktı: Kasaba görünmez oluyordu yavaş yavaş. Dumanların arasından yürüyen bir grup çocuk gördü kasabanın hemen dışında. Seslerini

duymuyordu ama aralarında salladıkları kırmızı ceketli süpürgeden, "Sis kovma manisi" çağırdıkları belliydi...

Anılarının derinliğine doğru çekildiğini hissetti birden. Yıllar, yıllar önce o da tüm mahalleli çocuklarla birlikte coşkuyla beklerdi sisin bastırmasını. O koca bulut toprağa indiğinde, süpürgelerini sallayarak üzerine yürürlerdi. Ama ille de Aleko ile. El ele tutuşup, "Kuza kuza kukkuliza. Allah'tan güneş isterim!" diye var güçleriyle bağırırken... sanki yaşamak oydu... Bir an durdu: Aleko çoktan ölmüş olmalıydı. Ancak hemen ardından acı bir alayla gülümsedi. Aynı yaşta olduklarını nasıl da unutuvermişti. Belki de ondan daha dinçti hâlâ. Gençken de öyle değil miydi? Yazın derede balık tutarken, kışın yokuş aşağı kızak kayarken, tepedeki buzulların arasındaki koridorlarda koşmaca oynarken hep o susturulamayan kahkahaları ve çığlıklarıyla... İncecik bedeniyle en önde olurdu...

Ne Aleko kalmıştı o günlerden geriye, ne de öteki çocuklar. Hiç kimse, o ve Kevser'den gayrı... Titrek başını iki yana salladı: Anılar acı veriyordu insana çoğu zaman. Hep bu sis yüzündendi. İnsan burnunun ucunu göremeyince, içine dönüyordu... Bir de bu haliyle, ne idüğü belirsiz bir yabancının ardına düşmüştü. Allah bilir, yine düş görmüştü bu kadın. Önce yıkık kiliseden ayin sesleri geldiğini iddia etmişti. Sonra, küçük mezarlık yolunda Gülfem gelinin hayaletini gördüğünü söylemişti yeminle. Şimdi de bir yabancı... Çevresine, rüzgârın içinde uğuldadığı yıkık ahşap ve taş evlere, kapıları başıboş çarpan okula, yıllardır kimsenin adım atmadığı yedi yüzyıllık camiye ve ondan da eski yıkık kiliseye baktı hüzünle: Kim gelirdi ki böylesine terk edilmiş bir yere? Oysa bir zamanlar Türkçe, Rumca sözlerden, türkülerden, küfürlerden geçilmezdi bu mahallede. Aklına, Aleko'nun ablası Eleni 'nin düğünü geldi birden. Aleko, arka balkondan gizlice sokmuştu onu evlerine. Salona açılan küçük bir kapının aralı-

ğından bakarken ilk dikkatini çeken, kolunu çevirdikçe müzik çalan bir alet olmuştu. Onun bir gramofon olduğunu söylemişti Aleko. Taş plaktan yayılan vals müziği eşliğinde dans eden davetlileri şaşkınlık ve hayranlık karışımı bir duyguyla izlerken, bir köşede yalnız başına dikilen Aliki'yi görmüştü. Aleko'nun ikiz kızkardeşini. Genç kız, beline dek inen siyah saçlarına parlak taşlı taraklar takmış, dantel yakasından çıkan ince boynunu vals ezgisine uydurarak bir o yana bir bu yana kıvırıyordu. Onu büyülenmişçesine izlerken, vals bilmediğine yanmıştı için için. Ama en çok, aralarındaki ayrılığa... Türkler Rumlar'ın düğünlerine gitmezlerdi hiç. Hele Aliki ile dans etmeleri hiç olmazdı. Üzüntüyle içini çektiği sırada, Aleko elini onun omzuna koymuş, sevgiyle bakmıştı yüzüne. Sonra kolundan çekerek zorla kaldırmıştı. Birbirlerinin ayaklarına basarak ve kahkahalarını bastırmaya çalışarak sanki vals yapan iki ayıyı taklit etmişlerdi!

Eski hamama gelmişti sonunda. Çevrede kimseler görünmüyordu. Sis de iki adım ötesini göremeyecek kadar çökmüştü zaten. Hamama girdi. Yıkık duvarlarda, kararmış kurnalarda ve artık tıslamayı bile unutmuş musluklarda elini gezdirerek yolunu buldu. Ayak seslerinin örümcek ağlarının örttüğü kubbede derin yankılanışı bir an içinde garip bir korku yarattıysa da hemen güldü buna. Kevser Kadın hayal görmüştü işte. O da onun aklıyla kalkmış bu soğuk hamamda... Hızlı adımlarla dışarı çıktı, Alaca kapıda kendisini bekliyordu. Allahtan bu köpek vardı, başka türlü bu dağ başında yaşanmazdı ki. Ayaklarını sürüyerek, derin çukurların oluştuğu yoldan meydana doğru yürüdü. Yüzleri kararmış, tahtaları sökülmüş, çitleri yıkılmış evlerin baktığı meydanda bir süre soluklandı. Yıllar önce bu meydanda yaşanan o büyük, o coşku dolu gece gelmişti birden gözlerinin önüne... Kalandarlar Gecesi... O, Aleko ve mahallenin tüm gençleri, büründükleri hayvan postlarıyla ev ev dolaşıp, bacalardan torbalar

sarkıtmışlardı o gün. O gece torbalarda toplanan fındıklar, cevizler, elmalar, ayvalar, incirler ve evlerde çekilen kazan kazan helvalar meydana kurulan sofralara dizilmişti. Ve o gece belki de ilk kez Türk-Rum, tüm Kaleiçi sakinleri, tüm mahalleli gün ışıyana dek yemiş içmiş, türküler çağırmış, yanan dev ateşlerin çevresinde dans etmişlerdi. Sabah olup da kukku kuşu ötene dek... Ve o gece bir ara, dev ateşlerin ışığından uzakta Ali, Aliki'nin helva bulaşığı dudaklarını, on beş yaşının tüm heyecanı ve tutkusuyla...

Titrek başını yine olumsuzlukla salladı iki yana: Anılar, o gece onu onca mutlu kılan o an, şimdi, yıllar sonra acı vermekten başka bir işe yaramıyordu işte... Ama o yine de bağlı kalmıştı anılarına. Herkes gitmişti sonunda bu köhne yerden de bir tek o kalmıştı. Anılarıyla...

Önce Rumlar gitmişti. O görkemli Kalandarlar Gecesi'nden çok kısa bir süre sonra. Sonun başlangıcı, baskınlarla başlamıştı. "Eşkıya," diyorlardı... Yukarı Rum köylerini basıp, talan edip, cana kıyıyorlardı, Kaleiçi'ne ulaşan haberlere göre. Ve eşkıyanın korkusu, kendisinden önce gelip yerleşmişti mahalleye. Rumlar, o neşeli, geveze insanlar bir gecede suskunluğa gömülüp adeta yas tutar olmuşlardı. Gramofonlar artık çalmaz; coşkulu, hüzünlü Rum türküleri evlerden sokaklara taşmaz olmuştu. Aliki ve öteki işveli Rum kızları uzun siyah saçlarını sallayarak geçmez olmuşlardı mahalleden. Aleko bile, kaşı gözü gibi ayrılmaz bir parçası olan o neşesini ve kahkahalarını sanki kalenin yıkık burcundan aşağı bırakmıştı...

Birden durdu. Farkında olmadan adımları onu Aleko'ların evinin önüne getirmişti. Merdivenlerin önünde, çamurlu korkuluğa tutunarak soluklandı. Basamakların çoğu içine göçmüştü. Bu basamaklarda beklemişti işte geceler boyu...

Sonunda bir gece dayanamamış, babasının çiftesini kaptığı gibi sessizce çıkıp gelmişti buraya. O gece, tüfeği ba-

caklarının arasında, yün abasına sarınıp gözlerini açık tutmaya çalışarak sessizce nöbet tutmuştu sabaha dek. O gece ve ondan sonraki geceler, kandiller söndükten gün ışıyana dek, uykuya yenik düşmemeye çalışarak...

"Hey gidi günler..." diye mırıldandı, Alaca'nın başını okşayarak, "Şimdi ayakta zor duruyorum. Hey gidi günler..."

Karanlıkta uyku ile uyanıklık arasında beklerken, omzuna bir el konmuştu bir gece. Korkuyla başını kaldırdığında, Aleko'nun babasıyla yüz yüze gelmişti. Dimitri Usta'yla. Demircilerin ustasıyla. Dimitri Usta, gür bir bıyığın kapladığı yüzündeki ciddiyeti bozmadan, "Yarın işliğe gel evlat..." demişti. Böyle demiş ve Ali'nin yanıtını beklemeden, geldiği gibi sessizce girmişti eve. Basamakları tırmanan iriyarı bedeni, korkuluğu tutan kocaman elleri gözünün önündeydi sanki...

"Hey gidi günler, hey..." diye bu kez daha da sıkıntıyla mırıldandı. O vakitler Rumlar yaparlardı her işin ustalığını. Kuyumcu, demirci, bakırcı, terzi, marangoz, her şeyin ustası... Türkler'den çırak almazlardı. Alacak olsalar, caminin imamı bir fetva verirdi o gün: "Gavura çırak vermek ve gavur işi yapmak günahtır..."

Ertesi sabah Ali uykulu gözlerle Dimitri Usta'nın işliğine giderken bir günahkâr olduğunu düşünüyordu. Ama yine de gitmişti. Üstelik yeni bir düş de kurarak: Dimitri Usta, Aleko ile birlikte onu da yetiştirecek ve bir gün ikisi ortak bir işlik açacaklardı. Kim bilir belki o zaman Aliki ile...

Gözlerini yumdu. Usta olmuştu sonunda. Demirci ustası. Ali Usta. Hepsi o kadar...

Bir gün, altmış yıl önce o uğursuz gün, gitmişti mahallenin yarısı. Yalnızca en değerli şeylerini alarak ve adeta bir uzuvlarını o topraklarda bırakarak... Türkülerini, danslarını, coşkularını da alıp götürerek...

Anılarının ağırlığıyla çöktü harap merdivene. O gün çılgın gibi koşmuştu göçenlerin ardından. Yine böyle, sisin dağ gibi çöktüğü bir gündü. "Aleko!" diye bağıra bağıra ve düşe kalka inmişti tepeden aşağı. Aleko'nun geriye dönük ve sisin içinde bir görünüp bir yiten yüzünden başka bir şey görmeden... Sonunda birileri durdurmuştu onu. Zorla. Çaresizliğini kavradığı zaman toprağa çökmüş, ağlamaya durmuştu...

"Anılar..." diye yine sıkıntıyla mırıldanarak çevresine baktı. Acılar bıçak gibi körelse de zamanla, tadı da onca buruklaşmıştı işte. Anıların yıkıntıları kalmıştı yalnızca. Tıpkı bu mahalle gibi...

Alaca birden doğruldu. Kulaklarını dikerek bekledi. Ardından birkaç adım attı ve birden havlamaya başladı. Ali Usta düşüncelerinden sıyrılarak merakla dikildi oturduğu yerde: Ne oluyordu? Çevrede yabancı biri olmalıydı mutlaka. Güçlükle kalkıp birkaç adım attı. Alaca'yı boynundan yakalayarak korkuyla beklemeye koyuldu. İşte o anda sisin içinde bir yüz belirdi. Bir yabancının, yaşlı bir adamın yüzüydü bu. Düş gördüğünden kuşkulanarak gözlerini kırpıştırdı art arda. Ancak, yaşlı adam ak saçları ve gür bıyıklarıyla karşısında duruyordu hâlâ ve yüzünde çekingen bir gülümseme belirmişti şimdi. Ali Usta birini anımsattığını düşündü o vakit bu yüzün. Sanki... sanki Dimitri Usta'ya benziyordu... Onun çok daha zayıfı, yaşlısı... Kendisi kadar yaşlı... Birden durdu soluğunu tutarak ve "Aleko?" diye sorarcasına fısıldadı.

Karşısındaki yanıt vermedi ilkin. Sisin içinde belirip yiten yüzüyle, garip bakışlarla baktı bir süre ona. Sonra aynı fısıltılı sesle, "Ali?" dedi, "File mu Ali?"

İkisi de aynı anda atılarak birbirlerini omuzlarından tuttular. Gözlerinin içine, geçmiş yılların hesabını sorarcasına baktılar uzun bir an. Sonra Ali Usta atılıp yaşlı dostuna sarılmak istedi, yapamadı. Şaşkınlığın ötesinde bir tutukluk-

la öylece baktılar birbirlerine: Yıllar geçmişti... Sonunda Ali Usta güçlükle toparlanıp, "Nasıl?" dedi, "Nasıl gelebildin?"

Yaşlı Aleko, "Bir otobüs dolusu turistle..." dedi, "Onlar aşağıda, kasabadalar." Durdu, sonra, "Bizim güzel mahallemize ne oldu böyle Ali?" diye sordu, "İn-cin top oynar..."

Ali Usta eliyle tepeleri işaret ederek, "Kayalar..." dedi, "tehlike yaratıyorlarmış. Herkes korktu, boşalttı evini, göçtü aşağı. Yıllar oluyor..."

Aleko acı bir gülümsemeyle, "Demek herkes göçtü..." diye mırıldandı "Sonunda herkes..." Sonra Ali Usta'ya dönerek, "Sen?" dedi bastıramadığı bir merakla, "Sen niçin kaldın?"

Ali Usta ne söyleyeceğini bilemeden bir an durdu. Sonra omuzlarını silkerek, "Gitmedim işte..." dedi, "Belki mahalleyi beklemişimdir. Belki de seni..." Aleko'yu taklit edercesine acı acı gülümsedi.

Aleko hüzünle baktı arkadaşının yüzüne bir süre. Ardından başını iki yana sallayarak dönüp birkaç adım uzaklaştı. Merdivenin önünde durup, berikinin yüzüne bakmadan, "Evi..." diye mırıldandı, "Evi bi görsem..." Ve durdurulmaktan çekinircesine, basamakları hızlı hızlı çıkmaya başladı. Ayağı bir an göçüklerden birine girince, "Hay anasını!" diye söylendi, tüm öfkesini o kırık basamaktan çıkarmak istercesine. Sonra Ali Usta'ya dönüp, "Biliyor musun" dedi, "gittiğimden beri hep Türkçe küfür ettim..."

Kapısı yıllardan beri açık duran eve birlikte girdiler. Aleko, sıvası dökülmüş duvarlara, ahşabı tanınmaz hale gelmiş, yuvalarından çıkmış kapı ve pencerelere, çukurlarla dolu döşemeye bakarken Ali Usta da onu gözlüyordu: Yaşlı dostu acı çeker gibiydi. Bir ara alçak sesle, "Bizden sonra kimse oturdu mu burada?" diye sordu. Ali Usta yanıt yerine başını salladı, "Evet" anlamında. Sonra, "Ama" dedi, "onlar da gideli otuz yıl oluyor neredeyse."

Aleko bir şey söylemedi, içini çekti yalnızca.

"Ben," diye atıldı o vakit Ali Usta onu teselli etmek istercesine, "Ben yine de geliyordum buraya. Hem de sık sık..." Ardından merdivene doğru yürüdü, "Gerçi tehlikeli ama" dedi, "yine de yukarı bakmak istersen..."

Aleko başını üzüntüyle iki yana sallayarak, "Gördüklerim yeter" dedi, "Hadi çıkalım buradan..."

Birbirlerine tutunarak kırık basamaklardan indiler. Yabani otların bürüdüğü bahçeden kaçarcasına çıktı Aleko. Ali Usta, yaşlı dostunun ardından üzüntüyle bakıp hızlandırdı adımlarını. Ona meydanda yetiştiğinde soluk soluğa kalmıştı. Aleko'yu omzundan tutup durdurdu. İçinden yaşlı dostuna sımsıkı sarılmak geçti, yine yapamadı. Onun yerine uzun bir an yüzüne bakıp, "İşte böyle," dedi, "İşte böyle..."

Aleko ne düşündüğünü dışa vurmayan bir yüzle başını salladı. Sonra, "Sen ne yaptın dostum?" dedi, "Bunca yıl ne yaptın?"

"Hiç... İşte evlendim, çocuklar oldu. Kızlar gelin gitti, oğlanlar da gurbete çalışmaya... Köroğlu'yla ben kaldık bir başımıza..."

"Hâlâ ustalık yapıyor musun?"

"Yok..." diye acı acı güldü beriki, "Yıllardır kimse çalmadı kapımı. Anlayacağın, ustalık da geçmişte kaldı." Bir an soluklanıp, "Ya sen?" dedi, "Sen ne yaptın Aleko?"

"Ben gittiğim gibi kaldım..." diye yanıtladı Aleko, kırıkdökük bir sesle, "Evlenmedim hiç. Çoluk çocuk da olmadı tabii. Ama çok çırak yetiştirdim. Belki babamdan bile çok..."

Ali Usta bir an ikircikli kaldı. Sonra, "Şey..." dedi, "Aliki ne oldu?"

Karşısındaki bir an ne diyeceğini bilmezmiş gibi durdu. Ali Usta onun vereceği kötü habere kendini hazırlamak istercesine soluğunu tuttu.

Aleko, "Ne olsun be Ali," dedi o zaman, "kocakarı oldu

Aliki de." Bir an birbirlerine öylece bakıp, ardından yorgun kahkahalarla gülmeye başladılar. Ali Usta, "Demek kocakarı oldu," diye güldü dizlerine vura vura. "Kocakarı..."

Sonra gitgide soldu kahkahaları ve birbirlerine sırtlarını dönerek usulca kuruladılar gözlerinde biriken yaşları. Ağır ağır yürümeye başladılar ardından. Bir süre hiç konuşmadan yol aldılar sisin içinde. Uçurumun kıyısına gelince durdular. Aleko, kasabanın üstünde ve ayaklarının altında iri bulut kümeleri oluşturan sise bakarak çocuk gibi güldü birden. Ali Usta'ya dönerek, "Hatırlıyor musun file mu?" dedi, "Sisi nasıl kovduğumuzu hani... Burada durup o koca sise karşı şapkalarımızı sallayarak ve işeyerek. Aramızda kırmızı ceketli bir süpürge. Ben hiç unutmadım..." Bir an durup, sonra titrek, yorgun bir sesle başladı "Sis kovma manisi"ne. Ali Usta da ona katıldı ardından: "Kuza kuza kukkuliza. Allah'tan güneş isterim. Hatunlardan kaymak isterim. Verene bereket. Vermeyene, başım kadar poppoliza!"

Mani sona erince garip bir duyguyla kıpırtısız kaldılar bir süre. Sonra Aleko içini çekerek saatine baktı ve "Ben gideyim artık," dedi, "Bir otobüs dolusu insanı bekletmek olmaz..."

Ali Usta, "Ama..." diye karşı çıktı şaşkın bir yüzle, "Ben kalırsın sanıyordum. Konuşacağımız, sana anlatacağım o kadar çok şey var ki. Eskiler, yeniler, ölenler, kalanlar..."

Aleko başını sertçe iki yana sallayarak susturdu onu. "Buraya" dedi, "hiç gelmemeliydim." Sonra hüzünlü gözlerini yaşlı dostunun gözlerine dikerek, "Biliyor musun..." diye sürdürdü sözlerini, "hiçbir zaman oralı olamadım. Asla. Buradan göç edenlerin de belki hiçbirisi olamadı... Onlar da, oradakiler de Türk tohumu olarak gördüler bizi çoğu yerde, kimi zaman hiç sokmadılar aralarına. Ben de içimden hep dedim ki, 'Olsun, zarar yok, ben zaten eski toprağıma aitim.' Hep böyle dedim. Ama şimdi..." Sustu, bir an soluklandı. "Şim-

di..." diye söze başladı yeniden, "Görüyorum ki ben artık buraya da ait değilim. Bu... bu o zoraki göç kadar acı veriyor bana. Belki ondan bile çok..."

Ali Usta, onu susturmak istercesine omuzlarından tutup çekti kendine. Yaşlı dostunun damarları çıkmış ince boynunu yasladı omzuna. Güçsüz kollarıyla onu sıktı, sıktı... O vakit, Aleko ağlamaya hazır bir çocuk sesiyle, "Neyse ki..." dedi, "çok zamanımız kalmadı şurada. Bitecek bu acılar hep..."

Ali Usta yine susturmak istedi onu ama söyleyecek bir şey bulamadı. Üzgün bir yüzle baktı yalnızca yaşlı dostunun yüzüne. Aleko usulca sıyrıldı o zaman kollarından ve "Allaha emanet ol dostum," dedi acının ele geçirdiği bir yüzle, "Bir bildiği var herhalde onun da. Allaha emanet ol..." Döndü, ağır adımlarla toprak yoldan aşağı yürümeye başladı.

Ali Usta, onu selamlarcasına usulca elini kaldırdı ardından. Yaşlı Aleko bir an sonra, geldiği gibi sisin içinde yitti gitti... Ali Usta bir süre dalgın baktı, dostunun kaybolduğu yöne doğru. "Düş gibi..." diye mırıldandı, "Sanki düş gördüm..." Silkinerek çevresine baktı: Hâlâ yola çıktığı yerdeydi. "Belki de gerçekten düştü..." dedi kendi kendine. Ardından yaklaşan ayak seslerine döndü: Kevser Kadın'dı. "Sen hâlâ burada mısın?" diye soruyordu. Ali Usta bir an aynı dalgın yüzle baktı karısına. Sonra karşıki dağların doruklarını göstererek, "Sis dağılıyor," dedi garip bir ifadeyle, "Güneş çıkar yakında..." Karısına doğru birkaç adım atarak, "Artık gidebiliriz buradan," diye bildirdi kararını aynı yabancı bakışlarla. "Hazırlığını yap. Göç vakti geldi." Sonra, karısının şaşkın bakışları arasında, ayaklarını sürüyerek sisin içinde yürüyüp uzaklaştı...

DAĞLARDA TOPLU ÖLÜM

Kızın ismine Havva diyelim, ki o yörede çok yaygın bir isimdir. Her adım başında beyaz tenli, al yanaklı, sarıya çalan kumral saçlı, ince bir Havva ile karşılaşabilirsiniz. Çayı toplayan, altmış kilosunu birden sırtında düze indiren, inek sağan, davar güden, çocuk büyüten yüzlerce Havva ile. Sabahtan, yatana dek, başlarında keşanları, önlerinde çizgili iş peştamalları eksik olmayan; hafif kamburları çıkmış, yüzleri vaktinden çok önce kırışmış, güzellikleri yalnızca gözlerinde kalmış binlerce Havva ile...

İşte Havva da bu kadınlardan biriydi. Yirmi altı yaşındaydı ve henüz evlenmemişti. O yörede bu yaşta bekar bir kıza evde kalmış gözüyle bakıldığını söylemeye gerek yok sanırım. Havva'nın kısmetini babasının bağladığını söylüyordu herkes. Karısı öleli beri, dokuz yıldır adam garip bir tutkuyla bağlanmıştı kızına. Her isteyeni çıktığında, "Hele az daha dursun..." diye engel olmuştu onun kısmetine. Köy halkı, ardından babayı çok ayıplar, kimi zaman yüzüne bile dururdu ama Havva hiç konuşmazdı. Ne bir suçlama, ne bir yakınma duymuştu kadınlar ondan. Yazları çay toplar, kışları kilim dokurdu, öylece suskun. Gözlerinin kıyısında her geçen gün çoğalan çizgiler, durgun yüzündeki tek değişiklik olurdu...

Günün birinde birden konuşmaya başladı Havva. Çay bahçesinde, çeşme başında, çay alım merkezinin önünde, hatta evde yalnızken kendi kendine konuştuğu duyulur ol-

muştu. Olayı anlatan kadınlardan biri duymuştu ilk kez onu, konuşurken:

"Çay topluyordum bahçede. Havva da az ötede kendi çayını topluyordu. O sırada ezan okundu. Ezan okundu mu, kahvede, çarşıda ne kadar erkek varsa koşar camiye. Ben de şöyle bir soluklanayım dedim. O sırada geldi yanıma. Gözleri aşağıdaki caminin minaresinde, 'Biliyor musun' dedi, 'öğretmen, bizim gibi kadınların cennetlik olduğunu söyledi...' Ben bişey diyemedim, baktım öylece yüzüne. Yani, biraz şaşırmıştım. O vakit kendi kendine, 'İş yapmaktan ibadete vakit mi kalıyor? Neremiz cennetlik? Neremiz cennetlik?' diye söylendi. Gözlerini gökyüzüne öyle bir dikmişti ki, tövbe tövbe, sanki Tanrı'dan hesap soruyordu..."

Ancak, Havva asıl çay alım merkezinin önünde söyledikleriyle dehşete düşürmüştü kadınları. Anlattıklarına göre, o gün çay küfelerini sırtlarına vurmuş en gencinden en yaşlısına bir düzine kadın, hep birlikte merkeze yürüyorlardı. İçlerinde Havva da vardı. Kahvenin önünden geçerlerken, Havva birden kadınların hiç ummadıkları bir şey yapmış, yaklaşıp yüzünü kahvenin kirli camına dayamıştı. Ve yüzünün bir anda dehşetle dolduğunu görmüştü kadınlardan biri:

"Tutamadım kendimi, yanaşıp baktım. İçeride erkeklerimiz video seyrediyorlardı. Çok arlanırım demeye ama, anadan doğmaydı filmdeki kadınlar. Utancımdan yedi kat yere giresim geldi. Hadi onlar seyrediyorlardı da bizim işimiz neydi orada? Havva desen, sanki sihire uğramış gibi bakıyordu daha. Onu sürükleyerek uzaklaştırdık oradan. Yükümüz kendimize yetmezmiş gibi..."

"Merkezin önünde çayları satmak için bekleşirken..." diye anlatmaya başlamıştı bir başka kadın, "Tahsin önümüzden geçti atıyla. Bilirdik, ta ne vakittir Havva'nın ardında dolanırdı. Havva onu görünce kamburunu azıcık dikleştirdi, başındaki keşanı az geri sıyırdı. Tahsin, başı arkada, atını

usulca sürdü gitti. O vakit çok acıdım ikisinin de haline. Dayanamadım, 'Havva kız,' dedim, 'kız niye varmazsın şu Tahsin'e?' Böyle, uykudaymış gibi durgun, silkti omuzlarını, 'Babam vermez...' dedi. Hani, beni başından savar gibi söyledi bunu sanki. Ben de, 'Sen de kaç öyleyse' diye üsteledim. 'Kızı evden yedi adım öteye sürükleyene nikah düşer, bilmez misin?' Çok yakışıksız bişey demişim gibi şöyle uzun uzun baktı yüzüme ve birden şey dedi, 'Ben' dedi, 'başka bir erkeğe kaçacağım da ne olacak? Başım göğe mi erecek? Bu sefer de kocamın evinde çay topluycam, inek sağıcam, sebze ekicem, çocuk büyütücem. Ben asıl bu köyden, buralardan kaçmak istiyorum...' Sonra da hepimizin yüzüne ayrı ayrı bakıp, 'Dünyada görecek o kadar çok şey var ki...' diye mırıldandı."

Bir süre kimse konuşmamıştı. Kadınların bir kısmı şaşkın bir suskunlukla Havva'ya bakarken, çoğu elleriyle ağızlarını örtüp ayıplamışlardı onu. O vakit Havva iyice coşmuş ve yirmi altı yıllık suskunluğunun acısını çıkartırcasına, bağırarak tartışmaya başlamışlardı kadınlarla:

"Sanki siz çok başkasınız da..." diye dikleşti bize, 'Çoğunuzun kocası gurbete çıkmış, hani dönen var mı? Dönseler de, sizi adam yerine koyan var mı? Ölesiye çay toplarız, parasının bir kuruşunu gören var mı? Altı çocuktan aşağı doğuranınız var mı? Ölene dek karnınızda bir yük, sırtınızda bir yük..." Durdu, az ötede toprağa çökmüş, bastonlu yaşlı kadınları gösterdi, 'Ya da' dedi, 'İşte böyle lanetlenmiş gibi yapayalnız kalırsınız bir gün..."

Bunları anlatan kadın, bana doğru üzgün bir yüzle eğilip, "Aslında benim de dağlar üstüme devrilecek gibi oluyor," diye mırıldandı bir sır verircesine, "Başımı alıp ıssızlara gidesim geliyor..."

Ancak o gün o da ötekilerle birlikte karşı çıkmıştı Havva'ya. İçlerinde Muhtar'ın karısı, Havva'nın evde kalmaya müstahak olduğunu söylemişti. Böyle sivri dilli bir kızı kim

alırdı ki gelin diye? Kadın kısmı dediğin doğurmalı, doyurmalı, dokumalıydı. Vallahi Kör Recep bile iki karısının üstüne almazdı bu kızı karı olarak...

Havva, Kör Recep'e lanetler yağdırarak uzaklaştığı o günden sonra yine suskunluğuna gömülmüştü. Ancak, çok garip bir biçimde davranmaya başlamıştı, söylenenlere göre. Köy halkından iyice uzak gezer olmuştu. Kendini tüketmek istercesine deli gibi çalışıyor, taşıyamayacağı kadar çok çay toplayıp tek başına alım merkezine götürüyor ve yüzü gözü toprağa bulanmış, saçları terden yüzüne yapışmış bir halde hızlı adımlarla geçiyordu, dağlara yükselen yeşil basamakları andıran çay bahçelerinin arasından... Kadınlardan ikisi onu yüzyıllık kemerli taş köprüde, ince korkuluğa dayanmış, alttan akıp giden azgın dereyle adeta tartışırken görmüştü. Bir başka kadın ise Havva'nın şu derme-çatma teleferiklerden biriyle yukarı, evine çıkarken, ayağa kalkıp öylece dikildiğini görmüştü dehşetle. Dahası, onu geceleri evin çevresinde başı kesik tavuklar gibi dolaşırken gören bile vardı. Sonunda herkes genç kızın delicebal yediğine kanaat getirmişti...

Sihirli Gezi Günü gelip çatmıştı. Köyün ve çevre köylerin tüm eli ayağı tutan kadınları katılırdı bu geziye her yıl. O gün tüm kadınlar pamuklu ham takımlarını çıkarıp, ipekli has takımlarını giydiler. Hep birlikte köyden çıkıp, bayır aşağı koşarcasına yürümeye başladılar. Garip bir coşkuyla, ilk kez sırtlarında küfe, önlerinde iş peştamalları olmadan çıkmışlardı yola. Havva da aralarındaydı. Ve içlerinde en coşkulusu oydu. Onun bu hali çok şaşırtmıştı kadınları. Hatta, onun sürekli türkü söylemesinden, koşarken taşlara takıldıkça çığlıklar atmasından huzursuz olmuşlardı. Sonra Havva bir ara durmuş, köyüne, sisin örttüğü gri tepelere, ömrünü tükettiği yeşil çay bahçelerine bakmıştı uzun uzun. Ardından yine, acemi bir dişi geyik gibi taşların üzerinden

sekerek koşmaya başlamıştı. O sırada kadınlardan biri Tahsin'i görmüştü. Dağın sırtından atıyla inmiş, önlerine geçivermişti genç adam. Kadınlar birbirlerini dürterek gülüşmüşlerdi. Havva ise yüzünde hüzünlü bir gülümsemeyle bakmıştı yalnızca, atlının ardından.

Komşu köylerden de gelen yüzlerce kadın, yalnızca kaptanların erkek olduğu teknelere bindiler o gün. Yedi dere ağzından geçtiler. Geçtikleri her dere ağzında biraz su alıp testilere doldurdular. Kayık konvoyları dönerek denize indiler. Ve kadınlar, kumsala vuran ilk dalganın üzerinden sağ ayakları ile atlayıp denize girdiler. Birbirlerine sular sıçratarak, suyun içinde bedenlerini birbirlerinin elleri üzerinden kaydırarak eğlenmeye çalıştılar. Anlattıklarına göre, önce Havva da katılmıştı onlara. Ancak, balıkçı tekneleri ardlarında çığlık çığlık martı sürüleriyle geçerlerken uzaktan, durmuştu birden. Balıkçıların balıkları bir araya toplayabilmek için hep birlikte tabanlarına ayak vurdukları teknelerin ardından gizli bir çağrı almışçasına büyülenmiş gibi bakmıştı. Suları telaşla yararak sahile koşmuş ve topladığı taşları tekneleri durdurmak istercesine fırlatmıştı ardlarından. Taşlar suyun yüzünde kayıp dibe gömüldükçe, genç kızın bakışları da iyice bulanıp kararmıştı. Ve sonunda bir taşın üzerine çökmüştü öylece...

Sonra kadınlar derelerden doldurdukları testileri kısır ya da hasta kadınların başlarının üzerinde kırmışlardı. Şifa vereceğine inanılan sular kadınların yüzlerinden aşağı dökülüp denize karışırken Havva kıpırtısız oturmuştu. Ve son testi de onun başının üstünde kırılmıştı. Öğlen olup da kadınlar minzi peynirini mısır ekmeğine katık ettikleri sırada, içlerinden biri -ki uzaktan hısım düşermiş Havva'ya- Havva 'nın kalkıp çalılıklara doğru uzaklaştığını görmüştü:

"Hacetini görmeye gitti sandım. Ancak, aradan yarım saat geçip de görünmeyince meraka düştüm. Köyden onca

uzaktaydık, üstelik kızın aklı da noksan. Şeytan dürttü, kalk bak diye. Kalktım seyirttim Havva'nın gittiği yana doğru. Çalılıkların orada durup bakındım etrafa: Yoktu ortalıkta. İlerideki tepenin ardında kara yemiş ağaçları vardı. Belki yemiş toplamaktadır diye, tırmandım tepeyi de. Kara yemişlerin orada da yoktu. Ama az ötedeki ahlat ağaçlarının olduğu çalılıklardan sesler geliyordu sanki. Böyle, fısıltılar... Dallara basmadan usulca sokuldum o yana. Çalıları, ardını görecek kadar araladım. İşte o anda soluğum kesildi sanki: Havva oradaydı. Tahsin ile beraber. Çıplak gibiydi. Çıplaktı... Beni görmediler. Görecek halleri yoktu... Altında yattıkları ağaçta bir sarıkuş ötüyordu... Havva bir anda alttan sıyrılıp Tahsin'in üstüne abandı. Öylece baktı oğlanın yüzüne, uzun uzun. Sanki kafasına nakşetmek ister gibi. Dayanamadım, kaçtım oradan. Denize varıp yüzüme su çarptım, çarptım. Başımı ıslatıp yıkandım, yıkandım. O vakit biraz aklım başıma geldi. Düşündüm ki olabilecek en hayırlı şey olmuştu. Artık Havva'nın da başı bağlanacaktı. Başka türlüsü olamazdı. Başka türlüsünü düşünmek bile günahtı... Kadınların yanına döndüm. Kimseye bir şey demedim..."

İkindi vakti kadınlar sıcak kumlara sırtüstü uzanıp, gözleri kızıl ışıkların oynaştığı gökyüzünde, düşlere dalmışlardı. Yılda bir kez bugün, bu saatte düş kurabiliyorlardı dediklerine göre. Ve bu anda tuttukları dileklerin gerçekleşeceğine olan inançları, giderek gücünü yitirse de, sürüyordu hâlâ. İşte tam o sırada görmüştü içlerinden biri Havva'yı:

"Te ilerden görünmüştü. Başı açıktı, keşanı omuzlarından düşecekti neredeyse. Düşteymiş gibi bir hali vardı. Bizden yana geliyor sandım. Yine düşüncelere dalmışım sonra. Bir zaman geçti, başımı kaldırıp arandım etrafta, yoktu..."

Akşamüzeri köylerine dönmek için toparlandıklarında fark etmişlerdi Havva'nın yokluğunu. Birden telaşa kapılmışlar ve bağırarak adını çağırmaya başlamışlardı genç kı-

zın. O vakit, Havva ile Tahsin'i birlikte gören kadın dayanamamış, biraz suçlu bir yüzle anlatmıştı gördüklerini. Kadınlar bir anda rahat soluklar almışlardı: Havva mutlaka Tahsin'le kaçmıştı! En iyisi olmuştu. Geleneğe de uygundu, çoğu kaçmamış mıydı sanki kocasına? Gülüşerek itişmeye, birbirlerine küçük yumruklar indirmeye başlamışlardı. Bazıları ortaya çıkmış, omuz başlarını titreterek küçük bir horona durmuşlardı bile. Böylece, kendi aralarında adeta Havva'nın düğününü kutlarken, birkaç balıkçı teknesinin sahile yanaşmakta olduğunu görüp şenliği kesmişlerdi. Tekneler az ötelerindeki eski ahşap iskeleye demir attıklarında, kadınlar da keşanlarına bürünerek beklemeye başlamışlardı.

"Balıkçılar kıyıya çıktılar. Bizden yana yürümeye başladılar. Hep birlikte bir şey taşıyorlardı. Bir insan... bir kadın. Getirip kumların üzerine yatırdılar. Ağlarına takılmıştı..."

Kadınların anımsadıkları tek şey, Havva'nın soğuktan morarmış yüzünde gördükleri garip bir huzurdu...

Güneş batarken bir kamyonun kasasında köye dönüşlerinde, aralarında yatan Havva'ya bakarken, çoğunun kulağında onun sözleri yankılanmıştı: "Dünyada görecek o kadar çok şey var ki..."

Köye yaklaşırken Tahsin'i görmüşlerdi. Genç adam atının üzerinde dikilip, gözleriyle Havva'yı aramıştı. Yüzündeki mutlu gülümsemeye kadınlar dayanamamış, sırtlarını dönmüşlerdi...

"Ve aramızda söz birliği ettik. İşini iç yüzünü kimse bilmeyecekti. Havva boğuldu diyecektik. Her Sihirli Gezi Günü 'nde kendine bir kadını kurban seçmez miydi zaten deniz?"

Evet, tüm bunları anlattılar bana. Gerçeği gizledikleri için cezalandırılabileceklerini bildikleri halde anlattılar. Ve isimlerini saklı tutmam koşuluyla yazmama da izin verdiler. Çünkü bilinsin istiyorlardı. Sezgilerim beni yanıltmıyorsa eğer, bu biraz da onların ölümüydü. Belki de, bu daha çok onların ölümüydü...

SON TABLO

Nihan, uykusunda hafifçe kımıldadı ve çatı katına süzülen akşam güneşiyle menevişlenen örtü yana kaydı birden: Diri göğüslerinden biri açığa çıkmıştı.

Aynanın önünde fularını bağlayan Fikret dönüp baktı ve bir süre gözünü alamadı bu çekici görüntüden. Genç kadının, kızıl ışıkların oynaştığı tahin rengi saçlarından bir tutamı, yapıştığı kulak memesinden kopup saydam duygusunu veren tenine düşünce, dayanamadı ve eskiz defterini açıp acele kalem darbeleriyle bu tabloyu sürekli kılmak istedi. Az sonra çizgileri kalınlaştırmak için başını kaldırdığında, Nihan'ın bir kol devinimiyle yüzünü ve gergin boynunu örttüğünü gördü. Defteri bırakıp doğruldu. Yana kaymış örtüyü çekerek sıkıca örttü genç kadını; ucu hafifçe titreyen burnunun kıyısına dudaklarını değdirmek istedi, yapmadı ama. Genç kadının, mutlu mırıltılarına karışan beyaz sabun kokusunu içine çekmekle yetindi yalnızca. Sonra dönüp kapıya yöneldi, ancak ortada duran tuvale takıldı gözü. Nihan resimde de çıplak uzanmıştı kerevete ve kırmızı, iri bir elmayı dişliyordu. "Ne kadar genç..." diye mırıldandı farkında olmadan. Yere yuvarlanmış elmanın kararmış ısırık yerine, benzer bir çürümüşlük duygusuyla baktı. Sonra yeniden tabloya döndü: Bitmiş sayılırdı. Dün gece, sergiye bu resmi niye katmadığını sormuştu Nihan. "Görüntünü bile paylaşmak istemiyorum o insanlarla..." diye yanıtlamıştı. "Doğal olarak, sa-

tılık mal gibi bakıyorlar resimlere..." Açılışa yalnız gidişinin nedenini de aynı kıskançlıkla açıklamıştı ardından. Hiç sesini çıkarmamıştı genç kadın, yalnız garip bir biçimde süzmüştü kendisini. Gerçek nedeni biliyormuş gibi...

Tuvalin de üzerini özenle örtüp Nihan'a baktı son kez. Bir an onu uyandırıp tirşe rengi gözlerindeki çocuksu mahmurluğu ve sıcaklığı görmek istedi; tuttu kendini. O gözlerdeki katıksız güveni görse, az sonra çıkacağı sahneye gücü yeter miydi? Hızlı adımlarla, kaçarcasına kapıya yürüdü; duvardaki, kenarları kararmış aynayla karşılaştı çıkarken: Hayır, bu fular ona genç, canlı bir görünüm veriyordu... Parlak, çizgili kumaşı boynundan sıyırıp attı bir çerçevenin üzerine. Kapıyı sessizce örttü sonra ardından.

İki yanına birbirine yaslanmış ahşap evlerin sıralandığı parke taşlı eski İstanbul sokağına çıkınca bir an gözleri kamaşmış gibi durdu. Sonra, dükkânının önüne sandalye atmış mahalle bakkalına ve ona laf atan televizyon tamircisine selam vererek, denize kavuşan sokağı yokuş aşağı inmeye başladı. Caddeye çıktığında, yaklaşan dolmuşu durdurmak için elini kaldırdı, ancak hemen indirdi. Hayır, kendini hazırlamadan öylece gidemezdi oraya. Hem bu ilkyaz ikindisinin her şeyi örten renkleri, sesleri ve kokuları öylesine çekiciydi ki... Kıyıyı çevreleyen kaldırım boyunca yürümeye başladı. Deniz, yer yer yosunların koyulttuğu mavi bir tabak gibi durgundu bu saatte. Kıyıya yakın seyreden koca balıkçı teknesini izleyen martıların gökyüzünü çığlık çığlığa yırtışlarını hoşnutlukla izledi bir süre. Sonra, kıyıdaki çöplere aldırış etmeden yüzen sıfır numara traşlı çocukların cılız kahkahalarını, birbirleriyle yarışırcasına bağıran akşam simitçilerinin gevrek seslerini, tahta sıralarda yaşamla ve birbirleriyle barışık yüzlerle oturup denizi seyreden yaşlı çiftlerin çekirdek çıtırtılarını dinledi. Ardından, balıkçıların tuzlu gülüşlerine, karşı yamaçlarda gökkuşağı parçaları gibi salınan allı-pullu

şeytan uçurtmalarına, rıhtıma karınlamış yelkenlilerin minarelere karışan direklerinin terk edilmiş duruşlarına ve kıyıdaki masalarda, çiftlerin arasındaki sıkıcı boşlukları üçüncü bir kişi gibi dolduran tavşan kanı çayların sıcak renklerine bakarak yürüdü bir süre de. Bir yandan da, "Günlük halk yaşamının zenginliğini, dinamizmini, devindirici gücünü..." diye düşünüyordu, "ve insanın iç dünyasında uyanan heyecanları, titreşimleri, çalkantıları... Yani, doğada yalnızca görünen nesneleri değil, hissedilen şeyleri de..."

Kırlangıç fırtınasından kurtulup filizkırana direnmiş akasya ağaçlarının gölgelediği yolda birkaç adım atıp, dalların arasından süzülen ışık demetinin ortasında durdu birden: "Evet..." dedi, yere şaşırtıcı bir şeyler bulmuşçasına bakarak, "Evet, işte bunları resmetmek istiyorum ben. Bunları..." Ardından, tuvaline aktaracak resim malzemesi ararcasına gözleriyle çevreyi tarayarak yeniden yürümeye başladı. "Örneğin..." diye düşündü, "şu dalgın adımlarla yürüyen genç kızın serseri rüzgârla dağılmış saçlarının acımasız gençliğini, toprağa düşen cemrenin görünmez gücünü, camlara burunlarını dayamış cezalı çocukların kırılan çığlıklarını, çamurlarla oynayan şu sarışın çocuğun kıskandırıcı ciddiyetini, şu gizemli denizde çalkalanan ekmek teknelerine köpüklü gözlerle bakan balıkçıları, balık ağlarını ikinci bir ağ gibi sarmış kıyı kedilerini, dünyaları oltalarını çevreleyen deniz parçasıyla sınırlanmış amatör balıkçıların huzurunu, mavnalarda dümen tutanların, halat başındaki çımacıların ve köprü altından geçerken bacalarını kıran çatanaların sıcak yüzlerini, şu gelin arabasından fırlatılan paralara canlarını değişen kavruk çocukları, dallarında pembe çiçekler yüklü badem ağaçlarının uçucu güzelliğini, sütçü beygirlerinin toynaklarıyla yankılanan Arnavut kaldırımlarının tanıklık ettiği geçmişi..." Soluklanmak istercesine durdu. Ancak, düşlediği görüntüler kendisine acı veriyormuş gibi yumdu

gözlerini; başını gökyüzüne doğrultarak, "Gün bitimlerinin sessiz hüznünü..." diye mırıldanarak sürdürdü resimlerini. "Ve bu saatlerde göveren dağların aldatıcı yakınlığını, damarları çıkık, derileri göçük elleriyle tespih çeken yaşlıların damıtılmış suskunluğunu, evlerden yükselen katmerli çığlıkların, yeminlerin ve kahkahaların kurtardığı yalnızlıkları, mahalle kabadayılarının topuk çalarak yürürken attıkları şangırtılı naralardaki çocuksuluğu, kentlileştikçe pastelleşen insan tonlarını, şafak vakti hastaları sağaltan gün ışığında çiçek denizini andıran dalgalı ovaları, baharın uyandırdığı dalları, rüzgârı süpüren başakları, kuş kanatlarına takılmış düşleri... resmetmek istiyorum." İçinde, kendisine nicedir yabancı gelen bir heyecan ve yüzünde iğreti bir gülümsemeyle, "Doğa çarkının şaşırtıcı ritmini..." dedi, "uyumları ve çelişkileri. Örneğin... örneğin... gecekondu kadınlarının, yazgılarına inat boyunlarında ışıldayan altınları, evlerin arasına gerili ak çamaşırların ahşabın ve akşamın karanlığına inat parıldayışlarını, pencere çıkmalarındaki teneke saksıların pasına ve sur diplerinde yaslandıkları bin yıla inat taptaze açan arsız çiçekleri ve o sur diplerine işeyen yoksul çocukların solgun yüzlerini, yani... yukarıdaki uzay mekiğine inat, insan ömrünü nakışlayan her yaşantıyı resmetmek istiyorum..." Dalgın bir yüzle ve hüzünle, "Oysa" diye mırıldandı, "benim resimlerimde ölüm yaşama tanıklık ediyor yalnızca..." Deniz kıyısındaki bir sıraya çökercesine oturdu. "Niye böyle oldu?" diye geçirdi içinden. "Yaşlandım diye mi? Yoksa, yaşadıklarımdan sonra mı? Gençken ne kadar farklıydı her şey... Ben farklıydım; insanlar, ilişkiler, hatta tuvaller ve boyalar bile..."

Birden, Paris günleri geldi aklına ve anılarına açtığı pencereden pastoral bir türküyü dinler gibi düşündü Paris'i. Niçin gittiğini bile düşünmeyecek kadar gençti o vakitler. Tuval ve yağlıboya tekniğini, anatomiyi, doğanın yorumlan-

masını mı; perspektifi, ışık ve gölgeyi, renk kuramlarını mı öğrenmeye gitmişti Paris'e? Yoksa, Paris'in o zaman daha da çekici olan bohem havasını yaşamaya mı? Ne olursa olsun, küçük kafeteryalarda ve koltuk meyhanelerinde bir şişe Fransız şarabı ve peyniriyle de sona erdirilse, yaşanılası günlerdi o günler. Küçük atölyesinde, ağaçların gölgelediği bulvarlarda ve güneşli parklarda ya da Seine'in iki yakasını birleştiren köprülerde ve rıhtımlarda, nehrin yeşil sularında gezinen gemilerin ışıklarına dalarak, Parisli ressamlar gibi resim yaparken bile mutluydu. Bir gün bu resmi aşacağını umut ederek geçiyordu tuvalin karşısına...

"Ya şimdi?" diye umutsuz bir yüzle sordu kendi kendine. Sonra, içinde aynı yaşama karşı direnen ölüm, ölüme karşı direnen yaşam duygusuyla baktı denize. Bir desen, bir renk gibi solmak ve çakıl taşlarını ardında bırakarak suyun yumuşaklığına kavuşmak isteğiyle durdu bir an. O zaman Nihan geldi aklına. Evet, her şeyin bir anlamı olmalıydı. Yaptıklarının... yapacaklarının... Onun için her şeyin anlamıydı işte bu genç kadın. Bir yıldan bu yana... Sevgilisi, öğrencisi, modeli ve sığındığı sıcaklığı... her şeyi olmuştu o. O ortak serginin açılışında, elinde içki kadehi, daldığı sonuçsuz bir sanat tartışmasından bunalarak bir an başını çevirdiğinde görmüştü Nihan'ı ilk kez. Bir heykel durgunluğundaki yüzünde tirşe rengi gözleri dikkatini çekmişti ilkin. "Kaç çeşit boyayı karmalı bu rengi bulmak için?" diye düşünmüştü. Farkında olmaksızın, gözlerini daha yakından görebilmek için yaklaşmıştı genç kadına. Beriki ise açık bir hayranlıkla bakıyordu kendisine. Fikret ona, tabloları nasıl bulduğunu sormuştu hemen. Nihan, akademiyi yeni bitirmiş genç bir insan olarak hepsinde ayrı bir ustalık bulduğunu, ancak en çok Fikret'in eserini sevdiğini söylemişti. Öylesine utangaç bir içtenlikle belirtmişti ki beğenisini, Fikret'in ona duyduğu ilk şey katıksız bir minnet olmuştu...

"Bu gece..." diye geçirdi içinden, hafifçe doğrularak, "bu gece onun için bir şeyler yapmalı. Hiç bilmediği, hiç gitmediğimiz bir yere gitsek. Şöyle iyi bir manzaraya karşı, iyi yemekler yenen... Bir de ona çok yaraşacak değerli bir şey alabilsem... Mutlaka karşı çıkar duysa. Ama... ama, o duru beyaz boynuna asılı pırıltılı zenginliği, yapacaklarımın bedeli olarak görmek istiyorum sanki." Ayağa kalkarken, "Evet," diye düşündü, "her şeyi ikimiz için yapıyorum." Birden garip bir rahatlık duydu içinde, hatta mutluluğa benzer bir şeyler... Ellerini ceplerine sokup, hafiften bir ıslık çalarak yürümeye başladı. Akşam serinliği çıkmıştı şimdi ve durgun deniz artık örtünmeye çalışır gibi, dalgalarını sahilden mor menevişlerle kalınlaşan ufka doğru çekmeye başlamıştı. Yanından geçen araba dikkatini çekti birden; tanıdık gelmişti. Direksiyondaki adamı da gözü bir yerden ısırıyordu... Uzaklaşan arabanın ardından bakakaldı bir zaman: O, evet, o idi. Galerici Samet... "Ya beni böyle ellerim cebimde, delikanlı gibi dimdik yürürken gördüyse?" diye düşündü korkuyla. "Ama, ya o değilse? Benzettiysem yalnızca? Ama, araba..." Araba virajı dönüp gözden yitmişti artık. Çaresiz bir çocuk gibi baktı çevreye Fikret: Şu gezinen, oturan, konuşan ve gülüşen kalabalığın içinde nasıl da yalnız hissediyordu kendini... Elli yaşını aşan sarsak adımlarla ve hüznün ele geçirdiği bir yüzle yürüdü bir süre. Sonra birden durdu. "Yo, yalnız değilim" dedi, o anda yüreğini kaldıran bir sevinçle. "Nihan var. Evet, Nihan var. Ve hep olmalı. Gençliğim tazelenerek seviyorum onu. Hatta, çocuklaşıyorum onun yanında..." Aynı çocuksu sevinçle havayı, türlü bahar kokuları içinde sevdiği kadının beyaz sabun kokusunu bulmak istercesine içine çekti ve bedenini tekrar dikleştirerek aynı hafif ıslıkla yürümeye başladı...

* * *

Fikret, çökük omuzları, kamburu çıkmış bedeni ve cebinde köşe başından aldığı kanyak şişesiyle içeri girdiğinde, tepelerinde sigara dumanının bulutlandığı bir çağrılı kalabalığı sergi salonunu doldurmuştu çoktan. Kapıyı iterken, kendi ismini taşıyan afişle yüz yüze geldi bir an. Yüzünde garip, alaycı bir anlam belirdi; ancak, o yana yaklaşan galeri sahibini görünce aynı hastalıklı yüzü takınıverdi hemen. Galerici Faruk, ellerini iki yana açarak geldi ve ressama o anda abartılı duygusu veren bir merakla, "Nerede kaldın be üstadım?" dedi. "Herkes burada, bizim gözümüz yollarda... İnsan kendi sergisinin açılışına da..."

"Kusura bakma Faruk'cuğum" diye yanıtladı Fikret yorgun bir yüzle. "Aslında vakitlice çıkmıştım ya, ayaklarım çok sürçtü... Bir halsizlik var bugünlerde bende ya, hadi hayırlısı..." Soluğu kesilmiş gibi sustu ve önüne baktı. Kısa bir süre sonra başını kaldırdığında, galericinin inceleyen bakışlarıyla karşılaştı. "Neyse canım..." dedi adam, "bi kadeh bişey iç, kendine gelirsin."

"Ya, ya" dedi Fikret, "takviyeli geldim zaten..." Cebindeki kanyağı usulca göstererek gülümsedi.

"Çok yükleniyorsun be üstadım," dedi Faruk, berikine yine abartılı gelen bir endişeyle.

"Boş veer," diye elini umursamazlıkla salladı Fikret, "atın ölümü..." Bir-iki adım uzaklaştı, sonra birden anımsamış gibi döndü, "Resimlerin satışı ne durumda? Alıcı çıktı mı hiç?"

Galeri sahibi yüzü asılarak omuzlarını silkti. "Şimdilik bir hareket yok," diye mırıldandı. "Ama ilgi çok; mutlaka olur..." Sonra, o sırada içeri giren, hoşgörüsüz yazıları ve asık suratıyla ünlü bir sanat eleştirmenini karşılamak için hızlı adımlarla kapıya seyirtti.

Fikret, varlıklı iki koleksiyoncunun hatırını sorarak; tablolara sırtlarını vermiş, ellerinde içkileri, söyleşen çağrılı-

ları dermansız devinimlerle yararak ve bir gün önce yerleştirdiği tablolarına göz gezdirerek ilerledi. Çoğunun çerçevesine, satıldıklarını belirten kırmızı, yuvarlak etiketler iliştirilmişti. Fikret, bu sözde "satılmış" resimlere dudaklarının kıyısında o anda beliren gülümsemeyle baktı ve içinden, "Pazarlık başlıyor..." diye geçirdi.

İnsanların yüzü, Fikret'in son tablolarının sergilendiği bölümde resimlere dönüktü bir tek. Fikret, o resimlerin önünden gözü kapalı geçip gitmek ve ilk bölümdeki, barışık olduğu resimlerinin içinde yitmek isteğine direnerek, konuşulanlara kulak verdi:

"Bilinçaltını açık bir biçimde göz önüne seren bu resimler..." diyordu yaşlı bir resim meraklısı...

Onu dinlemeden karşısında duran, koleksiyonculuğuyla ünlü bir ailenin gelini ise "İşte eleştirel gerçekçilik!" diye konuştu ortaya, coşkuyla.

"Ne demezsiniz..." diye, onu yanıtlar gibi öteden ses verdi bir başka çağrılı. "Görüneni çizmeyi değil, gerçeğin gizli katlarını araştırmayı yeğliyor üstat. Sonra, damıtılmış pastel renkler... Biçim özgünlüğünü de yenilemiş üstelik."

"Ah," dedi, özenli bir sadelikle giyinmiş orta yaşlı bir kadın alıcı, "varoluşun anlamını kurcalayan yarı soyut bir resim anlayışı, değil mi?"

"Bilmem..." diye dudak büktü, karşısındaki orta yaşlı ressam. "Ben yine de yapıcı bir anlayışın ürünü olan coşkucu resmi savunuyorum. Bunlar ise..." Başıyla son bölümdeki resimleri topluca göstererek ekledi, "gerçeküstücü, karabasan dünyasını yansıtan resimler."

Fikret, içinde birden kabaran sıkıntıyla baktı berikinin işaret ettiği tablolara: İlk gözüne çarpan, ölü bir ışığın vurduğu solgun çiçeklerden oluşan bir natürmorttu. İkinci resimde bir bataklık, buğulu yeşillikleri ince bir kanalla yara-

rak ön tarafta genişliyor ve yüzyıllık kurumuş bir ağaçla noktalanıyordu. Sisli denize bakan silik yüzlerle, bir güz gününün aydınlattığı kıraç topraklar sanki iç içe geçmişti sonraki tabloda. Sondan bir önceki resimde, kulakları, ardından vuran ışığı geçirecek kadar saydamlaşmış, göz kapakları düşük yaşlı bir adam, damarları belirgin eliyle yüzünü kavramış, oymalı bir aynadan bakıyordu. Geride ise iri bir kedinin sürüklediği ölü bir kuş görünüyordu. Son resmin önünde, genç bir sanat eleştirmeninin yanında durdu ressam. Tabloda, örgülerini çözmüş ya da saçlarını gelişigüzel kesmiş, giysilerini ters giyip karalar bağlamış, acının katılaştırdığı donuk yüzlerle yürüyen köylü kadınlar ve onların ortasında duran telli duvaklı bir gelin vardı. Resmin altında ise "Gelmez yola gitmek..." sözcükleri yer alıyordu. Fikret yine kendi kendine, "Ben yaşamı, yaşayanı resmetmek istiyorum..." diye mırıldandı ve yanında durduğu genç eleştirmeni o anda fark ederek irkildi birden. Genç adam ise gözlerini tablodan ayırmadan, "Evet, anlıyorum..." diye konuşmaya başladı. "İmgeler arasında soyut ilişkiler kurmanın tadını alabildiğine çıkarmışsınız bu resimlerde. Yani, doğanın hem kendisi, hem de düşü ustaca birleştirilmiş sonuçta." Kısa bir süre sustu. Sonra, "Ama..." diye döndü birden, "niye son tablolarınız böylesine karamsar, adeta ölümü çağrıştırıyorlar?"

Fikret bir an ne yanıt vereceğini bilemezmiş gibi durdu; sonra, "Sanatçı neyi iyi tanırsa, neye daha yakınsa onu daha ustaca anlatmaz mı dostum?" dedi.

"Ne diyorsunuz?" diye şaşırarak karşı çıktı karşısındaki. "Yapmayın, siz daha çok gençsiniz."

"Ne genci? Ne genci?" diye adeta telaşla yadsıdı Fikret; omuzlarını iyice içine göçürerek, "Tevellüt kaç, biliyor musunuz?" dedi.

"Hadi canım..." diye, elini alaylı salladı eleştirmen, "olsa, olsa..."

"Siz yazılanlara bakmayın, rahmetli dedem askere geç gideyim diye küçük yazdırmış vaktiyle. Hem, insan hissettiği yaştadır, öyle değil mi? Ben... ben kendimi iyi hissetmiyorum mirim..." Elinde sigarası, öksürmeye başladı.

"Bari şunu azaltsanız..."

"Ne demişler" dedi beriki, elini umursamazlıkla sallayarak, "atın ölümü..." İçki kadehini tepesine dikerek ağır adımlarla uzaklaştı genç adamın yanından. Gözleri, sığınacak liman ararcasına eski tablolarında, yürüdü. Ve içkili sohbetlerini gitgide koyulaştıran çağrılıların arasından görünen resimlerdeki duru mavi gökyüzü parçasına, denize inen sokağın güleç yüzlü satıcısına, ve neyi gözlediği belli olmayan küçük çocuğun umut yüklü gözlerine aynı sığınma duygusuyla baktı.

Galerici Faruk'un elini omzuna koymasıyla ayırdı gözlerini bu bölük-pörçük görüntülerden. "Bizim yaşlı mirasyedi bir resim almak istiyor üstadım" diyordu Faruk. "Ancak, biraz da indirim ister. Yüzde on-onbeş yapsak mı?"

"Beni karıştırma bu işlere paşam" dedi Fikret, canı sıkkın, "sen gerekeni yap..."

"Soralım dedik," diye omuzlarını silkti Faruk, "sonuçta mal senin..."

"Fantastik bir şiirsellik!"

Döndü; seslenen, çok satan bir derginin sanat eleştirmeniydi. Baş parmağını yukarı dikmiş, kendisine gülümsüyordu adam. Fikret, yerlere dek eğilerek selamladı eleştirmeni ve yorgun bir gülümsemeyle kadehini onun sağlığına kaldırdı. Eleştirmenin yanındaki adamı fark etti sonra. Samet'i... Resimlerinin çoğunu kapatan adamı... Galerisinin tozlu deposunda sıkıca sarılıp sarmalanmış olarak, gün ışığına çıkacakları vakti bekliyorlardı en güzel resimleri. Yüreğinden ve bilincinden süzdüğü öz suları... El emeği, göz nurları... Bir

fahişeden söz eder gibi, "Kapatma tablolar..." diye tısladı dişlerinin arasından, "Ben gün ışığını yitirdiğimde ortaya çıkacak kapatma tablolar..." Ve hüzünlü bakışlarla, kadehini bu kez de Samet'in sağlığına kaldırdı.

"İşte böyle..." dedi, ardındaki gruptan bir ses, "resim artık romantik bir uğraş değil." Yan gözle baktı Fikret: Adı yeni yeni duyulan genç bir ressamdı konuşan. Çevresini almış akademi öğrencilerine, "Bir ticari meta durumuna düştü artık resim," diyordu, "tabii ressam da..."

Fikret döndü, dudaklarını kıpırdattı, ancak söyleyecek bir şeyler bulamadığı için öylece kaldı.

"Yıllardır..." diyordu öte yanda Galerici Samet, orta yaşlı eleştirmene, "ressamlar sömürülürken, kendilerini koruyacak tek bir sanat kurumu dahi yokken, şimdi birtakım insanlar çıkıp özel galericiliği suçluyorlar." Eleştirmen ifadesiz bir yüzle bakmayı sürdürünce, "Kim ne derse desin," diye devam etti Samet, "özel galeriler resim denen nesnenin değerli bir mal olduğunu kanıtlamıştır. Yani, bir çeşit hisse senedi gibi..."

"Ama..." diye yanıtladı eleştirmen, "burada genelleme yapamayız. Alıcı bulamadan açılıp kapanan nice sergi oluyor bu arada. Bence sorun, sanat bilincini geniş kitleye iletecek olan aydın çevrenin büyük bir kesiminin bu olgudan habersiz oluşu. E, resime yatırım yapan kesimin çoğu ise bu sanat ürününü doğru değerlendirecek ölçütlerden yoksun. Altın yerine resim alıyor adam..."

"E, tabii, sonuçta ticari bir iş yapıyoruz," diye ellerini iki yana açtı galerici. "Kira veriyorsunuz, sergi ilanıydı, davetiye basımıydı, elektrik, telefon, eleman ücretleri, resim satın alma, resim onarma... Sonu gelmez bir masraf size... Sonra efendim, sanatçıya laf anlatmak bir sorun, zengin resim alıcısına ise çok daha zor bir iş. Şaşırdık biz de yahu..."

"Eğer devletin kararlı bir sanat politikası olsa..." diyerek söze karıştı bir emekli diplomat.

"Yapay sanatçılar türetiyor bu süreç..." dedi arkadaki genç ressam bu kez. "Ne oluyor sonra? Ressam tükense de savunuluyor. Çünkü aslında savunulan, kendisine yapılan yatırım oluyor..."

"Ah," diye içini çekti galerici, "bu hayat pahalılığı ve yüksek faiz politikası resim satışlarını felaket etkiledi..." İçkisini sıkıntıyla tepesine dikerek uzaklaştı.

"Önce..." dedi, öte yandaki genç ressam, kızgınlığını dışa vuran bir sesle, "sanatınız pazardaki egemen isteriye denk düşecek, ardından alabildiğine rötuşlanacaksınız. Oysa..." Yanında akademi öğrencileri, çıkışa doğru yürürken sürdürdü sözlerini, "sanat, önce kişinin kendini tartışması değil midir? Bunu açık yüreklilikle yapamadın mı, kim güvenir sesine?"

Fikret, durduğu boşlukta "Ben..." diye mırıldandı,"oysa ben artık hep yenik çıkıyorum bu tartışmadan..." Boğazına dek yükselen cılız çığlığı bastırmaya çalışarak baktı çevreye: Daha önce bir tablosunu satın almış orta yaşlı bir kadın koleksiyoncu yaklaşıyordu ona doğru. Kadın, onun koluna hafifçe dokunarak ve tabloları işaret ederek, "Üstat!" diye heyecanla konuştu, "adeta, çağdaş bir hüzne tanıklık ediyorsunuz!"

Fikret bir süre boş bakışlarla baktı karşısındakine, bir şeyler söylemek istedi ardından. Ancak, başını teslimiyetle sallayarak, "Haklısınız hanımefendi" dedi, "hatta, çağdaş bir trajediye..." Ve rolünü o anda anımsamış amatör bir oyuncu gibi silkindi birden. Sonra, çökük omuzları, düşük göz kapakları, zaman zaman dudaklarına yerleştirdiği bir suskunlukla, zaman zaman da, "Benim resimlerimde ölüm yaşama tanıklık ediyor...", "Bastığım yer uçurum oluyor...", "Ömrüm, sabahı olmayacak bir akşam..." diye mırıldanarak ve yüz

yüze geldiği herkesin sağlığına kadehini kaldırarak salonda ayaklarını sürüklemeye başladı. Bir süre sonra, başı dönmüş gibi iki yana sallanmaya başladı ve birden dengesini yitirerek olduğu yere çöktü. Sergi salonunu dolduran insanlar ilk şaşkınlıklarının ardından Fikret'in başına koştular. O ise her şeye boş vermiş bezgin bir yüz ve içkili gözlerle süzdü çevresini alanları. Sonra, alaylı bir gülümsemeyle, "Bana bir içki verin..." dedi. Galeri sahibi Faruk karşı çıkar gibi olduysa da, "Boş veer," dedi beriki, "çivi çiviyi söker..." Öksürmeye başladı birden. Ardı arkası kesilmek bilmedi öksürüğünün. Bir an durulduğunda, bu kez de bir sigara istedi. Sigarayı yaktı ve ilk nefesle birlikte öksürüğü yinelendi. Bir an soluklandığında buğulu gözlerle baktı çevresindekilere ve onu, Nihan'ı da ilk kez o zaman gördü. Genç kadın, Fikret'i kuşatan kalabalıktan uzakta, yüzündeki donmuş şaşkınlıkla, salona yer yer serpiştirilmiş heykellerden biri gibiydi. Fikret, afsunlanmışçasına, hiçbir şey düşünemedi ilk anda. Yalnızca, yine bir desen, bir renk gibi solmak ve çakıl taşlarını ardında bırakarak denizin yumuşaklığına kavuşmak isteğiyle durdu bir an. Sonra, içkinin ve şaşkınlığın sarsaklaştırdığı devinimlerle çöktüğü yerden kalktı. Çevresindeki kalabalığı yararak ilerledi ve Nihan'ın iki adım önünde suçlu bir çocuk gibi durdu. Genç kadının yüzüne bakmadan, "Burada ne işin var?" diye geveledi ağzında. Nihan ise tirşe rengi gözlerinde örtemediği büyük şaşkınlıkla baktı yüzüne. "Başından beri seni izliyorum" dedi, "ama tanıyamıyorum..."

Fikret bir an karşı çıkmak istedi. Sonra, "Ne kadar genç," diye düşündü, "Aldatılamayacak kadar genç..." Bir süre, besi suyu çekilmiş bir ağaç gibi durdu ayakta. Ağzı, çiriş çanağı yapışkanlığında, birkaç kez açılıp kapandı sesi çıkmadan. Sonra örselenmiş bir sesle, "Açıklamak istiyorum..." diye mırıldandı. Genç kadının kolunu hafifçe tutup, ancak içinden ona yaslanmak isteğiyle kıvranarak birkaç adım daha

uzaklaştı kalabalıktan. Ve "Başka çarem yok..." diye, cılız bir karşı çıkışla başladı söze. "Yani... ancak böyle satılıyor resimlerim. Ötekiler gibi... Yani, ancak ölümle değerleniyor hepsi..."

"Ama sen..." diye telaşla sözünü kesti onun Nihan, "ölüm... ne demek?"

"Korkma..." dedi, acı bir alayla Fikret, "ölmüyorum, sapasağlamım. Ama, onlar bilmiyorlar bunu..." Genç kadının karşılık olarak söylediklerini duymamış gibi sayıklarcasına sürdürdü sözlerini: "Bir akbaba gibi bekliyorlar ölümümü. Bire bin kazandıracak bir yarış atı gibi görüyorlar beni ve ölümün soğukluğunu yansıtan o resimleri. Yolun sonunda, yaşamı ölüme bağlayan o pamuk ipliğini göğüslediğimde atılacak utku çığlıklarını şimdiden duyuyorum..."

Nihan, kısık bir çığlıkla yanıtladı bu sözleri. Fikret, hüzünlü ışıltıların yanıp söndüğü gözlerini kırpıştırarak çocuksu bir şaşkınlıkla baktı o zaman. Sonra eğdi başını önüne. Ancak genç kadının ayak sesleri derinleşirken kaldırdı gözlerini yerden. Sevdiği kadın, dudaklarında bir hiçlik tadı bırakarak ve içinde depremsi sarsıntılar yaratarak, her adımda yiten bir şeylerle uzaklaşıyordu. Yaşamının en nakışlı ve en anlamlı resmi geçip gidiyordu işte gözlerinin önünden. Hızla birkaç adım attı o zaman ardından. Ancak, geride kendisini izleyenleri düşününce yavaşlattı adımlarını. Ellerini çaresizlikle uzattı, seslenmek istedi; soluğu bu kez gerçekten tükenmişti. Yüreğine inceden bir acı oturdu o anda. Genç kadının, birkaç saat önce tutkulu erkekliğinin biçimlendirdiği, şimdi ise yaraladığı o canlı bedenine baktı öylece. Ve onun kapıyı çeken elindeki, uzaklaşan adımlarındaki geri dönülmez kararlılığı giderek çoğalan bir acıyla resmetti beynine. Kapanan kapının rüzgârıyla savruldu sanki yaşamı. Bir süre öylece durdu Fikret. Ağır ağır döndü sonra. O anda yaşlanmış ve kararmış yüzüyle, görmeyen gözlerle ve kavkısını yitirmiş

bir sümüklüböcek gibi baktı kalabalığa. Resimlerine bir sis perdesi geçti çerçeve yerine. Savrulan parçaları izleyicilerin bakışlarına takılarak sonsuz bir sessizliğin içinde durdu. Ve galeri sahibi, "Satılmıştır" etiketini, "Ressamın Ölümü" tablosuna usulca iliştiriverdi...

LİKYALI GÜLPEMBE

"Yahu, dehşet! Çok ilginç!"

"Çok... çok ilginç ya!"

Gülpembe, başını kaldırıp seslere kulak veriyor. Sesler mezarın hemen dışından geliyor. Doğruluyor. Kızı da dikilmiş, dinliyor dışarıyı. Sesler yaklaşıyor iyice, içeri giriyorlar şimdi. Kalkıyor ayağa, terliklerini giyip, gelenlere doğru iki adım atıyor. Kızı da ardında. Kalabalık gölgeler... art arda giriyorlar. Önde yürüyen, bir kadın... içeri süzülen ışıkta sarışın... Gülpembe'yi görünce ürküyor birden, bir çığlık atıyor. Gülpembe utangaç, gülümsemeye çalışıyor.

Kadının ardındaki erkek onu süzerek, "Ne yapıyorsun burada?" diyor, şaşkın. Ağzında piposu, sakallı... Gülpembe, daha da utanıyor. Elinin tersiyle yerdeki döşeği, kırık sandığı, tüpgazı ve kapkacağı şöyle bir göstererek, "Benim evim bura," diyor.

Sakallı adam, sarışın kadın ve onun yanındaki şortlu genç erkeğin gözleri irileşiyor birden. Soruyu soran, bu kez piposunu çekiyor ağzından, "Bu mezarda mı yaşıyorsun?" diyor. Gülpembe yanıt vermiyor. Küçük kızını yanına çekerek utangaç, gülümsüyor. Sarışın kadın, arkasında toplananlara dönüyor, hepsi on kişi varlar. Eliyle onu işaret ederek bir şeyler söylüyor. Ötekilerin yüzünde de aynı şaşkınlık. Gülpembe'yi ve mezarı inceliyorlar şimdi. Aralarında konuşuyorlar. Gülpembe onlarla aynı dili konuştuğunu çıkarıyor,

ancak ne söylediklerini anlayamıyor. Sıkılıyor, sıkıntısı yüzüne yansıyarak çevreye bakıyor. Ocakta pişen çorba... Davranıp söndürüyor tüpü.

"Buyrun, bir tas çorba içiverin..."

Sarışın kadın dönüyor ona, anlamıyor önce ne dediğini. Gülpembe'nin ocaktaki tencereyi işaret edişinden çıkarıyor ve "Bu sıcakta mı? İstemez, teşekkürler" diyor ve ekliyor: "İzin verirsen bir fotoğrafını almak istiyorum, dışarıda..." Gülpembe bunu bekliyormuş gibi, isteği ikiletmeden yürüyüp çıkıyor mezardan.

Dışarıda üç kişi daha var. Bunlar öteki mezara girmiş olmalılar. Biri kadın. Kumral, gözlüklü. Elinde bir kitap... Gülpembe'ye bakıyor, gülümsüyor. Gülpembe, her seferinde önünde durması istenilen mezar kabartmalarının önüne geçiyor. Sarışın kadın, "Çok iyi, harika!" diyor makinasını ayarlarken. Bir "çıt!" sesi... Gülpembe'nin Likya kaya mezarı önünde duran güneş yanığı, rüzgâr çatlağı yüzü, hafif kamburumsu bedeni peliküle işleniyor. Sarışın kadın polaroid makinadan çıkan fotoğrafı kayaya dayıyor, makinasını kapatırken. Gülpembe'nin gözü ilişiyor fotoğrafa... Yüzlerce yıldır aşınmayan görkemli mezar kabartmalarının önünde duran aşınmış genç bedenine bakıyor bir süre.

"Eyvallah, çok teşekkürler..."

Gidiyorlar artık. Gülpembe bir an duruyor, bakıyor gidenlere. Yanına kızı sokuluyor o sırada. Gülpembe, "Sen dur," diyor ona ve gidenlerin ardı sıra seyirtiyor.

Kadınlı-erkekli grup konuşup gülüşerek kayalık yamaçtan inmeye başlıyorlar. Gülpembe iskele tarafına bakıyor, yabancı bir sandal gözüne çarpıyor. Uzakta ise boş bir kotra demir atmış. Onunla gelmiş olmalılar.

Adımlarını sıklaştırıyor. Acele etmeli, karşılarına başkası çıkmadan... Tüm cesaretini toplayarak ardlarından ses-

leniyor:

"Balık ister misiniz?"

Dönüp bakıyorlar. Yine şaşırttı onları. Esmer, sakallı adam, "Ne balığı, hani nerede?" diye soruyor. Gülpembe, aşağıdaki iskeleyi işaret ediyor, "Te, sandalda. Bu sabah tuttum daha..." Erkeğin gözleri bu kez daha da büyüyor: "Sen mi tuttun, nasıl?" Gülpembe, çekingen gülümseyişiyle, "Ağla," diyor, ardından ekliyor: "Ben balıkçıyım."

Gülmeye başlıyorlar birden. Gülpembe buna da alışık. Sakallı adamın yanındaki yüzü çilli kız, "Senin kocan ne iş yapar?" diyor, sonra kuşkuyla soruyor: "Yoksa kocan yok mu?" Gülpembe atılıyor: "Olma mı, kocam da var, çocuğum da. Kız burada, yanımda. Oğlanı aldı yaylaya çıktı herifim. Üç Ağız'dan birinin hayvanlarına bakar orada."

Pipo içen adam, şaşkınlığını atamamış, gülen bir yüzle, "Demek sen balıkçısın, ha?" diyor. Gülpembe, üzerinde "GÜLPEMBE" yazılı sandalı işaret ederek başını sallıyor. "Tek biz kaldık burada" diyor, ardından canı sıkkın ekliyor: "Tek, balığa çıkan avratlarla dermansız ihtiyarlar..."

Esmer adam, Gülpembe'nin yaşadığı mezara bakıp "Sen niye kaldın?" diye sormuyor. Arkadaşlarının yüzlerine bakarak düşüncelerini soruyor. Olumlu yanıt alınca, "Olur ama sen pişirirsen isteriz balığını" diyor. Gülpembe başını sevinçle sallıyor, kızına seslenmek için arkasına dönüyor. Küçük kız çelimsiz bedeniyle orada, hemen arkasında. "Sen mangalı koştur iskeleye, Kısmet" diyor. Kendisi de sandalının bağlı olduğu yöne doğru sekerek iniyor kayalıklardan.

***

Mercanları ipe geçirip, yabancıların konakladığı iskeleye vardığında, mezarın dışında gördüğü kumral kadın ve iki erkek orada. Ötekiler iskelenin hemen ilerisinde yüzüyorlar. Kumral, gözlüklü kadın masaya yaslanmış, elindeki kitabı

okuyor. İki erkek ise ayaklarını iskelenin korkuluğuna dayamış, bira içiyorlar.

Sarışın kadın sudan başını çıkarıyor. Gözünde deniz gözlüğü. Gözlüğü alnına doğru itip, "İnanılmaz bir şey, olağanüstü!" diye, denizin altındaki batık kenti işaret ediyor. Gülpembe, ikide bir ağına takılıp kendisini uğraştıran o keskin yüzlü taşlara yabancıların neden bu kadar ilgi gösterdiklerini anlayamıyor hiç.

"Getirdim mangalı, al..."

Dönüyor. Kızı omuzlarını çökerten bakır mangalı yere bırakıyor soluyarak. Gülpembe mangalı kenara çekiyor, kulpuna asılı maşayı alıp külleri eşelemeye başlıyor.

"Yardım edeyim mi?"

Konuşan kumral, gözlüklü kadın. Kitabından başını kaldırmış, gülümseyerek bakıyor.

"Sağolasın, sen otur..."

Kadın kitabı kapatıp kalkıyor yerinden. Gülpembe'nin yanına gelip ahşap iskelenin üzerine çöküyor:

"Öyleyse sohbet edelim..."

Gülpembe'nin içi birden ısınıyor kadına. Utangaç, gülüyor... "Burası çok güzel" diyor kadın. Gülpembe, bu kez şaşırarak bakıyor. "Nesi güzel?" diye soruyor ve yanıt beklemeden ekliyor: "Bir ağaç gölgesi yok. Her yan dağ, taş... güneşin altında..."

"Bu taşlar çok değerli ama," diyor kadın gülerek. "Bilmiyor musun?"

"Öyle diyor gelenler," diye başını sallıyor Gülpembe. "Ama kime ne fayda, taş işte!"

Kadın bir şey söyleyecekken vazgeçiyor. Bir süre susuyor, sonra, "Sen yerlisi misin buranın?" diyor. "Yoksa sonradan mı..."

"Kendimi bildim bileli buralıyım, ne varsa," diye onun sözünü kesiyor Gülpembe.

"Öyleyse sen de Likyalı sayılırsın," diyor kadın, yine gülerek.

"Ne sayılırım?" diye soruyor Gülpembe, anlamsız bir yüzle.

"Likyalı" diye yineliyor kadın. "Bu toprakların ilk sahipleri... En az iki bin yıl önceki. Yani... senin evi yapanlar..." Gülüyor, ama sesinde alay yok.

Gülpembe, "Şimdi anladım" dercesine başını sallıyor. Sonra, "O kadarına aklım ermez" diyor, mangalı ateşlerken. "Onlarda da akıl yokmuş bizim gibi, desene... Başka yurt bulamamışlar mı?"

"Onlar öyle düşünmüyorlarmış ama, buralara sahip çıkabilmek için çok kan dökmüşler. En çok da kendi kanlarını..."

"Vay yurtsuz kalalar!" diyor Gülpembe bu kez kızarak, "Nasıl şeylermiş bunlar öyle?"

Kumral kadın biraz ikircikli, "Sana kimse anlatmadı mı şimdiye dek bunları?" diyor. "Gelen-gidenler?"

"Gelen-gidenin benle, bizle işi ne? Gelenler, denizin dibindeki batmış şehir mi ne, ona, bir de tepedeki mezarlara bakar, balığımızı yerlerse yerler, akşamleyin de gemilerine biner giderler."

Kumral kadın, "Anlıyorum" diyor, doğruluyor biraz. "Sana Likyalılar'dan biraz okumamı ister misin?"

Gülpembe balıkları yerleştiriyor mangala. Bir an düşünüyor, sonra, "Oku bakalım" diyor mangalı işaret ederek, "Nasılsa bekliycez."

Kadın kalkıyor, masanın üzerindeki kitabı alıyor, aradığı sayfayı bulunca yine gelip Gülpembe'nin yanına çöküyor. "Bak" diyor, sonra tam okuyacakken vazgeçiyor. Kitaba göz

atarak, "Bak, burada ne yazıyor... Çok savaşçı bir ulusmuş bu Likyalılar. Yıllarca savaştıkları olurmuş. Yıllarca evlerinden uzakta kalırlarmış. Bu yüzden kadınları yalnız kalır, bütün işleri üstlenirlermiş."

"Bizim gibiymiş garibanlar..."

Kumral kadın duruyor bir an. "Ama onlar farklıymış," diyor. "Üretimde, yani ekip biçmede de; yönetimde, yani ülkeyi yönetmede de kadınlar söz sahibiymiş. Hatta, soy olarak babalarının değil, analarının adlarıyla anılırmış Likyalılar. Senin anlayacağın, saygıdeğer ve kutsalmış Likya kadınları."

Gülpembe, inanmaz gözlerle bakıyor kadına bir süre. Sonra, "Dünya gitgide daha kötü olmuş besbelli," diyor, içini çekiyor.

Sarışın kadın, sudan yarı beline kadar çıkıyor o sırada. "Heey, Şule, gelsene sen de!" diye kumral, gözlüklü kadına sesleniyor.

Şule, Gülpembe'yi işaret ederek, "Sonra" diye yanıtlıyor. Bira içen erkeklerden genç olanı alaylı bir tonla, "Arkadaşımız halkımızı aydınlatıyor şimdi," diyor yüksek sesle.

Şule aldırış etmiyor ona. Yine kitaba bir göz atarak Gülpembe'ye dönüyor: "Bu Likyalılar zaman zaman da yurtlarından uzakta, paralı askerler olarak savaşmışlar."

Gülpembe anlamıyor. "Paralı asker?"

"Yani, para karşılığında, başka ulusların savaşlarına, bir ulusun yanında katılmışlar."

Gülpembe, "Paralı asker..." diye yineliyor. "Biz de paralı askeriz öyleyse..."

Şule boş bulunuyor, "Ne?" diye soruyor.

"Biz de paralı askeriz ha! Bizim herifle ben. Öyle ya, başkaları için dövüşüyoruz hep..."

Konuk kadın bu kez bir kahkaha koyveriyor. Sonra bir

süre hoşnutlukla izliyor Gülpembe'yi. Ciddileşiyor ardından. Başını kitaba eğip bu kez okumaya başlıyor: "Persler'in Kralı Harpagos, ordusuyla Xanthos ovasına indiği zaman, Likyalılar da karşı koydular. Bitmez tükenmez kuvvetlere karşı az sayı ile dövüştüler; yiğitlikte nam aldılar, ama yenildiler. Kentlerine geri atıldılar. Kadınları, çocukları, hazineleri ve köleleri kaleye doldurdular ve alttan, yandan ateşe verdiler; öyle ki yangın kaleyi yerle bir etti..." Duruyor bir an, soluklanıyor, sonra sürdürüyor okumasını: "Bundan sonra, birbirlerine korkunç yeminlerle bağlanarak düşmana saldırdılar. Ve o sırada kent dışında bulunan seksen aile dışında, tümü ölmüş oldular..."

Gülpembe, bu kez duyduklarından etkilenmişçesine dinliyor. Şule susunca, bir süre bekliyor, sonra "Vah... deme," diyor usulca, acınarak.

Beriki, bir süre tepkisini ölçmek istercesine onu izliyor. Sonra son satırları okuyor: "Romalı komutan Brutus saldırınca da, Likyalılar yine önce analarını, kadınlarını, çocuklarını öldürüp, eşyalarını yakıp, kendilerini alevlerin içine attılar..."

Gülpembe, içinden acımıyor onlara bu kez. O yiğit insanların soyundan geldiğini düşlüyor yalnızca. Alevlere atılmak... Çevresini saran ateşten kurtulmak için kendini alevlere atmak...

Balıklar kızarmaya yüz tutmuş. Sıyrılıyor düşten. Kızına tabakları getirmesini işaret ediyor. Şule, buğulanan gözlüklerini silerek kalkıyor. Gülpembe, onun iskelenin ucuna gidip, "Heey, Mavi Yolcular, balıkları soğutmayın!" diye denizdekilere seslendiğini işitiyor. Bir süre, coşku içinde yüzen, çığlıklar atarak suda oynaşan insanlara, özellikle sarışın kadına bakıyor Gülpembe. Her yıl bu mevsimde giderek çoğalan o tanımlayamadığı duygu, o sıkıntı bürüyor içini...

Balıkları tabaklara koyup, kızı ile birlikte sofrayı hazır-

lıyor. Kadınlı erkekli grup sudan çıkarken, arkasını dönüp yürüyor. Kızı iskelenin girişinde, elinde kovalarla bekliyor onu.

"Kısmet, sen git onlara hizmet et," diyor. Kovaları alıp, söylenerek sivri kayaları tırmanmaya başlıyor. "Su, su, her yanın su. Su almak için, itin öldüğü yere tırman her Allahın günü!"

Adanın tek kuyusu tepede, tarihi kalenin içinde. Tüm canlıları pelteleştiren güneş ışınlarının altında, kan-ter içinde kaleye ulaşıyor. Kuyudan su çekip kovaları doldururken yaylayı düşlüyor. Yaylanın serinliğini, gürüldeyerek akan kaynak sularını, akşam güneş batarken dönen sürülerin özlediği sesini. Kocasını... oğlunu... Ağlamak istiyor, ağlayamıyor. İçi katılmış sanki... Kovaları yükleniyor, sırtı sızlayarak taşımaya koyuluyor. Tam kaleden çıkarken, ayağı kalenin yüksek eğimli merdivenlerine takılıyor, tökezlemesiyle birlikte kovalar öne fırlıyor. Sular kızgın taşların arasından süzülüp gidiyor bir anda. Oturuyor merdivenlere Gülpembe, bu kez ağlıyor...

***

Akşamüzeri kadınlı erkekli grup kotralarıyla mavi yolculuğu sürdürmek için yola koyulurken, Gülpembe kıyıda dikilmiş, uzaklaşmalarını hüzünle izliyor. Gözü yine o sarışın kadına takılıyor. Kısa şortundan görünen, beyazlığını yitirmiş bacaklarını kotranın kıç tarafına dayamış, yüzünü tatlı esintiye vermiş kadına... Buradan kasabaya, oradan bir kez ilk evlendiğinde gördüğü o kıyı kentine, sonra da kim bilir nereye gidecek bu kadın, bu insanlar... Gülpembe'nin hiç görmediği ve hiç göremeyeceği yerlere... O ise o kıyı kentini görmüştü işte bir kez.

Kumral, gözlüklü kadın dönüp el sallıyor son kez. Gülpembe de elini kaldırıp belli belirsiz karşılık veriyor. Kotra gözden iyice yittiğinde, dönüyor. Sandalının yanına gidiyor.

Onu iskeleye bağlayan ipin sağlamlığını son kez denetliyor ve kaya mezara doğru tırmanıyor. Mezarın içine giriyor. Kızı çoktan döşeğe kıvrılıp uyumuş, onun üstünü örtüyor sevecenlikle. Kendisinin de yatması gerek artık, alacakaranlıkta ayakta çünkü. Yatsa uyuyamayacak ama. Dışarı çıkıyor. Mezarın girişindeki bir taşın üstüne oturup, esen rüzgârın serinliğinde karanlığın çökmesini bekliyor. Karanlık çöküyor, yerinden kıpırdamıyor. Karnı acıkıyor, yine kalkmıyor. Öylece karanlığa bakıp, kıyıya vuran dalgaların sesini dinliyor. Gecede sesler büyüyor iyice. Denizde sanki yüzlerce Likyalı savaşçı yürüyor şu anda. Ürperiyor bir an. Kocasının savaştan dönüşünü bekleyen Likyalı bir kadın olarak düşlüyor kendisini. Ama sürdüremiyor düşünü. Çünkü, savaş burada. Bu, dünyadan kopuk adacıkta; bu ıssız, insansız yerde. Bu taş yığınının ortasında Gülpembe'nin savaşı, bu mezarda!..

Bu ışıksız gecede, kocasının aylar sonraki dönüşünü mü bekliyor? Bekliyor mu? Bir şey bekliyor mu artık?

Rüzgâr kesiliyor ve o korkunç saldırılardan biri başlıyor yine. Karşı adadaki su birikintilerine toplaşan sivrisineklerin bezdiren saldırısı! Dayanamıyor bir süre sonra, kalkıyor yerinden. Girişin öbür yanına yığılı tezeklerden birini alıyor, önüne koyup yakıyor. Az sonra, tezeğin yükselen dumanı sivrisinekleri bir süre için uzaklaştırıyor. Yanan tezeğe bakarken, Gülpembe'nin aklına o kumral kadının anlattıkları geliyor. O toplu intihar. Alevlere atılan kadınlar, çocuklar, insanlar... O ateşi içinde duyumsuyor oysa Gülpembe. Yüzlerce yıl önceki kuşatmayı hissediyor çevresinde. Dört bir yandan kuşatılmışlığı... Çevresine bakıyor umutsuzca. Görünürde hiç ışık yok. Denizin varlığı hissediliyor yalnızca. Dalgaların sesi. Bir çağrı sanki bu... Serin sular... Alıp götüren dalgalar... Acıları yok eden hiçlik...

Saatler sonra kızının elini omzunda hissedinceye dek kıpırdamadan oturuyor. O dokunuşla birlikte, düşteymiş

gibi kalkıyor yerinden. O önde, kızı arkada, kör adımlarla kayalardan iniyorlar. Adanın kimi evlerinin de kapıları açılıyor bu sırada. Kadınlar, gözlerindeki uyku silinmeden, ellerinde balık ağları dışarı süzülüyorlar. Alacakaranlıkta hep birlikte kayaların arasından iniyorlar. Sandallarını çözüp itiyorlar denize. Gülpembe de kızıyla itiyor sandalını, atlıyorlar içine. Dalgalar az sonra kucaklıyor sandalları; Gülpembe ve öteki kadınlar, doğacak güneşe doğru her günkü gri yolculuklarına başlıyorlar...

KORKUNUN İSTATİSTİĞİ

Patlama korkunçtu. Yükselen duman bulutu mantar biçimini almış ve sanki gökyüzüne asılı kalmıştı. Atom bombası gibi... Hiroşima'yı anlatan bir film geldi aklına. Aynı şeyi Turgut'un da düşünüp düşünmediğini sormak için döndü. Turgut yerinde yoktu! İnanamadı. Patlamanın şiddetiyle önünde havalanan tozu uzaklaştırmak için eliyle havayı yelpazeledi. Gözlerini kırpıştırarak baktı. Ama, Turgut yoktu işte! Az önce üzerinde durduğu toprak da yerinde değildi... O zaman başını eğdi. Aşağıya bakmak istemiyordu. Görebiliyordu: Turgut tanınmaz halde, koyu bir kan şeridiyle çevrelenmiş yatıyordu. Öyle olmalıydı. Selim kendisini hep öyle düşlemişti. Ya Turgut? Hiç konuşmamışlardı. Ama mutlaka düşünmüş olmalıydı. "Çıldırıyorum..." diye mırıldandı; Turgut yoktu ve o aşağı bile bakmadan bunları düşünüyordu. Baktı: Turgut kırk-elli metre aşağıda, başı yana eğik, sırtüstü yatıyordu. Uyuyor gibi... Boynu kırılmış olmalıydı. Öylece kıpırtısız yatıyordu işte... Çığlık atmış mıydı düşerken? Kulağını gecikmiş çığlığı duymak istercesine dikti. Şu tekdüze "Bip! bip! bip!" seslerinden başka bir şey duyulmuyordu. Birden içinden yükselen bir çığlıkla sarsıldı. O garip, o sinsi sevinci bastırmaya çalışan bir çığlıkla... Ölümden de korkunçtu bu. Düşünmek istemiyordu. Bir şeyler yapmalıydı. Bu durumda ne yapması gerektiğini düşündü. Haber vermeliydi. Kurulmuş hareketlerle telsizini çıkardı, açtı: "Koca Yayla"

diye seslendi, "Koca Yayla... Yayla 19 konuşuyor..." Karşı taraftan, "Evet Yayla 19," diye ses verdi bir görevli. "Mühendis Turgut..." diye heyecansız bir tonla konuştu o zaman Selim, "Acele güvenlik ve ambulans gönderin. Yerimiz sol yaka, memba, dip savak... kazı yeri. Tamam." Telsizi kapatırken ikircikli durdu: Nasıl bu kadar soğukkanlı olabiliyordu? O, aşağıda yatan insan onun çok yakın dostuydu. Bu dev çukurdaki tek dostu belki de. Öyleyse... Duyduğu utançla başındaki kaskı bilinçsizce çıkardı. Güneşi, tepesinde sallanan ateş topunu beyninde hissetti hemen. Adeta korkuyla yeniden geçirdi kaskı başına. Aşağı baktı: Turgut'un yanında birkaç kişi vardı artık. O da inmeliydi, daha fazla geciktiremezdi, Turgut en iyi dostuydu. İçinden her şeye lanet okuyarak kaygan topraktan koşar adım aşağıya indi. Turgut'un başında dikilen dört işçi onun geldiğini görünce saygıyla iki yana açıldılar. Ötekiler, kovandaki arılar gibi, hiçbir şeyin farkında olmaksızın "Bip! bip! bip!" sesleri arasında koşuşturuyorlardı. Selim, ölünün başında kaskını çıkararak durdu. Turgut bu sesleri duymuyordu artık. İnanamayan bakışlarla baktı. Öyleyse arkadaşı mutlu bile sayılabilirdi. Artık ne bu korkunç sesler, ne yalnızlık, ne de ölüm korkusu... Bu koskoca vadinin, bu dev oyuğun ortasında huzurlu bir nokta olarak yatıyordu işte. Üzüntü duyamayışının, hatta içinde kabaran şu sinsi sevincin nedeni bu muydu yoksa? İşçilerden biri, elini başsağlığı dilercesine onun omzuna koydu. Sonra ürkek, çekti. Selim dönüp baktı ona. Sonra ötekilere. Onlar gibi olabilmeyi nasıl da istiyordu. Böylesine rahat ve her şeyi kabullenmiş...

Ambulans geliyordu. Silkindi. İşçiler anlamamışlardı, ama ambulanstaki doktor arkadaşı... Arkasını döndü. Seslerden, arabanın durduğunu, doktorun inip Turgut'un başına koştuğunu çıkardı. Az sonra karşısındaydı genç doktor. "Nasıl oldu?" diye soruyordu. Selim, başı önünde, "Bilmiyorum,"

diye mırıldandı. "Birlikte patlamayı izliyorduk. Sonra baktım ki... yok." Doktor kısa bir süre onu süzüp, "Ya" dedi kısaca, "Neyse, az sonra savcı burada olur. Ona daha ayrıntılı bir ifade verirsin artık."

Selim, tedirginliği daha da artarak öylece durdu bir an. Sonra işçilerin şaşkın bakışları arasında hızlı adımlarla, başı önünde uzaklaştı. Beton üretim merkezini geçti. Az ileride Jumbolar'dan biri ayaklarını yere dayamış, dev bir kayayı oyuyordu. Bu öğleden sonra vadideki çatlakları örtmek için Turgut'la birlikte beton dolgu işine başlamaları gerekiyordu. Turgut'la birlikte... Geldiği günden beri hiç ayrılmamışlardı ki zaten. Geceler boyu aynı sıkıntıyı, yalnızlığı, geleceğe yönelik düşleri paylaşmamışlar mıydı hem? Öyleyse neden bu kadar donuktu? Niçin içinden ağlamak gelmiyordu? Erkek olduğu için mi? Yoo, nişanlısından ayrılıp buraya gelirken bile nasıl ağlamıştı? Ucunda ölüm yokken bile. Yok muydu? Elini bunaltıyla başına götürüp saçlarını çekiştirdi. Son zamanlarda artık düş bile kuramıyorlardı... Birden kulağının dibinde patlayan bir "Bip! bip! bip!" sesiyle sıçradı. Şu dev 777ler'den biri geri geri üzerine geliyordu! Önce yavaş yavaş geri çekilmeye başladı Selim. Kamyonun durmadığını görünce bağırmaya başladı. Ama bu gürültüde şöförün duyması olanaksızdı. Koşmaya başladı o zaman. Tepeye doğru tırmandı. Ancak, az ileride bir dozer, önüne takılmış dev bıçakla toprağı düzelterek yol açıyordu. Selim iki dev boyutlu aracın arasında panik içinde durdu. Giderek artan bir çaresizlikle çevreye bakarken, 777'nin durup damperindeki kumu boşalttığını gördü. "Çok şükür!" diye soluğunu bıraktı. 777 'nin geri vitesteyken çıkardığı "Bip! bip!" uyarı sinyalini son anda duymasaydı... Tanrım, yaşam ne kadar pamuk ipliğine bağlıydı burada. Başını kaldırıp, hem kendi ekseninde hareket eden, hem de aşağı yukarı inip çıkan dev vince baktı. Kafesinde insanlar vardı. İşçiler. "Korkusuz işçiler" derdi Tur-

gut onlara, gülerek... Şimdi şu kafes bir kopsa...

Az ileride çelik paletleriyle bir kepçe, toprağı kazıp kaldırarak bu yana doğru tırmanıyordu. Ama şöför onu görmüştü, elini kaldırarak selamladı genç mühendisi. Selim, aynı tedirgin yüzle, belli belirsiz karşılık verdi ona. Bu halde daha fazla dolanamazdı ortalıkta. Hem neredeyse öğle tatili olacaktı. Havai hatta ulaştığında, araç içindeki iki kişiyle hareket etmek üzereydi. Yukarı tırmanırken adamların yüzlerine baktı; olayı henüz duymadıkları belliydi. Söylemeyi düşündü, vazgeçti hemen. Şimdi sorular... Dışarı baktı. Derivasyon tüneline su verebilmek için yapılan birinci batardo çoktan bitmişti. Ana batardo, yani baraj da çok yakında şu azgın nehrin karşısına taştan bir canavar gibi dikilecekti. İnsan yiyen bir canavar gibi. Çimento, taş, demir, et, kan... Mühendis Adnan'la Vahap birinci batardo yapılırken ölmüşlerdi. Öteki mühendis arkadaşları İsmail, Mustafa, Türker ana batardo yükselirken memba tarafında, Namık da mansapta yitirmişti yaşamını. Turgut yedinciydi. Birden irkildi. "Yedi, yedi, yedi," diye tekrarladı farkında olmaksızın. "Yedi..." Beynini zorladı, neydi bu sayının sırrı? Yanıt bulmak istercesine yeniden baraja baktı. Gözleri, kızgın güneşin nehir sularına vuran şavkıyla kamaştı, başını çevirdi.

Biri lokantaya, öteki misafirhaneye giden yol ayrımında kararsız durdu. Lokantada birileri olabilirdi, o ise henüz kimseyle yüz yüze gelmeye hazır değildi. Misafirhaneye doğru yürüdü. Turgut'la ikisi bekar oldukları için burada, yan yana odalarda kalıyorlardı. Evli mühendisler ve yöneticiler lojmanlarda yaşıyorlar, işçiler ise ayrı bir yatakhanede yatıp kalkıyorlardı. Bu gece misafirhanede yapayalnız uyuyacaktı. Gün ortasının insanı pelteleştiren sıcağına karşın titredi birden. Odasına girip ayakkabılarıyla yatağa uzandı. Başındaki kaskın sertliğini hissetti o zaman. Bezgin bir yüzle çıkarıp fırlattı kaskı. Yapışık kardeş olmuşlardı onunla adeta. Bir

yatmadan yatmaya... İşçiler ise hemen hiç takmazlardı. Kaç kez bağırarak uyarmıştı onları Selim, ama dinleyen kim. "Alnımıza burada ölmek yazılmışsa, bir kötü kask ne yapsın be mühendis bey?" diye biraz alaylı yanıtlarlardı onu. "Korkunun ecele faydası yok, beyim," diye bilgiç bilgiç başlarını sallarlardı bazen de. Selim ilk kez acı bir alayla gülümsedi. Onlar kazanmışlardı, Turgut ölürken başında kaskı vardı. Gözlerini yumdu. İyi bir şeyler düşünmeliydi. Şu kısır yaşamında onu mutlu kılan bir şeyler. Döndü, komodinin üstünde duran fotoğrafa, nişanlısına baktı. Bu fotoğraf da olmasa, yüzünü tümden unutabilirdi onun. Kim bilir ne vakit bir araya gelebileceklerdi? Evlenip, onu da buraya getirmeyi düşünmüştü kaç kez. Bu, içinde yüzlerce insanı barındıran küçük kente. Bu, dünyadan kopuk, bozkırın ortasında tellerle çevrili, adına "baraj inşaatı" denen dev oyuğa... Hep vazgeçmişti sonra. Sevdiği insana bunu yapmaya hakkı yoktu. Yalnızlığına onu da katmaya... Korkularına... Ama bir kadının sıcaklığına öylesine ihtiyacı vardı ki şimdi. Aklına, uzaktan gelen işçiler için bazı aracıların getirdiği kadınlar geldi. Hayır, o yapamazdı. O mühendisti. Hem... o yapamazdı. "Tanrım, neler düşünüyorum!" diye dehşetle mırıldandı. Turgut ölmüştü ve o bunları... Parmaklarıyla alnını ezdi. Biraz uyuyabilseydi. Sığınabilseydi... Ama şu "Bip! bip! bip!" sesleri. Bir saatlik öğle tatili dışında, günün yirmi üç saati, tüm vardiyalar boyunca süren bu uyarı sinyalleri bile insanı deli etmeye yeterdi aslında. "Gerçekten deliriyorum galiba," diye geçirdi içinden. En yakın dostunun ölümü karşısındaki duyarsızlığı yeterdi bunu kanıtlamaya.

Uyarı sinyalleri giderek azalıyordu. Ve sonra tümden kesildi. Odanın içinde ve dışında yoğun bir sessizlik vardı artık. Bir süre öylece yattıktan sonra, doğrulup dışarıyı dinledi. O yana doğru ayak sesleri geliyordu sanki. Turgut... Zıplayıp oturdu yatakta. Sağlıksız bakışlarla duvarlara baktı.

Patlamayı anımsadı. Duvarlar kaya parçaları gibi üzerine yıkılıverecekti şimdi! Bilinçsizce eğilip kaskını aldı, başına geçirdi. Yatağın üzerinde, kollarıyla kendini sararak oturdu bir süre. Sonra kalkıp kapıya yürüdü. Kimseyle yüz yüze gelmek istemiyordu, ama yalnız kalmak da sinsi bir işkenceydi.

Lokantaya girdiğinde, öteki üç mühendisten ikisi, Süleyman ile Ahmet, masalardan birinde başları önlerinde oturuyorlardı. Önlerindeki yemeğe dokunmamışlardı bile. Duymuş olmalıydılar. Onları uzaktan selamlayıp, her akşam Turgut'la birlikte oturdukları masaya yöneldi farkında olmaksızın. Ancak, birkaç metre uzakta durdu birden. Oraya oturamazdı. Başka bir masaya çöktü. Hüzünle baktı sonra: Her gece Turgut ile, yeşil çuhanın örtüldüğü şu masada karşılıklı rakı içerek, tavla, bezik ya da satranç oynuyorlardı. Önlerindeki oyundan başka bir şey düşünmemeye çalışarak... Bir de TV odası vardı yan tarafta ya onlar hiç izlemezlerdi televizyonu. Kendilerinin dışındaki dünyayı görmek sanki daha çok acı verecekti onlara...

Döndü, tutuk bir halde öteki iki mühendise baktı. Onlar ne düşünüyorlardı acaba? Aynı korkuyu duyuyorlar mıydı? Üstelik karıları, çocukları da vardı onların. Baktığına pişman oldu. Kalkmış, ona doğru geliyorlardı. Ya yüzünden duygularını, düşüncelerini okurlarsa? Yaklaştılar; Süleyman üzgün bir yüzle, "Başın sağolsun Selim'cim" dedi. "Sizin de..." diye yüzünü eğerek mırıldandı Selim hemen. "Nasıl olduğunu biliyor musun?" diye sordu sonra Ahmet. Selim başını sessizce iki yana salladı. "Galiba fünyeciler dinamitin dozunu fazla kaçırmışlar," dedi o zaman beriki. "Turgut da gevşek bir şevdeymiş o sırada herhalde," diye ekledi Süleyman da. Selim, "Neyi değiştirir bunları bilmek?" diye geçirdi içinden. "Öldü işte o..." Sonra, üçü birden ölüye saygı duruşunda bulunurcasına sustular. Sessizliği lokantaya giren ayak sesleri bozdu. Üçü birden döndüler: Bölge Müdürü ile dördüncü mü-

hendis İhsan hızlı adımlarla o yana geliyorlardı. İhsan, iki adım önlerinde durdu ve karışmış bir yüzle, "Turgut'u şimdi duyduk" dedi, "başımız sağolsun..." Bölge Müdürü de ellerini iki yana açarak sıkıntılı bir suskunluğu koydu önüne; sonra "Aynı günde iki kötü haberi paylaşıyoruz arkadaşlar," dedi. Başların kuşkuyla kendine döndüğünü görünce, "Sağ yakadaki cebri borular yamacındaki çatlakla ilgili..." diye açıkladı hemen. "Analiz sonuçlarını aldık. Çatlağa ek beton dolgu yapılması gerekiyor."

Süleyman sıkkın bir yüzle, "Barajın açılışını ne kadar geciktirir bu?" diye sordu. "Valla, en az bir yıl," diye yanıtladı Bölge Müdürü.

"İyi..." dedi Ahmet o zaman acı bir gülümsemeyle, "böylece bir yıl daha işsizlik sıkıntımız olmaz."

"Tabii, bu durumda ihtimal hesapları da değişir..." Bölge Müdürü idi bu. Durgun bir yüzle baraja bakarak söylemişti bu sözleri. Herkes aynı durgunlukla başını öne eğdi. Bir tek Selim, şok olmuşçasına Bölge Müdürü'ne bakıyordu. Evet, buydu işte! Sonunda bulmuştu, Turgut'un ölümünün içinde yarattığı o sinsi sevincin nedenini. İlk günü anımsadı. Buradaki görevine başladığı ilk gün, Bölge Müdürü verdiği brifingde, öteki baraj inşaatlarının deneyimi ve sonuçlarına göre bu barajın inşaatı sırasında meydana gelmesi beklenen tahmini iş kazası ve ölüm oranından söz etmişti. Barajın bitim süresiyle, çalışan işçi sayısı oranına göre bulunuyordu sonuçta kaç kişinin öleceği. Kaç işçinin, kaç mühendisin... Selim hesap adamıydı. Hemen kafasında bir hesap yapmış ve baraj bitene dek yedi mühendisin öleceğini bulmuştu sonunda. Bu hesabı yapmış ve sonra unutmuştu. Unutmayı seçmişti. "Yedi..." diye mırıldandı. Turgut ölen yedinci mühendisti. Bu hesaba göre... Birden dehşetle durdu: Ne demişti Müdür az önce? "Bu durumda ihtimal hesapları da değişir..." Evet, her şey değişmişti şimdi. Baraj inşaatı bir yıl

daha sürerse... O zaman en azından bir sekizinci... Sırtından, onu iliklerine kadar titreten bir ter boşandı. Döndü, buz gibi bir yüzle baktı meslektaşlarına ve içlerinden birinin yüzünde ölümün gölgesini aradı, umutla...

GAM KÖYÜ NEREDE KALDI?

Gamlı Seher gelin, bir yandan sütünün kesildiğinden yakınıp bebesinin ağzına pirinç lapası akıtırken, bir yandan da bizlere içini döküyordu: Doğrusu işin başında Gam köyü halkı olarak hiçbir şeyin farkına varamamışlardı. Daha ötesi, olanları görünce Allah'ın sevgili kulları olduklarına inanmışlardı. Nasıl inanmasalardı? Burunlarının dibinde koskoca bir baraj yapılıyordu, etrafta ne kadar köy varsa hepsi sular altında kalacaktı ve bir tek onların Gam köyü kurtulmuştu! Tüm köylü, sevinçten günlerce aç yatmış, uykusuz kalkmışlardı. Köylerinin kurtulduğu yetmiyormuş gibi, bir de erkekleri baraj inşaatında çalışmak üzere işe alınınca, kadın kısmı az kalsın sevinçten aklını oynatıyordu. Böylece, yılın birkaç ayını tarlada geçirip, geri kalan zamanlarda kahveye tüneyen köy erkekleri artık her sabah aynı saatte kalkıp, traş olup, giyinip kuşanıp hep birlikte işe gitmeye başlamışlardı. Doğrusu Allah'ın birliğine inançları tam olmasa, bu barajı da tanrı yerine koyup önünde secdeye varacaklardı neredeyse. O olmamış, tüm köylü günde üç öğün ve beş namaz vaktinde Allah'a, bu barajı köylerinin yanı başına kondurduğu için şükretmekle yetinmişlerdi. İşte böyle, Gam köyü halkı olarak çok gamsız bir halde yaşarken, bir gün bir haber çıkmıştı: Köyün çevresindeki tarlaların toprağı baraj inşaatı için çok elverişliydi. Bu yüzden ufak bir işlem görecek, kamulaştırılacaklardı. Tüm köy halkı meydanda toplan-

mışlardı. Kadınlar arkada kalabalık yaparken, erkekler meseleyi tartışmışlardı: Bu da Allah'ın işiydi canım. Anca karınlarını doyurmaya yarayan üç kuruşluk tarlaları değerlerinin kaç katına gidecekti kim bilir? Birkaç oyun bozan çıkıp, "Yahu tarlalar elden giderse, baraj inşaatı da biterse biz neyle geçiniriz?" diye pişmiş aşa su katmaya çalışmışsa da büyük çoğunluk yanıtı yapıştırmıştı: Onlar da hayvancılık yaparlardı. Zaten Tanrı'nın ve devletin inayetine mazhar olmuş köylerinde hayvandan bol ne vardı ki?

Ardından, ellerine geçecek parayla ne yapacaklarını düşünmeye durmuşlardı ki ortalığa bir haber daha yayılmıştı: Kamulaştırma bedelleri taksit taksit, birkaç yılda ödenecekti. Yine birkaç aklıevvel çıkıp, "Olur mu yahu, bu enflasyonda o para pul olur," dediyse de, ileri görüşlü köylüler haklı olarak sevinmişlerdi bu işe. Devlet baba milletini iyi tanıyordu vallahi. Şimdi paraların hepsini birden verse, adamlar ne oldum delisi olur, parayı ne edeceklerini bilemezlerdi. Ondan sonra köylüler oturmuş, paranın ilk taksidiyle ne yapacaklarını düşünmüşler, ama bir şeyler bulamamışlardı. Ancak parlak akıllı erkeklerin başını çekenlerden biri, Şehmuz emmi bir güzel örnek olmuştu herkese. O güne dek öküz arabasını araba bilmiş köy halkı bir sabah kalkıp da Şehmuz emminin kapısının önünde gıcır gıcır bir yerli araba görünce, önce ağzı açık bakakalmışsa da çabuk toparlanmıştı. Onların başı kel miydi? Çekemezler miydi onlar da altlarına birer "gıcır"? Ve tarlaların ilk taksidiyle arabaların ilk taksidini ödeyen Gam erkekleri bir günde motorize olmuşlardı ya, traktör gibi kullandıklarından, arabaların sağını solunu iki güne kalmadan göçertmişlerdi. Bu arada, bu güzel binek araçlarını çekemeyen birtakım inek ve öküzler de çaktırmadan yanaşıp arabaların oralarını buralarını kurcalamaya kalkmışlarsa da ağızlarının payını alıp geri püskürtülmüşlerdi.

İşte böyle, Gam köyü erkeklerinin hemen hepsi düşle-

rinde kendilerini küçük birer ağa olarak görürken, bir sabah büyük küçük herkesi altına ettiren dehşetli bir gürültüyle uyanmışlardı. Kadın, erkek, çocuk tüm köy halkı kapıya fırlamışlar ve gördüklerinden sonra, kıyamet gününün böyle olacağına kanaat getirmişlerdi: Kocaman kepçeler demir ayaklarıyla o yana doğru tırmanıyor, toprağı kaldırıp kaldırıp dev anası kamyonlara yüklüyorlar; ardlarından gelen babayani dozerler de toprağı kazıp, düzleyip, iki yana süpürerek tüy dikiyorlardı! Tüm köylü ağzı açık bakakalmıştı bu bir dudağı yerde bir dudağı gökte "şeyler"e. İlim fen çok ilerlemişti canım. Şimdi bu dudaklarını uçuklatan "şeyler"in, isteseler köylerini bir dakikada yeryüzünden silmeleri işten bile değildi. Ama çok şükür ki Gam köyü ebediyete kadar yaşayacaktı. İşte o günden sonra işleri güçleri, bütün gün toplanıp tarlalarının hallaç pamuğu gibi atılmasını hayran hayran seyretmek olmuştu. Yalnız, her şey iyiydi hoştu da, her güzelin bir kusuru olması örneği, kamyonların bir saat öğle tatili dışında günün yirmi üç saati, üç vardiya süren gürültüsü ve geri geri giderken çıkardıkları "Bip! bip! bip!" sesleri köy sakinlerinin kulaklarını azıcık sağır ettiği gibi, hayatı da bir miktar felce uğratmıştı. Bu heybetli gürültü sayesinde hayvanat takımı çiftleşmeyi bırakmış, tavuklar yumurtlamayı kesmişlerdi. Böylece, köylünün hayvancılık hayali hayal olurken, hastalık insanlara da geçmişti. Kadınlar döl tutmaz olmuş, bebeler sütten kesilmişti. Bu arada, köye gelen su yolları da bu hayhuyda kesilmişti. Zaten elektriksiz olan köyleri bir de susuz kalınca doğrusu pek üzülmemişlerdi. Baraj nasıl olsa istemedikleri kadar su getirecek diye, oturup yine barajın ömrüne dua etmeye koyulmuşlardı. Etrafta tarla, hayvan gibi uğraşacak dert de çok şükür kalmadığı için, ortalığı kamyonların gürültüsünden sonra bir de tekbir sesleri kaplamıştı. Yine bu arada, alınan arabalarla gezecek yol, tozacak toprak kalmadığı gibi, bir-iki araba da dev kam-

yonların altında kalınca, köy erkekleri arabaları götürüp yok fiyatına ama memleket yararına satmışlardı. Sonra, yine kadınların başına geçip, köyleri su altında kalmayacağı için Allaha şükretmişlerdi. Yalnız bir sabah köyün muhtarı -Seher geline göre, köyün en akıllısı- onları köy meydanına toplayıp, kendi de iri bir kayanın üstüne çıkmıştı. Muhtar, toprağı kazınmış tarlaların ortasında cascavlak kalmış köylerine şöyle bir bakıp, "Ey ahali" demişti, "hükümete bir dilekçe yazacağız. Yahu, bizim köy sular altında kalmadı ama galiba ayak altında kaldı..."

HACER İLE ASLI

Hava bu Aralık gününden umulmayacak kadar güneşliydi. Hacer, elinde alışveriş paketiyle sokağa girdi, evlerin pencerelerine ürkek bakışlarla bakarak oturduğu apartmana doğru yürüdü. Kimi pencerelerden, içerideki süslü Noel ağaçları görünüyordu. Bir hafta sonra tüm sokakta coşkuyla kutlanacaktı yeni yıl. Hacer içini çekerek başını önüne eğdi, zaten oturduğu eve gelmişti. Akşam güneşinin yansılandığı demir çerçeveli dış kapıyı iterken bir an ikircikli durdu. İkinci kattan birileri ona bakıyordu sanki. "Bana öyle gelmiş olmalı..." Apartmana girince, kapıcı dairesinden gelen yanık yağ kokusu çarptı burnuna, yüzünü buruşturdu.

İkinci katın penceresinden bakan esmer, bıyıklı genç adam hafifçe araladığı perdeyi örterek, omzunun üstünden aynı yere bakan arkadaşına döndü. Gözlerindeki şaşkınlık, ağzının kıyısındaki gülücükle karışarak, "Emin misin lan?" diye sordu.

"Ayıpsın!" diye yanıtladı beriki. "Olmasak, elâlemin kızının günahına girer miyiz abisi..." Yüzünü iyice ablaklaştıran bir gülümsemeyle havada bir kadın bedeni çizerek ekledi: "Gözüm kapalı resmini bile yaparım evvelallah..."

Pencerenin kıyısında duran genç erkek, kısa bir süre daha gözlerini kırpıştırarak arkadaşının sözlerini sindirmeye çalıştı. Sonra döndü, koşar adımlarla mutfağa yürüdü; ocağın başında ter içinde patlıcan kızartan yorgun yüzlü ka-

dına, kapıdan yarı beline dek eğilerek baktı. "Anne" dedi, "çabuk gel, sana bomba gibi bir haberim var!"

Hacer, gözleri yerdeki siyah-beyaz mozaik taşlarında, basamakları tırmanmaya başladı. "Çocukluk evimde de böyle taşlar vardı. Her iniş çıkışta basamaklarda oyalanarak şekiller çıkarırdım mozaiklerden. Eğik çizgiler annemin süzgün gözlerine ve küskün ağzına benzerdi. Siyah noktalar ve çarpık çizgiler ise babamın öfkeli gözlerine ve sarhoş ağzına... Annemin babamın yüzlerini unuttum ne zamandır. Ama, bu taşlarda ezbere bulabilirim o yüzleri..."

Tepe camından kızıl ışıkların süzüldüğü çatı katına ulaştığında soluk soluğa kalmıştı. Birden içeriden telefonun çaldığını duydu. Telaşla, anahtarlığını yuvarlak topundan bulup çıkardı çantadan. Alışveriş paketlerini bir koluyla çenesi arasına bastırarak anahtarı yuvasında döndürdü. Kapıyı ardından çarparak koştu; köşede, yerde duran telefonu çömelerek kaptı. "Çok şükür," diye mırıldanarak ahizeyi kulağına götürdü:

"Alo, Aslı hanımla mı görüşüyorum?" diye sordu Güneyli şivesiyle bir erkek.

"Buyrun, ben Aslı..." dedi Hacer soluk soluğa.

"Koşturdum sizi galiba?"

"Önemli değil. Buyrun..."

"Eee, telefon numaranızı Sevtap hanımdan aldım da ben... Şey, bu gece müsait misiniz acaba? Ben yarın memlekete dönüyorum da..."

"Olabilir. Yani, olur tabii, hay hay..."

"E, nasıl görüşücez? Ben mi size geleyim?"

"Hayır, olmaz!" diye telaşla erkeğin sözünü kesti Hacer, "Ben sizin kaldığınız yere gelirim."

"Pekâlâ" dedi karşıdaki. "Büyük Otel'de kalıyorum ben. Akşam bir iş yemeğim var. En geç sekizde kurtulurum. Saat

sekiz buçuk sizin için iyi mi?"

"İyi, iyi," dedi Hacer, sesindeki bıkkınlığı gizlemeye çalışarak, "Lobide olurum o saatte..."

"Peki, nasıl tanıyacağım sizi?"

Hacer, yere bıraktığı alışveriş paketine bakarak, "Uçuk pembe, ipekli bir giysi olacak üzerimde," diye yanıtladı. "Hepsi o kadar..."

"Demek hepsi o kadar," diye güldü erkek hattın öteki ucunda. "Öyle olsun. Geç kalma da istersen çıplak gel güzelim," dedi birden senli-benli olarak. "Bekletilmeyi sevmem, sonra acısını çıkartırım ha..." Yayvan kahkahaları Hacer'in kulağında çınladı. Hacer, midesi bulanıyormuşçasına yüzünü buruşturarak telefonu kapattı. "Ayı herif n'olacak, istersen çıplak gelmiş!" Başını dizine yasladı bezginlikle. "Bir türlü alışamadım şu işe be! İş olmadığı gün bir türlü korku, olduğu gün başka türlü..."

İkinci kattaki dört numaralı dairede "bomba gibi haberi" gözleri ve ağzı açık dinleyen kadın, birden utanması gerektiğini düşünerek eliyle ağzını kapattı, ayıplama sesi avcunda boğuldu. Geri geri giderek divana çöktü. Bir süre, karşısında dikilen iki genç erkeğe baktı. Konuk olanı keyifle sırıtıyordu. Esmer, bıyıklı genç erkeğin, yani oğlunun ise sinirlendiğinde olduğu gibi bir gözünün altı seyirmeye başlamıştı yine.

"Görüyor musun başımıza geleni?" diye sordu kadın, sesindeki şaşkınlığı artırarak. Oğlunun sinirle kapıya yürüdüğünü görünce, "Sakın ha!" diye fırladı ayağa. "Sen karışma; sinirlisindir sen, elinden bir kaza çıkar sonra. Değmez elin orospusu için!"

"Ne yani?" dedi, erkeklik onuru incinen oğul. "Bırakalım da bi de pezevenkliğini mi yapalım karının?"

"Yoo," dedi annesi, sesine en inandırıcı tonu vererek.

"Olur mu öyle şey. Ama her işin bir yolu yordamı var. Ben şimdi gider yöneticiyle konuşurum, anlatırım başımızdaki belayı. O icabına bakar." Önlüğünü çıkarttı, elleriyle saçlarını geriye tarayarak kapıya doğru yürüdü. Çıkacakken durdu, "Ben gelene kadar siz karşılıklı birer kadeh atıverin bakalım" dedi, "Arkadaşına meze de hazırladım..."

"Teyzecim," diye seslendi o zaman konuk erkek. "Benim kadınla olan şeyimi söylemeseniz... Bir arkadaşımın tanıdığı olduğunu..."

"Amaan, aldırdığın şeye bak be oğlum," dedi kadın, elini havada sallayarak. "Erkeğin elinin kiridir böyle şeyler. O düşünsün alnının karasını nasıl temizleyeceğini..." Kapıyı ardından çekip aceleci adımlarla basamakları tırmanmaya başladı.

Hacer, az önce açtığı paketin içindeki ipekli giysiyi alarak, çöktüğü yerden doğruldu. Portmantoya yaklaştı, giysiyi üzerine tutarak boy aynasına baktı. "Hep böyle bir giysim olmasını istemiştim. Çocukluğumda aldığım tek bayram armağanı böyle uçuk pembe bir elbiseydi. Bebe yakası vardı ve küçük pembe kurdelelerle süslenmişti. Ne kadar, ne kadar mutlu olmuştum. Belki de yaşamımın tek mutluluğuydu bu..." Hüzünle, üzerine tuttuğu giysinin göğsüne dek açık olan, pullarla işli yakasına baktı. Telefon çalıyordu. Hacer dişlerinin arasından, "Sevtap karısıdır..." diye mırıldanarak o yana yürüdü.

"Alo, kız Hacer..."

"Efendim Sevtap abla..."

"Aradı mı kız bizim hacıağa?"

"Az önce aradı ablacım. Gece sekiz buçukta onun otelinde buluşacağız."

"Güzeel. Bana bak, alışverişe çıktın mı bugün? Ne giyeceksin herife?"

"Uçuk pembe bişey aldım abla."

"Uçuk pembe mi? Valla, sen akıllanmıycan kız. Sana, şöyle allı-güllü, yanar-döner bişey al demedim mi?"

"Bu denk düştü be abla. Sonra bayağı ucuza geldi bana..."

"Neyse şimdi... Bana bak, yarın benim yüzdeyi getirirken bi şişe de rakı alıver yanına.

"Ama abla, bana ne kalıyo ki zaten?"

"Hadi bakiim, hadi bakiim, sen bu gece yuvarlayacağın viskileri düşün de ablana cimrilik yapma. Haa, bana bak, bu herifin ensesi epey kalın, memnun edersen yağlı müşteri olur bize, ona göre... Hadi kolay gelsin."

Hacer, telefonu kapatınca, "Allah cezanı versin kart orospu!" diye söylendi geçici bir öfkeyle. Telefon faslı bitmişti artık. Bundan sonra kimse aramazdı bu gece. "Her gece telefon başında oturur beklerim bir hacıağayla bir pezevengin aramasını..."

Dört numaralı dairenin sahibi kadın, ter içinde, kahvesinden bir yudum aldı. "Aslında, daha eve taşınmadan telefon satın alıp bağlatmasından kuşkulanmalıydık," dedi.

Yönetici, "Eh, anlattıklarınız doğruysa eğer, telefon kadıncağız için hayati bir önem taşıyor," dedi, erkek oluşunun verdiği rahatlık içinde hafifçe gülümseyerek. Karısı hemen, "Aaa, kadıncağız demez mi elin orospusuna!" diye atıldı.

Komşu kadın ise "İlahi komşu" dedi, "kadının tezgâhından geçenlerden biri şu anda bizde oturuyor. İsterseniz oğlanı çağırayım da kendi kulağınızla işitin."

"Canım size inanmıyor değilim elbette," dedi adam. "Ancak ne yapabiliriz ve ben ne yapabilirim?"

"Valla," dedi komşu kadın, "apartmanımızın namusu söz konusu burada ve siz de apartmanın sorumlusu durumundaki kişisiniz..."

"Pekâlâ," dedi adam. "Ben bişeyler düşünürüm, siz merak etmeyin."

"Allah sizi inandırsın, çok huzursuz oldum," dedi kadın, kalkarken. "O kadın öyle tepemizde oturdukça gözüme uyku girmeyecek..."

"Amma yaptınız ha," diye güldü erkek. "Yukarıdaki bomba değil ya, hepsi hepsi bir sokak kadını..."

Hacer, döşemesi gevşemiş, ahşabı aşınmış koltuklardan birinde boş bakışlarla, kıpırtısız oturuyordu dakikalardır. Çoğu gece olduğu gibi, bu gece de kendini ambalajı yıpranmış bir süs olarak sunana dek böyle bomboş ve kıpırtısız oturacaktı. Gözlerini kırpıştırarak çevresine baktı. Eşyasıyla tutmuştu bu evi. Bundan öncekiler gibi... Bir otel gibi girip çıktığı -kötü anılar dışında- kendine ait hiçbir şeyi olmayan bu evlerden, bir gün biri onu işaret ettiğinde... "Hayır efendim, benim ismim Aslı değil, Hacer'im ben!" Ama kimse anlamak istemezdi. Oysa, gerçekten iki ayrı insandı ikisi. Geceyle gündüzü ayıran kesinlik kadar ayrı iki insandılar. Gündüzleri, yaklaşan geceden korkardı; kendini, masallarda dinlediği, mehtapla birlikte değişen garip yaratıklara benzetirdi böyle anlarda. Ve gündüzleri düşündüğünde, o gecelere nasıl dayandığına, onları nasıl yaşadığına akıl sır erdiremezdi. Geceleri ise aldığı paranın karşılığını öderken ya da yaptıklarına hiçbir zaman karşılık olamayacak parayı alırken, yaklaşan gündüzden, gündüzün tanıklığından korkardı hep... Ve sonunda genç kadın ayırmıştı geceyle gündüzü, Aslı ile Hacer'i, geçmişle geleceği... "Benim geleceğim var mı? Olabilir mi? Umut etmeye hakkım var mı artık?" İşte böyle, gündüzün geceye ulandığı akşamüzerleri, kıpırtısız oturduğu koltukta, salt gözlerini kırpıştırarak bunları düşünürdü Hacer...

İçinin ezildiğini hissetti birden. Ardından yüzlerce bıçak saplanacaktı sanki midesine. O kadar iyi biliyor ve o denli

korkuyordu ki bu duygudan. "Allah kimseyi açlıkla terbiye etmesin," derdi ya annesi. İşte bıçaklar birbiri ardına saplanmaya başlamıştı bile. Beynini kemiren düşünceleri kafasından atmak istercesine, elini dalgınlıkla yüzü hizasında sallayarak kalktı, mutfağa yürüdü. Küçük buzdolabını açtı, bir parça beyaz peynirle bir tabak zeytin duruyordu raflardan birinde. Tabakları dışarı çıkarıp, ekmek sepetini açtı. Boştu. Canı sıkıldı, sırf ekmek almak için köşedeki fırına dek gitmesi gerekiyordu şimdi. Bir an vazgeçmeyi düşündü. "Ama olmaz. Bana her seferinde aynı aşağılanmayı yaşatan o açlık duygusuna dayanamam. Bunu yaşamamak için katlanmıyor muyum sanki her şeye? Hem bu gece işe çıkacağım, aç karnına ağzım kokar..."

Küçük para cüzdanına anahtarını koyup sokak kapısına yürüdü. Kapıdan çıkarken gözü portmantonun aynasına takıldı. Makyajsız yüzü, arkada toplanmış saçları ve beyaz dantelli gömleğiyle bir lise öğrencisini andırıyordu. Yüzünün solgunluğu ve çökmüş gözaltları onu ele verebilirdi yalnızca. "On dokuz yaşındayım ama, yaşadıklarımla yaşlandım..." Kapıyı açtı, eli kapının tokmağında, yine durdu, yeniden aynaya baktı: "Yaşadım mı ben? Yaşıyor muyum?" Aynadan alacağı yanıttan korkarcasına başını hızla çevirdi. Kapıyı ardından sertçe çekti ve yine mozaik taşlarına bakarak basamakları inmeye başladı. "Annemin yüzü... Babamın ağzı... Hani annemin gözleri? Hani babamınkiler?" İçi garip bir sevinçle ürperdi birden. "İşte, çocukluğumdaki gibi mozaik taşlarına bakarak merdivenleri iniyorum ve ekmek almaya gidiyorum. Annem etli patates yapmış, yanında kuru soğan. Ah, bir de babam eve gelmese... Ben komşulara kaçarım. Ama, ya annem? Zavallı annem. Annemin yüzü..."

Birden kulak kabarttı, alt katta birileri fısıltıyla konuşuyorlardı. Ardından bir kapı kapandı, ayak sesleri yukarı çıkmaya başladı ve dört numaralı dairenin sahibi kadınla,

sekiz numaralı dairenin kapısında karşılaştı Hacer. Çekingen bir gülümseyişle selam verdi; ancak beriki yüzünü eğmiş, kaşlarının altından bakmaya başlamıştı ona. Hacer, kadının aşağılayan bakışlarını ensesinde duyarak basamakları koşarcasına inmeye başladı. "Niçin öyle baktı bana bu kadın? Sanki biliyormuş gibi... Yoksa biliyor mu? Yoo, bilmesin, ne olur bilmesin. Bu kadar çabuk yönelmesin bakışlar üstüme. Hemen gitmeye gücüm yok... Hem öyle güç buldum ki bu evi. Belki, belki de bir derdi vardı kadıncağızın. Sorsam belki anlatırdı da. Ama derdini söyleyen insanı rahatlatmak için insanın kendi derdini de anlatması gerekir Ben ona ne anlatabilirim ki? Ama, bir daha karşılaştığımızda daha sıcak gülümsemeliyim kadıncağıza..."

Kapıcının kızı, bitişik apartmanın kapıcısının kızıyla oynuyordu dışarıda. Kirli gazoz kapakları ve renkli cam parçalarının dizili olduğu tahta sebze kasasının ardında ciddi tezgâhtar yüzleriyle dikiliyorlardı. Hacer, içinde yine o uçucu sevinci duydu onlara bakarken. Küçük kızlardan birinin başını hafifçe okşayarak yanlarından sessizce geçip gitti.

Yönetici kapıyı açtı, kapıcı karşısında duruyordu. "Neredesin be adam?" diye sinirle sordu. "Deminden beri zile basıyorum!"

"Duymadım beyim," diye sesini iyice zavallılaştırarak yanıtladı beriki. "Bodrumdaydım, sıcak su kazanı yine arızaya geçmiş..."

"Yine mi?" diye bu kez kazana öfkelenerek sordu orta yaşlı adam. "Bıktım be, bıktım bu apartmanın dertlerinden!"

Kapıcı ellerini çaresizlikle iki yana açtı. Yönetici kısa bir süre başını "Cık! cık!" diye iki yana sallayarak sakinleşti. Sonra, "Hayırlısıyla şu işi bir üstümden atsaydım..." diye mırıldandı.

"Ya," diye aptalca bir gülümsemeyle baktı kapıcı. "Atsaydın da sen sağ ben selamet olsaydık."

"Höst!" diye lafı ağzına tıkadı onun yönetici. "Sana ne oluyor? İşine bak sen!"

"Beni niye çağırmıştın ki bey?" diye sordu o zaman beriki.

"Ha, doğru ya...Yine apartmanın bir derdi. İş sana düşüyor."

"Hayrola beyim?" diye sorarken, kafasından çabucak yapması gereken işleri geçirdi kapıcı.

"Çatı katında oturan kız var ya. Kız, kadın neyse işte..."

"Evet beyim?"

"İşittiğime göre pek sağlam ayakkabı değilmiş. Geceleri telefonla çalışıyormuş..."

"Biliyorum beyim," diye yanıtladı beriki sakin bir yüzle.

"Biliyor musun?" diye büyük bir şaşkınlıkla sordu yönetici.

"Biliyorum ya. Geçenlerde sabaha karşı döndüydü. Anahtarını unutmuş, beni uyandırdı. Ben de, 'Nereden geliyosun abla bu saatte?' diye sordum da, 'Milletlerarası telefonda, gece vardiyasında çalışıyorum,' dediydi bana."

"Allah cezanı vermesin!" diye sinirli sinirli güldü yönetici. "Benim dediğim öylesi değil, telekızmış bu..."

"Telekız mı?" diye kafası iyice karışarak sordu kapıcı.

"Ulan, orospuymuş işte be!" diye sabrı tükenerek açıkladı yönetici.

Kapıcı kısa bir süre şaşkın bakışlarla baktı karşısındakine. Sonra, "Deme! Tuu!" diye iyice abartarak dövünmeye başladı.

"Kes şimdi şamatayı!" dedi yönetici, sabırsız. "Emin bir yerden işittim, gözlerimle görmedim. Şimdi, senden istediğim, bu kadının giriş çıkışlarına göz-kulak olup, olanı-biteni bana bildirmen... Ona göre bir karara varırız artık."

"Sen bilirsin beyim, emredersin..."

"Ya, sen bilirsin, emredersin dersin, ondan sonra da bildiğini okursun," diye küçümseyen bir tonla konuştu yönetici. "Şu merdivenlerin pisliğine bak bi kere, valla eve konuk çağırmaya utanıyorum. Haftada bir yalap-şap temizlikle bitmez koskoca apartmanın işi. Birine bile doğru dürüst bakamazken, üç apartmana nasıl bakıyorsun yahu? Aklını başına al, ona göre. Senin yerini almaya hazır adam istemediğin kadar!" Sert sözlerinin tersine, kapıyı usulca kapattı.

Kapının dışında kalan adam bir an ağlamaya hazır bir çocuk yüzüyle durdu. Sonra içinden, bastırmayı hiç istemediği bir öfkeyle söylenerek basamakları inmeye başladı: "Verdiğiniz üç kuruş para, istiyosunuz ki kapıcı hep size çalışa. Yoo, yok öyle yağma. Babanızın eşeğiydim ben... Eşşoğlueşşekler..."

Hacer, kolunun altında fırından aldığı akşam ekmeğinin sıcaklığıyla apartman kapısına yaklaştığında, kapıcının kızı tezgâhının başında yalnızdı. Hacer'i görünce kısa bir süre inceledi onu. Sonra kirli, esmer yüzüyle içtenlikle gülümsedi birden. Hacer bir süre, içini ısıtan bu gülümseyişin tadını çıkararak baktı küçük kıza. Sonra, onunla dost olma isteğiyle sordu:

"Arkadaşın nerede?"

"Evine gitti. Aş yemeye..."

"Sen yemek yemiyor musun?"

"Anam daha temizlikten gelmedi ki."

"Karnın acıkmıştır ama..."

Küçük kız yanıt yerine, Hacer'in kolunun altındaki dumanı üstünde ekmeğe yutkunarak baktı. Hacer çabucak ekmeğin bir kenarını koparark küçük kıza uzattı. Küçük kız ekmeği ürkek bir el hareketiyle aldı, bir an tartar gibi tuttu sıcak somunu elinde. Sonra eğildi, tahta tezgâhın üzerindeki

gazoz kapaklarının en parlak ve en az açacak darbesi yemiş olanını alarak Hacer'e uzattı. Hacer şaşkın durdu bir an. Sonra, oyuna katıldığını belirten bir gülümsemeyle aldı kapağı ve "Ama, bu çok değerli bir şey," dedi. Ardından para cüzdanını açarak içindeki bozuklukları çıkardı. Paraları küçük kıza uzatarak, "Al" dedi, "şimdi ödeştik işte."

Küçük kız avcuna konan paralara baktı bir süre, sonra onları geri vererek, "Ben para istemedim ki," dedi.

Hacer adeta heyecanlanarak üsteledi. "Ben de onun için veriyorum ya zaten," dedi. "Birisine, o istemeden bir şeyler verebilmek için..."

Küçük kız anlarmış gibi baktı bir an Hacer'in yüzüne. Sonra avcunu açtı usulca.

"Alma onun parasını!"

İkisi birden sesin geldiği yöne döndüler: Kapıcı kapının önünde durmuş, başını geriye atmış, kızına bakıyordu.

Küçük kızın öne doğru uzanmış eli ateşe değmişçesine geri çekilirken, Hacer de bir adım geriledi. Gözlerini, yorgun bedenini kapıya yaslamış sert bakışlı adamdan kaçırırken, önünde durduğu apartmanın kimi dairelerinin perdelerinin hafifçe kıpırdadığını seçti. Ne yapacağını, ne yana gideceğini bilemeden durdu bir an, sonra çaresizlik içinde ayaklarını sürükleyerek sokak kapısına yürüdü. Kapının önündeki adam, başını az önceki ezikliğinin acısını çıkarırcasına geriye atarak, yan gözle onun geçişini izledi. Hacer, kuyruğunu son gücüyle dik tutmaya çalışan yaralı bir hayvan gibi girdi içeri.

"Tuu!"

Kapıcının sesiyle pekiştirdiği tükürüğün yere yapışmasıyla, işaret almışçasına öne fırladı Hacer. Koşarak basamakları tırmanmaya başladı. "Biliyor! Biliyorlar! Gitmem, kaçmam gerek! Anne... Baba..." Acının cılız bir öfkeye dönüş-

mesinin verdiği güçle mozaik taşlarına basarak, ardından usulca kapanan kapıları ya da o geçerken kararan gözetleme deliklerini fark etmeden çatı katına tırmandı. Kapıyı sırtıyla kapatıp soluk soluğa durdu bir an. Beyni ve giderek tüm bedeni uyuşmaya başlıyordu. Başını kaldırdı ve aynada kanı çekilmiş yüzüyle karşılaştı. Sendeledi. Ayakta duramayacağını fark ederek, yalpalayarak yatak odasına yürüdü. Yatağa yüzükoyun bıraktı kendini. Gözlerini kapadı. Çocukluğundan beri yaptığı gibi uykuya sığınmak istiyordu. Kısa bir mücadeleden sonra, uyanıklık ile uyku arasındaki o dinginlik dolu boşlukta bir an içini çekti. "Niye böyle oldu sanki?" diye mırıldandı.

Gündüzün akşama ulaştırdığı son ışıklar yatak odasının kalın perdelerini yalayarak ortalıktan çekildi. Televizyonlardan yükselen reklam sesleri çatı katına dek ulaştı. Bu seslere, kurulan sofraların tabak çanak şangırtıları karıştı. Hacer uykusunda zıpladı birden. Kapı vuruluyordu. Hayır, dövülüyordu... Uyku sersemi, telaşla fırladı ayağa; o zaman yataktan düşen bir şey takıldı ayağına. Eğildi, akşamüzeri alıp, yemeğe fırsat bulamadığı ekmekti bu. Ekmeği aldı, aceleyle üç kere öpüp başına koyarak yürüdü, yemek masasının üstüne bıraktı. Sokak kapısının daha hızlı dövülmesi üzerine adımlarını hızlandırdı. Gözetleme deliğinden baktı. Dört numarada oturan esmer, bıyıklı genç adam elini duvara dayamış bekliyordu.

Hacer ürkek devinimlerle açtı kapıyı. Genç adam kanlı gözlerini dikerek baktı bir süre ona. Sonra, içkinin peltekleştirdiği bir dille, "Bana bak" dedi, "Hacer misin, Aslı mı, ne haltsan... Yarın defolup gideceksin bu evden!"

Hacer uykulu gözlerini umutsuzca açarak elini uzattı genç adama. "Lütfen, bir dakika..." diyerek erkeğin daha fazla konuşmasını engellemek istedi. Beriki ise elinin ayasını Hacer'in yüzüne tutarak, "Höst!" diye durdurdu onu. "Numa-

ra yapmaya kalkma boşuna, bize cilve sökmez!" Yüzünü Hacer'in yüzüne iyice yaklaştırarak, "Bana bak orospu," dedi, "hemen çekip gideceksin bu apartmandan, yoksa seni bilmem n'aparım." Basamakları inerken, "Hem de beş para vermeden!" diye bağırarak ekledi. Hacer, yüzünde erkeğin içki kokan soluğu, bir robot gibi kurulmuş hareketlerle kapıyı örttü. Erkeğin, basamakları indikçe yükselen sesi uğuldadı kapının ardında.

Genç kadın yine tüm bedeni uyuşmuşçasına oracığa çöküverdi. Başını dizlerine gömdü. "Korktuğum başıma geldi işte. Er geç olacaktı, oldu işte! Korkuyorum..." Bir korku çemberi içinde dönüyordu sürekli. Çalışırken yakalanma korkusu... Hastalık kapma korkusu... Sapık müşterilerle karşılaşma korkusu... Evden atılma korkusu... Hacer'deki Aslı'yı, Aslı'daki Hacer'i ele verme korkusu... "Korkuyorum..." Yine uykuya, düşlerin hüküm sürdüğü o dingin dünyaya sığınmak istedi. Sarsak devinimlerle doğruldu, karanlıkta el yordamıyla yürüdü, yatak odasına girecekken döndü, banyoya yöneldi. Çocukluğundan beri ne vakit korksa, böyle çişi gelirdi. Hele evden kaçmaya karar verdiği o son gece... Banyonun ışığını yaktığında, kapının usulca vurulduğunu duydu. Eli elektrik düğmesinde, korkuyla kaldı bir an. O bıyıklı, esmer adam geri gelmişti! "Yo, olamaz, o kapıyı böyle usul usul vurmaz ki..." Kapıya yürüdü, gözetleme deliğinden baktı: Alt katta oturan yaşlı adamdı. Karısı, Hacer apartmana yeni taşındığı günlerde ölmüştü. Yaşlı adamın çatı katına dek ulaşan hıçkırıkları uzun süre silinmemişti Hacer'in kulaklarından. Gözünü delikten ayırıp tedirgin durdu kısa bir süre. Sonra, ani bir kararla açtı kapıyı. Yaşlı adam, adeta konukluğa gidercesine şık giyimli, boynunda fuları, tepesindeki çıplaklığı geriden aldığı saçlarla örtmüş, yüzünde çizgilerini belirginleştiren bir gülümsemeyle karşısında duruyordu. İlkin, Hacer'in bir şeyler sormasını ya da söylemesini

bekledi. Genç kadının suskunluğu karşısında, ürkek bir çocuk gibi ağzının içinde birkaç sözcük geveledi. Sonra, "Olanları duydum," dedi, "ve sizin hesabınıza pek üzüldüm..."

Hacer bir süre inanmaz gözlerle baktı yaşlı adama. Ardından yüzünde hüzünlü bir gülümseme belirdi. Bu karşısındakini yüreklendirdi, adam Hacer'e doğru bir-iki adım attı. Sesini alçaltarak, "Bak yavrum, ben senin baban sayılırım, bırak da sana yardım edeyim" dedi. Hacer daha da şaşırarak bir-iki adım geriledi, sırtı sokak kapısının çerçevesine dayandı. Yaşlı adam yeniden sokuldu o zaman, bu kez omuzlarından tuttu genç kadını. Solukları iyice hızlanarak, "Anlıyor musun beni?" dedi. "Güzel olduğun kadar akıllıysan, teklifimi geri çevirmezsin..." Hacer yüzüne vuran soluklardan ve yaşlı adamın varlığının anımsattığı şeylerden kurtulabilmek için başını çevirip gözlerini yumdu birden. Bir an öylece hareketsiz kaldı. O zaman beriki onu eve doğru hafifçe iterek, "Aferin sana," diye mırıldandı. "Hem ben senin baban sayılırım..." Bu sözler üzerine Hacer birden silkinerek gözlerini iri iri açtı, "Hayır!" diye karşı koydu. "Çok gördük senin gibi babayı! Anladın mı, senin gibi babayı!" Yaşlı adamın yüzündeki şaşkınlık öfkeye dönüşürken, Hacer kapanan kapının ardında kayboldu. Geri geri yürüyerek, portmantoya çökercesine oturdu. Karanlıkta gözlerini ileride bir noktaya dikerek öylece kaldı bir an. Sonra, "Benim babam yok," diye mırıldandı, ağlamaya hazır bir çocuk sesiyle. "Hiç olmadı ki..." Birden yüzünü dizlerine gömdü. Elleri iki yanında sallanırken çığlıkları dizlerinde boğuldu.

Çook eskidendi... yüzünü hep içki şişelerinin ardında gördüğü bir adam vardı. Mutsuz bir erkekti, küçük yemek masasında hep yalnız başına otururdu. Annesi ise hep kapıya yakın olan divanın bir köşesine iğreti ilişiverirdi ürkek yüzüyle... Gecenin bir saatinde birden içki şişeleri, kültablaları uçuşurdu havada. Hacer kapı aralığından, güçsüz kolla-

rıyla başını sakınmaya çalışan annesini izlerdi acıyla. Sonra babası bir diz vuruşuyla masayı devirir ve dışarıda uğradığı düş kırıklıklarının acısını çıkarırcasına hırpalardı annesini. "Zavallı annem... Zavallı babam... kendisine hiç "Baba" diye seslenemediğim zavallı adam... O kadar uzak, o kadar yabancıydık ki birbirimize..." Sonra bir gün sokakta buldular babasını. Karların üzerinde kıvrılmış yatan bedeni henüz soğumamıştı. Başını çarptığı yerden akan kan ise kuruyup kalmıştı çoktan... Küçük kız, babasının ölümüne hiç üzülmedi, hatta gizliden gizliye garip bir sevinç bile duydu. Ancak, o günden sonra yaşam giderek zorlaştı Hacer ile annesi için ve komşuları, ölü evine ilgileri kendi günlük yaşamlarına çevrilmeden önce onlara son bir iyilik yaparak, annenin başını, mahallenin bir süre önce dul kalmış bakkalıyla bağlayıverdiler. "Annemin seçme hakkı yoktu ki..." Evine taşındıkları bu yeni "Baba" sessiz bir adama benziyordu. Her şey bir yana, Hacer'in de gözleri artık dışarıya çevrilmiş, sokağın başındaki üç katlı ahşap evde oturan ve saçını öne doğru kabarık tarayan bir oğlanın motorsikletiyle evlerinin önünden geçtiği saatlerde gizli gizli süslenir olmuştu... O çocuğun gözlerini, ilk gençlik heyecanlarıyla kızaran yüzüne, yeni yeni yeşermeye başlayan kadınlığına döndürememişti bir türlü ama, üvey babasının ilk zamanlar minnetle karşıladığı sessizliği işte o sıralarda onu ürkütmeye başlamıştı. Hele yalnız kaldıklarında kendisine bakarken erkeğin gözlerinde beliren ve anlamını çıkaramadığı o yabancı pırıltı, o garip anlam... Bir gece uyurken, bir karabasan gibi sokulmuştu Hacer'e. Hacer, olanca korkusuna ve her korktuğunda bacaklarının arasında beliren ıslaklığa karşın direnmişti. "O vakitler umutlarım vardı çünkü..." Ve bir gün evden, üvey babanın ona uykuda uzanan, annesinin ise çaresizlikle iki yana açılan ellerinden kaçtı. Utanmadan sözünü edebileceği bir iş bulabilmek için çok direndi önceleri. Yaşam, insanlar bu kadar kötü

müydü? Yoksa onun karşısına çıkanlar mı böylesine acımasızdı, bilemedi hiç... Ama kısa sürede bir şeyi iyi öğrendi: Açlığı... Hayır, gündelik açlık değildi bu. Günlerce sürerken, sinsi sinsi insanın iliklerine dek işleyen ve bir somun ekmek kadar somut olan ve insanı alabildiğine alçaltan -hayır, çukurlaştıran- o dipsiz kuyu gibi karabasanın başka her şeyi nasıl da anlamsız kıldığını iyi öğrendi. Ve günün birinde, kendisine gösterilen yatak odalarından birine -aslında bir bakkalın deposuydu- giriverdi... "Çok küçüktüm, küçücüktüm. Sevgi nedir bilmeden, kendimi savunmayı öğrenemeden, sevgisizlik saldırılarına nasıl karşı koyabilirdim ki..."

Karnına saplanan bir sancıyla bıraktı kendi kendisiyle hesaplaşmayı. Işığı yanık duran banyoya yürüdü.

Ellerini yıkarken, aynadaki solgun yüzüne takıldı yine gözleri. Daha randevusuna vakit vardı ama bir an önce hazırlanıp bu evden çıkmalıydı. Başka birileri gelmeden, yeni saldırılara uğramadan... Titreyen elleriyle aynanın önündeki boyaları alıp yüzüne sürmeye koyuldu.

Az sonra küçük bavuluyla kapıya çıktı. Kendisine, artık perdeleri sıyırarak ve kazandıkları zaferin heyecanı yüzlerine yansıyarak bakan apartman sakinlerinin önünden bir günah keçisi gibi yürüyüp uzaklaştı. Sokağın köşesinde bir taksiye binip kentin merkezine gitti. Buluşacağı adamın oteli buradaydı, ancak buluşma saatine kadar biraz vakit geçirmesi gerekiyordu. Cadde boyunca yürümeye başladı. Tüm cadde ışıktan Noel ağaçlarıyla süslenmişti. Mağazaların da vitrinleri canlı renklerle, çekici süslerle ve yanıp sönen ışıklarla göz alıyordu. Cadde boyunca hızlı adımlarla yürüyen, durup konuşan, vitrinlere bakan, kafeteryalarda karınlarını doyuran genç-yaşlı, kadın-erkek tüm insanların yüzlerine sanki yeni yılın vaat ettiği farklı, yeni bir yaşamın umudu ve heyecanı yansımıştı. Hacer özlemle durdu bir an: Yeni bir yıl onun için ne vaat edebilirdi ki? Sorusuna karşılık bulmak is-

tercesine çevresine bakındı. O sırada az ileriden gelen bir ses duydu. Bir müzik sesi, hayır bir ilahiydi bu. Hemen yakındaki kiliseden geliyordu. Farkında olmadan, adeta o ilahinin çağrısına kapılarak o yana doğru yürüdü. Kilisenin küçük avlusundan geçip içeri girdi. İçerisi kalabalıktı. Genç-yaşlı, kadın-erkek, Hristiyan-Müslüman, ve belki de dinsiz birçok insan içeride, adeta huşu içinde Noel ayinini dinliyorlardı. Hacer bu yüzlere baktığında, çoğunun dini bir ayinden çok, etkileyici bir müzik ve koroyu dinlemek için orada bulunduğunu hissetti. Bir an orada kalmakla, çıkıp gitmek arasında bocaladı. Buluşma saati yaklaşıyordu, gitmezse geç kalacaktı. Ama bir şey durdurdu onu. Tam tersine, adeta dışarıda onu bekleyen şeyden kısa bir süre için de olsa korunmak, sığınmak istercesine kilisenin iç taraflarına doğru yürüdü. O güne dek belki binlerce insanın umudunun, dileğinin, yakarışının yanıp eridiği adak yerinin önünde durdu. Yanan yüzlerce mumun ışığı ve kilisenin mavi kubbesini doldurup, vitray camlı ince uzun pencerelerden dışarı yayılan org sesi ve ilahi bir süre içini tanımlayamadığı duygularla, hatta garip bir ürpertiyle doldurdu. Dönüp çevresindeki insanlara baktı. Sanki dinledikleri o ilahi hepsini, herkesin eşit olduğu, kimsenin kimseyi yargılamadığı, yüreklerin ve ruhların uyum içinde olduğu bir boyutta birleştirmişti. Aziz resimlerinin ve heykellerinin arasından ilerleyip ön kısma yaklaştı. Başını kaldırıp O'na baktı. Tepede asılı çarmıha gerilmiş, başında pirinç hale, sanki kendisini çarmıha gerenlerin bu eylemlerinden utanırcasına önüne bakıyordu İsa. Hacer uzun bir süre, içinde giderek yükselen bir ağlama duygusuyla onu izledi. Sonra, "Niye üzülüyorum ki..." diye düşündü, "Böylesine yüce bir varlığı bile çarmıha gererek, onca acı verici bir ölüme mahkûm eden insanlar bana neden anlayış göstersinler ki... Eskiden olsa beni de taşlayarak katlederlerdi herhalde..." Yine O'na bakmayı sürdürdü. Alnındaki dikenden ta-

cın, el ve ayaklarındaki dev çivilerin açtığı yaralara, yüzündeki soylu ifadeye... Birden aklına, İsa'nın yaşamıyla ilgili, aylar önce gördüğü bir film geldi. Orada, İsa'nın bir fahişeyi, çevresindekilerin tüm karşı çıkışlarına karşın nasıl bağışladığını ve kabul ettiğini görmüştü. "O kabul ediyor, ama onun kadar yüce olmayan diğerleri kabul edemiyorlar. Peki, niye?" diye düşündü. O sırada hemen arkasında duran bir baba-oğulun konuşmalarıyla düşünceleri kesildi. Ondört-onbeş yaşında görünen oğlan, "Peki, İsa çarmıha gerilince ne yapmış? Madem ölüleri bile diriltecek kadar mucizevi bir güce sahipmiş, niye bu gücü kullanıp kendini kurtarmamış?" diye soruyordu. Hacer bu soruya katılıyormuş gibi dönüp baktı adama. Bakışları adamın da dikkatini çekmişti, adeta oğluna değil de, Hacer'e yanıt verir gibi, "İsa, ölümün bir son olmadığını, insanın sonsuz bir hayata sahip olduğunu biliyordu oğlum," dedi. "Hem, O bu dünyaya güç değil, ondan çok daha yüce bir realite olan sevgi realitesini öğretmek için gelmişti. Bu yüzden kendisine yapılanı sevgiyle kabullendi. Kendisini çarmıha gerenleri cezalandıracağı yerde, tam tersine, ölmeden önce Tanrı'ya, 'Baba, onları bağışla, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar,' dedi..."

Hacer, bir süre hiç kıpırdamadan durup bu sözleri içine sindirmeye çalıştı. Başını kaldırdı, dolu gözlerle, minnettar bir gülümseyişle baktı adama. Adam da aynı sevecen bakışlarla karşılık verdi ona. Hacer döndü, çıkışa doğru yürümeye başladı. "Demek ki hepsi bir anlayış, olgunluk meselesi..." diye düşünüyordu bir yandan da, "İnsan ancak bir peygamber kadar olgunlaştığı, geliştiği zaman, onun kadar sevgi ve anlayış dolu, bağışlayıcı olabiliyor demek. Bana öylesine acımasız davranan insanları suçlamamın hiçbir anlamı yok öyleyse. Çünkü onlar anlayışlarının elverdiği kadar kabullenici ve bağışlayıcılar... Daha ötesini olmak onların da elinde değil demekki. Çünkü... ne yaptıklarını bilmiyorlar..."

Çıkış kapısının yanında durup, bir süre daha ilahinin ve orgun adeta insanı ve düşüncelerini yücelten sesine kulak verdi. "Az önce adam, İsa'nın dünyaya sevgi realitesini öğretmek için geldiğini söyledi..." diye düşündü. Sanki bir çıkış yolu bulmaya çalışıyordu. "Hem kendini hem de başkalarını sevmek ve bağışlamak... Başkalarını bağışlasam da... peki, kendimi sevmek adına ne yapabilirim?..." Kendini düşündü; hayatını, Hacer'i ve Aslı'yı, tüm parçalanmışlığını... Kendine yapabileceği en büyük iyilik, gösterebileceği en sevgi dolu davranış belki de yeniden bütünlüğe kavuşmak olabilirdi. Aslı'yı bağışlayarak bırakmak, onunla ilişkisini sevgiyle kesmek ve yeniden Hacer'le bütünleşmek... "Bunu yapabilir miyim? Bu olabilir mi?" diye o anda filizlenen bir umutla düşündü. Dönüp, kürsünün yanındaki ince, uzun masada yer alan ve İsa'nın simgesi olan kuzu kabartmasına, sonra çıkış kapısına asılmış bir kartonda yer alan, "Dünya halim olanlara kalacaktır," yazısına baktı. "Denemeye değer..." dedi kendi kendine,"ne kaybederim ki?"

Kiliseden çıktı, yine bir taksi çevirdi. Genç şöföre, "Otobüs terminaline gidelim," dedi. Şöför az sonra döndü arkaya, bu yalnız gecede küçük bir sohbeti başlatmak istercesine, "Yolculuk nereye abla?" dedi. "Güneye... sanırım..." diye dalgın yanıtladı Hacer. "Güneye ha, soğuktan mı kaçıyorsun abla. Ne mutlu sana," diye güleç bir yüzle konuştu genç adam. Hacer ona yanıt vermedi. İçinde garip bir huzurla arkasına yaslandı. Kollarıyla kendini sardı. İçinden, "Seni seviyorum Hacer," diyebilmeyi istedi, ama yapamadı. Henüz yapamıyordu. "Seni sevebilirim..." diye mırıldandı yalnızca. Başını cama yaslayıp, yeni yılın, yol boyu belirip kaybolan vaat dolu ışıklarını seyretmeye koyuldu...

AĞLAMAK YASAK

Fatma, günün son konuğunun da çıkıp gitmesini sabırsızlıkla beklemişti. Kapıyı kapatınca, ardında bir an tedirgin durdu. Kadınlar ondaki tuhaflığı sezmişlerdi galiba. Konuşulanları dinlemeyişi, gözlerinin ikide bir dalıp dalıp gitmesi, uzun süredir sürdürdüğü durgunluğunun acısını çıkartırcasına yerinde duramayışı, olur olmaz kahkahalar patlatması dikkat çekmeyecek gibi değildi ki... Ayten hanım dayanamamış, "Hayrola Fatma, yoksa Seyhan dönüyor mu artık?" diye soruvermişti. "Evet" diyememişti Fatma, yüzünde aptalca bir gülümsemeyle başını çevirmişti. Nasıl diyebilirdi ki, ya gelmezse yine? Ya yine umudu boşa çıkarsa? Yo, yo, "Bu sefer kesin, yengânım" demişti Rauf bey. Boş adam değildi Rauf, kesin dediyse öyleydi elbet. Yüreği biraz rahatlamış, mutfağa girdi. Ne yapacaktı? Ah, evet, zeytinyağlı lahana dolması. Seyhan'ın en sevdiği yemek... Aylardır yapmamıştı zeytinyağlı dolma. Yapsa boğazından geçer miydi ki? Ama şimdi... Büyük bir hevesle lahananın yapraklarını koparmaya başladı. Aslında Seyhan yarın gelecekti ama zeytinyağlı dolmanın da bir gün beklemişi tadından yenmezdi. Başka ne severdi o? Su böreği... Yarın taze taze yapardı artık onu. Yanına da bir kilo pirzola... Doya doya yemeliydi Seyhan, ayların acısını çıkartmalıydı... İçine lahana yapraklarını koyduğu su dolu tencereyi ocağa oturttu. Şimdi dolmanın içini hazırlamalıydı. Baharatların bulunduğu dolabı açtı. Üzüm ve

fıstığı çıkarırken, kolu termosa çarptı. Durdu bir an, düşmanca baktı termosa. Bunu da artık buradan kaldırmalıydı. Dolapta duran battaniyeyi de yüklüğe koymalıydı. Ona o sabahları anımsatan her şeyi...

... Sabahın ayazında, saat tam altıda, ellerinde termos ve battaniyeyle sıraya girerlerdi Gülgün'le birlikte. Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu soluk renkli, neşesiz yüzler tel örgüleri ve çevreyi ürkek gözlerle tarayarak, aralarında mırıltılarla konuşurlardı. İlk günlerin çekingenliği giderek yerini aynı yazgıyı paylaşmanın rahatlığına bırakırdı. "Seninki niye bekliyor?" diye sorardı bir kadın, bir başka kadına. "Hak etmemişti, ilk seferde çıkacak" diye yanıtlardı kadın. "Olmasa atmazlardı, vardır bir şey" diye yorum yapardı bir kayınvalde; "Suçunu işleyen cezasını çeker" diye hükmünü tamamlardı. "E, biz görevimizi yapacağız, geleceğiz tabii" derdi kızı, kuru bir tonla... "Birileri musallat oldu benim oğlana" diye işi özetlerdi iriyarı, Karadenizli bir ana, "Oğlan da dayanamadı bi gün, bıçakladı hasmını." Sonra başını, oğlunun tüm mahkûmiyetini taşırcasına önüne eğerdi: "Onu yaraladı, beni de karaladı..." "Burada erkek adam yatar" derdi bir baba. "Benimkinin hiçbir suçu yok vallahi; hem göreceksiniz çok gelmeyeceğiz biz buraya, yakında çıkacak oğlum," diye, her sorana telaşla durumu anlatmaya girişirdi Fatma. Böyle anlarda Gülgün söze karışırdı hemen, "Anne, niçin onun suçsuzluğunu kanıtlamak için çırpınıyorsun ki? Olayı, bir dönem olarak görsene..." "Ben dönem-mönem anlamam" diye hırçın bir sesle yanıtlardı Fatma. "Benim oğlum suçsuz. Ben bunu bilir, bunu söylerim!" Görüş günlerinde çevresindeki insanlara söylerdi bu sözleri, öteki günler de kendi kendine. Herkesten saklamıştı oğlunun hapiste olduğunu. "Seyhan Almanya'daki ablasının yanına gitti," demişti konu komşuya. Almanya'daki kızının kocasından boşandığını da açıklamak zorunda kalmıştı, yalanını inandırıcı kılabilmek için.

"Ablası yalnızlığa alışıncaya kadar, birkaç ay onun yanında kalacak Seyhan. Hem, beklemeli olduğu için fakülteye devam mecburiyeti de yok, biliyorsunuz..." Zaten şu son aylarda her şey üst üste gelmişti; önce küçük kızının boşanması, ardından oğlunun içeri girişi...

Baharat dolabını kapatıp doğruldu. Küçük mutfak penceresinden hüzünle dışarı baktı. Yağmur başlamıştı. Ca-ma yaklaştı: Şemsiyelerin güvenliğine sığınamamış insanlar başları önlerinde koşuşturuyorlardı sokakta. Yarın da yağmur yağabilirdi, Seyhan'ı karşılamaya giderken şemsiye almayı unutmamalıydı. "Gülgün'e söylerim, unutturmasın..." Başını cama dayadı. Damlalar cama vurup gözlerinin önünden hızla aşağı süzülüyordu. Ah, tıpkı böyle süzülebilseydi gözyaşları da... Ne kadar rahatlayacak, nasıl ferahlayacaktı. Bir ağlayabilseydi. Ağlayabilseydi...

... Ağlıyordu. Seyhan'ı götürdükleri gece, onları izleyip ardlarından gittiği gece... O büyük yapının alt katında oturmuş, oğlundan bir haber alma umudu umutsuzluğa dönüştüğü andan beri ağlıyordu. Bir ara sert ayak sesleri ona doğru yaklaşmıştı. Ve bir ses, "Ağlamak yasak!" demişti. Fatma ilkin anlayamamıştı bu sözlerin anlamını. Ancak, başında dikilenin ses tonundan onun kendisine öfkelendiğini sezmişti; başını kaldırmamıştı hemen. Ürkek bakışlarla, yan gözle bakmıştı ve sesin sahibinin pantolonunun parlak kemer tokasını görmüştü. Tokanın eğimli yüzeyinde iyice biçimini yitiren yaşlı, acılı yüzünü... Sonra başını kaldırmış ve gözyaşlarının ardından bakmıştı. Gençti, çok genç, oğlunun yaşındaydı ancak. "Oğlum," demişti, "Oğlum..." Sürdürememişti sözünü. Karşısındakinin, olduğundan daha sert görünmeye çalışan çehresi engel olmuştu ona. Korkuyla, hıçkırıkları avcunda boğularak başını tekrar öne eğmişti...

Birden daldığı düşüncelerden sıyrıldı, kapı vuruluyordu. Kim? Ah evet, Gülgün olmalıydı. Seyhan'ın nişanlısı...

Avcuyla yüzünü sıvazlayarak yürüdü, sokak kapısını açtı.

Gülgün, elinde ıslak şemsiyesi kapıda duruyordu. Fatma'nın yanından geçip içeri girerken, "Kusura bakmayın ama zili epey çaldım" dedi, "Uyuyor muydunuz yoksa?"

"Böylesi günde uyunur mu a kızım, derinlere dalmışım yalnızca..."

Gülgün soluk bir yüzle eğildi, onu öperken, "Bugün bayram arifesi gibi değil mi?" dedi.

Fatma hüzünlü bir gülümsemeyle yanıtladı onu. Ardından, "İnşallah... İnşallah..." diye mırıldandı.

Yaşlı kadın, gündüzden ayırdığı elmalı keki küçük bir tabağa koyup salona girdiğinde, Gülgün Seyhan'ın küçük gümüş çerçeve içindeki fotoğrafına bakıyordu.

"Elmalı kekimin tadına bakıver Gülgün'cüm."

Gülgün kekten bir lokma aldı. "Elinize sağlık" dedi, "her zamanki gibi nefis olmuş."

Fatma içini çekti. "Seyhan çok sever bunu. Yavrum her şeye hasret kaldı..."

"Biz de ona..."

Fatma şefkatli bakışlarla baktı genç kıza. "Hem de nasıl... Allahtan şu görüş günleri var da, az da olsa..."

"Oysa ben o günlerde kendimden ve yaşamdan nefret ettim hep..."

Fatma şaşırmıştı ama kendini hemen toparladı. "Şey, anlıyorum ama ne yapabilirdik ki..." diye mırıldandı.

"İnsanın elini kolunu bağlayan da bu çaresizlik ya," dedi hırçın bir tonla Gülgün. "Düşünsenize, sabahın köründe giriyorsun sıraya, ancak beş-altı saat sonra girebiliyorsun içeri. Hem kapının, hem de koğuşların önünde aranıp, sonra sıranı kaçırmamak, yetişebilmek kaygısıyla demir kapıları, koridorları, gardiyanları geçip, yorgun, bezgin bir halde çıkı-

yorsun sevdiğinin karşısına. Duygularını, özlemini olanca saflığıyla yaşayamadan, düz bir görev olarak oturuyorsun onun karşısına. Yani... onu bir kez de böyle mahkûm ediyorsun."

"Ben... ben anlayamıyorum."

"Bence anlıyorsunuz. Çünkü bir anne olarak ne denli özverili olursanız olun, benim düşündüklerimi düşünmeseniz bile, hissetmişsinizdir en azından. On beş günde bir görüş günü... Giderek bir zaman birimi haline geliyor bu. Kaç on beşte bir daha geleceğim buraya? Kaç on beş gün daha sürecek bu... bu..." Sustu, başını iki yana sallayarak önüne bakmaya başladı.

Fatma, üzüntü ve şaşkınlık karışımı bir yüzle öylece bakakalmıştı. Kısa bir süre sonra genç kızın, "Korkuyorum..." diye fısıldadığını duydu.

"Nişanlısı, kocası tahliye olan arkadaşlarım var. Onları gözlemledim de, içeridekiler ve dışarıdakiler çok farklı şeyler yaşıyorlar. Ve içerideki dışarı çıktığında, ister istemez uyumsuzluk başlıyor. İşte bundan korkuyorum..."

Fatma kısa bir süre aynı korkuyu duyarak baktı genç kıza. Sonra bir şeyler söyleme gereğini duyarak hızlı hızlı konuşmaya başladı: "Bak yavrum, birbirini seven iki insan arasındaki ayrılık rüzgâra benzermiş. Aralarındaki sevgi güçsüzse, sönermiş. Ancak, sevginin ateşi güçlüyse, daha da alevlendirirmiş..." Sustu, bir süre Gülgün'e gözlerini dikerek baktı. Sonra, "Ona bir darbe de sen vurmazsın, değil mi?" dedi. Sesi duyduğu korkuyu dışavuruyordu.

Gülgün bir an üzüntüyle baktı yaşlı kadına. Sonra, usulca kalktı yerinden, ona sarıldı ve "Merak etme anacım," dedi, "Onu seviyorum ben."

"Sev, n'olur sev yavrum," diye yalvarırcasına karşılık verdi Fatma. Sonra kendi kendine, "Birbirinizi sevin n'olur"

diye mırıldandı.

Gülgün hafifçe omzunu sıktı onun, sonra eğilip yanağını usulca öptü ve "Sabah erken gelirim, şimdi gitmem gerek," dedi.

Fatma dalgın, başını salladı. Genç kızın yağmurluğunun hışırtısını duydu. Ardından, usulca kapanan kapının sesiyle irkildi. İçini karartan düşünceleri kafasından uzaklaştırmaya çalışarak kalktı, mutfağa geçti. Yapılacak bir sürü iş vardı. Dolmayı hazırlayacak, sonra da Seyhan'ın odasını temizleyecekti. Soğan torbasını çıkarıp soğanları soymaya başladı. Az sonra soğanların acısı gözlerini yakmaya başlayacaktı. Ah, bir ağlayabilseydi... bir ağlayabilseydi...

... İlk görüş günüydü. Oğlunu günler sonra ilk kez görüyordu. Uzaktan... Seyhan ve ötekiler koğuş duvarının dibine dizilmişlerdi. Çavuş saatine bakarak düdüğünü çalmış ve "Görüş serbest!" diye bağırmıştı. "Sağol komutanım!" diye karşılık vermişti duvarın dibindekiler ve koşmaya başlamışlardı onlara doğru. Fatma, yanında duran Gülgün'ün kolundan bir anda sıyrılmış ve Seyhan'a doğru bir hamle yapmıştı. Arasında boşluk bulunan çift cam durdurmuştu onu. Beş dakikaları vardı. Bağıra bağıra konuşan tutuklular ve görüşmeciler arasından, birbirlerine seslerini duyurmaya çalışacakları beş dakikaları... Seyhan, yüzünde çocuksu, adeta utangaç bir gülümsemeyle bakmıştı onlara bir süre. Fatma konuşmak, bir sürü şey söylemek istemişti oğluna ama tüm sözcükler aklından uçup gitmişti o anda. Seyhan, gözleri annesi ve nişanlısı arasında gidip gelerek, "Üzülmeyin..." diyebilmişti yalnızca. Gülgün yanıt vermişti ona: "Üzülme..." Seslerini ancak, başlarını kaldırıp yukarıya doğru bağırarak birbirlerine duyurabiliyorlardı. O zaman da birbirlerini göremiyorlardı... Fatma, birden hızlı hızlı, bir solukta konuşmaya başlamıştı.

"İçerisi sıcak mı? Üşüyor musun? İlaç bulabiliyor mu-

sun? Dövüyorlar mı?"

Seyhan yanıt olarak anlaşılmaz bir biçimde başını sallamıştı. Fatma o zaman, oğlunun sıfır numara tıraş edilmiş kafasına bakarak, "Ördüğüm bereyi niçin takmıyorsun?" diye sormuştu. "Yasak" demişti Seyhan, güç duyulur bir sesle. Fatma doğru duyup duymadığını düşünmüştü bir an, sonra, "Ya eldivenler?" diye sormuştu. "Onlar da..." demişti Seyhan, acı bir gülümsemeyle. O zaman artık kendini tutamamıştı Fatma, gözyaşları gözlerinden adeta fışkırmıştı bir anda ve hıçkırıkları görüş yerinin uğultusunda giderek yükselmişti. Gülgün, "Anne, yapma..." diyerek kolunu tutmuştu. Seyhan ise "Anne... anne..." demişti şaşkın. "Ağlama lütfen anne..." Ancak, annesinin gözyaşları dinmek bilmeyince sinirlenmişti birden: "Sana ağlama diyorum! Ağlayacaksan gelme buraya!" Fatma korkuyla durmuştu birden. Niçin herkes gözyaşlarına bu kadar karşıydı? Önce o büyük yapının alt katındaki genç erkek, şimdi de oğlu ağlamasına karşı çıkmışlar, hatta yasaklamışlardı ona. Öyleyse... Öyleyse... Başını kaldırmadan, "Ağlamayacağım... Ağlamıyorum..." demişti titrek bir sesle. Ve o günden sonra hiç ağlamamıştı, ağlayamamıştı. Yalnızken bile, geceleri oğlunun özlemi taşlaşıp yüreğini ezerken bile ağlayamadı. Acının ve korkunun katılaştırdığı bir yürek ve kupkuru göz pınarlarıyla yaşadı aylarca...

Kavrulan dolma içini soğumaya bırakarak mutfaktan çıktı. Koridorun sonundaki odaya doğru yürüdü. Kapıyı açtı, odanın ağırlaşmış havası yüzüne çarptı. Gitti, arka bahçeye bakan küçük pencereyi açtı. Odayı temizlemeliydi ama kendini o kadar yorgun hissediyordu ki... Seyhan'ın yatağına uzandı. Yatağının rahatlığını ve kuştüyü yastığının yumuşaklığını kim bilir ne çok aramıştı Seyhan. Elini yastığın altına sokup oğlunun pijamasını çıkardı. Gittiği, yani götürüldüğü gece üzerinde bunlar vardı...

... Gece yarısına doğruydu. Evde yatıya konukları vardı

bir de. Seyhan'ın fakülteden sınıf arkadaşı. Birlikte ertesi günkü sınava hazırlanıyorlardı, Seyhan'ın odasında. Kapı çalındı. Fatma, "Hayırdır İnşallah" diyerek gitti, kapıyı açtı. Ve ellerindeki makinalı tüfekleri doğrultmuş dört sivil polis anında içeri girdiler. Oğlu ve arkadaşı da gürültülere çıkmışlardı odadan. Görevlilerden biri, elindeki şerite bakarak oğlunun ismini okumuş ve o olup olmadığını sormuştu önce ve kimliğini istemişti sonra. Ardından, "Giyin, gidiyoruz" demişti kısaca. Seyhan'ın arkadaşını da telsizle sormuşlar ve sonra Seyhan'ı alıp kapıdan çıkmışlardı. O ana dek donmuş bir halde masaya ilişmiş duran Fatma birden fırlamıştı yerinden. Var gücüyle koşmuş, oğlunun ayaklarına kapanarak ötekilere bakmış ve "Nereye götürüyorsunuz?" diye çığlık çığlığa sormuştu, "Ne zaman getireceksiniz?" Kimse ona yanıt vermemişti ve merdivenden inmeye başlamışlardı. Fatma ve Seyhan'ın arkadaşı da onları izlemişlerdi. Yaşlı kadın, birinci katta oğlunun gözlerinin bağlanışını ve kapının önünde bekleyen özel arabaya bindirilişini görmüştü çaresizlik içinde. Araba hareket etmiş ve Fatma, yanındaki gerç erkekle birlikte, onun arabasına koşmuştu. Arabaya binerken, evin az ilerisinde duran ikinci bir arabanın da hareket ettiğini görmüştü ve bir şey dikkatini çekmişti birden. Arkada, iki kişinin arasında oturan genç erkeği tanımıştı. Oğlunun en yakın arkadaşıydı o. Fatma'nın yedirdiği-içirdiği... Demek oğlunu o ihbar etmişti... Peki, Seyhan ne yapmıştı ki? Hey Allahım! Ama şimdi bunları düşünecek zaman değildi. Ve Fatma, oğlunu götüren arabayı o büyük yapıya dek izlemişti o gece...

Pijamayı kucaklayıp kokusunu içine çekti bir süre. Seyhan'ın gittiği geceden beri yıkamamıştı bu pijamayı. Oğlunun özleminin dayanılmaz olduğu anlarda, alıp böyle uzun uzun koklardı. İçeriden kirli çamaşırlarını verdiklerinde de hemen yıka nazdı zaten. Pijamanın kokusunu iyice içine çe-

kerek gözlerini yumdu...

... Elinde Seyhan'ın temiz çamaşırlarıyla o büyük demir kapının önünde bekliyor. Birden demir kapı açılıyor, Seyhan çıkıyor kapıdan, Fatma'ya doğru koşmaya başlıyor. Fatma, oğlunun ardından koşanları görüyor o sırada ve "N'olur vurmayın!" diye canhıraş çığlıklar arasında bağırıyor. Bir yandan da Seyhan'a doğru koşuyor, kollarını ona uzatıyor ama bir türlü dokunamıyor. Bir kerecik olsun sarılıp öpmek istiyor ama kolları boşluğu sarıyor sürekli...

Gözlerini açtı birden. Bir süre düşle gerçeği ayıramadan baktı çevresine. Bedeni tümden tere kesmişti. Sımsıkı kucakladığı pijama bile nemlenmişti. Bulunduğu yeri ve zamanı fark etti sonra ve içi sıkıntıyla kasıldı. Böyle sıkıntısı dayanılmaz olduğu anlarda, hastanelerdeki insanları düşünürdü, tımarhanedekileri, idam cezasına çarptırılanları; ve onların analarını... "Çok şükür Allahım" derdi o zaman, "Yine de şükürler olsun sana..." Off, şimdi bunları düşünmenin sırası mıydı? Seyhan'ı yarın dönüyordu işte. Evine, anasına dönüyordu. Yüreği ürkek bir sevinçle kıpırdadı. Bu odadan, ona acı veren bu yerden çıkmak istedi. Kapıyı ardından örttü. Sahi, niye girmişti ki buraya? Odayı temizlemek, oğluna hazır etmek için... Ama kendini o kadar yorgun hissediyordu ki. Bir lokma bir şey yerse iyi olurdu. Şöyle bir dilim peynir ekmek... Oğlu gideli beri doğru dürüst sofra kurmamıştı ki zaten. Yarın... yarın...

Mutfağa girdi, dolaptan bir dilim peynir çıkarıp, sepetten aldığı ekmeği dilimlemeye başladı. Zilin çaldığını duydu o sırada. Komşulardan biri olmalıydı. Kapıya doğru yürüdü, kilidi açtı ve o... o... İki kızdan sonra adaklar adayarak bulduğu, yaşamının anlamı, övüncü, baş acısı, kanayan yarası, Seyhan'ı karşısında duruyordu. Yağmurdan sırılsıklam olmuş, yüzünde yorgun ve uçucu bir gülümsemeyle...

Fatma kısa bir süre şaşkınlık, sevinç ve korku arasında

gidip geldi. Sonra, "Yoksa?" dedi, "Yoksa?"

Seyhan, "Korkma anacım" diye sözünü kesti onun. "Kaçmadım. Sadece işlemleri hızlandırıp bir gece önce bıraktılar..."

Fatma, içinde tuttuğu tüm soluğu boşalttı birden. Kollarını oğluna açarak fırladı yerinden. Seyhan ise ondan hiç beklemediği bir şey yaparak, yaşlı kadının kendisine yaklaşmasına engel oldu; kolunu tutarak durdurdu onu. Fatma şaşırarak durdu, soran bakışları oğlunun yüzünde gezindi. O zaman genç erkek gülümseyerek, gözleriyle yaşlı kadının elindeki bıçağı işaret etti. Fatma daha da şaşırarak bıçağa baktı, baktı ve hafif bir çığlık atarak uzaklaştı oğlundan. Elindekini nereye koyacağını bilemeden, şaşkın bir ördek gibi odanın içinde dolaşmaya başladı:

"Hay Allah, aklımı başımdan aldın oğlum. Hoş, sen gideli beri yaşlı ananda akıl kaldı mı ki zaten. Sabahtan beri boş boş gezinip duruyorum..."

"Anne..."

"Sana zeytinyağlı dolma, su böreği, pirzola yapacaktım yarın. Hem odanı da temizleyemedim daha. Hay Allah, hiç olmadı bu, hiç olmadı..."

"Anne..."

Fatma durdu birden. Gözlerindeki şaşkınlık acıya ve özleme dönüşerek baktı oğluna. Baktı, baktı ve elindeki bıçağı yere fırlatarak ona koştu. Genç erkeği var gücüyle kendine çekti, omzuna yaslanan ince boynuna yüzünü sürdü, kokusunu içine çekti, çekti... Ana-oğul iki yana sallanarak, yaralı bir sevgiyle birbirlerine sarılı kaldılar öylece...

***

Fatma, dolma içi ve omletten oluşan akşam yemeğini, adeta utanarak koydu Seyhan'ın önüne: "Artık ananın kusuruna bakma oğlum..."

"Bu da benim için ziyafet yemeği sayılır anacım," dedi Seyhan, "Ama, inan ki hiç iştahım yok."

"Belli," diye düşünerek üzüntüyle ona baktı Fatma. "Ne kadar zayıflamış. Boynuna bak, kuş gibi, dokunsam kırılıverecek sanki." Görüş günlerinde o karmaşa içinde fark edememişti oğlunun bu denli eridiğini. Hem, eski neşesi de kalmamıştı. "Oğlum, biricik oğlum..." dedi kendi kendine. İki kız çocuktan sonra bir oğlu olsun diye az mı didinmişti. Her verilen aklı uygulamış, yatır yatır dolaşıp adaklar adamış ve sonunda Allah yüzüne bakmış, bir oğlu, Seyhan'ı olmuştu. Rahmetli Nihat bey de beş yıl önce bu dünyadan el çekerken, "Seni oğlumuza emanet ediyorum Fatma," demişti...

"Sen niye yemiyorsun anacım?"

"Ben... Benim de sevinçten iştahım kaçtı oğlum. Artık yarın akşam Gülgün ve Sevinç ablanla birlikte kendimize güzel bir ziyafet çekeriz..."

"Sevinç ablam da geliyor demek?"

"Evet, bu gece Antalya'dan otobüse binip yarın sabah burada olacaklar. Enişten de gelmek istemiş ama, işleri... Çiğdem'le geliyor Sevinç. Görsen, ne tatlı bir kız olmuş Çiğdem..."

Seyhan dalgın, "Sevinç ablam resmini yollamıştı onun, gördüm, öyle," diye yanıtladı, "Selda ablam da sağolsun, hiç habersiz bırakmadı beni. Bizim koğuşta yurt dışından mektup alan tek bendim."

Fatma, tedirgin durdu bir an. Sonra, "Herkese senin Almanya'da, Selda'nın yanında olduğunu söyledim," dedi.

Seyhan başını kaldırdı, şaşkın baktı bir süre. Ardından alaycı bir sesle, "Öyleyse saçlarımın kısalığını nasıl açıklayacaksın komşularına?" dedi. Sonra, "Bir fikrim var" diye ekledi. "Saçlarımın kenarlarını iyice kazıtırım. Üzerine de bir kat boya çektim mi, sen komşulara, 'Bizim oğlan Almanya'da

punk modasına uymuş' deyip, üstüne de 'Vay başıma gelenler!' diye dert yandın mı olur biter."

"Seyhan..."

"Peki, ya üzerinde "Tutuklu mektubu. Görülmüştür," damgası taşıyan mektuplarımı komşularından nasıl gizledin anne? Postacının geliş saatlerinde kapıda nöbet mi tuttun yoksa?"

"Seyhan..."

"Oysa ben, haftada yalnızca bir mektup yazabilme hakkımı Gülgün'den çok senin için kullanırdım ki..."

"Seyhan..."

"Benim durumumdan bu kadar çok mu utanıyordun anne?"

"Seyhan!" diye bağırarak sözünü kesti onun birden Fatma. Kısa bir süre konuşmadı, sonra dudakları titreyerek, "Kendim için değil oğlum" dedi, "Senin için. Seni incitmesinler diye... Ben buna dayanamazdım..." Gözleri yanıyordu. Ah, bir ağlayabilseydi... Bir ağlayabilseydi...

"Bağışla anacım, n'olur..." diyerek çatalı elinden bıraktı Seyhan. "İçerisi insanı biraz sertleştiriyor işte böyle..."

Fatma sevgiyle baktı oğluna o zaman. "Zararı yok oğlum," dedi. "Anlıyorum. Ama artık üzmeyelim kendimizi. Hepsi geçti. Evinde, yanımdasın artık."

"Şimdilik..." diye acı bir alayla yanıtladı genç erkek.

"Nasıl?" Yaşlı kadının gözleri irileşmişti. "Ama her şey bitti artık..."

"Bu kez başka bir şey için, yine bir gece..." diye mırıldandı Seyhan kendi kendine.

"Olamaz!" dedi korku ve dehşet dolu bir sesle Fatma, "Nasıl olur?"

Seyhan bir süre öylece baktı annesine. Sonra, "Pekâlâ,

sana şaka yaptım anacım, hepsi bitti artık, üzülme," dedi.

"Seyhan, doğru söyle oğlum..."

"Vallahi doğru söylüyorum anne."

Fatma biraz rahatlamış, "Az kalsın yüreğime indirecektin..." diye mırıldandı. Kısa bir süre suskun kaldılar. Sonra Fatma silkindi, "Şey, sen gelmeden banyoyu yakmıştım. İstersen sen önden gir," dedi.

"Sen gir anacım. Dolu mideyle yıkanmam doğru olmaz, sen gir."

"Ama seni yalnız bırakmak istemiyorum..."

"Amma yaptın ha... Bundan böyle, seni bıktıracak kadar yanında olacağım artık."

Fatma kalkıp oğluna yaklaştı, titreyen elini uzattı, onun derisi görünen başını okşadı hüzünlü bir sevgiyle... Sonra banyoya yürüdü, suyu açtı. Az sonra duşun altındaydı. Saçını sabunlayıp, ona uyuşmuş hissini veren kafa derisini parmak uçlarıyla ovuşturdu bir süre. Saçını üçüncü kez sabunlayıp duşun altına girdiğinde sokak kapısının çalındığını duyar gibi oldu. Yoksa telefon muydu? Yo, yo, uzun uzun, ancak bir kez çalmıştı zil. Şimdi sesler geliyordu... konuşmalar. Hatta, gürültüler... Tanrım, yoksa? "Bu kez başka bir şey için, yine bir gece..." demişti oğlu. Hayır, şaka yapmıyordu. Demek... bekliyordu. Ve işte, gelmişlerdi! Oğlunu alıp götüreceklerdi! Oğlunu, iki kızdan sonra yalvar yakar bulduğu biricik oğlunu, tek dayanağını, güvencesini götürecekler ve belki de artık hiç bırakmayacaklardı. "Hayır! Hayır! Tanrım, hayır!" Bir şeyler yapmalıydı! "N'olur, götürmeyin onu!" diye bağırmaya çalıştı. Ama sesi çıkmıyordu! Korkudan kısılmış olmalıydı. Bir şeyler yapmalıydı Tanrım, bir şeyler! Sesler kesilmişti artık. Evet, gidiyorlardı şimdi. Götürüyorlardı! Birden, bu düşüncenin dışında her şey silindi bilincinden. Gözleri dışarı uğramış, çenesi kasılmış bir halde

küvetten çıktı, kapıyı açıp dışarı fırladı. Sağa sola yalpalayarak koştu, sokak kapısını açtı, saçlarından süzülen sular basamaklara saçıla saçıla merdivenlerden indi. Sokak kapısının önünde durdu bir an. Delici bakışlarla çevreye baktı. Kimse yoktu! Ne yürüyen bir insan, ne de giden bir araba... Sağnak yağmurun altında in-cin top oynuyordu! Gecenin serinliği ve yüzüne, bedenine çarpan damlalar yaşlı kadını birden kendine getirdi. Başını eğip bedenine baktı ve ilk kez, çırılçıplak olduğunu fark etti. İncecik, güç duyulur bir sesle, "Annecim!" diye bir çığlık attı. Döndü, yine merdivene koştu. İki katı, soluk soluğa tırmandı. Eve girdi, bir an kapının ardında durdu. Göğsü tıkanmışçasına, sağlıksız bir biçimde inip kalkıyordu. Aldırış etmeden yürüdü, koridoru geçti, oğlunun odasının önünde durdu. Kapı aralıktı. Seyhan yatağa uzanmış, elinde eski fotoğraflar, uyuyakalmıştı... Fatma bu kez, boğazında boğulan bir çığlıkla baktı oğluna. Baktı, baktı ve döndü, koşarak banyoya girdi. Kapıyı örtüp, küvete girdi. Deminden beri akan suyun altında durdu, yine boğazındaki çığlıkla. Ve beyninde aynı sesler uğuldamaya başladı:

"Ağlamak yasak!"

"Ağlama..."

"Ağla..."

Sular yüzünden aşağı aktıkça, seslerin de eridiğini duydu. O zaman, boğazında düğümlenmiş çığlığı koyverdi. Ve bağıra bağıra ağlamaya başladı. Ağladı... ağladı... Gözyaşlarına karışan sular onu, aylardır içinde birikmiş acıların açtığı yaralardan arıtırcasına aktı, aktı...

SESSİZ ÇIĞLIKLAR

Ayla, kilitli demir kapıyı açan kapıcıyı şöyle bir selamladıktan sonra, yapraklarından soyunmuş güllerin çevreye garip bir hüzün yaydığı bakımsız bahçeyi ve yağmur sularının doldurduğu küçük havuzu geçip, ön yüzüne yaprakları yer yer kızıla çalan frenkasması dolanmış pembe boyalı yapının önünde durdu. Hastane, gittikçe hızlanan yağmurun altında ve bu tepenin üstündeki yalnız duruşuyla insana terk edilmiş duygusu veriyordu. Genç kadın kumral başını kaldırıp içinde binbir acıyı barındıran eski yapıya ilk kez görüyormuşçasına baktı. "Tam bir yıl oldu buraya geleli..." diye mırıldandı. "Oysa bana bir ömür geçirmişim gibi geliyor..." Sonra, bir süredir içinde kümelenen ve nedenini bir türlü çıkaramadığı sıkıntıyı uzaklaştırmak için iyi şeyler düşünmeye çalıştı: Bugün önemli bir gündü. Sonunda başarmıştı işte. Hem onun, hem de hastane için önemli bir gün... İçinde o anda yükselen uçucu sevinçle içeri girdi ve rastladığı bir-iki hemşireye selam vererek uzun koridoru geçti.

Odasının önünde biri onu bekliyordu. İç donunun üzerine giydiği çiçekli pazen giysisi, başındaki kareli yün şalıyla yakın köylerin birinden kırk yaşlarında bir kadındı bu ve çöktüğü yerde iki yana sallanarak sessizce ağıt yakıyordu. Ayla, biraz yaklaşınca, koridorun loşluğundaki kadını tanıdı. On altı yaşındaki kızı şizofreni tanısıyla yatırılmıştı dün akşam hastaneye. Yaklaştı, elini sessizce ananın omzuna koy-

du. Kadın başını kaldırıp, bir gecede çökmüş yüzüyle baktı ona. Ayla'yı tanıyınca, genç kadının elini yakaladı birden, gözyaşlarının kirli yollar oluşturduğu yüzüne sürmeye başladı. Ayla, "Hadi..." dedi yumuşak bir sesle, "ağlama artık." O zaman kadın bir solukta konuşmaya başladı: "Ağlamayım da ne edeyim, doktorum? Bahtsız kızım benim, aylardır yatakları koydu da yerlerde yatıyo. Gözü çıkasıcalar, hangi odaya gitmişse, sihir etmişler yavruma. Kâh dili tutuluyo, kâh cinlerle konuşuyo. Oy, ben nerelere gideyim doktorum! Kızımı deli ettiler doktorum!"

"Bak..." diyerek kadının yanına çöktü genç doktor. "Kızın kendine özgü bir dünya kurmuş durumda şu anda ve orada yaşıyor. Ve o dünyada onun kendi gerçekleri var..." Ana, gözyaşlarını bileğiyle kurulayarak ve bir umut ışığı arayarak bakıyordu şimdi. "Yani," diye ekledi Ayla, "kızın cinlerle değil, kendi yarattığı kişilerle konuşuyor..."

Kadın usulca ayağa kalkıp öylece süzmeye başladı genç doktoru. Ayla da bir süre, çizgilerin yaşının ötesinde derinleştiği o yüzde boşuna bir anlam aradı. Sonunda, "Neyse," diye mırıldandı, "boş ver..." Başını çaresizlikle öne eğdi o zaman beriki. Döndü, bir şeyler mırıldanarak, çökmüş omuzlarıyla yürüyüp gitti.

Genç doktor üzüntüyle baktı ananın ardından. "Kızım aylardır hasta diyor," diye düşündü. "Beyni bu denli tahrip olmadan getirseydi ya..." Sonra, "Kim bilir" dedi, "ya gücü yetmemiştir ya da utanmıştır 'Tımarhane' yollarına düşmeye..." Yine aynı garip sıkıntıyla odasına girdi, çantasını koltuğa fırlatıp camı açtı, yüzünü efil efil esen rüzgâra verip, birdenbire kesilen yağmur damlalarıyla yüklü toprağın kokusunu içine çekti. Pencereyi saran demir parmaklıkların ardından neredeyse tüm kent görünüyordu. "Avuç içi kadar yer," dedi kendi kendine. "Bir köşede kalmış onlarca taşra kentinden biri. Derme-çatma bir dünya..." Aşağıda, kentin

tek ana caddesi, iki yanına dizilmiş bir örnek apartmanlarla uzayıp gidiyordu. "İçleri gibi..." diye mırıldandı Ayla. "Kristal avizeler, pahalı halılar, yaldızlı koltuklar ve taklit tablolar hepsinde..." Geldiği, o insanı yutan koca kentte fark etmediği bir gösteriş yarışı sürüyordu doludizgin. "İnsanlar da eşyalar gibi birbirlerine benzemek için yarışıyorlar adeta..." Bu gece o evlerden birine Sağlık Müdürü'nün evine çağrılıydılar. "Ötekilerden farksız bir gece olacak..." diye dalgın, düşündü. Sonra silkindi birden. Ne oluyordu ona, oysa çok keyifli olmalıydı, bugün önemli bir gündü.

Çamurlu sokaktan tek-tük insanlar geçmeye başlamıştı. Semtin yoğurtçusu, omzunda çiğindiriğiyle salına salına yürüdü gitti. Üç çocuk, bacaklarının arasında at başlı tahta sopalarla yokuş aşağı coşkuyla aktılar. Hastanenin bahçe duvarına dayalı tezgâhını kurulayan yaşlı gazete bayii, dergileri, gazeteleri sıralamaya girişmeden önce soluklanmak istercesine bir an durdu, sonra çevreye kaçamak bir göz atarak tezgâhın ardına gizlediği yarısı boşalmış şarap şişesini başına dikti. O sırada köşeyi dönen yaşlı bir çift tanık oldu bu sahneye. Kara çember sakallı, takkeli adam tespihini daha hızlı çekerek söylenmeye başladı. Kadın ise erkeğinin birkaç adım ardında, eteği yere değen yağmurluğu, saçlarını gizleyen başörtüsü ve kalın yün çoraplarıyla başı önünde yürüyordu.

Ayla gözlerini sokaktan çevirip, arka bahçedeki, sanki havaya dikili yüzlerce mızraktan oluşmuş demir parmaklıkların arasında gezinen ruh hastalarına baktı. Bunlar, dışarıdakilerin "zır deliler", içerideki hizmetlilerin ise "hınzır deliler" diye adlandırdıkları "tecrit" bölümünün hastalarıydı. Çoğu, çocukluklarında geçirdikleri hastalıklar zamanında tedavi edilmediği için her krizde beyinleri tahrip ola ola sonunda bu demir parmaklıklar ardına kapatılmışlardı. Ve ruh sağlıklarının, özgürlüklerinin ardından, çok geçmeden, kendile-

rinden kurtulmak isteyen yakınlarını da yitirmişler, böylece hastaneye terk edilmişlerdi. Şimdi de, yer yer kafa derilerini gösteren kısacık saçlarıyla ve geceliği andıran kirli beyaz giysilerinin içinde, az önce yağan yağmurla yıkanmışçasına ışıldayan güneşe yüzlerini vermiş, adeta mutlulukla gülümsüyorlardı. Ayla, bomboş ya da değişik anlamlar taşıyan yüzlerle gezinen tecritlilere ilk kez görüyormuşçasına baktı. "Hepsi istedikleri gibi bir dünya kurmuşlar..." diye mırıldandı. Sonra, her gün bu tabloya bakarken duyduğu hüznün, hatta sıkıntının yerini giderek garip bir imrenme duygusunun aldığını fark etti birden.

Gözü, tecritlilerden uzakta, küçük havuzun kenarında, yerlerde öbeklenmiş kuru yapraklara dalgın dalgın bakarak gezinen başhekime takıldı. Beyaz önlüğü ak saçlarıyla uyum sağlayan yaşlı adam düşündüğünü dışa vurmayan bir çehre takınmıştı yine. Ayla yalnızca, "Boş... boş, her şey boş..." diye kendi kendine mırıldandığını duyardı zaman zaman onun. Bir yıl önce kocası yakındaki baraj inşaatında mühendis olarak çalışmaya başladığında, kendisi de naklini bu hastaneye yaptırmıştı. Ve ilk gün coşku dolu bir yüzle, vakit yitirmeden işe başlamak istediğini söylediğinde, "Bu kadar aceleye gerek yok doktor hanım," demişti yaşlı başhekim. "Burada zamandan bol şey yoktur, insan nasıl harcayacağını bilemez..." Ayla o gün hastaneyi gezip, uygulanan tedavi yöntemlerini gördüğünde anlamıştı başhekimin ne demek istediğini: Yalnızca ilaç ve elektroşok! Aynı gün, "Niçin çağdaş yöntemler kullanmıyorsunuz? Ruh hastalarının tedavisinde insan etkenini, yani destekleyici, çözümleyici tedaviyi, grup tedavisini nasıl reddedersiniz?" diye kendisini öfkeli bir soru yağmuruna tuttuğunda, yaşlı adam onu hüzünlü gözlerle süzmüş, sonra, "Gerçekçi olmak zorundayız" demişti. "Zaten akıl her şeyi olduğu gibi görmekten başka nedir ki? Sizin sözünü ettiğiniz tedavilerde hastaya çok geniş zaman ayırmak

gerekiyor; oysa hasta çok, doktor az burada. Kimse, bir taşra hastanesinde özveriyle çalışmayı çekici bulmuyor." Sonunda, "Siz yeni geldiniz buraya, üstelik çok gençsiniz, umut dolusunuz kızım" diye bitirmişti sözlerini. "Ama boş, boş, her şey boş..."

"İnanamıyorum..." diye derin bir şaşkınlıkla karşı çıkmıştı Ayla. "Yani, bu kadar kolay teslim olamam. Ben mücadele edeceğim!" Dediğini de yapmıştı işte sonunda. Sonunda, nevrozlu hastaların bölümünden üç kadın ve üç erkeği Grup Tedavi'ye katılmaları için razı etmişti. Hastalar ne olduğunu anlayamadıkları bu tedaviye katılmakta ilkin gönülsüz davranmışlar, hatta karşı koymuşlardı, ama sonunda razı olmuşlardı ya..." Eğer düşündüklerimi başarabilirsem, o zaman burada olmamın bir anlamı olacak. Evet, bugün önemli bir gün..." Doktor önlüğünü dolaptan çıkardı; sırtına geçirmeden durdu. "Beni onlara yadırgatacak her şeyden kaçınmam gerek; doktor kimliğimden olabildiğince sıyrılmalıyım." Önlüğü yerine asıp odadan çıktı. Kapıyı kapatırken birden başının döndüğünü hissetti. Duvara dayanırken, "Ne oluyor bana?" diye garipsedi halini. "Belki de tansiyondur..." Koridorun ucundan bir hastabakıcı o yana doğru geliyordu. Kendini zorlayarak sırtını dikleştirdi ve ağır adımlarla yürümeye başladı.

Grup Tedavi odasına girdiğinde, ortaya yarım ay biçiminde dizilmiş yedi sandalye de boştu. Ortadaki sandalyelerden birine oturup saatine baktı. "Gecikmeseler..." diye düşünürken kapı çalındı. Ayla adeta heyecanlanarak, "Girin" dedi, "girin lütfen."

İçeri pijamaları ve gecelikleriyle üç erkek ve üç kadın art arda girdiler. Önde yürüyen genç ve irikıyım erkek Ayla'yı başıyla selamladı. Onun ardındaki yaşlı erkek ise yürüyüp, tiklerin oynaştığı yüzünü çarpıtarak sinirli bir halde sandalyenin sırtına dayandı. En arkada, başı yerde yürüyen

saz benizli, çelimsiz erkek ise ezik bir biçimde, sessizce en uca geçti. Kadınların en genci topallayarak yürüyordu ve başı yer yer kurumuş kan lekelerinin göründüğü bir sargıyla sarılıydı. Onun ardındaki yaşlı kadın güleç bir yüzle sokuldu genç doktora. Kırk yaşlarında gösteren sonuncu kadın ise çok uzaklarda, kendisine acı veren bir şeyleri düşünüyormuş gibi dalgın ve umarsız bir yüzle biraz ileride durdu.

Genç doktor, kendisine tedirgin yüzlerle bakan hastaları yüreklendirmek istercesine uzun uzun gülümsedi önce. Sonra, "Hoşgeldiniz" dedi, " buyrun, oturun..."

Ötekiler yine ürkek ve tutuk devinimlerle yerlerine geçerken, yaşlı adam, "Oturalım bakalım" dedi sinirli bir sesle, "ne olacaksa..." Besmele çekerek oturdu.

Ayla, adeta telaşlanarak, "Şimdi açıklayacağım sizlere bu tedavinin nedenini..." dedi. Güç almak istercesine ayağa kalktı, oturanların çevresinde bir süre sessizce dolandı. Ötekiler onu bu kez merakla izlemeye başladıklarında, "Sizler," diye söze girdi, "Kadın ve Erkek Nevroz bölümlerinden seçildiniz. Yani, bu hastaneden tam anlamıyla iyileşip gidebilecek hastalardansınız. Bu nedenle, uygulamak istediğim tedavi biçimine uygunsunuz." Sözleri, tecrit bölümü hastalarının yandaki avluya çıkarılmalarıyla kesildi. Pencereye yürüyüp camı örtecekken, tecrit halkından "Peygamber" ile yüz yüze geldi. "Günah işliyorsunuz!" diye işaret parmağını birden genç doktora yöneltti yaşlı adam. "Bu insanları buraya kapattınız ama onlar Tanrı'nın sevgili kullarıdır ve gerçeği söylemeleri için O'nun tarafından seçilmişlerdir. İslamın şartı beş, altıncısı insaf demişler!" Başını yukarı kaldırıp, dudaklarını dua eder gibi kıpırdatmaya koyuldu.

Ayla, pencereyi kapatıp yeniden içerideki hastalara döndü. "Buraya çeşitli yakınmalarla, örneğin ağzınızda, kollarınızda uyuşma, bayılma, içine kapanma, iştahsızlık gibi yakınmalarla geldiniz. Ancak, ruh hastalıklarının hiçbirisi

nedensiz değildir." Bir an soluklanmak için durdu ve o sinsi baş dönmesinin yinelendiğini hissetti. Sendelememek için önündeki sandalyeye tutundu. "Evet, sorunlarınız kendi ruhsal yapınızdan ve toplumla ilişkilerinizden... sürtüşme, çelişme ve çatışmalarınızdan kaynaklandığına göre... bunlarla ilgili yaşantınızı iyi-kötü... doğru-hatalı... güzel-çirkin yönleriyle ortaya koymamız gerekiyor..." Baş dönmesi hafiflemişti, ancak sımsıkı tuttuğunu düşündüğü sandalyeyi elleri arasında hissedemiyordu şimdi de. Varlığını duymak istercesine sandalyeyi ileri geri sarstı. Hastalar gözlerini kısarak hafif bir şaşkınlıkla bakmaya başladılar. Genç doktor sarsak bir gülümseyişle sandalyeye çöktü o zaman. "Burada... elden geldiğince kendimizi tanımak, sıkıntılarımızın... yakınmalarımızın nedenlerini bulup, çözüm yollarını... görmek ve birbirimize göstermek için bir araya geldik." Evet, şimdi daha iyi hissediyordu kendini. Gülümsedi. "Biz buna Grup Tedavi diyoruz. Ben de sizin gibi, grubun bir üyesi olacağım. Şimdi birbirimizi tanıyalım..." Deminden beri hoşnutsuz bir yüzle oturan yaşlı adama döndü: "Siz kendinizi tanıtıp, yakınmalarınızdan ve bunların başlangıcından kısaca söz eder misiniz?"

Yaşlı adam bir süre kirpiklerinde biriken çapakları silerek, güvensiz gözlerle süzdü genç doktoru. Sonra, "Anlamadım" dedi, "burada konuşmaktan bana ne fayda gelir ki?"

Ayla gülümsemeye çalıştı. "Siz sorununuzu anlatmazsanız, ben size yardımcı olamam ki..."

Kadınların en yaşlısı, başından beri takındığı güleç yüzüyle, "Öyle ya" diye destekledi. "Ne demişler, derdini söylemeyen..."

"Allah Allah, bunlar da yeni adetlerden işte..." diye, tikleri artarak terslendi yaşlı adam. "Benim derdim filan yok. Anlatacak şeyim de!"

"Anlatın bakalım doktor hanım, başkentten ne haber-

lerle geldiniz?" Konuşan başhekimdi. Her zamanki durgun çehresiyle omuzlarını silkerek, "Bizim burada hiçbir şeyden haberimiz olmuyor haliyle..." diyordu.

"Siz anlatmasanız da, bu şehirde herkes herkesin her şeyini bilir doktor hanım." Bu, sağlık müdürünün karısıydı. Banka müdürünün ve defterdarın karılarıyla birlikte oturmuş, kollarındaki ve boyunlarındaki altın takıları ışıldatarak örgü örüyorlardı.

"Sizi hep böyle görüyorum" dedi Ayla. "Hep böyle mi vakit geçirirsiniz?"

"Başka ne yapılır ki?" diye şişini değiştirirken şaşırarak sordu defterdarın karısı.

"Yani, hiç tiyatroya, sinemaya, konsere gitmez misiniz?"

"Burası taşra..." diye güldü banka müdürününki. Sonra önündeki pastadan bir ısırık aldı. "Hımm, nefis olmuş, tarifini isterim ha..."

"Peki," dedi Ayla, "kitap da okumaz mısınız?"

"Şey..." dedi sağlık müdürünün karısı, "gazetelerin magazin eklerini filan işte..." Defterdarın karısına döndü, "Bugünkünde çok basit bir zayıflama rejimi vardı" dedi. Ardından, yanındakinin elindeki işe bakarak, "Yine döktürüyorsun," diye ekledi. "Kime, kıza mı?"

"Eee, ne demişler" diye yanıtladı beriki. "Kız beşikte, çeyizi sandıkta..."

Banka müdürünün karısı Ayla'ya dönüp, özür diler gibi, "Ne yaparsınız doktor hanımcım" dedi, "vakit geçiyor işte..."

"Ne güzel..." dedi defterdarınki. "Siz akşama kadar delilerle uğraşmaktan sıkılmaya vakit bulamıyorsunuzdur."

Kadını, Ayla'nın üniversitedeki psikanaliz hocası yanıtladı. Genç bilim adamı kürsüsünde geriye kaykılmış, sakalı-

nı çekiştirerek, "İnsanın aklı çoğaldıkça..." diyordu, "can sıkıntısı artar."

"Ama ne yazık ki..." diye masasında uyuşuk uyuşuk gerinerek sözü aldı başhekim, "her zaman aklımızın izinden yürümeye gücümüz yetmiyor..."

Ayla, uyuşmaya başlayan kolunu ovuşturdu. "Grup Tedavi'yi sürdürmeliyim..." diye düşündü. Hastalar yine şaşkın bakıyorlardı işte... Yaşlı adama döndü: "Peki, madem konuşmak istemiyorsunuz, şimdilik sizi geçelim." Sonra, iki genç erkekten zayıf ve çelimsiz olanına döndü: "Siz başlayın öyleyse..."

Genç adam ürkek gözlerle, yardım umar gibi baktı Ayla'ya bir an. "Mutlaka konuşmam gerekiyor mu?"

Ayla gülümsemeye çalışarak, "Tedavi için şart bu" dedi.

"Ben... sonra anlatayım o zaman," dedi karşısındaki, sıkıntılı. "Şey, belki de hiç anlatmam..."

Genç doktor, yüzü ilk kez asılarak ve kolundaki uyuşukluk artarak, "Peki" dedi. "Size de sonra döneriz öyleyse..." Sonra, kırk yaşlarında gösteren ve hüzünlü bakışlarıyla, orada değilmişçesine oturan kadına döndü: "Lütfen siz başlayın. Evet, sizin ne derdiniz var?"

Kadın, bir süre başörtüsünün kenarıyla oynayarak umutsuz gözlerle süzdü Ayla'yı. Sonra, "Allah beni dert için yaratmış doktor hanım" dedi, "sana hangi birini söyleyeyim?" Başını çevirdi.

Ayla bir süre bekledi, sonra yumuşak bir sesle, "Susmayın," dedi. "Sizi en çok üzen derdinizden başlayın öyleyse."

Beriki yine bir süre suskun kaldı; ardından iç geçirerek, "Oğlanın derdi yetiyor bana, gerisini söylemeye ne hacet..." diye mırıldandı.

"Nesi var oğlunuzun?"

Kafasını işaret ederek, "O da hasta..." diye fısıldadı ka-

dın.

"Ya... Onunki nasıl oldu peki? Yoksa doğuştan mı?"

"Yoo, doğduğunda sapasağlamdı..." Kadın hüzünlü gözlerle çevreye baktı, sonra bir "Ahh" çekti. "Sana nerden anlatsam doktorum," diye başladı. "Oğlan daha birkaç aylık bebeydi. Rahmetli kaynatam ve kaynanamla beraber oturuyoruz o vakit. Beyim de gece bekçisi. Bir gece oğlan hastalanıverdi. Çırpınıyor ki nasıl çırpınma... Havale geçiriyormuş meğersem. Amanın ben nerelere gideyim? Vardım kaynatamgilin yattığı odaya. 'Yetişin, oğlan gidiyo!' dedim. Geldiler, gördüler oğlanın o halini. Kaynatam dedi, 'Hele az biraz bekleyelim, durulmazsa götürürüz doktora.' Sabaha kadar oğlan çırpındı, ben başında dua ettim Allaha. Doktor diye içim gidiyo, ama kaynatam izin vermezse nasıl... Sonunda götürdük ama... izi kaldı oğlanda. Yirmi yaşında altını ıslatıp geziyo..." Başörtüsünü yüzüne kaydırıp sessizce ağlamaya koyuldu.

O zaman, "Sus hanım, sus!" diye çıkışarak ona doğru eğildi yaşlı adam. "Şükret sen, buna da şükret!"

"Öyle ya," diye alaylı konuştu başhekim, "Mihneti kendine zevk etmektir âlemde hüner..." Sonra rakısından koca bir yudum aldı.

Ayla, kolundaki uyuşukluk omzuna yayılırken, "Ağlamak iyi gelir, rahat bırakalım onu..." diye mırıldandı. Ardından, gözlerine dek inen alacalı sargı bezinin altından bezgin bir yüzle kendisine bakan genç kadına döndü: "Siz anlatın lütfen. Geçmiş olsun, yaralandınız mı?"

Genç hasta elini başına götürdü ve yüzünü acıyla buruşturarak, "Benim herifin hediyesi..." dedi, doğal bir şeyden söz eder gibi.

"Nasıl yani?" diye şaşırarak sordu genç doktor. "Yani, kocanız mı sizi bu hale getirdi?"

"Buralarda kadınlara daha doğuştan değer verilmez" diye göbeğini sıvazlayarak söze karıştı yine başhekim. "Sorduğunuzda, nüfustan saymazlar kızları..."

"Başka kim olacak hanımım, o vicdansızdan gayrı," dedi kadın, topal bacağını çekiştirerek. "Yok, hindi besleyecekmiş! Vallah yalan, götürüp hepsini kumara yatıracaktı!"

"Ve bu kız çocukları, baba baskısından koca dayağına geçerler büyüdüklerinde..." Konuşan yine başhekimdi.

"Lütfen baştan anlatın" diye kadının sözünü kesti Ayla. "Kocanız ne iş yapar?"

"Hiç, ne yapacak, orda burda kalıbını gezdirir durur."

"Peki nasıl geçiniyorsunuz?"

"Kapıcılıkla. Dört apartmanın işine bakarım bu topal ayağımla. Sabahın köründen gece yarısına kadar yuvarlana yuvarlana. İyi iş göremem diye parayı da az veriyorlar ya, vallah, herifin sigarasını bile ben cebine koyarım."

"Peki, sizi niçin bu hale soktu?"

"Aah, ah," diye içini çekti genç hasta. "Biraz para biriktirdiydim, kışlık odun alacaktım. Bizimki dedi ki, parayı ver bana, hindi alıp besleyim, yılbaşında satar kâr ederiz... Yalan ha. Yiyecek parayı bir gecede. Vermedim, çaldı dayağı o da... Soğuktan donmaktan iyidir dedim, ses etmedim. Bir hafta dövdü beni. Sonunda bir gece burama geldi artık, kaçtım. Apartman kapısı kapanmasın diye sivri bir taş koymuştum kapının önüne. Yetti peşimden, aha o taşla beni bu hale koydu işte..." Bir süre durup soluklandı, ardından, "Sonra, apartman halkı karakola şikayet etmiş de, gelip almışlar herifi, hapse atmışlar" dedi. "Ama, ben adamlıktan çıkmışım, ben çıldırayazmışım, ne fayda gayri..." Başını önüne eğip sustu.

"Erkektir, sever de, döver de," dedi yaşlı adam. "Şükret kadın, şükret!"

"Tüm bunların doğal sonucu olarak..." diye yine sözü aldı başhekim, "bu kadınların hemen hepsi nevrotik düzeyde ruh hastası olurlar. Ama, bunu bilmezler. Ve ancak işe yaramaz duruma geldiklerinde buraya getirilirler..."

"Siz de onları ilaçla tedavi ettiğinizi sanıyorsunuz..." dedi psikanaliz hocası, küçümseyen bir tonla. "Oysa ruh hastası nedir diye hiç düşündünüz mü? Ruh hastası, dışarıdaki kalabalıktan korktuğu için odasında şarkı söyleyen bir çocuktur. Siz ne yapıyorsunuz? İlaç tedavisiyle hastanın heyecanını ve hezeyanını yok ediyorsunuz. Yani çocuğa, 'Ayıptır, şarkı söyleme, bağırma' diyorsunuz. Sonra? Sonra, onu korktuğu kalabalığın içine, sokağa tek başına bırakıveriyorsunuz. O vakit ne olacak? Korkularının kökenine inilmeyen ve yalnız bırakılan çocuk, o vakit ağlayarak odasına kaçacak ve bu kez daha çok bağırarak şarkı söylemeye başlayacaktır."

"Onları hasta eden koşullar değişmeden, hangi tedaviyi uygularsak uygulayalım, sonuç değişir mi?" diye karşı çıktı yaşlı başhekim. "Buz üzerine yazı yazar gibi..."

Uyuşma, omzundan boynuna doğru yayılıyordu artık. Ayla tüm gücünü toparlayarak, "Lütfen... Lütfen birbirimizi anlamaya çalışalım," diye adeta yalvardı. Sonra, iriyarı genç adama, "Sizin derdiniz nedir, anlatır mısınız?" dedi, gülümsemeye çalışarak.

"Ben..." Genç adam, birbirine kenetlediği ellerine bakıyordu. "Ben iş bulamadım bir türlü doktor hanım, bulamadım... Üç-beş kuruş denkleştirip Almanya'ya gittim sonra. Kaçak gittim yani... Ama, yakaladılar bizi. Ardından sınır dışı... Yine döndük buraya. İş aramaya koyuldum yine ya, doğru dürüst iş nerde... İş bulamayınca aile de kuramıyor insan. Sevdik, alamadık... Bir akşam çarşının ortasında, 'İş istiyorum ulan, iş istiyorum!' diye bağırmaya başlamışım. Gerisini hatırlamıyorum..."

Yaşlı adam, "Peh!" dedi küçümseyen bir ifadeyle. "İş bu-

lamamışmış. Kimi kandırıyorsun sen? Şimdiki gençler... hepiniz tembelsiniz. Bu memleket size nasıl emanet edilecek, şaşıyorum. Halbuki bizim zamanımızda..."

"Lütfen! Az önce de uyardım sizi!" Ayla ilk kez sesini yükseltmişti. Sonra daha yumuşak bir tonla, "Buraya birbirimizi dinleyip anlamak, yardımcı olmak için toplandık," dedi.

"Aman efendim, aman!" diye, elini umursamaz bir biçimde salladı beriki. "Bu eksik eteklerle dünkü çocuklar mı çare olacak benim derdime? Peh, güleyim bari!"

Genç psikanaliz hocası, yakasındaki rozeti düzelterek ve kalemiyle kürsüye vurarak, "Evet," diye söze girdi, "bu işsiz adam örneğinde gördüğünüz gibi, uygarlığın bedeli nevrozla ödenir."

Yaşlı başhekim, "İşte şimdi yanılıyorsunuz," diyerek şişman gövdesini ayağa dikti. "Hem de çok yanılıyorsunuz!"

"Nasıl?" diye gözlüklerinin ardından şaşkın baktı genç bilim adamı. "Yani, Freud'a karşı mı çıkıyorsunuz?"

"Uygarlığın bedeli nevrozla ödenir mi bilmem ama..." diye yanıtladı yaşlı doktor. "Bildiğim şu ki, yeterince uygarlaşamamış olmanın bedelidir nevroz. Bunu da söyleyen ben değilim zaten, Adler söylemiş bunu." Sonra umutsuz bir yüzle çöktü yerine. "Tartışmanın yararı ne?" dedi, "Boş, her şey boş..."

Ayla, uyuşmaya başlayan ağzını açıp bir şeyler söyleyeceği sırada, birinin kendisine seslendiğini duydu. Hastanenin şöförüydü konuşan. "Sizden önceki doktor hanımı da ben getirmiştim ilk gün hastaneye," diyordu adam, kasketiyle oynayarak, "Bir yıla kalmadı, yine ben yolcu ettim. Dayanamadı kaçtı sonunda zavallı..."

"Anlamadım?" diye tedirgin bir yüzle sordu genç kadın. "Neye dayanamadı?"

"Neye olacak..." diye güldü karşısındaki, "tımarhanede-

kilere..."

Genç doktor tedirgin bir yüzle yaşlı şöföre bakarken, camın vurulduğunu duydu. Döndü, tecrit bölümünden genç bir hastaydı. "Beni niye buraya kapattılar? Ben deli miyim?" diye bağırıyordu. Oturduğu yerde diz kapakları çökük omuzlarına değen bir kadın tecritli ise onu yanıtlar gibi bidüziye, "Kanı kanla yıkıyorlar! Kanı kanla yıkıyorlar!" diyordu. Ayla dalgın bir yüzle onlara bakarak, yine "Hepsi istedikleri gibi bir dünya kurmuşlar..." diye düşündü. Sonra kendini zorlayarak, Grup Tedavi'nin saz benizli, çelimsiz erkek hastasına döndü. Genç adam da aynı anda elini ürkekçe kaldırmıştı. "Evet, buyrun" dedi Ayla, "Ben de size söz verecektim zaten."

Beriki elini hemen indirdi. Yere bakarak, "Şey..." dedi, "ben... konuşmak istemediğimi söylemek için kaldırmıştım."

"Niçin ama?"

"Şey..." diye sıkıntıyla yanıtladı erkek, "tanımadığım insanların karşısında derdimi nasıl anlatırım?"

Kadınların en yaşlısı yumuşak bir sesle, "Anlat yavrum, anlat çocuğum, rahatlarsın" dedi. "Hepimizin derdi var. Olmasa buraya gelir miydik?"

Ayla yüzünü gülümser gibi gerdi ve teşekkür etti yaşlı kadına. Sonra yine genç adama dönüp, "Evet, lütfen, sizi dinliyoruz" dedi aynı gergin yüzle. Karşısındaki yine suskunluğunu koruyunca, "Ayrıntıya girmeden anlatabilirsiniz," diye yüreklendirdi onu.

O zaman, yine gözlerini döşünden ayırmadan, "Şey... yani," diye güç duyulur bir sesle konuştu çelimsiz adam. "Yani, bakın... bizim buralarda kız-erkek arkadaşlığı olmaz. Yani, iyi gözle bakılmaz böyle şeylere... Biz de... delikanlı adamız işte. Öyleydik yani... Bi hastalığa yakalandık... Şu... şu kötü kadınlardan biriydi..."

Yaşlı adam öfkeyle doğrularak bir "Tövbe, tövbe!" çekti.

"Tedavi oldum ama..." diye sürdürdü sözlerini genç adam, "küçük yer... hemen duyuldu. Kız vermedi kimse. Kimsenin yüzüne bakamaz oldum. Kendi kendime kuruntu yapa yapa bu hale..."

Yaşlı adam, "Şunun söylediklerine bak!" diye, yaşından umulmaz bir çeviklikle ayağa fırladı birden. "Tövbe, tövbe! Ahlaksızlık diz boyu! Öyle ya, küçüğün büyüğe hürmeti kaldı mı ki? Kimse önünü ardını bilmez oldu, cemiyet geriledi. Her şey ahlaksızlık; yeni modalar, yeni müzikler, danslar, hepsi, hepsi! Tövbe, tövbe!"

Genç doktor, karşısındakini gerileten bir sertlikle ayağa fırladı birden ve otuz beş yaşında, hiç evlenmemiş, sürekli bir maske gibi takındığı mutsuz yüzüyle dolaşan başhemşireyle yüz yüze geldi. Başhemşire, dışarı uğramış gözleri, kınamayla şaşkınlığın iç içe geçtiği bir yüz ve suçlayan bir sesle, "Oğlan bacağınızı okşadı durdu ve... siz hiç ses çıkarmadınız" dedi. "Doğrusu çok garibime gitti!"

Ayla şaşkınlıkla gerileyerek, "Kim?" diye fısıldadı.

"Şu, okulda saldırgan davrandığı için hastaneye sevk edilen oğlan," dedi başhemşire.

"Ama, o bir çocuktu!" diye tizleşen sesiyle karşı çıktı genç doktor. "Annesi azarlıyor, babası dövüyordu sürekli. O yüzden saldırgan davranıyordu ve... sevgiye çok ihtiyacı vardı. O yüzden, ona sevgi gösterdiğim için okşamıştı dizimi... Hem o bir çocuktu!"

"Çocuk da olsa erkek sayılır!" diye sinirli bir biçimde kepini düzeltti beriki. Sonra çevresindekilere dönerek, "Deli mi ne?" diye fısıldadı.

Ayla, bir süre bozguna uğramış bir yüzle baktı öylece. Uyuşmaya başlayan başını elleri arasına alıp ovuşturmaya başladı. "Kafaları kalıplar ve önyargılarla dolu sevgisiz in-

sanlar kuşatmış çevremi," diye mırıldandı. "Ne yapacağım ben burada Tanrım? Ne yapabilirim?" Sorusuna yanıt ararcasına başını kaldırdı ve ayakta, hoşnutsuz bir yüzle kendisine bakan yaşlı hastayı gördü. Ve "Oturun! Susun! Konuşmayın!" diye bağırdı ona bilinçsizce.

Yaşlı adam şaşırarak geriledi ve çocuksu bir sızlanmayla, "Zaten kimse bizi dinlemiyor artık..." diyerek yerine çöktü. "Akranlarımı da yitirdim... Ben de öleyim diyorum ama, olmuyor işte..."

Genç doktor, yaşlı hastayı bulanık bakışlarla süzdü bir süre, sonra birden yumuşayarak, "Peki..." diye mırıldandı. "Sizi de dinleyeceğiz. Ama önce..." Yaşlı kadına döndü, gülümsemeye çalışarak, "Buyrun," dedi.

Yaşlı kadın, güleç yüzü hafifçe solarak bir iç geçirdi ve "Ben..." diye aldı sözü. "Ben... yani içim bomboş... Geldik gidiyoruz ama, sanki hiç yaşamamışım, doktor kızım. Sanki, sürekli ertelemişim yaşamayı... Ben emekli öğretmenim, rahmetli beyim gibi. Yıllar önce yerleştik bu kente. Çok şey mi bekliyorduk hayattan, bilmiyorum ama hiçbiri gerçekleşmedi. Geldiğimiz gibi kaldık işte. Çocuk da olmadı. Şimdi böyle yapayalnız kalınca... Her şey öyle boş ki, bir fil mezarlığında ölümü bekliyorum sanki." Hafifçe gülümsedi birden. "Ne tuhaf..." diye mırıldandı. "Geçen gece bir düş gördüm... Bizim evin çatısına bir çift leylek yuva yapmıştı. Onlara bakarken, bir de bakıyorum ben de yuvadayım. Bakıyorum, ben de onlarla birlikte uçabiliyorum. Böyle, garip güzellikte, hiç görmediğim yerlere uçuyorum. Öyle hafiflemiş, öyle mutlu..." Sustu, bir süre hüzünlü gözlerle süzdü çevresindekileri. "Oysa" dedi, "ben leyleği havada görmedim hiç. Ondan mı ne, böyle çakıldık kaldık, bir ömür geçti..."

Ayla bir süre üzüntüyle baktı yaşlı kadına. "Anlıyorum..." diye mırıldandı başını sallayarak. İçinden, "Yaşıyorum da..." diye düşündü. Yaşlı kadında kendi geleceğini gör-

müştü sanki... Oysa ilk zamanlar, yani ilk geldiği günlerde hoşuna gitmişti bu ortam. Kentin önde gelen aileleri kocasıyla onu hemen aralarına almışlardı. Geride bıraktıkları büyük kentte artık ölmeye yüz tutmuş yakın ilişkiler sarıvermişti bir anda genç kadını. Ama sonra, devinim alanının sınırlarını fark ettiğinde, kullanılan sözcükler artık ezberlendiğinde ve her geçen gün bir öncekinin yinelenmesi olduğunda...

"Yine ne yakınıyorsun?"

Soruyu soran kocasıydı. Genç adam seyrelmiş saçlarını eliyle tarayarak ve hafifçe sallanarak karşısında dikiliyordu.

"Yine geciktin..." dedi Ayla soğuk bir sesle. "Zaten artık hep geç geliyorsun. Yine kimlerle çektin kafayı?" Sorusunu sinirli bir gülüşle kendisi yanıtladı: "Hep aynı insanlar, değil mi? Şehir kulübünde hep aynı adamlarla..."

"Yine başlama rica ederim," diye ellerini kaldırarak susturdu onu erkek. "Hem bu akşam banka müdürlerine gideceğiz, unuttun mu?"

"Harika!" dedi genç kadın çınlayan bir sesle. "Sen müdür takımıyla içki içip kumar oynarsın. Eh, ara sıra da açıksaçık fıkralara gülersin. Ben de karılarıyla oturup çay içer, dedikodu yaparım. Bundan iyisi can sağlığı!"

Kocası yaklaştı, sinirli bir sesle, "Daha parlak bir önerin var mı peki, karıcığım?" dedi.

Ayla, başını öne eğip iki yana salladı: "Bilmiyorum..." diye fısıldadı. "Ama bu taşra sosyetesine, bu kişiliksiz kadınlara daha fazla..."

"Haksızlık ediyorsunuz ama doktor hanım!" diye söze karıştı o zaman banka müdürünün karısı.

Defterdarınki, "Başka çaremiz varmış gibi. ." diye destekledi onu.

"Biz sanki bunalmıyoruz..." diyerek şişlerini sinirle şa-

kırdattı sağlık müdürünün karısı.

"Ne yapalım yani?" Bu, kocasıydı yine. "Bu kısır ortamda iyice içimize mi kapanalım? Taşrada yaşıyoruz diye yas mı tutalım? Hem, topluma uymazsak daha da mutsuz olmaz mıyız?"

Ayla, acı dolu bir alayla baktı kocasına. "Evet..." diye mırıldandı. "Doğru davranmak değil, uyumlu olmak önemli. Kabul edilebilir olmak da, aslında başkalarından farklı olmamak demektir, öyle değil mi?" Ağlamaklı bir yüzle psikanaliz hocasına döndü. "Topluma uymak mı? Aslolan iletişim kurmaktır," diyordu genç bilim adamı. Ayla boşluğa bakarak, "Bizimki ise bir sağırlar diyaloğu..." diye mırıldandı.

"Öyledir..." diye içini çekti başhekim. "Bu ortamda, insanın topluma uymaması bir hastalık belirtisi olarak görülür. Ben yıllar önce..."

"Oysa..." diye sözünü kesti onun psikanaliz hocası. "insan ancak kendisi olduğu zaman, bireyselliğini yitirmemişse düşünebilir, yani ancak o zaman aklını kullanabilir."

Şimdi kocası ona doğru eğilmiş, "Pekâlâ doktor hanım," diyordu, "bağımsız olmak için öteki insanları reddetmek mi gerekir?"

"Anlamıyor musun?" diye son bir güçle karşı çıktı genç kadın. "Ben kimseyi reddetmiyorum, ama bu kentteki insanlar oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi davranıyorlar."

"Ve bu onların ikinci doğaları olmuş," dedi başhekim yine içini çekerek.

"İçten gülmüyorlar," diye sözlerini sürdürdü Ayla, "yapay kahkahalar atıyorlar. Konuşmuyorlar, anlamsız gevezelikler ediyorlar. Bunun gibi bir sürü şey. Yani..."

"Yani," diye sözü aldı hoca, "bireyselliklerini yitirme sakatlığı içindeler."

"Belki de bu insanları, özellikle bu kadınları yargılamak haksızlık," dedi bir süre sonra genç kadın. Örgü ören kadınlara döndü. "Belki" dedi, "siz de bunalımda olduğunuz için kristallere, pırlantalara ve dedikodulara sarılıyorsunuz. Belki de yaşadığınız ortamla barış içinde olmak tek seçeneğiniz..." Başını öne eğdi: "Ya ben? Bunları bilmek neyi değiştirir ki? Ben ne olacağım?" Kocasıyla artık besleyemedikleri, yalnızca sürükledikleri ilişkilerini düşündü içi burularak. "Ya biz ne olacağız?" diyerek döndü erkeğe. Oysa sırtını dönmüş, öylece suskun kalmıştı beriki.

Ayla çaresizlikle baktı çevresine. Beyni uyuşmaya başlamıştı yine. Yine gözleri pencerenin demir parmaklıklarının ardında gezinen tecritlilere takıldı. "Hepsi, kurdukları dünyada kendi gerçekleriyle yaşıyorlar" diye mırıldandı. "Oysa, benim başka bir dünya kurmaya hakkım yok. Bu dünyadan kaçmaya olanak da..." Başını çevirip içerideki hastalara baktı. "Grup Tedavi..." diye düşündü. "Hepsi bana bakıyorlar. Benden bir şeyler bekliyorlar. Tedaviyi sürdürmeliyim. Eğer başarırsam, her şeyin bir anlamı..." Tüm gücünü toplayarak yaşlı adama döndü, "Evet, sıra sizde..." dedi.

"Ne sırası?" diye başından beri sürdürdüğü hırçınlıkla yanıtladı karşısındaki. "Mektep sırası mı bu? Geçiniz efendim, geçiniz; ben kendimi bilen adamım, konuşacağım yeri, adamı bilirim ben. Allah Allah, insanları böyle karşına alıp sorguya çekmek adeti de yeni çıktı herhalde!"

Ayla, içinde kümelenen sıkıntıyla doğrularak, "Tamam, tamam" diye sözünü kesti yaşlı adamın. "Pekâlâ, sizi zorlayan yok. Konuşmayın, tamam..." Öteki hastalara döndü, yüzlerde göz gezdirerek, "Şimdi..." diye kesik kesik konuşmaya başladı: "İçimizde sorunu çözüme en yakın olan... kocası tarafından dövülen arkadışımız..." Yaralı kadının elini, varlığını hissetmeden tuttu. "Yani, arkadaşımız... kendi hayatını kazanıyor ve affetmezse eğer... kocası hapisten çıkamayacak.

Sizce arkadaşımız bu durumda... ne yapmalı? Kocasını... affetmeli mi? Affetmemeli mi?"

Yaşlı adam, çok yakışıksız bir soru duymuş gibi, "Affetmek de ne demek?" diye atıldı. "Ne yapmış ki adam?"

Orta yaşlı kadın yine başörtüsünü çekiştirerek, "Aah doktor hanım," diye içini çekti. "Affetmeyip de ne yapsın kadıncağız? Maşa kadar eri olanın, paşa kadar yeri olurmuş..."

İrikıyım genç adam, "Belki" diye, boynunu bükerek söze karıştı. "Belki, adam da iş bulamadığı için acısını böyle çıkardı..."

Yaşlı kadın ise yine aynı hüzünlü gülümsemesiyle, "Zordur, doktor hanım, zor..." dedi. "Burada yalnız kadın olarak yaşamak zordur. Bakın ben bu yaşımda..."

Ayla, adeta son bir umutla çelimsiz adama dönerek, "Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Ha?" diye hafifçe sıçradı yerinden genç adam. Ardından, "Bana ne" dedi, "ne yaparsa yapsın..."

"Tövbe, tövbe!" diye yine kendini tutamadı yaşlı adam. "Yahu, böyle şey tartışılır mı? Bu haliyle koca bulmuş, şükredip otursun. Elâlemin oynaşı olup çıkar kocasız kadın!"

"Ama..." diye sesi kısılarak karşı çıktı genç doktor. "Ama kendimizi toplumun yargılarına körükörüne bırakmak olmaz mı bu?"

"Peki, siz bizi buraya, zaten iyileşip topluma uyalım diye çağırmadınız mı?" Soruyu yönelten iriyarı genç adamdı.

"Ama, hayır!" diye yüzü alacalanarak ayağa fırladı Ayla. "Yani ben... benim yapmak istediğim..."

"Doktor hanım..."

Genç doktor yardım istercesine döndü; başı yaralı kadındı konuşan. "Şey..." dedi kadın, sıkılarak. "Ben onu affettim bile..."

Ayla, bir anda donmuş gibi baktı kadına. Sonra döndü,

tek tek öteki yüzlerde göz gezdirdi. Hemen hepsi önüne bakmaktaydı. Genç doktor altüst olmuş bir yüz ve yenik düşmüş bir bedenle birden sandalyesine çöktü. Boşluğa bakarak, "Bitti," diye mırıldandı, "her şey bitti..."

Yaşlı kadın ona doğru eğilerek, "Üzülmeyin doktor hanım" dedi. "Fena mı, konuştuk işte. Hiç olmazsa vakit geçti..."

Yaşlı başhekim sinirli bir gülüşle ağır ağır kalktı yerinden, Ayla'ya doğru bir-iki adım attı: "İskender'in kılıcıyla Gordion düğümünü çözmek daha kolay olurdu herhalde..." Sonra ciddileşerek, "Ama" dedi, "zaten bütünlüklerini yitirmiş bu insanlar. Çoktan parçalanmışlar..."

"Anlamıyorum..." diye yine gözleri boşlukta, fısıldadı Ayla.

Genç psikanaliz hocası okuduğu kalın ciltli kitaptan başını kaldırdı, gözlüğünü çıkarıp gözlerini ovuşturarak, "Bireyin nevrozu söz konusu olduğu zaman" dedi, "çıkış noktası olarak hastayla 'normal' çevresi arasındaki çatışmayı alırız der, kitaplar..."

"Oysa..." diye bezgin bir yüzle yanıtladı başhekim, "hasta bir toplumu ele aldığımızda, elimizde böyle bir ölçü de olamaz..."

Genç bilim adamı, yaşlı doktoru süzerek ve kaleminin ucunu ısırarak derin derin düşündü ve "Bu durumda..." dedi, biraz şaşkın, "hastaların tepkilerine, anormal bir çevreye karşı gösterilen normal tepkiler gözüyle bile bakılabilir..."

Yaşlı adam, hüzünlü bir gülümsemeyle baktı ona. "Jung'un bir sözünü anımsattınız bana sayın hocam," dedi. "Sinir hastaları, der Jung; kıyılarda, yani denizin tehlikelerine açık yerlerde oturan kişilerdir. Kendilerine normal diyenler ise karaların iç tarafında oturanlardır. Deniz onlara öylesine uzaktır ki, denizin varlığını yadsıdıkları bile olur..."

Döndü, Ayla'ya adeta acıyarak baktı ve "Boş... boş" dedi, "her şey boş..."

"Anlamıyorum..." diye derin bir şaşkınlıkla fısıldadı Ayla. "Hiç anlamıyorum. Aslında çatışma içinde oldukları için, yazgılarından kaçmaya çalıştıkları için buradalar ama..."

"Ama," dedi başhekim, "çatışma içinde oldukları toplumun baskısı öylesine ağır ki üzerlerinde..."

"Öyleyse..." diye mırıldandı genç kadın buz gibi bir sesle, "insan bu ortamda bazı kişilerin delirmesine değil, nasıl olup da çoğunun bundan kurtulduğuna şaşar..."

Yaşlı adam sağlıksız bir kahkahayla yanıtladı onu. Göbeğini tutup gülerken, "Öyle mi sanıyorsunuz?" dedi. "Hâlâ öyle mi sanıyorsunuz? Çevrenize bakın hele bir. Kim sağlıklı ha, kim?" Başını pencereye çevirip tecritlileri işaret ederek, "Onlarla aramızdaki tek fark," diye mırıldandı, "biz sessiz çığlıklar atıyoruz..."

Ayla, başhekimin son sözlerini duymadı artık. Tüm sesler beyninde bir koro halinde, balyozlaşarak inip kalkmaya başlamıştı. Ve sonra hiçbir şey düşünemedi genç kadın. Beyni, bilinci tümüyle uyuşmuştu çünkü. Çevresine ürküntüyle baktı yalnızca: Kapalı oda, eşyalar, tavandan yayılan gündüz ışığı ve insanlar; her şey, her şey üstüne yürüyordu sanki! Sırtından soğuk bir ter indi birden ve gözleri dışarı uğrayarak korkuyla ayağa fırladı. İki adımda kapıya ulaştı. Boş koridorda, duvarlarda işaret parmaklarını dudaklarına bastırarak kendisini izleyen sarışın hemşireleri görmeden koştu. Bahçeye açılan ilk kapıdan daldı. Tecritlilerin demir mızraklarla çevrili avlusuna çıktı. Ve yerlere değen kirli giysilerinin içinde hafifçe titreşerek dolaşan "ağır hastalar"a, aynı panik dolu yüzle baktı.

Elektroşoktan henüz çıkmış, yaşam belirtileri göstermeden toprağa uzanmış iki hasta dışında, tecrit halkı yavaş yavaş, dayandıkları parmaklık diplerinden, çöktükleri eski

sıralardan kalkarak, kısacık saçları, yaralı yüzleri, kırık dişleri ve çukura kaçmış gözleriyle genç doktorun çevresini aldı. Ayla bir süre, ilk kez görüyormuşçasına baktı onlara. Sonra, hiçbir şeyin etkileyemeyeceği bu insanlara, aradığını bulmuş gibi, sığınırcasına sokuldu. "Tecritliler"in yüzlerinde garip kıpırtılar dolaştı o zaman. Sonra, en önde duran kadın, başındaki kuru dallardan ve solmuş çiçeklerden örülmüş tacı çıkardı ve genç doktorun başına taktı...

YOLUN SONUNDAKİ IŞIK

Kasabanın garajına günün son otobüsü, arastadaki bakırcıların uyumlu çekiç sesleri sustuktan çok sonra, gece ahşap konakların, sahipsiz Rum evlerinin ve parke taşlı daracık sokakların üzerine tüm ışıkları yutarak örtündüğünde girdi. Otobüsün cılız farları da otobüs şirketlerinin birbirine yaslanmış derme-çatma terminallerini ve ortalıkta son canlılar olarak havlamadan ve tıslamadan, kıtıklaşmış tüyleriyle dolanan birkaç kedi köpeği yalayıp söndü. Şöför tütün sarısı parmaklarıyla gözlerini oyarcasına ovuştururken, çelimsiz yardımcısı yorgun bedenini yaslayarak ön kapıyı açtı. Sessizce bekledi. Birkaç kasabalı erkek indi önce. Biri bagaj kısmına yönelirken, ötekiler kaba kumaştan ceketlerinin yakalarını kaldırarak karanlığa karıştılar. Ardından, omuzlarında çocuklarının düş dolu başları, iki aile onları izledi. Otobüs boşalınca, arka koltuklarda birbirlerine sokularak oturmuş dört kadın ayağa kalktı. El çantası yerine kullandıkları yazıları silinmiş naylon torbaları koltuk altlarından çıkarıp indiler otobüsten. Telaşsızdılar. Solmuş erkek çoraplarının çıplak bıraktığı esmer bacaklarını sürükleyerek garajın çayhanesine doğru yürüdüler. Çekilen tahta sandalyelerin gürültüsü uyuklayan ocakçıyı zıplattı yerinden, adam yüzünü sıvazlayarak kalktı. Dört kadını yalnız görünce şaşırdı ilkin; birkaç adım seyirtince, Saadet ve kadınlarını tanıdı. "Öyle ya, düğün mevsimi," dedi kendi kendine. Yaklaştı kadınların

oturdukları masaya:

"Çay ocağı kapandı, soğuk bişey isterseniz..."

Kadınların beyaz tenlisi ve en yaşlısı, onu duymamış gibi eliyle "dört" işareti yaptı. Ve çaycının yüzündeki alaycı ifadeyi görmemek için, yüzünde tek solgun canlılığı yansıtan bal rengi gözlerini kaldırmadan ekledi:

"Tavşan kanı olmasa da olur, tek sıcak olsun..."

Çaycı kavruk bedenini dikleştirdi bir an, terslenecek oldu. Vazgeçti sonra, söylenerek çay ocağına yürüdü. Yaktı ocağı, akşamdan kalma demliği üstüne oturttu. Bardakları tepsiye dizip, gecenin ayazından korunmak için renk renk, eprimiş hırkalara sarınmış, boyunlarını içlerine çekmiş, konuşmasız oturan kadınları izlemeye koyuldu. Uykulu gözlerindeki alaycı anlam yerini giderek acımaya bıraktı. Olumsuzlukla başını sallamadan önce, "Bunlarınki de hayat mı be?" diye geçirdi içinden. Çay kaynamıştı. Bardakları tepeleme doldurup, demliği de tepsiye koydu, masaya götürdü. Çay bardaklarından yükselen sıcaklığı görünce kadınların gözlerinde hafif pırıltılar yandı söndü. İçlerinde en yaşlısı, Saadet güç duyulur bir sesle, "Allah razı olsun..." dedi. Isınmak istercesine bardağı elinde tuttu bir süre.

Az sonra çaycı yerine geçmiş, uyuklamaya başlamıştı yine. Bu kez sert bir fren sesiyle fırladı ayağa. Bir taksiydi. Yaşlı kadın da ayağa kalkmıştı. Çaycı onun şöföre, "Düğün evinden mi?" diye sorduğunu işitti.

"Evet, binin."

Kadınlar, şöförü kızdırmamak için aceleyle kalktılar, itişerek arka koltuğa oturdular. Saadet arka kapıyı kapattı, şişmiş ayaklarıyla ön tarafa yürüyüp şöförün yanına geçti. Araba birden öne fırladığında kapıyı daha çekmemişti. Döndü, bir şeyler söylemek istedi şöföre, vazgeçti sonra. Başını gömdü yeniden omuzlarına. Şöför, vitesin üzerindeki elini

pat diye onun dizine indirdi o zaman: "Gittikçe güzelleşiyosun be Saadet abla!" dedi sırıtarak. Yaşlı kadın yanıt vermedi ona, sadece "Geç yiğidim, geç..." dedi kendi kendine.

***

Sabah davul hemen yandaki oğlan evinde vurmaya başladığında, Saadet ve kadınlarının bulunduğu kız evi düğün yemeği telaşındaydı. Üç kadınıyla; karıncalar gibi kiler, mutfak, sahanlık ve avlu arasında koşuşturan, elbirliğiyle keşkek döven, kazan kazan etli nohut, pilav pişiren, tepsi tepsi su böreğini, baklavayı fırınlara süren kadınlara bakıyordu hayat'tan Saadet. Onları bu hazırlığa karıştırmazdı kadınlar. "Uğursuz geliriz herhal..." dedi içinden. Başını kaldırdı dışarıya, daracık sokağa, kapıları birbirine açılan avlulara, öpüşen çatılara, ahşap işlemeli hayatlar'a baktı. "Tıpkı benim kasabam" dedi, "ne kadar çok benziyor..." Burnunun direği sızladı. Ne zaman kasabası aklına düşse, böyle ince ince sızlardı zaten. Ve gittiği her yerde genç kızlık kasabasından bir şeyler bulmaya çalışırdı...

***

Güneş bu yörelerde güz mevsiminde bile bunaltıcıydı. Saadet, kendilerine ayrılan sedire oturunca ilk iş çatkısını gevşetti, parlak çengi bluzunun üst düğmesini açtı. Yanında oturan dümbelekçi kadının baktığı aynaya gözü takıldı bir an. Yeşil kalem boyası göz kapaklarından taşıp bal rengi gözlerini daha da hüzünlü yapıyor, kınalı saçlarının dibinden görünen beyazlar yaşını ele veriyordu. Çevirdi başını...

Kadınlar ve çocuklar çevreye toplaşmaya başladılar yavaş yavaş. Saadet onlara bakarak, "Düğün günü... ölüm günü," diye mırıldandı ve hemen pişman oldu. Bu düğünler de olmasa...

Kemanını torbasından çıkardı; göğsüne, memesinin üstüne dayadı. Çocuklar gülmeye başladılar birden. Kızlar başlarını çevirdiler utanarak. Saadet farkında değilmiş gibi ka-

dınlarına bakıyordu. Üç kadını da ud, dümbelek ve defi hazırlamıştı. Yaşlı kadın yayı ağır ağır kemanın tellerine sürttü. Kulakları tırmalayan akortsuz keman sesi kalabalığın gürültüsünü bastırdı. Saadet elli yıldır söylediği türkülerden birine başladı çatlak, yorgun sesiyle. Kadınları da ona katıldılar ardından:

"Çek deveci develeri harıma
Yük sarmışlar altı aylık toruma
Meyil verme Acem ile Urum'a
Bulanık da çaylar selamete erdi mi?"

Yandaki güvey evinde davul-zurna çalmaya başlamıştı yine. Saadet, bu sesi bastırabilmek için kemanın yayına daha güçlü asıldı, kadınlar daha hızlı vurmaya başladılar defe, dümbeleğe. Duruluğunu çoktan yitirmiş seslerini yükselttiler:

"Kırk örüktür saç bağının örgüsü
Bu güzellik sana hakkın vergisi
Anasının on yedi benli körpesi
Bulanık da çaylar selamete vardı mı?"

Artık tüm avlu onları izleyen kadınlar ve çocuklarla dolmuştu. Kimse türküyü dinlemiyordu. Çocuklar çengilere laf atıyorlar, kadınlar kendi aralarında konuşup gülüşüyorlar, sık sık sözlerini kesip, "Saadet! Saadet'i isteriz!" diye ortaya çağırıyorlardı yaşlı çengiyi. Saadet ise oralı olmuyordu hiç. Birkaç ay önce, yetmişine bastığı günlerde oyunculuğu bırakmıştı. "Artık ben patron oldum," demişti kendi kendine. "Bana oynamak düşmez. Ben çalarım, kadınlarım oynar; ben paraları toplarım." Ve yaşını kendine bile unutturmaya çalışarak, patronluğunu öne sürmeye başlamıştı her ortaya çağrılışında...

Def çalan kadına döndü, kalkmasını işaret etti. Kadın kalktı, def çalarak ortaya yürüdü. Bir süre ısınmak istercesine gezindi ortada. Sonra gerdan kırmaya, bel bükmeye başladı. Kalçalarını titreterek döndü. Bir süre sonra, çevreye toplanmış kadınların önünde göğüslerini sallayarak geriye yatmaya başladı. Kadınların bir-ikisi alnına para yapıştırdıysa da çoğu görmezlikten geldi. "Saadet'i isteriz!" diye tutturmuşlardı bir kez. Saadet ise bu sesleri bastırmak istercesine, oynak bir türküye geçti:

"Dol kara bakır, dol
Sapına kadar dol..."

Defçi kadın yorulmuş, para toplayamadığı için de suratı asık, yerine döndü. Saadet, o oturmadan, yanındaki dümbelekçi kadını dürttü kalkması için. Kadın isteksiz kalktı, parmaklarını şıklatarak dönmeye başladı...

Sıra üçüncü kadındaydı. O da tüm ustalığını göstererek kıvrıldı, eğildi, büküldü. Ter içinde, ancak koynu boş döndüğünde, Saadet'in yüzü iyice asıldı. Ama oyuna kalkmadı. İçinden, "Ben patronum, bana oynamak düşmez," diye yineledi eğlence bitene dek...

***

Kadınlar "çendekli eğlencesi" için giyinipkuşanmaya çekildiklerinde, Saadet oturduğu eyvandan boş avluya, kayrak taşlarına bakıyordu donuk gözlerle. Bir an, avlunun bir köşesinde duran halı tezgâhına takıldı gözleri. Tezgâhtaki halı bitmiş, ipleri kesilmeye hazır duruyordu. Bir süre halının renklerinde, desenlerinde göz gezdirdi. Ne zaman böyle bir halı görse, kendi dokuduğu o yarım kalmış halı gelirdi gözünün önüne. O halıyı hayalinde ilmek ilmek bitirmeye çalışırdı, yapamazdı. Ya yumaklar savrulurdu gözünün önünde, ya

da düğüm olurdu üst üste...

İç geçirdi. Sokaktan, avlu kapısından coşkulu sesler geliyordu. Kadınlar tüm inci ve altın takılarıyla, en güzel giysileriyle, genç kızlar ise geceye adını veren çentikli rengârenk üç etekleriyle geliyorlardı işte. İçini sıkıntı bürüdü. Yine oynamasını isteyecekler... yine yanaşmayacaktı. Hayır, göze alamazdı oynamayı. Ölse... belki kurtuluş olurdu, ama ya ölmezse...

Kız ve erkek tarafı kadınları, Çendekli eğlencesi için, hayat'ın uzantısı olan eyvanda toplandılar az sonra. Saadet ve kadınları bu renk cümbüşünü çekingen bir biçimde yararak kendilerine ayrılan dar sedire oturdular. Saadet, kemanını akort eder gibi yaparak seslerin kesilmesini bekledi bir süre. Sonra kemanı iyice yasladı göğsünün üstüne:

"Sallanıyor şu Divrit'in çamları
Bizim için yapılmış mapusane damları
Körezli Fadime şu göldenin bambalı
İndir kaldır, fistanına esmesin kara yeller
Bizim sarhoş olduğumuzu duymasın eller."

Gelin, gelinlik kızlar, yeni gelinler kalktılar oyuna birer birer. Çekingen, tutuk oynama geleneğine uyarak, başları önlerine eğik, bir-iki döndüler... Çerez için verilen arada, yakındaki güvey evinde toplanmış yarenlerin sesi eyvana dek ulaştı:

"Basma da döşeklerde uyuyamadım
Çok güzeller gördüm dayanamadım
Çok iyilikler ettim yaranamadım
Yaylamam yaylanda kar olmayınca
Neyleyim dünyayı yar olmayınca."

Saadet'in içinde çok derinlerde bir tel gerildi sanki, çok derinlerde bir şeyler sızladı. Hep böyle olurdu bu, elli yıldır. Elli yıldır ne vakit yarenlerin sesini duysa, o yarım yüzyıllık yara bir ucundan kanamaya başlardı...

... Yusuf semerci ustasıydı. Kimsesizdi. Yarenlik ederdi. Yanık sesi, Saadet'in bir dağın eteğine yaslanmış kasabasında yankılanırdı. Saadet, elli yıl önce bir gece hayat'ın karanlığında dikilerek, Yusuf'un yarenlerin arasında zilli maşayı savurarak söylediği türküleri yüreği bölünerek dinlemişti...

Kadınların dürtmesiyle sıyrıldı düşten. Gelinin anası eliyle ortaya çağırıyordu onu. Görmezlikten geldi. Ancak, kadının bakışları üzerindeydi daha; onun, "Alacağın olsun Saadet," dediğini duydu. Canı sıkıldı. Kız evi kasabanın en varsıl ailesi sayılırdı, üstelik sırada evereçek bir kızları daha vardı. Kadını kızdırmaya gelmezdi ama... o korku ağır basıyordu. Döndü, hüzünlü gözlerle baktı kadına; başını çevirmişti beriki. Saadet başını öne eğdi, yeni bir türküye başladı:

"Tırmana tırmana çıktım kapıdan
Yatamadım üç günlükken korkudan
Kömür gözlüm sekip gelir kapıdan
Aman beyler ben yarimi aldırdım
Kafesimde bülbülümü çaldırdım."

Türkü bittiğinde durdu bir an, sonra başını kaldırdı. Genç bir kız ona doğru eğilmiş, lokum sunuyordu. Demek, Çendekli eğlencesi bitmişti. "Çok şükür," dedi içinden. Ama kötü bitmişti, kadınları para toplayamamışlardı. Aklına çengi pazarı geldi. Tüm bedeninde pazarın soğuğunu, pusunu duydu. Hayır, oraya hemen gitmek istemiyordu...

***

Kadınları, loş odanın bir köşesinde konuşuyorlardı. Bir süre süzdü onları Saadet. Üçü de esmerdi. Otuzbeş-kırk yaşlarındaydılar ama çok daha yaşlı gösteriyorlardı. En çok, ud çalanı severdi. On yıldır ayrıları gayrıları olmamıştı onunla. Öbür ikisini birkaç ay önce almıştı yanına... oyunculuğu bıraktığında... Hepsi bir yaşam öyküsü anlatmışlardı ona. Ne döner taşları, ne öter kuşları vardı. Yaşamları daha kolay geçmemişti onunkinden. Ve geçmeyecekti... Gülümsedi, o daha şanslıydı. Külleri savrula savrula da olsa, yolun sonuna gelebilmişti çünkü...

Kalktı, kapıyı açıp dışarı çıktı. Hayat merdivenlerinin karşısına düşen odada gelinin çeyizi sergileniyordu. Odanın kapısında durdu; kadınlar akşam yemeği telaşında olduklarından oda boştu. Gelinin dokuduğu, sarı ve kahverenginin egemen olduğu halıyı, sim işlemeli kadife örtüleri, halı yastıkları, kaneviçe, dantel takımlarını, ipek yüzlü saten yorganları hüzünle seyretti. Kendi el emeği, göz nuru çeyizi gelmişti aklına. Şimdi çoktan alan-talan olmuş ya da küflü sandıklarda çürümüş el emeği, göz nuru... "Olaydı ne olacaktı ki?" diye sordu kendi kendine. "Pis otel odalarını mı süsleyecektim onlarla, tahtakurularının cirit attığı yatakları mı, çakşımış masaları mı, yoksa karanlık duvarlara, çöplüklere bakan pencereleri mi?" Kimin için hazırlamıştı onca çeyizi? Sarrafların oğlu Osman'a söz kesildiği gece baba evini kızsız koymuştu elli yıl önce... dokuduğu halıyı da tezgâhta yarım... Yüreği ağzında, "baldırıçıplak" Yusuf'a kaçmıştı. Ancak, fazla uzağa gidememişlerdi. Gün doğarken ardlarına baktıklarında, Sarraflar'ın oğlu ve atlı adamları... Gözlerini yumdu, anımsamak istemiyordu ama başaramıyordu. Mavzerler üstüne boşaldığında... Yusuf yere devrilirken... yaren eğlencelerinde yükselen gür sesi son kez tepelerde yankılandığında, Saadet tüm bilincini yitirmişti...

"Yemeğe buyrun..."

Genç bir kız, akşam yemeğini eyvana bırakmış, dönüyordu. Saadet düşteymiş gibi yürüdü, tepsinin başına çöktü. Kadınları gözleri parlayarak, lokmaları hızlı hızlı atıştırıyorlardı. Sessizce yediler akşam yemeklerini.

"Tok karnına da ne oynanır ya!"

Konuşan, udçu kadınıydı. Arkasına yaslanmış, şiş midesini ovuşturuyordu. Saadet, ağzında büyüyen lokmasını güçlükle yuttu, "Aç karnına da hiç oynanmaz," dedi. Sonra, "Gece azıcık canlı oynayın ha, göreyim sizi," diye ekledi. Dümbelekçi kadın bir sigara yaktı, dumanını üflerken, "Biz oynamışız ne kâr? Seni isterler Saadet abla," dedi. Sesi umusuzluğunu dışa vuruyordu. Saadet, "biliyorum" anlamında başını salladı. Sonra, "Gayrı bana oynamak düşer mi?" dedi, "Yetmişlik karıya.." Ancak içinden, "Yetmişlik rakı mezesi Saadet'e her şey yakışır," diye geçirdi buruk, "her şey..."

***

"Halil Bey'in saati var belinde
Orta boylu fermanı var elinde
Yeni düştüm hovardalar diline
Aman beyler ben dünyama doymadım
Eller gibi ecelimden ölmedim..."

Saadet, bir saattir ara vermeden çalıp söylüyordu. Kadınları birbiri ardına kalkıyor, son canlılıklarını ortaya koyuyorlardı. Ancak, Saadet'in söylediği en coşkulu türkülerde bile duyumsanan o hüzün ve acı kına gecesini daha da karartıyordu.

Gelinin anası, işlemeli beyaz giysisiyle başı önünde oturan kızına, durgun konuklarına bir kez daha baktı. Huzursuz, kıpırdandı yerinde. Saadet yeni bir türküye geçecekken, seslenip durdurdu onu:

"Dur hele Saadet. Bak, ben istedim kalkmadın Çendekli'de. Ama şimdi gelin kızım ister o dillere destan raksını görmeyi. Azıcık oyna da gözümüz gönlümüz açılsın, şu gam kasavet de dağılsın."

Saadet bu kez duymazlıktan gelemezdi. Ev sahibi kadına yalvaran gözlerle baktı. Kadın ise ortayı işaret ederek, "Hadi, hadi!" diyordu. Saadet, "Ben oynamayı bırakalı çok oldu hanımcım" dedi, "patron oldum ne zamandır..."

"Ne zaman ayol?" Kadının gözleri kızgınlıkla parladı bir an. "Daha geçen güz Havlucular'ın düğününde oynamadın mıydı?"

Saadet, "İşte ondan sonra..." derken, konuk kadınlardan biri, "Doğru söyler" dedi, "Mefaret'in düğününde de oynatamadıydık."

"Zeliha'nınkinde de..." diye pekiştirdi bir başka kadın.

Ev sahibi kısa bir süre odadakileri süzdü. Sonra, "Onlarla biz bir miyiz?" dedi dişlerinin arasından. "Gözümün bebeği kızım evlenip gidiyo. Onun düğününde de Saadet'i oynatamazsam yazık bana!" Elini göğsüne soktu. Kadınların meraklı bakışları arasında bir kese çıkardı. Kesenin içinden de bir altın lira. Fırlattı Saadet'in önüne. Saadet, bir yerde parlayan liraya, bir kadına baktı şaşkınlıkla. Baktı... baktı... "Ne diyebilirim?" diye geçirdi içinden. Son kez oynadığında yüreğinin onu yere seriverdiğini... İzbe otel odasında günlerce aç kaldığını... Az kalsın aklını yitirivereceğini... söylese şu karşısında duran kadına... Söylese, anlar mıydı ki? Ayağıyla itse altını, tepse... Aklına yine çengi pazarı geldi. Düğün evinden alacağı parayla ancak otele, esnafa borcunu kapatabilirdi. Sonra... sonra yine sabahın köründe, insanın içine işleyen o soğukta kentteki çengi pazarında saatlerce dikilip iş bekleyecek, karşısına geçip onu tepeden tırnağa süzen düğün sahiplerinin, aracıların, ona bir insan değil de, bir hayvan olduğu duygusunu veren o bakışlarını görüp, o alaycı

sözlerini işitecekti...

Kadının düşüncesini değiştirmesinden korkarak, yaşından umulmayan bir çeviklikle eğildi, altını kaptı, koynuna soktu. Döndü, udçu kadın korkulu gözlerle zillerini uzatıyordu. İğreti bir gülümsemeyle aldı zilleri, parmaklarına geçirdi. Kadınlarına, "Feslihan'ı çalın" dedi. Ortaya yürüdü. Kadınlar, kızlar iyice yerleştiler yerlerine, gözlerini açtılar.

"Feslihanım ocak ocak
Ne kaçarsın köşe bucak"

Bir an durdu olduğu yerde, sonra ağır ağır kollarını kaldırdı, ellerini başının üstünde birleştirdi, zilleri birbirine vurmaya başladı.

"Geleceksen işte kucak
Ben dertliyim kan ağlarım"

Ağır oynuyordu. Daha doğrusu, oynar gibi yapıyordu, devinmekten ürkercesine. Ama izleyiciler çabuk sezdiler niyetini. Usuldan, "Oyna! Oyna!" diye el çırparak hızlandırdılar tempoyu. Karşı koyamadı Saadet, o da hızlandı. Ritmik hareketlerle ayaklarını birbirinin önüne atarak oynamaya, gerdan kırıp göğüslerini sallamaya, inceliğini çoktan yitirmiş belini öne arkaya çevirmeye, sağa sola döndürmeye, sekerek odayı arşınlamaya başladı. Bedeninin her parçası giderek hızlanan bir tempoyla, ayrı ayrı oynuyordu. İriyarı görünümünden beklenmeyecek bir kıvraklık ve incelikle rakseden bu kadını izleyenlerin bakışlarındaki alay, yerini hayranlığa bırakıyordu.

"Kan ağlarım, kan ağlarım
Of, efem için ağlarım."

Kadınlar coşkuyla bağırıp el çırpmaya başlamışlardı şimdi: "Çok yaşa Saadet!", "Helal sana altın lira!", "Üstüne yok Saadet!"

Saadet daha hızlı, daha hızlı oynamaya başladı. Göğsündeki altını hak etmek için elli yılın birikimini, tüm ustalığını birbiri ardına ortaya koyuyordu artık.

"At oynattım dikili taşta
Bir kız geldi koşa koşa
Ben yandım aman aman"

Kadınların temposu artmış, Saadet de daha hızlı dönmeye başlamıştı. Kadınlar ayağa kalktılar. Çengi-çalgıcılar da ayakta çalıyorlardı şimdi:

"Ay efendim binler yaşa
Uyandı selvi de boylum
Ben yandım aman aman."

Döndü Saadet, döndü, döndü. Oyun tüm ritmini, müzikle uyumunu yitirmişti artık. Çaresizce, çılgın gibi dönüyordu. Durdu birden. Oyunla ilgisi olmayan, anlamsız bir biçimde devindi olduğu yerde. Hayat, avlu, eyvan, sütunlar, parmaklıklar, tepe pencereleri, mısrandalar üzerindeki bakır kaplar, Kütahya çinileri, duvara asılı ayet gemisi onun çevresinde dönüyorlardı artık. Ansızın, çevresini kuşatmış kadınların şaşkın bakışları arasında, az önceki raksın canlı kıvraklığının tersine, kurumuş bir ağaç gibi olduğu yere devrildi. Ka-

dınlar bir an öylece kaldılar. İlk önce udçu kadın koştu başına. Gözleri açıktı Saadet'in. Tavana dikiliydi gözleri. Ahşap, baklava motifli tekne tavana. Böyle bir tavandı... Elli yıl önce, bilincini yitirip de, gözlerini yeniden açtığında ahşap tekne tavanı görmüştü ilkin. Sarrafların oğlu Osman ilk darbeyi vurduğunda, gözleri tavandaydı... Osman'dan sonra bacaklarının arasında beliren ve bedeniyle birlikte tüm yaşamını, geleceğini de ezen her erkekte biraz daha ölürken, gözleri hep tavana dikiliydi...

Saadet'in yürek atışlarını dinleyen çengi kadın, "Çok şükür, yaşıyor" diyerek doğruldu. Çengiler, öteki kadınların da yardımıyla, onun iyice ağırlaşmış bedenini kaldırmışlar, yattığı odaya taşıyorlardı şimdi.

... Ve ondan sonra başına gelen her şeyi hep hak ettiğini düşündü Saadet. O ki, o tekne tavanlı evde salt soluk alan bir beden olarak bırakıldığında yaşamına son vermemiş, direnmişti... O ki, sonunda zilleri takıp ortaya çıkmıştı, başına gelecek her şeyi hak etmişti öyleyse. Tüm aşağılanmaları, dağa kaldırılıp, bağa kapatılmayı, tepside oynatılıp rakılara meze olmayı hak etmişti... Ve sonunda, ucuz otel odalarından çengi pazarlarına uzanacak o karabasan dolu yolculuk sürerken; çatlak, yorgun sesi ahşap konakların tavanlarında, nar ağaçlarının gölgelediği avlularda yankılandığında kadınların birbirlerini dürttükleri, erkeklerin bıyık altından gülüp umursamaz bir el hareketiyle anlattıkları "Haninin Saadeti" olup çıkmıştı...

Çengilerden biri onun göğsünü açmış kolonya döküyor, öteki, bileklerini ovuşturuyor, üçüncü çengi ise başını hafifçe kaldırarak ağzına su damlatmaya çalışıyordu şimdi. Tavana dikili gözlerini udçu kadına çevirdi birden. Başıyla yaklaşmasını işaret etti. Kadın eğilince, "Korktuğum başıma geldi" dedi güç duyulur bir sesle. Kadın, yanıt yerine üzüntüyle başını salladı. "Siz devam edin," dedi Saadet. "Parayı hak et-

mek gerek, eksikliğimi duyurma." Başını yana çevirdi, gözlerini yumdu. Kadınların odadan çıktıklarını, kına odasına geçtiklerini duydu, gözleri kapalı. Duyduğu son şey, geline yakılan ve bir ağıtı andıran kına türküsüydü:

"Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı
İşte koyup gidiyorum
Sılayı terk ediyorum..."

Birden yüreğinde dayanılmaz bir ağrı hissetti Saadet, soluk almakta iyice zorlanıyordu şimdi. Bu durumdan, ona acı veren bu bedenden bir an önce kurtulmak istercesine çırpınmaya başladı. Sonra birden, kendisini iyice rahatsız eden bir gürültü işitti. Yüksek tonda bir vınlamaya benziyordu sanki bu. Ve aynı anda, büyük bir hızla uzun ve karanlık bir tünelde ilerlediğini hissetti. Dört bir yanı karanlıktı ve o adeta uçarcasına ilerliyordu. Tünelin sonunda bir ışık gördü. Çok uzakta, ama çok parlak görünen bir ışıktı bu. Adeta ona doğru çekildiğini hissetti Saadet. Sonra tünel sona erdi ve yeniden içinde bulunduğu odayı gördü. Ancak bir gariplik vardı; tüm odayı, altın sarısı ve beyaz karışımı o parlaklığın ışığında görüyordu. Sonra, kendini tüm acılardan, sıkıntılardan kurtulmuş, son derece hafiflemiş, rahatlamış hissediyordu. Üstelik, bulunduğu noktadan tavan çok daha yakın görünüyordu. Garip bir huzursuzlukla çevreye ve sonra aşağıya baktı ve onu gördü... Aşağıda, yatakta yatan kendi bedenini... Karmaşık duygularla bir süre öylece havada asılı kaldı. Şaşkınlık, garipseme ve biraz da ürperme hissediyordu ama korku ve üzüntü duymuyordu hiç. Aşağıda yatan yetmiş yıllık, yıpranmış, ağırlaşmış, hasta bedene karşın kendisini bir

tüy kadar hafif ve bir kuş kadar kaygısız, hatta mutlu hissediyordu. Onu asıl şaşırtan da bu hafiflik ve mutluluk hissiydi. Korku, üzüntü, düş kırıklığı... bu duyguları alabildiğine yaşamıştı ama bu hafiflik ve mutluluk duygusunu hemen hemen hiç... İşin daha da garibi hâlâ bir bedene sahip oluşuydu, ancak bu aşağıda yatan bildik bedeninden çok daha hafif, uçucu bir bedendi; sanki salt enerjiden oluşan bir bedendi bu. İşte tam o sırada, deminden beri varlığını algıladığı o parlak ışığın giderek çevresinde yoğunlaştığını hissetti. Işık giderek olağanüstü bir berraklığa ve parlaklığa erişmişti, ama yine de Saadet'i rahatsız etmiyor, hatta gözlerini bile kamaştırmıyordu. Hâlâ, içinde bulunduğu odayı ve yatakta yatan yaşlı bedenini görebiliyordu. Bir şekli yoktu bu ışığın ama sanki bir kişiliği vardı. Işıktan bir varlıktı sanki bu. Ve bu ışık onu karşı konulamaz bir biçimde kendine çekiyordu. Ama hiç korkmuyordu Saadet, çünkü insanın içine olağanüstü bir güven, sevinç ve huzur veren bir ışıktı bu. Sanki salt sevgi, şefkat ve anlayıştan oluşmuş bir ışık... Sonra onun kendisiyle konuştuğunu duydu. Ancak bu bir düşünce aktarımı idi, normal bir konuşma değil. Sanki, "Artık gitmeye hazır mısın; peki, yaşamın boyunca, bana gösterebilecek neler yaptın?" diye soruyordu. Işık varlık bu soruyu asla suçlayıcı bir tavırla sormuyor, aksine ona sonsuz bir sevgi ve kabul duygusuyla kucaklandığını hissettiriyordu. Sanki, Saadet'in yaşamı üzerine düşünmesi ve böylece ulaşılması gereken gerçeğe tek başına ulaşması için soruyordu bu soruyu. Saadet, bu sorunun yanıtını düşünür düşünmez birden yetmiş yıllık yaşamı bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçmeye başladı. Üstelik son derece canlı ve gerçek görünümdeydi bu görüntüler. Yaşamının en önemli, en güzel, en acı verici, en zor, en öğretici anları geçiyordu gözlerinin önünden. Ancak, Saadet başka bir insanın yaşamını izler gibi izliyordu bu görüntüleri. Yaşam sinemasında oynayan bir filmi

izler gibi. Bu filmde başrolde oynayan kadın zor bir yaşam sürüyordu gerçekten de. Baskıları, yargıları, saldırıları, aşağılanmaları, haksızlıkları, korkuları, sevgisizliği, güvensizliği, yalnızlığı, acıyı, açlığı, umutsuzluğu yaşıyordu bu kadın. Ve her şeye rağmen direniyordu. Işık varlık, sanki onun tüm yaşam öyküsünü, bunları neden yaşadığını önceden biliyordu da şimdi onun da bunu görmesini istiyordu. Saadet, "Her şeye rağmen kaçmamışım, cesaretle direnmişim, ama hep kendimi suçlamışım..." diye düşündü, "Kendimi hiç anlayıp kabul edememişim, sevememişim. Hep başkalarının yargılarını benimseyip kendimi suçlamışım. Zavallı Saadet, aslında sana en büyük haksızlığı ben yapmışım..." Şimdi ışık onu daha da güçlü bir sevgi ve kabulle sarıyordu ve sanki Saadet'in de her şeyi sevgiyle kabullenip bağışlamasını istiyordu. Kendisini ve herkesi, başına gelen her şeyi, yaşadığı her anı... Sanki bu ışıkla tamamen birleşebilmesi için şarttı bu. Saadet, tüm yaşadığı deneyimlerin ruhuna bir duygu ve anlayış hazinesi kattığını, tüm acıları ve sevinçleriyle yaşamın olgunlaştırıcı bir süreç olduğunu bütün varlığında hissetti birden. Bir aydınlanma anıydı bu. Sanki aşağıda yatan bedenin sınırlamasından kurtulunca anlayışı da bir anda alabildiğine genişlemişti. Sonra, sessiz bir kabulle bağışladı her şeyi, sevgiyle bağışladı. Döndü, yatakta yatan yaşlı kadına baktı son kez, onunla şefkatle vedalaştı. Ve zor bir yaşamın sonunda bir ödül gibi bekleyen o sevgilinin ışıktan koluna girerek, bilinmeyen bir âleme doğru sevinçle süzüldü...

KÜÇÜK ÇOCUK İLE YAŞLI SIVACI

Büyük bir kentin kalabalık bir semtinde, uzaktan sosyal siloları andıran yüksek apartmanlardan birinin en tepesinde yaşayan ve canı çok sıkılan bir çocuktu Çağlar. O sabah, bir sonbahar sabahı güneş karşıki yüksek apartmanların da tepesini aştığı halde hâlâ uyuyordu. Hep böyle çok uyurdu sabahları. Belki de gördüğü güzel düşler yüzünden, uyanmak hiç gelmezdi içinden...

... Var gücüyle tahta bir çite doğru koşuyordu. Yaklaştı ve bir sıçrayışta çiti aştı: Uçsuz bucaksız, evsiz ocaksız topraklar uzanıyordu önünde. Yine koşmaya başladı. Elinde, kuyruğu ta uzaktaki tepelere değen, gökkuşağı renginde bir uçurtma vardı. Koştu, koştu. Her adımda havaya savrulan topraklardan, dağ keçilerinin yol belledığı dar patikalardan ve küçük kıvrımlarla akan bir ırmağın üzerindeki tahta köprüden geçti. Soluklanmak için durup çevreye baktı ve gördükleriyle bir anda gözleri kamaştı: Güzelim mis kokular saçan zambakların, katmerli papatyaların, gün çiçeklerinin ve yüzyıllık çınarların süslediği, üzerinden kırlangıçların ve ardıç kuşlarının uçuştuğu, göz alabildiğine uzanan yemyeşil bir düzlükteydi... Üstelik az ileride bir sürü, başlarında yaşlı çobanları, önlerindeki otları hoşnutluk melemeleriyle çiğniyorlardı. Uçurtmasını da ardı sıra sürükleyerek o yana doğru seyirtti. Otlağın yanı başındaki bir kayanın üstüne, tahtında uyruğunu gözlemleyen bir hükümdar gibi kurulmuş

yaşlı çoban, elindeki kavalı yanık yanık üflediği için ona "Hoşgeldin" diyemedi ama kırlaşmış gür kaşlarının altından gök mavisi gözleriyle sıcacık gülümsedi. O vakit Çağlar dayanamadı, içinde o anda yükselen coşkuyla, önce ayakkabılarını, ardından da çoraplarını çıkarıp ta ötelere fırlattı. Uçurtmasını da bir taşa bağlayıp, kıvırcık beyaz tüylerinin arasından ıslak kara gözleriyle kendisine bakan bir kuzuya sevecenlikle elini uzattı. Tam ona dokunacağı anda birden, "Tak tak tak!" diye bir ses duydu. Sanki... bir pencerenin camı vuruluyordu...

... Gözlerini açtı. Kısa bir süre gözlerini kırpıştırarak düşle gerçeği ayırt etmeye çalıştı, sonra yataktan inip pencereye bakmak için doğruldu. Ancak, zınk diye durdu birden: Apartmanın en üst katında, on dördüncü katta oturduklarını anımsayıvermişti. Kendi kendine, "Demek ki hâlâ düş görüyorum..." diye mırıldanıp, başını yeniden yastığa koydu ama uyumak ne mümkün: Pencere daha da hızlı vuruluyordu şimdi!

Üzerindeki örtüyü bir tekmede savurdu, yataktan bir sıçrayışta atladı ve iki adımda pencereye ulaştı. Bir çekişte perdeyi açtı: İriyarı, ak saçlı, güleç yüzlü bir adam duruyordu karşısında! Üstelik yaşlı adam, yüzünü daha da yuvarlaklaştıran bir gülümsemeyle bakıp, pencereyi açmasını işaret ediyordu... Çağlar, bastıramadığı bir korkuyla perdeyi örtüp koşarak odadan çıktı ve telaşla annesini aramaya başladı. Genç kadını mutfakta yemek yaparken buldu ve heyecandan uykusu kaçmış gözlerini iri iri açarak, "Anne!" diye bağırdı. "Anne koş, penceremin önünde bir adam var! Çabuk..."

Genç kadın ise soğandan yanan gözlerini koluyla silerek, "Git yüzünü yıka oğlum" dedi, "Sen daha uyanmamışsın..."

"Yemin ederim ki penceremin önünde yaşlı bir adam var. Hem de cama vuruyor!"

Anne yüzünü hafifçe buruşturarak, "Yeter!" diye çıkıştı o vakit, "Saçma sapan hayaller kurmaya başlama yine. Hem şimdi çok işim var, git başımdan!"

Çağlar, annesinin yüzündeki öfkeye yönelik kararlılığı görünce biraz küskün bir yüzle odasına döndü yine. Bir an ne yapacağını bilemeden kapıda durdu. Sonra ürkek adımlarla pencereye yaklaştı, perdenin kenarından başını uzattı: Adam hâlâ ayakta durmuş bekliyordu. Gözlerini ovuşturarak baktı yeniden ama yaşlı adam kaybolmuyordu bir türlü. Üstelik onu fark edince, başını geriye atıp baş parmağını ağzına götürerek su istediğini işaret etmişti...

Çağlar, ağzı şaşkınlıktan bir karış açık geri geri yürüyerek çıktı odadan, başını kaşıyarak mutfağa yürüdü. Mutfakta salça kutusunu açan annesine bir şeyler söylemek istedi önce, sonra vazgeçti. Buzdolabını açıp su şişesini çıkardı. Musluğun kenarındaki bardaklardan birini alırken, genç kadın "Hey!" diye seslendi, "Nereye götürüyorsun o suyu?"

Beriki omuzlarını silkerek, "O adam," diye yanıtladı, "şimdi de su istiyor..."

Anne, başını iki yana sallayarak, "Ah sen..." dedi, "İşin gücün oyun. Bari yaşıtların gibi doğru dürüst oyunlar oynasan..."

Çağlar, lafın sonunu dinlemeden mutfaktan çıktı, uzun koridoru geçip odasına girdi. Yine ürkek adımlarla pencereye yaklaştı ve şişeyle bardağı pencerenin önüne bıraktı. Camı çabucak açıp giysi dolabının ardına kaçtı. Kısa bir süre sonra çekingen bir biçimde başını uzatıp baktığında, yaşlı adamın suyu tepesine dikip, dudaklarının kıyısından göğsüne akıtarak kana kana içtiğini gördü. Ardından, gazeteden yapılma kasketini çıkarıp, şişede kalan suyu başından aşağı boca etti adam. Sular ak saçlarının arasından yüzüne akarken, gözlerini yumup güneşe gülümsedi ve derin bir "Oh..." çekti. Sonra, "Sağolasın evlat," diye seslendi içeri, "Yüreğim

de bir yanmış ki..."

Çağlar o vakit biraz yüreklenerek pencereye sokuldu ve ninesinin anlattığı masal kahramanları gibi, "Kimsin sen?" diye sordu, "İn misin, cin misin?"

"Ne inim, ne cinim," diye onun gibi yanıtladı beriki, "Allahın bir garip kuluyum..."

"Peki..." dedi Çağlar, biraz ikircikli, "Burada ne yapıyorsun? Hem orada nasıl duruyorsun? Kanatların mı var yoksa?"

Yaşlı adam güldü son soruya. "Gel de gör kanatlarımı" dedi, "Gel, gel..."

Küçük çocuk merakla yaklaşıp pencereden uzattı başını: Çelik halatlarla hareket eden ahşap bir iskelenin üzerinde duruyordu adam. Yanında iki çeşit mala, bir silindir ve bir teneke sıvayla...

"Gördüğün gibi evlat," dedi yaşlı adam, "ben sıvacıyım."

"Sıvacı ne iş yapar ki?"

"Sıvacı... evlerin dış yüzlerindeki çatlakları onarır. İyice sıvanan ev soğuktan, rutubetten daha iyi korunur. Sizin evin yüzü de çok eskimiş. Şimdi yepyeni olacak, yüzüne gülecek."

"Peki, seni kim tuttu? Annemin senden haberi yok da..."

"Bu koskoca şehirde insanın kapı komşusundan haberi var mı ki annenin, evin dışına ecel beşiğiyle asılmış bir garip sıvacıdan haberi olsun evlat," dedi, hüzünlü bir yüzle adam. Sonra, "Bu sitenin yöneticileri bizim şirketle anlaşmışlar. Benim kısmetime de bu apartmanın bu yüzü düştü," diye ekledi.

"Ve susadığın için de benim penceremi çaldın, öyle mi?" dedi beriki, halinden memnun bir yüzle.

"Baktım ki şenlikli perdeler asılıdır bu pencerede..." diye söze başladı yaşlı adam, çizgi roman kahramanlarının iç içe geçtiği renkli perdeyi göstererek, "Belli ki bi çocuğun oda-

sıdır dedim kendi kendime, çocuklar insana çıkışmazlar..." Sonra, "Bazı insanların bıyığını balta kesmez..." diye mırıldandı kendi kendine ve işe koyuldu.

Çağlar elini çenesine dayayarak, yoğun bir ilgiyle izlemeye başladı onu. Bir süre sonra onun bu ilgisini fark eden yaşlı adam elindeki saplı silindiri göstererek, "Önce..." diye anlatmaya koyuldu, "bu roleyle bi kat astar çekersin. Sonra sıvayı sürüp plastik malayla enine doğru desen verirsin. Bu demir malayla da sıvanın fazlasını alıp tekrar plastik malanın üzerine koyarsın. Böyle sürer gider bu iş..."

Çocuk, adam yerine koyuluşunun yüzüne verdiği derin ciddiyetle dinliyordu onu. Bir süre öylece izledi. Sonra birden, "Sen usta sıvacı mısın?" diye soruverdi.

Yaşlı adam bu soruya da gülerek, "Niye sordun evlat?" dedi, "Beğenemedin mi yoksa?"

"Şey..." diye ikircikli durdu beriki, sıvacının, çeşit çeşit boyanın rengini belirsizleştirdiği yıpranmış giysisine, yüzü çatlamış eski ayakkabılarına ve gazete kağıdından yapılmış kasketine bakarak, "Reklamlardaki usta boyacılara hiç benzemiyorsun da. Onlar bembeyaz tulumlar giyip, güzel kasketler takıyorlar. Hem, güle-oynaya çalışıyor onlar."

"Onlar krallar gibi, kulak asma sen..." dedi yaşlı sıvacı yorgun bir yüzle. Sonra, "Hay babam, yalana bereket..." diye mırıldandı kendi kendine.

Çağlar yine bir süre onu izleyip, "Sen" dedi, "neye benziyorsun biliyor musun?"

İşinden başını kaldırıp, çocuksu gözlerle, "Neye?" diye sordu öteki.

Çocuk, sıvacının ak saçlarına ve yuvarlak yüzüne keyifle bakarak, "Aydedeye!" dedi, "Aydedeye benziyorsun sen!" Bir sır verircesine sokulup, "Biliyor musun," diye sürdürdü sözlerini, "Ben çok iyi tanırım aydedeyi. Her gece annem

beni erkenden zorla yatırdığında, gizlice kalkar, babamın dürbününü alırım ve onu bu pencereden seyrederim. Yüzündeki lekelerden şekiller çıkarmaya çalışırım... Tabii ya, sen aydedeye benziyorsun. Hem... onun gibi gökyüzünden geldin."

Yaşlı adam kısa bir süre anlamak istercesine baktı küçük çocuğa. Sonra yine döndü işine. Çağlar ise sıkıntıyla bakındı çevreye. Pencerenin önündeki su şişesini gördü. Şişeyi alıp, pencerenin içindeki, kenarından sararmış yapraklar sarkan saksıyı sulamaya başladı. "Mor menekşeler vardı," diye mırıldandı, "Ama hepsi öldü..."

"Bilirim, dayanmaz..." diye yanıtladı yaşlı sıvacı, çocuğun üzüntüsüne ortak bir yüzle, "Biz insanken zor dayanıyoruz bu koca şehre. Hele o bereketli toprakları, denize uzanan zeytin bahçelerini, güneşin altında her vakit sığınabileceğin koyu gölgelikleri düşündükçe..." Sonra içini çekerek, "Toprağı koyup bu koca şehre geldik de ne oldu sanki?" diye mırıldandı.

Çağlar suskun baktı öylece karşısındakine, ardından, "Niye geldin buraya, peki?" dedi.

Yaşlı sıvacı, acı bir gülümsemeyle baktı çocuğa bir süre. Sonra, "Toprağımızı koyup, hazineye kavuşma umuduyla geldik bu şehre" dedi, "Bu yolunu, dilini, adetini bir türlü belleyemediğimiz diyarda her şeye katlandık, umudumuzu hiç yitirmeden direndik..." Bir an gözleri daldı, sonra başını öne eğip, "Ama her şey daha kötüye gitti hep..." diye mırıldandı, "Gün günden yoksul düştük..."

Çocuk bir süre üzgün bir yüzle yaşlı adamı izleyip, "Peki," dedi, "Şimdi çok paran olsun ister misin?"

Yaşlı sıvacı omuzlarını silkerek, "Çok param olsaydı" dedi, "insanlar şimdiki gibi öyle üstten üstten bakamazlardı bana, çocuklarını azarlar gibi tersleyemezlerdi diye düşünürüm..."

Çağlar bu kez şaşkın bir yüzle bakarak, "Demek seni de..." diye mırıldandı. "Beni de..."

"Ama sonra... onlar da doğduklarında benim gibi çıplaktılar diye düşünüp avuturum kendimi." Bir an gözleri daldı, ardından, "Ama," dedi, "şu yağmura hükmüm geçsin isterdim. Neden dersen, biz ancak güneşli havalarda çalışabiliriz. Gökyüzünü karanlık bulutların kaplayıp, göğün gümbür gümbür gümbürdediğini duyunca, "Eyvah" derim, "yine kahve köşelerinde işsiz güçsüz..." Ve adeta işsiz kalacağı günlerin korkusuyla hızlı hızlı çalışmaya koyuldu.

O zaman küçük çocuk, içinde yaşlı adama karşı giderek çoğalan bir sıcaklıkla uzanıp, onun boyalı, yırtık kumaşın arasından görünen damarları belirgin koluna hafifçe dokundu. Yaşlı sıvacı bir an durup baktı ona. Sonra güç duyulur bir sesle, "Sağolasın evlat..." diye mırıldandı.

Çağlar, yaşlı adamı avutacak bir şeyler bulma isteğiyle durdu bir an. O sırada annesinin içeriden kendisine seslendiğini duydu. Öğle yemeği vaktiydi. Aklı yaşlı sıvacıda, isteksizce gidip masaya oturdu ve lokmaları hızlı hızlı atıştırmaya başladı. Bir ara annesi, "İnşallah bu yıl yağmurlar erken yağar da sularımız çok kesilmez..." diye mırıldanınca, "Hayır," diye karşı çıktı içinden, "yağmur yağmasın, yağmurda çalışamaz o..."

Az sonra odasına girdiğinde yaşlı adamı göremedi yerinde. Telaşla pencereye yaklaştı, dışarı baktı ve rahat bir soluk aldı: Yaşlı adam ahşap iskelenin üzerine bağdaş kurmuş, önüne serdiği mendildeki peynir-ekmekle üzümü çevreye bakarak atıştırıyordu. Görünce, "Buyur evlat," diye çağırdı onu da. Beriki yanıt yerine şiş midesini gösterince, üzüm salkımından bir çentik koparark çocuğa uzattı ve dişlerinin çoğu dökülmüş ağzını göstererek, "Hepsini bitiremem, yardım et," diye güldü. Çağlar bu kez yanıt olarak, süt dişleri dökülüp ön tarafı iyice çıplaklaşan ağzını gösterdi. O vakit

daha çok güldü yaşlı adam. Birbirlerine dişsiz ağızlarını göstererek hoşnutluk içinde üzüm tanelerini atıştırmaya başladılar.

"Dişlerin değiştiğine göre, okul çağına da gelmişsindir ha?" diye sordu yaşlı sıvacı.

"Bu yıl gideceğim, ama... korkuyorum."

"Okuldan mı korkuyorsun?" diye şaşırarak sordu beriki.

"Yoo, okul başlamadan babam beni hastaneye götürüp sünnet ettirecekmiş, ondan korkuyorum."

"İşe bak!" diye bir kahkaha savurdu sıvacı, "Sünnetten de korkulur muymuş? Ben, sünnet olacağım gün gelip çattığında sevinçten odalara sığmadıydım..."

"Ama, niçin?"

"Eee, bizim oralarda "sünnet" demezler bi kere, "sünnet düğünü" derler. Sahiden de, bir oğlan çocuğunun yaşadığı, yaşayacağı tek düğündür sünneti..."

Çağlar iyice meraklanarak, "N'olur anlatsana," dedi, "Nasıl olur oralarda bu düğünler?"

Yaşlı adam bir an elindeki roleye ve henüz sıvanmamış duvara baktı. Sonra elini her şeye boş verircesine sallayarak iyice yerleşti yerine ve "Tütün hasadından sonra, zeytin toplama işinden önce olur bizim orada sünnet düğünleri..." diye anlatmaya koyuldu. "Hem öyle bir günde olup bitmez, bir hafta sürer neredeyse. Bak şimdi, sünneti yapan evde herkes tepeden tırnağa donanır, sünnetlik çocuk gibi. Perşembe günü hısım-akraba kadınları bir araya gelip çeşit çeşit sünnet yemeği pişirirler: Mantı, dolma, börek, hoşaf..." Çocuksu bir gülümsemeyle bir "Allah!" çekerek dudaklarını yaladı. "Cuma günü davulla klarnet köye girer. Onları gören delikanlılar da dibek taşı başında bizim oranın oyunlarını oynamaya dururlar. Geceye dek yenilir, içilir, gülünür, oynanır. Sonra gece yarısı üçte gençler birbirini uyandırır. Baltasını, urganı-

nı ve havanını alan dağ yolunu tutar. Oduncular cumartesi günü kuşluk vakti odun yüklü hayvanlarla köye dönerler. Tüm köy erkekleri silahlarını havaya sıkarak karşılarlar onları. Düğün sahibi de odunları düğün ateşi için dizdirir, artanını da yoksul, kimsesiz köylüye dağıtır. Yine yenilir, içilir ve bir eğlence düzenlenip sünnet çocuğuna kına yakılır." Yaşlı adam bir an susup yutkundu, sonra, "Pazar günü" dedi, "işte senin korktuğun gün, 'kesim günü'dür yani... Sabahtan köyün aşevinde düğün yemeği vurulur büyük kazanlara. Kadınlar yemek pişirip, erkekler keşkek döverken, sünnet çocuğunun gezeceği at süslü at başlıkları ve beyaz tellerle işli al ipek örtülerle donatılır. Yemekler yenilip oyunlar oynandıktan sonra, uzunca bir zeytin dalına sarılı bayrağı eline alan bir genç, 'Haydi, sünnet çocuğunu gezdirmeye!' diye bağırınca, o önde, çalgıcılar arkada, onların ardında da oynayan gençler, tüm köyü dolaşarak gelirler düğün evinin önüne. Baba oğlunu attan indirmek ister ama oğlan tembihli olduğundan inmez. O vakit dedelere haber gider. Dedeler de gelirler ve torunlarına bağışlarda bulunurlar sırayla. Varlıklı dedeler torunlarına bağ-bahçe, hatta tarla bağışlarlar..." Yaşlı sıvacı yine bir an soluklanıp, "Yoksul adamın dedesi de yoksul olur be evlat," dedi, "Benim dedem de kendi sünnetinde ona armağan edilen bir zeytin ağacını bağışlamıştı bana..." Küçük çocuğa hüzünlü bir gülümsemeyle bakıp, "Neyse..." dedi sonra, "Çocuk attan inip babasıyla oyuna durur. Ardından oğlanı bir iskemleye çıkarırlar ve sünnet çocuğu için işin en sıkıntılı saati gelip çatar."

"Yani, sünnet mi edilir?"

"Daha değil.Tüm köylü gelip çocuğun üstüne bi kâğıt para iğneler, gücüne göre. Sonunda paradan bi elbiseye bürünür çocuk. İşte o vakit sıkıntıdan, 'Yeter artık, istemem, istemem!' diye bağırmaya başlar." Susup, Çağlar'a baktı. Ardından kah'kahalarla gülmeye başladılar ikisi birden. Kah-

kahalar birbirine ulanarak sürdü bir zaman. "Sonra..." dedi yaşlı adam, "Sünnetçi gelir artık köye. Yani, şöhretli bir berber..."

"Berber mi? Hani, şu saçımı kesen berber gibi mi?"

"Tıpkısı... İşlerini iyi bilirler ha. Neyse, işte sonunda çocuk, ağzında bir lokum, tekbir sesleri arasında sünnet olurken, bitişik odada anası kıbleye dönüp dualar ederek elindeki oklavayı yuvarlar durur..."

"O niye?"

"Sünnet kolay geçsin de oğlu acı çekmesin diye..."

"Sonra?"

"Sonrası bu..." dedi karşısındaki gülerek, "Oldu da bitti maşallah!"

"Ne güzel..." diye içini çekti Çağlar, "Köy yerinde çocukların canı hiç sıkılmaz mı?"

"O da neymiş?" dedi yaşlı adam, "İnsanın sıkılmaya vakti olmaz ki. Biz çocukken tütünde, zeytinde çalışır, sürüye çobanlık ederdik. Vakit kaldığında, tahta kızaklara atlayıp kendimizi tepeden aşağı bırakırdık, derede çığlık çığlığa yüzerdik, çayırlarda kovalamaca, saklambaç oynardık..." Kısa bir süre durdu, sonra içeriye, yerlere, raflara bakarak, "Yoksa sen sıkılıyor musun evlat?" diye sordu, "Dünya kadar oyuncağın var hem de..."

Beriki, "Oyuncakları artık sevmiyorum..." dedi yüzünü asarak, "Oyuncaklar benimle konuşmuyor ki... Bir kuş istiyorum ama etrafı kirletir diye almıyor annem. Evde köpek de beslenmezmiş..."

"Peki, hiç sevdiğin bi arkadaşın, yakının yok mu?"

"Anneannem var" dedi çocuk, hemen yitip giden bir gülümsemeyle, "Bana pastalar, börekler yapar hep. Ve güzel masallar anlatır. Ama çok uzakta oturuyor. Ta karşı yakada. Ancak ayda bir görebiliyorum onu..."

"Peki, başka?"

"Bir arkadaşım vardı ama..." diye üzgün bir yüzle yanıtladı Çağlar, "artık onunla konuşmuyoruz..."

"Allah Allah, niye ki?"

"Bilmem..." diye omuzlarını silkti çocuk, "durup dururken küstü bana. Niye küstün diye sorunca da, canım öyle istiyor dedi. Aslında yeni arkadaş olduğu bir çocuk var, o benimle arkadaşlık etmesini istememiş. Kıskanç n'olacak!"

Yaşlı adam bir süre sevecen bakışlarla süzdü çocuğu. Sonra, "Bana sorarsan evlat" dedi, "sana küsen de senin arkadaşın değilmiş..."

"Niye?" diye hemen karşı çıktı Çağlar. "En iyi arkadaşımdı. Birlikte, legolarımla bir mahalle kurardık neredeyse..."

"O dediğini anlamam ama..." diye yanıtladı beriki, "hiç yoktan arkadaşını koyup giden adam, zaten arkadaş olmamış ki geridekine..." Küçük çocuğun gözlerini kırpıştırarak kendisine baktığını görünce, "Şimdi bak..." diye açıkladı, "De ki biz seninle arkadaşız. Benim sana sırt çevirmem için aramıza kan davası girmesi gerek. Yani, sen ya benim bacımı kaçıracaksın ya da kardaşımı çekip vuracaksın. E, senin bunları yapman için de, ya bacım çok güzel olacak ya da kardaşım senin atana sövecek. Anlıyor musun dediğimi? Yani, seni benim arkadaşlığımdan zorla edecekler ki bu işler olacak. O zaman da seninle düşman olacağız. Yoksa..."

"Yoksa?"

"Yoksa, dünya-ahret arkadaşın, dostun bilirsin beni."

Çağlar, yüreğini kaldıran bir sevinçle sezinlediği şeyi iyice kavrayabilmek için, "Yani," dedi, "seninle biz arkadaş mıyız şimdi?"

Karşısındaki, yüzünü yuvarlaklaştıran ve ona çocuksu bir anlam veren gülümsemesiyle, "Ne bildin ya..." diye yanıt-

ladı, "Hem de en hasından!"

O vakit birden sevinçle yerinde zıpladı Çağlar. Sonra durdu ve elini uzattı karşısındakine. Yaşlı sıvacı da elini boyalı gömleğine şöyle bir silip uzattı. Çocuğun yumuşak küçük eli, yaşlı adamın nasırlı iri elini sevecenlikle sıktı bir süre. O zaman sıvacı dayanamadı ve uzanıp Çağlar'ı kavrayarak çekip yanına aldı bir anda. Çağlar, kendisini gökyüzüne asılı bir salıncak gibi hafif hafif sallanan bu asma iskelenin üzerinde bulunca, ilkin küçük bir çığlık koyverdi korkuyla. Ancak, yaşlı arkadaşının kendisini sımsıkı saran güçlü kolları içini tanımsız bir güvenle doldurdu hemen. Başını kaldırıp çevresine ilk kez görüyormuşçasına baktı: Bulunduğu yerden, yüksek beton yapılar, ağaçsız, çiçeksiz düzlükler ve bozuk, pis yollar o denli ürkütücü, çirkin görünmüyordu sanki. Aceleyle yürüyen, koşuşturan insanları karıncalara, sıkışmış trafikteki art arda sıralanmış arabaları da parlak renkli taşlara benzetip gülüverdi üstelik. O vakit yaşlı sıvacı, "Hoşuna gitti, öyle mi?" diye sordu keyifle. "Gider elbet. Benim de iş bitince hoşuma gider burada durmak. Kimi zaman ağırdan bir oyuna durduğum bile olur..."

"Oyuna mı? Nasıl?"

Yaşlı adam, yanıt yerine adaleli kolunu çocuğun çelimsiz koluna doladı. Ve "İşte böyle!" diye gülerek çekti onu iskelenin öteki ucuna doğru. Kopup geldiği toprakları çağrıştıran bir ezgi mırıldanarak, uyumlu devinimlerle ayaklarını birbiri yanına atarak oynamaya başladı. Çağlar, kısa bir süre öylece şaşkın bir halde sürüklendi sıvacının kolunda. Sonra o da sevinçle katıldı oyuna. Ahşap iskeleye vuran ayak sesleri, çocuğun özgürlüğün tadını çıkaran çığlıkları ve yaşlı adamın kahkahaları gökyüzünü sardı bir anda. Bu sesleri Çağlar'ın annesi ve aşağıdaki insanlar duymadılar ama, yüksekten uçan kırlangıçlar bulutların arasından süzülerek inip ahşap iskelenin çevresinde kanat çırparak, çıkardıkları seslerle ka-

tıldılar bu coşkuya... Oyun, sıvacının başındaki kasketi düşürmesiyle sona erdi. Yere inerken açılıp gazete kâğıdına dönüşen kasketin ardından üzüntüyle baktı yaşlı adam. "Tüü," diye mırıldandı, "gördün mü şu işi, kaldık mı şimdi güneşin altında kavruk..."

Çağlar da üzülerek baktı yaşlı arkadaşına bir an. Ancak, aklına o anda gelen düşünceyle silkindi, bir sıçrayışta atladı pencereden içeri, koşarak odadan çıktı. Annesi banyoda saçlarını sarıyordu.

"Anne, arkadaşımı güneşten korumak için bir kasket gerek. Eski gazetelerden alabilir miyim?"

Genç kadın elindeki bigudiyi saçına tutturmaya çalışırken, "Kes artık şu oyunu" dedi, "İstediğini al ama etrafı dağıtma, akşama konuklarımız var..."

Çocuk yine onun sözlerini bitirmesini beklemeden fırladı. Salondaki kütüphaneden bir gazete kapıp koştu odasına. Gazeteyi kesip katlayarak ortaya koca bir kasket çıkardı. Sonra sessizce gidip, dikiş kutusundaki renkli kurdelelerden pembesini alarak iki parçaya ayırdı ve kasketin iki ucuna geçirdi. Yine kendi odasına dönüp, kasketi o sırada eğilmiş, pencerenin altını sıvayan yaşlı adamın başına sessizce taktı. Kurdeleleri de çenesinin altından bağlayıp geri çekildi. Kendisine minnetle gülümseyen yaşlı sıvacıya bakınca birden incecik bir kahkaha koyverdi. "Tıpkı bebeklere benzedin!" diye bağırdı, "Hani, şu çocuk arabasında gezdirilenlere..."

Yaşlı adam da eğildi, ardındaki perdenin koyulttuğu cama düşen görüntüsüne baktı ve elini dizine vurup, başını geri atarak çürük dişlerini gösteren bir kahkaha savurdu.

O vakit Çağlar daha da mutlandı. Bir şeyler ararcasına, gözleriyle çevresini taradı. Sonra yine aklına gelen düşünceyle odadan fırladı. Annesinin eşyaların tozlarını aldığı salonun önünden parmak uçlarına basarak geçti. Mutfağa girince, havayı koklayarak fırına yaklaştı. Henüz sıcaklığını

koruyan fırını açınca, nar gibi kızarmış bir tepsi böreği gördü sevinçle. Kapıyı kollayarak ve elleri yanarak aceleyle bir parça böreği kopardığı gibi soluğu yaşlı sıvacının yanında aldı. "Al bebek, işte sana mama!" dedi şakayı sürdürerek. Beriki bir an gözleri parlayarak baktı böreğe. Sonra böldüğü bir parçayı kendi ağzına atarken, "Ekmeği bölüşelim, sevdayı paylaşalım" derler bizim orada," diyerek öteki parçayı da çocuğa uzattı. Ardından, "Söze, oyuna dalıp geciktik yahu," diyerek hızlı hızlı çalışmaya koyuldu.

Çağlar da pencerenin yanındaki koltuğa oturup onu izlemeye koyuldu. Az sonra, geçirdiği olağanüstü günün tatlı yorgunluğuyla kapanmaya başladı gözleri. Ancak, her seferinde gözlerini zorla açarak direniyordu uykuya.

Yaşlı sıvacı kısa bir süre onu süzüp, "Ne cebelleşiyosun?" dedi, "Uyusana..."

"Olmaz, uyursam sana ayıp olur..."

"Asıl böyle demen ayıp. Unuttun mu, seninle biz arkadışız artık."

Çocuk yaşlı adama sevgiyle bakarak hafifçe salladı başını o vakit. Kısa bir süre sonra yüzünde dingin bir ifadeyle, adeta bir gülümsemeyle uykuya daldı...

Akşam güneşinin ardından çıkan yumuşak esinti körpe yüzünü yalayıp geçerken, aydınlık alnında bir çift çatlak dudağın dokunuşunu duydu. Uyanmadı ama, kendisini daha da rahatlatan bir iç çekişle yanıtladı yalnızca. Hava kararmaya yüz tutarken ve yine özlemleriyle dolu bir düşte gezinirken, bir elin ısrarlı sarsmasıyla uyandı birden. Gözlerini zorlanarak açtı: Annesi karşısında duruyordu...

"Uyan bakalım delikanlı. Böyle koltukta, hem de açık pencerenin önünde uyunur mu? Üstelik dışarıda yağmur yağıyor. Konuklarımız geldi, kalk yüzünü yıka da 'hoşgeldiniz' de, hadi..."

Yaşlı arkadaşını birden anımsayan Çağlar dönüp baktı pencereye: Ancak, görünürde ne asma iskele vardı ne de yaşlı sıvacı! Telaşla ayağa fırlayarak başını dışarı uzattı, bir o yana bir bu yana dönerek delici bakışlarla taradı çevreyi, ama yoktu işte! Ayın yuvarlak yüzünü göstermeye başladığı gökyüzünün ve çiseleyen yağmurun altında her şey yerli yerindeydi de bir tek o yoktu. "Yok, gitmiş, gitmiş!" diye umutsuzca bağırdı ve burnunu çeke çeke ağlamaya başladı birden. Genç kadın şaşkın bir yüzle, koltuğun dirseğine kapanmış oğluna yaklaştı. "Ne oluyorsun?" dedi, onu omuzlarından tutup sarsarak, "Giden ne? Niye ağlıyorsun şimdi?"

Küçük çocuk, başını güçlükle kaldırıp, gözyaşlarının ardından çaresizlikle bakarak, "En iyi arkadaşımdı..." diye kesik kesik konuştu, "Akşama dek pencerenin önünde konuştu benimle. Tek arkadaşımdı..."

"Yeter artık oğlum! Akşama dek aynı masalı okudun. Kendine gel, artık küçük bir çocuk değilsin ki. Yakında okullu olacaksın..."

Beriki, küskün bir yüzle sırtını ona dönerek dışarı baktı ve onu da ilk kez o zaman gördü: Pencerenin önüne beyaz boyayla yapılmış küçük bir kuş resmi akşam karanlığında parlıyordu... Ve kuşun başında bir kasket vardı. Ağlaması kesildi birden. Gözyaşlarını elinin tersiyle kurulayarak yeniden baktı resme ve içi sevinçle kasıldı."Düş değilmiş..." diye mırıldandı kendi kendine, "Gerçekten benimleydi. Benimle... Arkadaşım o benim..." Sonra döndü, annesine sevecenlikle bakarak, "Bir kuştu o" dedi, "pencereme konmuştu..."

Çağlar, ertesi gün ve ondan sonraki günler hep bekledi yaşlı arkadaşını. Her sabah onun kendisini, pencereyi vurarak uyandırmasını... Yaşlı adam sessizce girebilsin diye, geceleri gizlice kalkıp pencereyi bile araladı. Ancak, yaşlı sıvacının korkuyla sözünü ettiği yağmurlar o mevsim hiç dinmek bilmedi. Ve o da pencerede hiç görünmedi...

Küçük çocuk yaşlı arkadaşını her düşündüğünde, "O gökyüzünden geldi..." demeye başladı. O kadar kocaman bir yüreği vardı ki, yeryüzüne sığamamış ve yine gökyüzüne çekilmişti. Şimdi orada, salıncağıyla sallanarak yine ona bakıyordu... Ve bir gün dönecek arkadaşını beklerken can sıkıntısını unuttu Çağlar. Solmaya yüz tutan beyaz kuş resminden başını kaldırıp koca koca apartmanların ve gri bulutların bile gölgeleyemediği güneşli yüzüyle, yağmurun çiselediği gökyüzüne gülümseyerek baktı hep...

UYUMSUZLAR

Üniversitede. Herr Romstein'ın odasında. Birden karşısında beliriyor Herr Romstein. Eliyle kapıyı gösteriyor ona. Kesin, karşı konulmaz bir biçimde eli kapıyı işaret ediyor. Odadan çıkıyor Esin, şaşkın yürüyor. Karşısına tanıdık yüzler çıkıyor. Hocalar, öğrenciler, memurlar... Hepsi aynı katı yüzlerle bakıyorlar ona. Hiç konuşmadan. Kasılmış bedenleri bir koridor oluşturuyor Esin'in geçmesi için. Karşı koymak istiyor Esin ama eli ayağı kesilmiş sanki... Taşlaşmış çehrelerin arasından sanki bir güçle itilerek geçiyor. Üniversitenin ağır demir kapısı kendiliğinden açılıyor. Dışarıda artık. Sis basmış her yanı... Az ileride küçük bir topluluk görüyor. Onlara doğru yürüyüp önlerinde duruyor. Kazınmış kafaları, başkaldıran giysileriyle bir grup genç, bulanık, umursamaz bakışlarla süzüyorlar onu. Birkaç adım atıyor. Bir alanda şimdi. Çevresine büyük süpermarketlerin dizildiği bir alanda. Dev sanayi kuruluşlarının ışıklı reklamları yanıp sönüyor biteviye, göz kırpar gibi. Kapılar açılıyor birden. İnsanlar uğultuyla boşaltıyorlar mağazaları. Esin bu insan selinin ve paket yığınlarının arasında kalıyor bir anda. Boğuluyor... Dehşete dönüşen bir korkuyla, "Kurtarın beni!" diye bağırıyor, ama sesi çıkmıyor...

Sarsıntıyla uyandı. Bir istasyonda durmuşlar. Ne zaman uyuyakaldı böyle birden? Bir düş bile görüyordu. Neydi gördüğü? Belleğini zorladı, bulamadı. Bugünlerde hep böyle

oluyordu, bir sürü düş görüyor ama uyanır uyanmaz unutuyordu gördüklerini. Psikiyatri bölümünde asistan olan arkadaşı Karl, "Gördüğün düşün, yani bilinçaltının sana göstermeye çalıştığı gerçeklerden kaçıyorsun da o yüzden unutuyorsun," demişti geçenlerde. "Bu psikiyatristler de her şeyi bilinçaltına bağlıyorlar..." diye düşünerek konuyu kafasından uzaklaştırmaya çalıştı. Metro kalkmak üzereydi. Yoksa, burada mı inecekti? Eğilip tabelayı okudu; hayır, bu değil. Yaslandı ardına. Metro hareket etti. Başını çevirip, cama yansıyan görüntüsüne baktı. Ne kadar yorgun... Gözlerini kapattı bir an. Aklına, yapması gereken iş geldi, hemen açtı gözlerini. Çantasından raporu çıkarıp yeniden göz attı. Yazılanları kafasında toparlamaya girişti sonra...

Olay basitti. İki çocuklu bir Türk ailesinin küçük oğlunu "Sonderschule"ye, yani okudukları sınıfa uyum sağlayamayan çocukların gittiği özel okula göndermek istiyor okul yönetimi. Anne de karşı çıkıyor bu uygulamaya ve yönetimi mahkemeye veriyor. Mahkeme de bilirkişi olarak Esin'in hocasını seçiyor...

Başını kaldırıp bir an öyle kaldı. Okuduğu raporda ona olağandışı gelen şey, karşı çıkanın kadın oluşuydu. Buralarda, yani Berlin'de böyle şeyler pek olmazdı. Yani, Türkler... Hele Türk kadınları... Bu sabah Profesör Romstein onu çağırıp bu işle görevlendirdiğinden beri bunu düşündü hep. "Frau Dönmez," diye sözlerini bitirmişti Herr Romstein, "Siz bir öğretmensiniz, üstelik de Türk'sünüz. Bu iş bana verildi ama ben sizin durumu araştırıp en sağlıklı çözümü getireceğinize inanıyorum." Böyle demiş, üstelik gülümsemişti de ona... İki yıldır, yani yanında doktora çalışmasına başlayalı beri ilk kez oluyordu böyle bir şey. İlk kez profesör onu yanına çağırıp özel bir görev veriyordu. Üstelik ona güvendiğini vurgulayarak... Evet, profesörün gözüne girmek için bir fırsattı bu. İki yıl öncesine dek çektikleri aklına geliyor da.

Hem çalışacağım, bir yandan da okuyacağım diye. Bulaşıkçılıktan, şu zengin yaşlı kadının gece bakıcılığına dek... Yaşlı kadının bir gün arkasından söylediği sözler hâlâ çıkmıyor aklından. Gece nöbetini sabah gelen Alman bakıcıya devredip çıkarken işitmişti o sözleri. "Şu Frau Dönmez'i sevmiyorum," diyordu öteki kadına, titrek bir tonla. "Bir kere gözleri ve saçları kara, üstelik de kısa boylu." Ardından, yaşlı kadın "Alçak insanlar bunlar" demişti. Elini gücü yettiğince yere yakın tuttuğunu görür gibi olmuştu Esin, kapıdan çıkarken. Evet, hiçbir şey söylemeden çıkmıştı dışarı. Ne diyebilirdi ki? Uzun süredir bu ülkede yüz yüze geldiği yargılamaların sonuncusuydu sadece yaşlı kadınınki. "Ama niçin?" diye isyanla düşündü, "Hadi öbürleri için bu yargılamayı haklı çıkaran durumlar oluyor. Örneğin, şu aile... şu kadın. Senin çocuğun sınıfında akranlarından geri kalıyor, çevresine uyum sağlayamıyor. Ona yardımcı olabilmek için adamlar Sonderschule'de özel eğitim uygulayacaklar, sen kalk mahkemeye ver." Böyleleri neyse, ama kendisi... O eğitim görmüş, kültürlü bir insan. Bu topluma, kurallarına ters düşmüyor, en azından çaba gösteriyor buna. Ancak, kabul ettirmişti artık kendini. Örneğin, bu sabah Herr Romstein'ın onu çağırıp, "Size güveniyorum Frau Dönmez" deyişi...

Bu istasyonda inecek. Çevresindeki kalabalığı itip kakmadan kapıya doğru sıyrılmaya çalıştı. Yine de o uzak, yabancı, hatta küçümseyen bakışlar...

Metronun çıkışında soğuk hava yüzüne çarptı birden. Daha güz sona ermemişti ama soğuklar gelmişti ne zamandır. Bir süre İstanbul'un pastırma yazını düşleyerek yürüdü. Türkler'in toplu, iç içe yaşadıkları semte vardığında bir an durdu. Başını kaldırıp, İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma, savaşın tüm yıkıcılığını, insandışılığını yansıtan, sıvaları dökülmüş, kurşun delikleriyle dolu evlere baktı. İçindeki sıkıntı kabardı. Gelmemişti buraya ne zamandır. O şirin, iki odalı

evi tutalı beri gelmemişti. Bu evlerin korkunç yüzlerini unutmuş besbelli, yoksa bu denli etkilenir miydi? Ağır adımlarla yürüdü. Cadde boştu ama avlulardan çocuk sesleri yükseliyordu. Coşkusuz çocuk sesleri... "Bu evlerde beni iten bir şeyler var," diye düşündü yürürken. "Böyle harap evler benim ülkemde de var, ancak onlar bile daha sıcak, yaşanır geliyor insana bunların yanında. Bu evlerde yaşlı, ölmek üzere olan bir şeyler var. Salt kurşun delikleriyle soluk alan, can çekişen evler..."

Adreste yazılı yer burası. Daracık bahçeden geçip ilk avluya girdi. İçinden sayarak beş avlu daha geçti. Burası işte. Gündüzleri bile ışık yakılan dairelerden birinde oturuyorlar demek.

Küçük, loş avluda beş oğlan çocuğu taş sektirmece oynuyorlardı. İçinden gelen bir dürtüyle, arkadaşının attığı taşı izleyen on-onbir yaşındaki oğlanın yanına yaklaştı:

"Senin ismin Metin mi?"

Çocuk başını kaldırdı, gözlerini kısarak ona baktı ama yanıtlamadı.

"Söylesene, Metin Yılmaztürk sen misin?"

Çocuğun kısık gözleri korkuyla açıldı birden. Yoksa, ona mı öyle gelmişti? Yardım ister gibi arkadaşlarına baktı bir an. Sonra tüm cesaretini toplayıp, "Beni ne yapacaksınız?" diye sordu. Gözlerinde aynı korku...

Soruyu duymazlıktan geldi Esin. "Hadi" dedi, "düş önüme de beni annene götür bakalım."

Çocuk bir an ikircikli kaldı. Sonra başı önünde, ürkek, merdivenlere doğru yürüdü. Birlikte üç kat tırmandılar.

Kapıyı, yol yol kırlaşmış saçlarını oyalı bir başörtüsüyle örtmüş, ufak tefek bir kadın açtı. İlk bakışta kırkbeş-elli yaşlarında gösteriyordu.

"İsmim Esin Dönmez. Açtığınız davayla ilgili olarak

gönderildim..."

Kılı kıpırdamadı kadının. Esin birkaç açıklayıcı söz daha etme gereğini duydu: "Mahkeme benim hocamı bilirkişi seçmiş. Hoca da durumu araştırıp rapor etmem için beni görevlendirdi. Ben öğretmenim aynı zamanda." Sonra, çantasından çıkardığı ve altında Profesör Romstein'ın imzası bulunan kâğıdı kadına uzattı. Kadın bir süre kâğıda baktı. Yüzünde, yazılanlardan hiç etkilenmemiş gibi bezgin bir anlam vardı. Kâğıdı geri vererek, "Benim okumam-yazmam yoktur," dedi. Sonra başı önünde, kapıyı araladı.

Esin yürüdü, geceleri yatak olarak kullanılan koltuğa oturdu. Çevresine baktı. Gözü, duvarda asılı Türk bayraklı halıdan, büfenin üzerindeki Kuran-ı Kerim'e kaydı. Bu sırada odaya oniki-onüç yaşında gösteren bir oğlan girdi. Sessizce yaklaşıp elini öptü Esin'in. Sonra karşısındaki divana geçip oturdu. Annesi de yanına oturunca, hemen divanın bir ucuna çekildi çocuk. Esin çantasından not defterini ve kalemini çıkarırken, küçük oğlan gelip annesinin dizinin dibine çöktü.

"Nerede çalışıyorsunuz siz?" diye ilk sorusunu yöneltti Esin.

"Sabahtan öğlene kadar sabah temizliğinde, öğleden akşama kadar fabrikada, akşamları da akşam temizliğinde çalışırım. Şey... bugün izinliyim."

Şaşırdı Esin. Bu ufak tefek kadının bunca yükü nasıl kaldırdığını sorarcasına baktı yüzüne. "Memlekette ev aldık da," dedi kadın, "onun borcu için..."

"Beyiniz nerede çalışıyor peki?"

"O çalışmıyor şimdilerde..." Kalbini işaret etti, "Hasta, hastanede yatar şimdi."

"Geçmiş olsun." İçi sıkıntıyla kasılarak sürdürdü konuşmasını Esin: "Neyse, gelelim şu davaya. Söyleyin bakalım,

niçin mahkemeye başvurdunuz?"

Kadın yanıt vermeden, divanda oturan büyük oğluna baktı. Daldı gözleri. Esin, onun neden dava konusu olan küçük oğluna değil de, büyüğüne baktığını merak etti.

"Gitgide daha da kötüledi, düzeleceğine. Ben şu cahil halimle anladım oğlanın kötülediğini. İyice anlamaz oldu yazılanı çizileni..."

Esin kavrayamadı kadının sözlerini. "Anlayamadım," dedi, "daha Sonderschule'ye başlamadı ki oğlunuz."

Kadın birkaç saniye anlamsız bakışlarla süzdü Esin'i. Sonra, "Ben büyüğü söylüyorum," dedi. "Geçen yıl da bunu gönderdiler, geri kalıyor diye. Biz hangi peygambere kulluk edeceğimizi şaşırdığımızdan ses çıkarmadık, elbet bizden iyi bilirler dedik, verdik. Oğlan okula gidiyo-geliyo aynı, gidiyo-geliyo, daha kötü! Hadi babası, ben anlamayız dedik, bizim memleketli bir hocanım vardır burada, ona gösterdik oğlanı. Dedi ki o da, "Bu okuldan bu çocuğa hayır gelmez, yazık olmuş oğlana." Sustu, bir süre sevecen baktı oğluna. Esin de, divanda gitgide küçülen ağabeyi incelerken, anne aynı sevecen bakışları küçük oğluna yöneltti bu kez. "Şimdi de gözlerini buncağıza diktiler," diye mırıldandı ve birden Esin'e dönüp sesini yükseltti: "Ama düvüşücem! Ölmüş eşek kurttan korkmaz, dövüşücem! Bu çocuğumu olsun vermiycem o aptallar okuluna! Vallah billah, vermiycem!"

Bir süre suskun kaldılar. Esin bir şeyler söylemesi gerektiğini hissetti sonra: "Bakın, duygularınızı anlıyorum, ama çocuk sınıfından geri ise onu Sonderschule'ye göndermek zorundalar. Karşı çıkamazsınız. Ya isteklerine uyacaksınız ya da okuldan alacaksınız çocuğu..."

"Yok öyle şey!" diye anne onun sözünü kesti birden. "Okuyacak o! Sen benim ne hissettiğimi nereden anlıycan hocanım? Sana yalan, bana gerçek. Bak, okumuşsun diye seni sayıp buraya yollamışlar. Bir de bana bak. Otuz beş yaşın-

dayım ama sabahın köründen akşamın karanlığına dek pis işlerde çalışmaktan insanlıktan çıktım, kocamış karılara döndüm. Kimse de adam yerine koymuyor. Ne için bunca kahır peki? Elbet, çocuklarım okusun, adam olsunlar diye. Baş eldeyken hiç olmazsa onlardan gün göreyim diye. Allahını seversen hocanım, benim halimi anlamasan da, buraya gelip bana Alaman ağzıyla konuşma." Başını önüne eğip sustu.

Esin gözlerini ona dikti. İçinden, kadının ettiği sözlere kızmak, karşı çıkmak istedi, yapamadı. O zaman kalkmak, kapıdan çıkıp koşarak merdivenlerden inmek, dışarıya, temiz havaya çıkıp rahatlamak istedi; aklına görevi geldi. Rapor verebilmesi için çocuğun durumunu incelemesi gerekiyordu. Çantasından küçük oğlanın sınıfında okutulan ders kitabını çıkardı. Karıştırdı, parmağını bir sayfanın arasına koyup, küçük çocuğu yanına çağırdı. Çocuk ürkek adımlarla yaklaştı. Esin kitabı uzattı, uzun bir paragrafı işaret ederek, "Şurayı önce oku, sonra da anlamını bana açıkla," dedi. Çocuk kitabı aldı, bir süre öylece baktı sayfaya. Sonra çevresindekilere, özellikle annesine baktı yardım istercesine. Esin, sabırsız, "Hadi oğlum," dedi. Bunun üzerine çocuk yine kitaba döndü. Kitabı gözüne yaklaştırdı, sonra uzaklaştırdı. Bir süre durdu, sonra tekrar burnuna doğru iyice yaklaştırdı. Gözlerini iyice kıstı. Esin dayanamadı artık. "Bana baksana sen" dedi, "Oyun mu oynuyorsun? Burada senin iyiliğin için uğraşıyoruz." Çocuk o zaman bir şeyler söyledi; anlamadı Esin, eğildi ona doğru. "Yazıları iyi göremiyorum öğretmenim," diyordu çocuk, "göremiyorum..."

Duyduğu şaşkınlık yüzüne yansımış olmalıydı. Bir süre öylece baktı küçük oğlana. Sonra, soran bakışlarını anneye çevirdi. Kadın, "Evet" anlamında başını sallayıp, "Bir zamandır böyle söyleyip duruyor" dedi. Esin, elini başına vurdu, "Hay Allah..." dedi, "bunu öğretmenine söylemedin mi?" Çocuk omzunu silkti, başını eğdi. Anne, "Benim de çocuklara

göz kulak olacak ne vaktim ne de halim oluyor anam..." diyerek dert yandı ardından. Esin, "Hay Allah!" dedi yeniden. "Şimdi iş değişti. Bu çocuğun önce göz doktoruna gitmesi gerek. Neyse, bu durumu raporumda belirteceğim." Anne ilk kez gülümsedi. Her iki taraf için de en uygun çözüm bulunduğu için rahatlamış bir halde ayağa kalktı Esin. Annenin kahve ikramını vakti olmadığını söyleyerek geri çevirdi. Ev halkıyla vedalaşıp kapıdan çıktı. Merdivenden inerken, çıktığı evin kapısının yavaşça kapandığını, hemen ardından hızla açıldığını duydu. Ve büyük oğlanın sesi harap duvarlarda yankılandı: "Öğretmenim!" diye bağırıyordu çocuk, "Öğretmenim, kurtar beni de bu okuldan! Ben aptal değilim, ne olur kurtar beni de öğretmenim!"

Kapı, açıldığı şiddetle kapandı birden. Apartman ölü sessizliğine bürünmüştü yine. Esin merdivende kalakalmıştı. Çocuğu düşünmüyordu, metroda gördüğü düşü hatırlamıştı birden. Durdu basamaklarda, safını seçmesi gereken bir savaşçı gibi kararsız, yukarı çıkmakla aşağı inmek arasında bocaladı bir süre. Sonra döndü, adeta koşarak tırmandı basamakları...

DETROİT'TE BİR KAHVE

İsmail, kahvenin aşınmış ahşap kapısının önünde tedirgin durdu bir an. İçeri girmek gelmiyordu hiç içinden, ancak dışarıda kalmaya da gücü yoktu. Kapıyı omzuyla itip, başı önünde yürüdü. Onu ilk gören, kahvenin demişbaşlarından Ahmet oldu. Yaşlı adam kırlaşmış kaşlarını kaldırarak, "Ooo, bakın da kim gelmiş!" dedi. Sonra ona doğru birkaç adım atarak," Yahu, İsmail bey kardeşim," diye gülümsedi, "görünmüyorsun ne vakittir. Yoksa kahvenin yolunu mu unuttun?"

"Eee, İsmail bekar adam," diye yanıtladı onu Hüseyin az öteden, "Bizim gibi kahve köşelerinde pineklemek neyine?"

Yunus, dudağının kıyısında alaycı bir gülümsemeyle, "Bu iş evliye bekara bakmaz Hüseyin Ağa," dedi, "Bu iş kafa kâğıdının eski mi, yeni mi olduğuna bakar..."

Yunus'un sözlerine gülerek karşılık veren bir düzine yaşlı adamın kahkahaları bir anda kesildi: İsmail, sanki onları tanımıyormuş gibi yüzlerine donuk bakışlarla baktıktan sonra, önlerinden selamsız sabahsız geçip kahvenin ucunda, işlek caddeye bakan köşedeki bir masaya oturmuştu. Üstelik sırtını da dönmüştü onlara. Dışarının acı soğuğundan korunmak istercesine çay ocağına yakın oturmuş yaşlı adamlar şaşkın baktılar birbirlerine bir süre. Sonra Arif dayı, "Nesi var yahu bunun?" diye sordu ortaya.

"Bilmem..." diye omuzlarını silkti Burhan, "Halbuki ne sohbetine doyulmaz adamdır..."

"Bunadı mı acaba?" diye çocuksu bakışlarla sordu, en yaşlıları olan Hüseyin.

Yunus, yine alaycı tavrını takınarak, "Dur bakalım Hüseyin ağbi," dedi, "İsmail elli yaşında adam daha. Ona sıra gelene dek, şurada oturan bir düzine moruğun birbirini tanımaması gerekir."

"Sen kendini bizden saymıyorsun galiba Yunus ağa?" diye sordu Şehmuz, gülerek.

"Beni karıştırma yeğenim," dedi Yunus, havalara bakarak, "benim gönlüm genç..."

"Yahu bu İsmail'in nesi var peki?" diye yine konuya döndü Mustafa, "Hem mesai saatinde burada işi ne?"

"Yıllık izninden kırk beş dakika çekmiştir, bankadan para çeker gibi..." diye güldü Yunus. Sonra birden ciddileşere, "Sorsak mı?" dedi.

"Bir derdi var gibi..." dedi Ahmet, başını dalgın iki yana sallayarak.

Arif dayı dayanamadı o vakit, "Yahu İsmail, neyin var allasen?" diye seslendi ön tarafa doğru.

"Bir derdin mi var İsmail kardeşim?" diye üsteledi Hüseyin.

İsmail yanıtlamadı hiçbirini. Kendisine seslenildiğini duymamış gibi, donuk bir yüzle hep aynı yere bakıyordu. Karşıdaki, göz alıcı güzellikteki beyaz villaya. Beyaz bir karabasan gibi... Sevdiği insan oradaydı. Adeta tutsaktı. Onu oradan kurtarmalıydı... Başını elleri arasına alıp, beynini ezmek istercesine sıkmaya başladı: "Amerika..." diye mırıldanıyordu bir yandan da, "Amerika... Michigan Eyaleti... Detroit..." Ne umutlarla gelmişti bu kıtaya... bu kente. Ne umutlarla. Oysa şimdi... bu koskoca kentte, bu küçücük köhne

kahvede, karşıdaki parlak çerçeveli, koskoca camlı beyaz yapıya umutsuzluk ve acıyla bakan, elli yaşını aşmış zavallı bir adamdı o. Oysa ne umutlarla gelmişti bu ülkeye: Tıp okuyacak, doktor olacak, üstün bilgileri yutmuş genç bir bilim adamı olarak dönecekti yurda. Dosta düşmana karşı... Ya Nurhan? Zavallı Nurhan'ın düşleri? Bu yepyeni, dev boyutları olan dünyada gördüğü her şeye sahip olmak istiyordu o: Havuzlu büyük bir ev, gösterişli eşyalar, arabalar, giysiler, dostlar. Ne umutlar... Ama giderek yenik düşmüşlerdi bu ülkeye. Yaşam biçimi, dili, dini, adetleri ve acımasızlığıyla alt edivermişti yeni dünya onu. Ne kadar dirense de... Doktorluk uzak bir düştü artık. Artık dönemezdi memlekete.

"Hepsi benim suçum..." diye mırıldandı kendi kendine. O zaman dönseydi, her şey çok farklı olabilirdi. Karşıda bir karabasan gibi dikilen güzelim yapıya baktı. "Hepsi benim yüzümden..." diye yineledi.

Sonra, "Yabancı Hizmetler Enstitüsü"nde Türkçe öğretmeni olarak işe başlayışı... Ardından kızının, sonra da oğlunun doğuşu... Çocuklarla birlikte yeniden düş kurmaya başlamıştı. Yeni umutlarla uyanıyordu artık her sabah: Çocuklarını kusursuz yetiştirecekti. Kusursuz insanlar... Başarının sırrına ermiş Amerikalılar gibi... İlk önce evde Türkçe konuşulmasını yasakladı. Çocukları onun intikamını alacaklardı...

Elleriyle başını giderek çoğalan bir bunaltıyla sıkmaya başladı. Böyle olmasını o istemişti. Hepsi onun yüzündendi. Çocukları suçlamaya hakkı var mıydı? Ya Nurhan'ı?

Nurhan bir gün gitmişti. Hiç tartışmadan. Tek bir sözcük bile etmeden... Umutları tükenmemişti daha. Belki de hiç gerçekleşmeyecek düşlerin ardından gitmişti bir gün...

"İyi ki gitti..." diye mırıldandı yine, "Gitmeseydi eğer, o da tükenecekti. Belki birlikte daha çabuk tükenecektik. Sonunda mutlaka..."

Ancak Nurhan koca bir boşluk bırakmıştı küçük yaşamında. Çocukları, üzerlerine titrediği çocukları bakımsızlıktan gerilemeye başlamışlardı. Sonunda babasının ölümü koşmuştu yardımına: Dul kalan anası, oğlunun yazgısını paylaşmak için gelmişti bir gün Amerika'ya.

"Hepsi benim suçum..." dedi yine kendini lanetleyerek, "Annemi öz topraklarından koparıp getirmeseydim buraya, tüm bunlar olmayacaktı. Karşısında, görkemli ve uğursuz bir beyazlıkta duran o yapıya bakarak, "Hepsi benim yüzümden..." diye yineledi.

Bir kez daha düş kırıklığına uğramıştı. Annesi İngilizce bilmiyordu, çocukları da Türkçe... Bu yüzden annesi ve çocukları birbirlerine hep yabancı kalmışlardı. Yalnızca annesine mi? Giderek babalarına da yabancılaşmışlardı çocuklar. Tam onun istediği gibi yetişmişlerdi: Tipik birer Amerikan yurttaşı olarak. Ve bir gün bağımsızlıklarını seçerek terk etmişlerdi evlerini. Genç Amerikalılar gibi...

Masaya dayadığı eliyle başına küçük yumruklar indiriyordu artık. "Kimseyi suçlamaya hakkım yok..." diyordu bir yandan da, "Amerika'yı bile. Hepsi benim yüzümden..." Başını kaldırıp, karşıda tüm heybetiyle yükselen beyaz villaya baktı. Ya, annesinin şu anda orada tutsak oluşu onun suçu muydu?

Birden ağlamaya başladı. Başını ay-yıldız işlemeli mermer masaya dayadığı kollarına gömerek, küçük bir çocuk gibi burnunu çeke çeke ağlıyordu. Az sonra, omuzlarına konan ellerin sıcaklığıyla kaldırdı başını: Çevresini almış bir düzine yaşlı adam, aynı şaşkın ve üzüntülü yüzlerle sessizce ona bakıyorlardı. Omzunu tutan Yunus başladı önce söze, "Anlat İsmail'im" dedi, "Her derdin vardır bir çaresi..."

"Öyle ya, dertsiz kul, çaresiz dert yokmuş," diye pekiştirdi Hüseyin, Yunus'un sözlerini.

İsmail başını iki yana sallayarak, "Benimki çaresiz..."

dedi, "Kimse yardım edemez bana, kimse!"

Ahmet, "Allah Allah," diyerek bir sandalye çekti altına.

"Canım, yardımımız dokunmasa bile, hiç olmazsa sıkıntını paylaşırız, sen anlat..." diyerek öteki yaşlı adamlar da birer sandalye çekip masanın çevresine dizildiler.

İsmail, kendisini anlayışlı bakışlarla süzen insanlara umutsuz bir yüzle baktı bir süre. Sonra, "Madem çok istiyorsunuz..." dedi ve içini çekerek anlatmaya koyuldu. "Annemi hepiniz biliyorsunuz. Kiminiz de tanıdınız onu. Annem hastalandı geçenlerde. Mide kanaması. Hastaneye kaldırdım hemen. Doktor baktı, 'Ameliyat şart' dedi. Ne yapalım, peki dedik. Ameliyat oldu kadıncağız. İki gün sonra ziyaretine gittiğimde, 'İsmail,' dedi, 'şuramda da bir ağrı var. Hazır burada yatarken onu da gösterelim.' Orasına da baktırdık. Doktor bu sefer de, 'Safrakesesi, almamız gerek,' demez mi..."

"Eee?"

"E'si siz. Sonuçta iki gün arayla iki ameliyat geçirdi zavallı anacım. Bir de, kadıncağız daha ameliyattan çıkmadan dört bin beş yüz dolarlık hastane faturasını burnuma dayamazlar mı..."

Yunus birden gülmeye başladı. "Yahu İsmail" dedi, sinirli kahkahaların arasında, "bunlar anneni değil, seni kesmeye kalkmışlar asıl."

Masanın çevresindeki yaşlı adamlar da katıldılar Yunus 'un kahkahalarına. İsmail ise üzgün bir yüzle onlara bakıp, "Gülersiniz tabii..." dedi, "Ben de annemin hastane masraflarını benim sigortamın karşılamadığını öğrenene dek gülüyordum sizin gibi..."

Mustafa gülmeyi birden keserek, "Ciddi misin sen?" diye sordu.

Şehmuz, "Annen senin sigortana girmiyor mu şimdi?" dedi şaşkınlıkla.

İsmail başını üzüntüyle sallayarak,"Altmış beş yaşını geçtiği için giremiyormuş," dedi.

"Şu işe bak..." dedi Arif dayı.

Hüseyin, "Hastalanmakta geç kalmış kadıncağız desene," diye mırıldandı kendi kendine.

"Ne biçim bir dünya bu..." dedi Ahmet, gözlerini pencereden dışarı çevirerek.

"Öyle," dedi Burhan, "sanki altmış beşinden sonra yaşamayı çok görüyorlar insana..."

Yunus, çevresindeki adamların yaşlı, yorgun yüzlerine bakarak, "Elbette," dedi, acı bir gülümsemeyle, "o yaştan sonra ne işe yarıyoruz ki kahve köşelerinde pineklemekten başka?"

Kahve halkı birbirlerine bakarak başlarını hüzünle öne eğdiler.

Arif dayı, başı önünde, "Oysa," diye mırıldandı, "memlekette kahveler bizim gibi yaşlı insanlarla doludur..."

"O kahveler gençlerle de doludur Arif," dedi Ahmet, elini masaya usulca indirerek, "Onun için toprağımızdan kopup gelmedik mi bu dilimi, yolunu bilmediğimiz diyara."

"Bu, insandan çok makinanın kıymeti bilinen diyara..."

"Peki, sonra ne oldu İsmail?" diye sordu Yunus, kendini toparlayarak, "Parayı ödeyebildin mi?"

"Yıllardır bir kenara koyduğum paraları saydık hastanenin avcuna..."

"Ne yapalım, sağlık olsun," dedi Burhan. "Annenin sağlığıymış söz konusu olan."

"Annem öldü!"

Kahvedeki herkesin başı bir anda İsmail'e çevrildi. Yaşlı adamların kısık, kataraktlı gözleri duydukları yoğun şaşkınlıkla irileşti, titrek çeneleri sarktı. İsmail, kendisine ses-

siz sorular yönelten bu insanlara, patlamaya hazır bir yüzle baktı, baktı ve birden ağlamaya başladı. Bir yandan da, "Dayanamadı..." diyordu, "Anacığım o kadar kesilip biçilmeye dayanamadı..."

Bir süre herkes, ölüye saygı duruşunda bulunurcasına, başı önünde öylece suskun ve kımıltısız kaldı. Neden sonra, "Başın sağolsun İsmail," dedi Ahmet, "Hakkın varmış, çaresiz dertmiş seninki."

İsmail başını iki yana sallayarak,"Asıl derdim başka şimdi," dedi, "Ölümün çaresi zamandır. Gömersin, ardından ağlarsın, üzülürsün ama zamanla da alışırsın. Ama... ama ben annemi gömemiyorum ki!"

Kahvedekiler bu kez daha çok şaşırmışlardı. "Bu ne biçim iş, İsmail?" dedi Yunus, kaşlarını çatarak.

"Annen nerede şimdi?"

İsmail, başıyla camdan dışarıyı, karşıda, üzerinde "Funeral Home" yazan beyaz, gösterişli yapıyı işaret ederek, "Orada..." dedi kısaca.

Kahvedekiler başlarını uzatarak, hep birlikte İsmail'in gösterdiği yöne baktılar ve bir ağızdan, "Cenaze Evi'nde mi?" diye sordular.

"Hastane, Cenaze Evi'ne göndermiş annemi. Öğrenince oraya gittim ben de. Bir de ne göreyim, zavallı anacığımı atlas bir örtüyle kaplı, oymalı, parlak bir tabuta yatırmışlar, çevresini en pahalı çiçeklerle süslemişler. Tüm kanını... şıringayla çekmişler... Yüzünü... o nurlu yüzünü allıklarla, pudralarla boyamışlar..."

"....."

"Annemin vasiyeti vardı. Ölmeden çok önce, 'Eğer memleketi görmeden ölür kalırsam, beni buralarda koma; ne yap yap, beni kendi toprağımıza göm oğlum,' demişti anacım..."

Yaşlı adamlar bu isteğe hak verircesine salladılar başla-

rını. İçlerinden Burhan, İsmail'e biraz daha sokularak, "Sonra?" diye sordu.

"Sonra, Funeral Home da cenaze masrafları için beş bin dolar istemez mi..."

"Eee?"

"Bende ise Türkiye'ye uçak biletini aldıktan sonra geriye topu topu beş yüz dolar kalıyor."

"Eee?"

"Yahu, ben öyle büyük cenaze hazırlığı istemiyorum diye yalvardım adeta. Neyse, pazarlık pazarlık... Sonunda üç bin beş yüz dolara indiler."

"Eee?"

"E'si siz yahu! Zavallı annem şimdi orada yatıp, oğlunun hiçbir zaman bulamayacağı parayı getirmesini bekliyor..."

"Peki, çocukların?" diye sordu Hüseyin, "İkisi de çalışıp para kazanıyorlar. Babaannelerinin..."

"Geç onları bi kalem, Hüseyin ağbi!" diye öfkeyle sözünü kesti onun İsmail. "Kız haberi duyunca tatilini yarıda kesip gelmedi bile. Oğlan desen, babaannesinin öldüğü gün, güya beni avutmak için, 'Kalk, sinemaya gidelim baba,' demez mi! Yapıştım yakasına serserinin. Ulan, bizde radyo bile açılmaz böylesi günde, tövbe tövbe!" Sustu, bir an dudaklarını bükerek durdu. Sonra başını kollarına gömerek ağlamaya başladı.

Hüseyin, "Öyledir onlar..." dedi acıyla, "Benimkiler de beni evden kovmadılar mı sanki..."

Mustafa, "Ya benim oğlanlar?" dedi acı bir tebessümle, "Sofrada ikinci bir meyveye el uzatsam, elime vuruyorlar..."

"Bizim çocuklarımız, ama sanki bizden değiller..." diye mırıldandı Burhan.

Yaşlı adamlar, düşüncelerini anlamak istercesine birbir-

lerine baktılar bir süre. İlk önce Yunus kalktı yerinden. Cebinden parasını çıkardı, bozuklukları ayırarak gerisini masanın üzerine bıraktı. Onu ötekiler izlediler. İsmail, dolarların hışırtısına kaldırdı başını: Önünde yükselen küçük yığına şaşkın baktı. Gözlerindeki acı giderek belli belirsiz bir sevince dönüştü...

Az sonra Hüseyin biriken paraları saymaya girişti. Ancak yüzü asılarak bitirdi saymayı. "Topu topu bin yüz dolar toplanmış..." dedi, "İsmail'in beş yüzü de eklersek bin altı yüz eder. Olmadı..."

Yaşlı adamlar adeta utanarak birbirlerine baktılar bu kez. İsmail ise daha da koyu bir umutsuzluğa gömülerek boynunu iyice omuzlarına çekti. O vakit, deminden beri oturduğu yerden onları izleyen kahveci Müslim kasayı açtı. İçinden aldığı dolarları getirip masanın üzerine bıraktı. "Kusura bakmayın" dedi, "bugünkü hasılat..." Masanın üzerinde yüz yetmiş dolar duruyordu.

"Sağol Müslim Ağa," dedi Hüseyin, paraları alırken, "Ama yine bir bacağı kısa kaldı..."

Yaşlı adamlar yine birbirlerine baktılar. Burhan, başını çevirip pencereden dışarı baktı bir süre. Sonra kalktı ayağa, "Yürü gidelim İsmail" dedi, "Bankaya üç-beş kuruş atmıştım zamanında. Öldüğümde, çocuklar cenazemi memlekete göndersinler diye. Ama..." Döndü, hüzünlü bir gülümsemeyle arkadaşlarına baktı: "Ama, anladım ki bizim ölümüzü burada bırakmazsınız siz."

Mustafa da, "Doğru söylersin Burhan kardeşim," diye kalktı yerinden, "Seninkinden sonra bizim bankaya da bir yol uğrayalım..."

"Beni de bekleyin" dedi Hüseyin, İsmail'i kolundan tutup kaldırarak, "Benim de olacak, Funeral Home'a sakladığım birkaç dolarım..."

İsmail o anda gençleşen üç yaşlı adama yaslanarak min-

net dolu bir yüzle çıktı kahveden. İçeridekiler camdan bakarak onları izlediler bir süre. Yunus, "Ne mutlu İsmail'e," diye bir iç geçirdi sonra, "memleketi görecek..."

"Senin kimin kimsen kaldı mı ki memlekette, Yunus?" diye sordu Arif dayı.

Yunus yanıt vermedi ona. Döndü, ay-yıldız işlemeli mermer masalara, duvardaki Kerem ile Aslı tasvirine, Zengin Adam-Fakir Adam resmine, Anadolu'nun çeşitli köşelerinden alınmış görüntülere baktı. Sonra, yıllar önce kuraklıktan, işsizlikten ve ağa zulmünden toplu olarak kaçıp, Yeni Dünya'ya yepyeni umutlarla göç eden Harputlular'ın kurduğu bu artık köhnemeye yüz tutmuş kahvenin içinde göz gezdirdi. "Biliyor musunuz," diye mırıldandı, "bu kahve insanın azgın denizde sığındığı bir adacık gibi..." Gülümsedi kendi kendine. Kahveciye döndü, "Şu külüstür pikabına koy bizim cızırtılıyı da efkârımız arta Müslim ağa," dedi.

Müslim, sözü ikiletmeden kalktı, eski pikabı açtı, tozlu plakların içinden birini seçti, iğneyi plağın üstüne oturttu. Derinden yanık bir ezgi yükselip kahvenin kararmış duvarlarını tuttu. Yaşlı adamlar, camdan görünen Funeral Home 'a, kahvenin önünden gelip geçen genç-yaşlı, sarışın-kara, bazen de kızıl derili insanlara hüzünlü bakışlarla bakarak türküye kulak verdiler:

"Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
Aşırı aşırı memleketlere kız vermesinler
Annesinin bir tanesini hor görmesinler
Uçan da kuşlara malum olsun, ben annemi özlerim
Hem annemi, hem babamı, ben köyümü özlerim..."

YUKARIDAKİ ÇOCUK

Sultan, karların eridiği, eriyen karların yer yer buzlanmaya yüz tuttuğu kaldırımdan, arada buz parçacıklarının sırıttığı çamurlu caddeye indi. Kirli havayı soluyarak dalgın yürüdü. Caddenin ortasına gelince birden durdu. Gözlerini hızlı hızlı kırpıştırdı. "Yediğim ekmek beni yiyor..." dedi kendi kendine. Ansızın bir korna sesiyle sıçradı. Döndü, resmi bir arabaydı. Arabanın görkemini ve arka koltukta oturan adamın ilgisizliğini fark etmedi. Başını sallayarak yürüdü, yeniden kaldırıma çıktı. Birkaç adım sonra bahçe kapısındaydı. Demir kapıyı iterken, başını kaldırıp üst katın penceresine baktı. Oradaydı işte. Sanki hep oradaydı. Şeffaf teni ve mavi gözleriyle bir bibloya benziyordu gitgide. Sürekli önünde durduğu pencerenin kenarına dizili biblolara... "İyice boşalmış oğlan," diye içini çekti. Son günlerde sık sık içini çekiyordu zaten. Yürüyeceği sırada, çocuğun yüzünün kıpırdadığını seçti. Gülümsemiş miydi yoksa? Sultan da çocuğa hüzünlü bir gülücükle yanıt verdi. Ancak, çocuk durgunluğuna dönmüştü yine. Sultan yürürken, "Belki de bana bir diyeceği vardı," diye geçirdi içinden.

İki katlı villanın arka tarafındaydı evi. Villanın köşesini döndüğünde çığlıkları duydu. Sıkıntıyla baktı bodruma ve yorgunluğunu hissetti o anda. Adımlarını sıklaştırdı. Sekiz basamağı söylenerek, güçlükle indi. Gözleri, bodrumun karanlığında birbirine girmiş gölgeleri seçemedi ilkin. Ancak,

seslerini tanıdı. Lastik pabuçlarını kapıda çıkarıp, temizlik şalvarını koyduğu torbayı yere bıraktı. Önüne gelen ilk gölgeye vurdu. On iki yaşındaki oğluydu bu. Oğlan hemen vazgeçmedi kavgadan. Tüm gücüyle karşısındaki kızın saçını çekti ve elinde bir tutam saç kaldı. On dört yaşındaki abla, bıraktı bir an kardeşini. Gözleri, kopan saçlarındaydı. Birden bir çığlıkla kardeşinin üzerine atıldı, vurmaya başladı.

Sultan daha fazla dayanamadı. Kızının saçlarını eline doladı, çığlıklarına aldırmadan daracık odanın içinde sürükledi, sedire fırlattı, tekmelemeye başladı. Bir an sonra, sancıdan iki büklüm olarak yere çöktü. Karnındakini unutmuştu. Zaten varlıklarını unutuyordu sürekli. Evleneli beri, on beş yıldır ne vakit boş kalmıştı karnı, onu bile unutmuştu. Ve alışmıştı artık bu yüke. Temizliğe gittiği evlerde karnındaki şişkinlikle büyük camları silebilmesine, kocaman yatakların altına girebilmesine şaşan ev kadınlarına da Sultan şaşıyordu. "Başka çarem varmış gibi..." diye düşünürken, kızının sesiyle sıyrıldı düşüncelerden. Kızı başını kaldırmış, gözlerini bodrumun tek penceresinden görünen villanın ikinci katına dikmişti: "O orada dayak ne yemiyo... El bebek, gül bebek. Pirzola... baklava... muz yiyo. Bi giydiğini bi daha giymiyo. Bizim günahımız ne? Bizim..." Tıkanmıştı, sustu. Hızlı hızlı içini çekiyordu şimdi.

Sultan, "Ne gene onun bokunu yiyon kız?" diye söylenerek ayağa kalktı. İçinden, "Hep onun yüzünden değil mi?" diye sürdürdü konuşmasını. Sancısı ve öfkesi geçmişti. Odanın ucundaki, mutfak işlevi gören musluklu küçük tezgâha doğru yürüdü. Sabahtan aldığı lahanayı bulaşık leğeninin içine attı. Lahana yapraklarını ayırarak yıkamaya başladı. Bir ara başını çevirip odada göz gezdirdi. Büyük kızı öylece duruyordu hâlâ. Büyük oğlu yoktu. "Benden yediği dayağın acısını akranlarından çıkarır şimdi," diye düşündü. Küçük oğlu bodrum merdivenlerine oturmuş, ürkek bakışlarla kendisine

bakıyordu. Küçük divanda yatan sekiz aylık kızı ise boş biberonla oyalanıyordu.

"Tüü, bebe aklımdan çıkmış iyice..." Musluğu aceleyle kapatıp yürüdü, bebeğin yanına oturdu, onu kucağına aldı. Fanilasını sıyırıp memesini çıkardı. Bebek hemen kaptı memeyi. Hoşnutluk sesleri çıkararak emmeye başladı. Az sonra sütü tükenmişti. Bebek çekiştiriyordu hâlâ memeyi. Sultan, canının çekildiğini hissetti bir an. Karşı divanda oturan kızına döndü: "Kalk kız, pirinç unundan mama pişir, kalk."

Kız isteksizce, gecikerek kalktı. Sultan, bebeği sol omzuna yaslayıp ayağa kalktı, gazını çıkarmak için hafif hafif onun sırtına vurarak odanın içinde gezinmeye başladı. Başını bebeğin güçsüz omzuna gömüp, kokusunu içine çekti. "Evlat kokusu, cennet kokusu..." Ne çok seviyordu bu kokuyu. Ama doyasıya koklayamamıştı hiç. Hele yukarıdakini... Birkaç aylıkken vermişti yukarıya. Çok güzel bir bebekti. Ev sahipleri de bu güzelliğe kapılmışlardı ya. Çocukları olmuyordu. Önce, yeni doğan bebeği sevmek için yukarıya almaya başlamıştı ev sahibi kadın. Sonra, rüyasında görse hayra yormayacağı armağanlar, ömründe öteki çocuklarına giydiremediği giysiler almıştı. Sultan, şaşkınlık ve minnetle olanları izlerken, ev sahibi kadın kendini acındırmaya başlamıştı. Çocuğu olmuyor diye evinde huzur kalmamıştı. Kendisi neyse ya, kocası deli oluyordu çocuk diye. Sonunda, "kısır" diye hakaret etmeye başlamıştı karısına ve bu gidişle iş boşanmaya dek varacaktı. Sultan, "Beni gönülsüz bu kadar çocuk sahibi yapar da, isteyene niye vermez?" diye düşünüp, bu kez de Allah'ın işine şaşarken, bir gece kocası kararmış bir yüzle gelip işi ona açmıştı: Ev sahipleri bebeğe talipti. Öz çocukları gibi büyütecek, nüfuslarına bile geçireceklerdi. Çocuk rezillikten kurtulacak, adam gibi büyüyecekti...

Sultan, kocasını dinlememişti bile. "Sen ne diyon herif?" diye yüzünü eğip gezmişti günlerce. Sonunda bir gece ev sa-

hibi, kocasıyla birlikte onu yukarı çağırmıştı. Asık bir yüzle hemen konuya girmişti adam. Çocuğu verirlerse, bir gecekondu yapacak parayı hemen sayacaktı avuçlarına. Onlarda çocuk sürüylendi. Ötesi, çocuk daha mutlu olacaktı onların yanında. Hem Sultan her gün çocuğunu görüp sevebilirdi. Sultan bu kez hemen karşı çıkamamıştı. Köyden göçeli beri, başlarını sokabilecekleri bir gecekondu düşlemişti hep. Şimdi ağzından çıkacak bir sözcüğe, bir baş hareketine bağlıydı bu düşün gerçekleşmesi. Hem, çocuklarından hiç olmazsa biri insan gibi yaşayacaktı. Ama, ayrılabilir miydi oğlundan?

Erkeğin sesiyle düşünceleri kesilmişti. "Hem sizin durumunuz da garantilenmiş olur böylece. Malum ya, kapıcılık bulmak mesele bugün. Sırada bekleyen taliplisi çook..."

Sultan, bu sözlerin altında yatan tehdidi hemen kavramıştı. Ama, doğru söylüyordu adam, Sultan'ın gözü gibi koruduğu gelinlik bileziklerini eski kapıcıya hava parası olarak verip öyle girebilmişlerdi buraya. Çoluk çocuğuyla sokağa dökülmek, odsuz ocaksız kalmak, iyice rezil olmak... Belki bakımsızlıktan ölürdü o zaman bebesi...

Kocasına dönüp yardım istercesine bakmıştı. Kocası ezik, titrek bakıyordu öylece. Sultan oturduğu yerde iyice ufalmış, başını önüne eğmiş ve ellerini çaresizlikle iki yana açmıştı...

Kızının çıkardığı "gurk!" sesiyle sıyrıldı düşten. Döndü, büyük kızına sesleneceği sırada, onun mama dolu biberonu suyun altında soğuttuğunu gördü. Bebeği yatağa yatırdı hemen, lahanaları kapuska için doğramaya girişti.

Az sonra iki oğlu sokaktan, kocası da kahveden gelmişlerdi. Sultan sofrayı kurmaya giriştiğinde bebek altını kirletti. Sofrayı kızına bırakıp, bebeğin altını açtı. Yine ishaldi. Sıkıntıyla bebeğin bacak aralarını temizleyip, bezi kapının yanındaki leğenin içine attı. Kaka kokusu küçük odayı hemen sardı. Bu kez leğeni kaptı, kapının dışına, merdiven başına

götürüp bıraktı. Kar yağmaya başlamıştı yine. "Hey yarabbi, bizi hiç mi görmüyon?" dedi ellerini açıp, sonra "Tövbe, tövbe!" diye söylenerek içeri girdi. Karşılığında iki kez temizliğe giderek aldığı eski odun sobasına odun dayanmıyordu. Titreyerek sobaya yaklaştı. Üst kapağı çekti, aç gövdesine yerden aldığı odunları doldurdu. Odadakiler yemeğe oturmuşlardı bile. O da yer sofrasına çökeceği sırada bebeği ağlamaya, ayaklarını karnına doğru çekmeye başladı. Doğruldu Sultan, musluğun üstündeki rafta duran panasonu su dolu bir cezveye koyup, cezveyi tüpgazın üzerine oturttu...

Gece yatma vakti geldiğinde, kocası televizyonun karşısında uyuyakalmış olan Sultan'ı dürttü. Sultan, yarı uykulu, kızını emzirdi. Sıra yatakları sermeye geldiğinde, yine söylenmeye başladı: "Yok anam yok, bu böyle olacak iş değil. Yarı insanımız sokakta yatacak bu gidişle. Bir göz oda neyimize yetsin? Beylik vermekledir. Verse ya herif şu yandaki müştemilatı, rezillikten kurtulak... Verir mi dürzü, kiraya verecek elbet. Malının hesabı yok. Dersin, öte dünyaya götürecek!"

Kocası, son sigarasını tüttürdüğü yerde doğruldu, "Dellenme yine!" diye sertçe sözünü kesti Sultan'ın. "Elâlemin adamına ne söyleniyon? Hafta sekiz, gün dokuz bu laf be! Sığmıyosan, çıkarsın olur biter. Gül gibi gecekondumuz orada dursun, biz burada kümes tavukları gibi yaşayalım. Yok, çıkmaz Sultan hanım ölse de! Neymiş, çocuğunu göremezmiş o vakit. Sanki şimdi çok görüyon da, akılsız karı!"

Bu sözler Sultan'ın içine ateş düşürmüştü. Ağzını açtı, söyleyecek söz bulamadı.

Az sonra onun dışında herkes uyumuştu. Küçük oğlunun ayağı Sultan'ın ağzına değiyordu. Kaldırdı çocuğun ayağını, öteki ayağının yanına koydu. Uyuyanların çıkardıkları sesler birbirine karışıyor, düzensiz bir koro oluşturuyordu. İçini çekti. "Herif doğru söylüyor," diye düşündü. "Oğlanın yanı başındayım güya, ama elimi bile süremiyorum ona.

Doğru dürüst göremiyorum bile." Kandırmışlardı onu. İlk zamanlar sabah-akşam oğlunu emziriyor ve seviyordu. Memeden kesilince oğlan, ev sahibi kadın surat asar olmuştu Sultan'ı görünce, söylenmeye başlamıştı. Sultan giderek iyice ürkmüştü üst katın zilini çalmaya. Artık temizlikten temizliğe görür olmuştu oğlunu. En büyük acıyı da oğlu ilk sözcüğünü söylediğinde duymuştu. "Anne" diye öteki kadına seslendiğinde, yıkılmıştı ev başına sanki. Şimdi ise temizliğe de başka bir kadın geliyordu. Ve Sultan ancak akşamları eve dönerken, pencerede görüyordu oğlunun soluk yüzünü. Yalnız yüzünü... Ne güzel bir yüzdü o... Çocuklarının en güzeli oydu. "Bunlar da öyle beslenseydi, bunlar da öyle güzel olur muydu ki?" Hangi birini besleyecekti? Ya o ölen ikisi de sağ olsaydı şimdi? "Allah işini biliyor. Bakamayacağımı anlayınca, alıverdi elimden." Yukarıdaki ise yaşarken ölmüştü sanki... Çocuğunu öldürmüşlerdi; almışlar, süs gibi koymuşlardı o eve! Sokağa, bahçeye bırakmıyorlardı, ancak onlarla gidip geliyordu bir yerlere. "Halinden memnun mu acep?" diye düşündü bir an. O zaman, çocuğun yukarı kattan kaçıp, arka bahçeye geldiği günü anımsadı. Bodrumun kapısında, yüzünde acemi bir gülümsemeyle belirmişti birden. Hepsi şaşırmışlardı onu öyle görünce, kimse bir şey söylememişti. Sultan bile öylece kalakalmıştı. Çocuk bu şaşkınlığı istenmediğine yormuş, gülümsemesi uçup gitmişti. Sonunda Sultan toparlanmış, "Sen nasıl geldin?" diye sorabilmişti. Yanıt vermemişti çocuk. Ona değil, Sultan'ın ardında bir yere bakıyordu. Dönüp bakmıştı Sultan, çocuğun baktığı yerde büyük kızı duruyordu. Kızın bakışlarındaki anlam sarsmıştı onu birden. O düşmanca bakışları görmemek için başını önüne eğmişti. Bir an sonra ayak sesleriyle kaldırmıştı başını; çocuk gidiyordu. Ardından fırlamak istemiş, yapamamıştı. Koşup durdursa onu, ne diyecekti? Ne diyebilirdi? Oturduğu yerde iyice büzülmüştü...

Ancak, o günden sonra yaşam iyice zorlaşmıştı onun için. Sultan dinginlik bulamamıştı bir türlü. Bodrumun karanlığında, apartmanların yüksek camlarında, tozlu yatak altlarında çalışırken, gözünün önüne bodrum kapısının çerçevelediği o hüzünlü yüz geliyordu sürekli...

Şimdi, yattığı yerde yüreği daralmaya başlamıştı yine. Gözlerini bodrumun küçük penceresine dikti. Oradan, villanın ikinci katındaki ışıklı pencereyi görebiliyordu. Oğlu oradaydı şimdi. Yalnız başına soyunacak, yapayalnız yatacaktı. Korkar mıydı karanlıktan, penceresine sürtünen dallardan, gecede kanat vuran kuşlardan, büyüyen gölgelerden, gece karabasanlardan uyandığında sesleneceği bir insanı olmamasından korkar mıydı?

Gözlerini yumdu, "Yarın," diye geçirdi içinden. "Yarın bitecek bu sıkıntı, bu yas..." Sabahı sabah ettiği gecelerin sonunda vermişti kararını: Geri alacaktı oğlunu. Kocasının kapıcılığı kızına devredip özel bir hastaneye temizlikçi olarak girmesi yardımcı olmuştu bu kararı vermesine. Artık gecekondularına çıkabilirlerdi. Kocası hastanede, kendisi evlerde çalışır, kızını da alt sokaktaki villaya bebek bakıcısı olarak verirdi. Gül gibi geçinip giderlerdi. Evet evet, oğlu öz anasını, ailesini bilecekti. O da ona, "Oğlum" diyebilecekti. Oğlunu yüreğine bastıracağı anı düşledi. Kokusunu nasıl ta içine çekeceğini... Kardeşleriyle oynamasını, sevinç çığlıklarını, hüznün uçup gittiği o yüzü düşledi. "Oğlumu alır giderim evime. Ev sahipleri ne ederler o vakit? Polis getirirler. Çok çok polisi dayarlar kapıma. Çocuğu öz anasından ayırır mı ki polis? Hangi vicdan elverir buna? Yarın... yarın ona söyliycem..."

İkinci kattaki ışık sönmüştü. Sultan, oğlunu verdiğinden bu yana geçen altı yıldan beri ilk kez dingin bir uykuya daldı.

***

O gün ev sahibi kadının oyun günüydü. Sultan temizli-

ğe gitmedi. Çamaşır leğenini bodrumun önüne çıkardı. Haftalık çamaşırı sıcak su dolu leğene bastırdı, hırsla yıkamaya başladı. Gece yağan karın aksine, güneş cömertçe yüzünü gösteriyordu bu sabah. Sultan saatler boyu yorulmak bilmedi, dağ gibi çamaşır ve çocuk bezleri eriyip gitti. Durulama bitince, yüzünü güneşe verdi. Gelen baharı, yazı düşledi. Gecekondusunda karşılayacağı mevsimleri. Bahçesine sebze, meyve, hatta çiçek dikecekti. Kapının yanına tahta bir sedir yapardı kocası da. Bir odada kocası, kendi, sekiz aylık kızı ve doğacak bebeği, öteki odada da dört çocuğu yatarlardı. Çalıydı, çırpıydı, eviydi ya. Kendileri gibi komşuları olurdu hem. Gülümsedi kendi kendine. Yukarıdaki çocuğu bekleyen sıcak, sevgi dolu, cıvıl cıvıl yaşantıyı düşünerek gülümsedi. Altı yıldır yaptığı kör döğüşünden sonra kendisiyle barışmıştı Sultan.

Öğleden sonra bodrumun kapısında, ev sahibi kadının uzaklaşan ayak seslerini lastiklerinin içinde ayaklarını büzerek, içi içini yiyerek bekledi. Kadının arabaya binişini uzaktan izleyip ön bahçeye geçti. Her zamanki yerindeydi çocuk. Ama, sanki orada değildi. Düşteymişçesine, dumanlı çatıların üstünde bir yerlere bakıyordu.

Sultan pencerenin karşısına geçti, elini salladı hafifçe. Bekledi bir an. Çocukta bir tepki yoktu. Bir kez daha salladı elini. Yine gösterememişti kendini. Çocuğun bakışları önündeydi şimdi. Dayanamadı Sultan, elini sallayarak zıplamaya başladı. Sonunda başarmıştı. Çocuğun soran bakışlarını görünce, eliyle aşağı inmesini işaret etti. Çocuk ellerini açarak, nedenini sordu. Sultan gülerek, "Gel" dedi yine. Çocuk, arka tarafını işaret etti. Sultan, onun, anneanne bildiği yaşlı kadını söylemek istediğini kavradı. Ayaklarının ucunda yürüyerek sessizce gelmesini anlattı çocuğa. Hareketleri çocuğun hoşuna gitmişti. Oyuna katıldığını belirten bir gülümsemeyle Sultan'a "Bekle" işareti yapıp pencereder ayrıldı. Sultan

villaya girdi, merdiven başında beklemeye koyuldu. Dakikalar geçtikçe yürek atışları hızlanıyordu. Ter içinde kalmıştı. Yüreği ezilerek, çocuğun merdivenlerden inişini, karşısına dikilişini izledi. Yüzünde heyecan dolu, suçlu bir gülücükle karşısındaydı işte. Sultan birden elinden tuttu çocuğun, onu çekerek dışarı çıkardı. Karşı koymadı beriki, tersine, gülerek arka bahçeye koştu Sultan'la. Sultan da gülmeye başladı birden. Oğluyla attığı her adımda, yıllardır içinde üst üste oluşan düğümlerin birer birer çözüldüğünü duyuyordu. Bodrumun merdivenlerini kıkırdayarak, bir solukta indiler. Öteki çocukları içerideydi. Yüzlerinde iğreti bir gülümsemeyle sanki onları bekliyorlardı. Sultan, oğlunu, o anda kendisine eskisi kadar karanlık gelmeyen bodrumun en güzel köşesine, küçük pencereden güneşin vurduğu, halı yastıklarla süslü divana oturttu. Kendisi de karşısına çömeldi. Ve birden sımsıkı sarıldı ona. Göğsüne bastırdı, bastırdı... Yılların acısını çıkarmak istercesine, tıkanana dek kokusunu içine çekti: "Ömrümün varı, oğul balı..." Çocuğun yüzündeki gülümseme uçtu birden. Şaşkınlıkla, onu devinimsiz kılan kadına ve karşısında dikilen solgun, küskün yüzlere baktı. Bir süre tutuk, bekledi. Sonra hafifçe itti kadını. O zaman Sultan daha sıkı sarıldı çocuğa, yüzünü öptü, öptü. Çocuk, midesi bulanmışçasına yüzünü buruşturdu, bu kez ayaklarıyla sertçe itti kadını. Sultan bir an sendeledi; şaşkın, baktı çocuğa. Önce gücüne gitti, sonra toparladı kendini. Tuttu oğlunun omuzlarından, sarsarak konuşmaya başladı: "Ben... ben ananım! Senin anan benim! Seni ben doğurdum! O kadın..." eliyle villayı işaret ediyordu, "seni benden aldı. Acındırdı aldı, çaresiz koydu aldı. Yanına bile koymadı ondan sonra. Koklatmadı seni bana!" Ansızın ağlamaya başladı. Yine çocuğu çekti kendine, yüzünü yüzüne sürmeye başladı. Çocuk, anlamamış gibiydi söylediklerini, anlamsız bir yüzle bakıyordu ona. Birden, "Ne dedin?" diye sordu kısık bir sesle. Sultan, yüzünü

ayırmadan, "Ananım ben... ananım ben senin... esas anan benim..." diye yanıtladı. Ardından, koyverdiği hıçkırıkları yükseldi küçük bodrumda.

Çocuk, Sultan'ın beklemediği sert bir devinimle kurtuldu onun kollarından. Şaşkınlığın dehşete ve giderek iğrenmeye dönüştüğü bir yüzle baktı ona. Sultan bir an eli böğründe kaldı, sonra o bakışları görmemek için yeniden sarılmak istedi ona; ama çocuk taş kesilmiş bir yüzle sırtını dönmüş, kapıya yürüyordu artık. Bunun üzerine fırladı ayağa, durdurmak istedi onu. O zaman dayanamadı çocuk, Sultan 'ın, kolunu tutan eline vurdu birden: "Pis kadın!" dedi, "Sürme elini bana, git buradan pis kadın!" Koşarak çıktı merdivenleri, Sultan da koştu ardından. "Vallah ananım oğlum! Bak kardaşlarına, sana benziyor hepsi. İnanmazsan bir bak!" Korku egemendi sesine. Çocuk birden eğildi, bir taş kaptı yerden, fırlattı Sultan'a. Tam göğsünün üstüne geldi, göğsü sızladı derinden, ama durmadı Sultan. "Oğlum, yavrum, kurban olayım, dur!" diyerek izledi oğlunu. Beriki çığlıklar atarak villaya koştu. İçeri girdi, can havliyle tırmandı merdivenleri. Sultan, merdivenlere ulaştığında birden iki büklüm oldu. Karnına saplanan sancıdan daha derin bir acı hissetti sonra. Çocuğun yukarı kapıyı çığlık çığlığa yumruklandığını, kapının açıldığını, yaşlı kadının telaşlı sesini, çocuğun ağlayarak yanıt verişini çok uzaklarda duydu. Kapı gürültüyle kapandı, ardında sesler uğuldadı.

Sultan uzun bir süre sonra başını kaldırdığında, büyük kızının ve iki oğlunun ürkek bakışlarını gördü. Bir süre bakıştılar. Sonra kızı yaklaştı, onu koltukaltından tuttu. Sultan ona yaslanarak kalktı. Birlikte villadan çıktılar, bodrumlarına doğru yürüdüler. Merdiven başında Sultan silkindi birden. Hızla inmeye başladı basamakları. İçeri girince, doğru az önce çocuğun oturduğu divana yürüdü. Döşeği kaldırdı, üçe katladı. Ardından, karşı divanın döşeğini kaldırıp katla-

dı. Sonra kilimleri toplamaya, halı yastıkları üst üste yığmaya başladı.

O akşam gecekondularına taşındılar. Kamyonete binerken başını kaldırdı Sultan, ikinci katın penceresine baktı son kez. Akşam karanlığında, mavi gözlü bir bibloyu anımsatan çocuğu seçince, bir an sendeledi yorgun bedeni. Sonra, yitirmemek, korumak istercesine eliyle karnındaki çocuğu tuttu sımsıkı...

NÜKHET'İN SIKINTISI

Nükhet, anahtarı yuvasında çevirdi. Hayır, bu değil, öteki olmalı mutlaka. Yoksa bunca aydır harcadığı çaba ve bekleyişi boşuna mı? Bunca zaman uğraştıktan sonra şu kapalı kapının önünde kalacak mı yoksa? Öteki anahtarı denedi. Ah, evet, bu uydu! Kapıyı araladı, ancak hemen içeri girmedi. Tedirgin durdu bir an. Girmese... her şeyi unutup dönse... Evine, sıcak yuvasına, her şeyin bildiği gibi olduğu, acı sürprizlere yer olmayan o eve dönse. Ama, yapamaz. Aylardır, yani kocasının cebinde bu yabancı anahtarı bulduğu günden beri hep bu anı düşledi Nükhet. Hep bu yabancı anahtarın ait olduğu kapıyı bulmayı, bulduğu bu anı yani... İçeri girmeliydi. Ne olursa olsun, eşikten geri dönemezdi artık. Kapıyı usulca itti, gıcırdamasını beklediği kapı sessizce açıldı. Bir sofa vardı şimdi önünde. Hemen karşısında duran portmanto boştu. Öyle ya, gelip geçici bir yerdi burası... Sofa salona ve mutfağa açılıyordu. Salona girdi. Bambu bir koltuk takımı dolduruyordu burayı. Bir köşeye, raflarında türlü içkinin göze çarptığı, yine bambudan bir amerikan bar yerleştirilmişti. Küçük bir yemek masası eşyayı tamamlıyordu. Salondan, iki oda ve bir banyonun açıldığı koridora geçti. Hangisiydi? İçgüdüyle koridorun ucundaki odaya yürüdü. Kapıyı açtı ve eşikte kalakaldı. Yalnızca bir yatak vardı odada. İki kişilik bir yatak... Dağınık yatağa baktı kısa bir süre ve birden çevresindeki her şey netliğini yitirdi. Sendeledi ve

yatağa çöktü, istemeden. Ya bayılırsa? Ve akşam kocası, yanında... yanında o kadınla geldiğinde, onu burada, bu yatağın üzerinde... Doğrulmak istedi, başaramadı. "Dizlerinin bağı çözülmek" böyle oluyordu demek... Yatağa baktı yeniden, birbirine birleştirilmiş yastıklara baktı. Ve tutamadı kendini... Bir süre, kendine acıyarak ağladı. Orta yaşın başlangıcında bir kadın olarak, boşa geçip gitmiş yıllarına, yitirilmiş gençliğine, umutlarına, kocasına bunca yıldır duyduğu sevgiye -ya da duyduğu şey her neyse ona- gösterdiği bağlılığa ağladı. Bu anda tanık olduğu gerçeği değiştiremeyeceği için ağladı bir süre de. "Hayatım mahvoldu, gitti hayatım, bitti!" diyerek ağladı ondan sonra da. Bir saat sonra biraz sakinleştiğinde, dakikalardır "Mahvoldu!" diye yinelediği hayatını düşünmeye başlamıştı farkında olmadan. Neydi onun hayatı? Bu olaya, hayatının dönüm noktası olacağını düşündüğü bu aldatılma olayına dek; bu eve, bu odaya kadar neydi onun hayatı?...

***

"She is often lonesome for company... She is often lonesome for company... She is often lonesome..." Haftada iki gün gittiği İngilizce kursunda öğrendiği cümlecikleri yineleyerek, mağazaların bulunduğu gösterişli caddeye dek yürür Nükhet. Vitrinlerin önünden geçerken, içlerinden birisine gözü takılırsa -ki çoğu gün takılır- tüm sözcükler aklından uçar gider bir anda. Ve Nükhet için, kuşkusuz, günün en mutlu saati başlamış olur. Dakikalarca, bazen de saatlerce kendini bir ipek bluzun kıvrımlarında, bir tafta elbisenin parlaklığında, renk renk angora kazakların yumuşak tüyleri arasında yitiriverir. Dükkânların önünden bir şeyler almadan geçtiği gün içinde bir boşluk duyar hep. O yüzden, yüzü yaşamının tek coşkusuyla aydınlanmış bir halde girer içeri. Ve kısa bir süre de olsa mutlu olabilmek için, gözüne o anda hoş görünen bir deri çizmeyi -evde aynı renkten birkaç çift giyilme-

miş çizme olsa da- sırf değişik tokası için ya da ona o anda değişik geldiği için, "Sarıverin," işaretini verirken duyduğu ah o zevk...

Mağazadan çıkar ve gözü yine vitrinlerde, yürür. İçindeki boşluk duygusu da onunla birlikte... "A, bu biblolar Antique'e yeni gelmiş olmalı. Yakından görmeli..." Göz alıcı renk ve biçimleriyle bir süre ellerini ısıtır biblolar. Evde koyacak yer kalmasa da... kıza çeyiz. Aldığını bir gülümseyişle belirtir nazik tezgâhtara. Paket sarılırken, gözlerini öteki süs eşyalarına çevirmiştir bile... Dükkânın ahşap işlemeli kapısından çıktığında, kendini alışverişin başlangıcından daha yorgun ve bezgin hisseder. Bir taksi çevirir el işaretiyle. Kurulur arka koltuğa, bir sigara yakar. Sonra dışarı bakar; yol boyunca yürüyen, oturan insanları izler. En çok kadınlara, onların yüzlerine bakar. Yüzlerindeki anlama... Kimi gün birçoğundan daha mutlu ve güvenli hisseder kendini, ama çoğunlukla, daha mutsuz...

Çocuklarının okuldan dönüşlerine yetişir. Hizmetçi kız kahvaltılarını hazırlamış, çayı demlemektedir. Ha, Nükhet hizmetçilerine hep iyi davranır...

Şık torbaları yatak odasına, yatağın üzerine atıverir. Sonra banyoya girer, duşu açar, başına bonesini takıp girer altına duşun. Oh, bu biraz iyi gelmiştir...

Bornozuna sarınıp oturma odasına gider. Pencerenin yanındaki konforlu koltuğa oturur. Burada rahat ediyor. Salondaki yaldızlı koltuklara gerekmedikçe oturmaz. Hizmetçi kız neskafe'sini koşturur, o istemeden. Bir yudum. Oh, bu da iyi gelmiştir...

Akşam yemeğini denetlerken -Turhan beyin şekeri var, perhizde. Allah işini biliyor- çocukları okuldan gelirler. Kolejde zorlanıyorlar azıcık, ama bu zamanda bir dil bir insan...

İkindi kahvaltılarını yaparken televizyonun karşısına

geçerler hep birlikte. Oğlu, videoya son aldıkları kaseti koyar ve Nükhet için yarı mutlu, yarı mutsuz saatler başlar. Filmlerde izlediği insanların yaşamlarına karıştığını düşler. Başroldeki kadın kahramanla özdeşleşir çoğunlukla... Film bitince, bir süre duyduğu boşluk onu yerinde tutar. Bu uç uca eklenen boşluklara bir çare aramakta ne zamandır Nükhet. Bu boşluğu dolduracak bir şeyler... Çevresine bakınır... çocukları... Çocukları yetmeli ona. Yıllardır yettiğini sanıyordu. Ona öyle öğretilmişti en azından. Oysa çocukları da artık uçuyorlar elinden. Kayganlaşmışlardı sanki... Büyüdüler, geleceğe yönelik düşler kuruyorlar ve o düşlerde Nükhet 'e yer yok. Aslında, Nükhet'in de onlara duyduğu sevginin niteliği değişmişti sanki. Oğlan giderek babasına benziyor, erkeksi tavırları sinirlendiriyor Nükhet'i. Kız ise tersine, pısırık. Oysa Nükhet, gençliğinde yapamadığı şeyleri kızının gerçekleştirmesini istiyor. Bu yüzden, vaktiyle baleye yazdırmıştı onu, bir süre önce de tenise. Ama, ah bu aşırı kilolar... Kız mayoyu giyip ortaya çıkmaya utandığı için, sonunda cimnastik dersi için bile rapor almak zorunda kalmışlardı.

Evet, çocuklarından umut yok... Geriye ne kalıyor? Ha, kocası. Sanayici Turhan bey yani. Dışarıda ismini anarken övündüğü, ancak içinden yoğun bir tepki duyduğu ve her gece aynı odada -ama ayrı yataklarda- yattığı adam. Günlerini, giderek de yaşamını fabrikasına ve öteki kadınlara -yani metreslerine- veren adam... Oysa Nükhet ondan çok daha genç ve hâlâ güzel. Biraz toplu da olsa, yüzüne bakılır daha. Öyleyse, öyleyse o da hayatını yaşamalı. Peki, nasıl yaşıyor hayatını Nükhet? İşte, haftada iki gün İngilizce kursuna gider o, ama sonra hep unutur sözcükleri. Bedenini güzelleştirmek için haftada iki gün dakikalarca ter döker aerobikte. Ancak, günlerde sunulan tatlılara dayanamaz bir türlü. Haftada bir gün konken oynar, ama kadınlardan ve kâğıtlardan sıkılır; başı ağrıyarak kalkar masadan. Haftada bir gün te-

nis kulübüne gider kocası ve çocuklarıyla, ancak tenis oynamaz. Kendini rezil etmenin âlemi yok... Geriye bir gün mü kaldı? Ha, o gün de oturur evde Nükhet, dolaplarını, giysilerini, takılarını gözden geçirir. Her şeyi yığar çevresine ve o parıldayan yığının ortasına oturur. Sahip oldukları giderek ufalır gözünde böyle günlerde. Ve satın almaya başlar yeniden. Kızına, oğluna çeyizler düzer, evin eşyasını sürekli yeniler, tanınmış ressamların tablolarını satın alır. Evini bir müze gibi gezdirmekten hoşlanır. Neyse, alır, alır, hep alır Nükhet. Her şeyin her cinsini, her rengini, mücevherlerin en değerlisini... Ancak, eksilen günlerle birlikte çoğalan altınlar, elmaslar, pırlantalar içindeki boşluğu doldurmaya yetmez hiç. Bu boşluktan hiç kurtulamayacak mı o? Canı çok sıkılıyor Nükhet'in. Canı çok sıkılıyor...

***

"Sıkılıyorum... Sıkıntıyla mücadele... işte benim hayatım bu," diye mırıldandı. Sonra, bu düşüncelerle, hayatının bittiğini düşündüğü yerde olduğunu fark etti. Ve birden her şey, yaptıkları, düşündükleri çok saçma geldi Nükhet'e. Kocasının kendisini aldattığı evi ortaya çıkarmakla, onun ihanetini belgelemekle ne geçmişti eline? Ve ne değişmişti yaşamında? Biraz üzülmüş, hatta öfkelenmişti. Duygularını yokladı. Hayır, şimdi artık kızmıyor kocasına, kıskanmıyor da. Dahası, biraz acıyor şimdi... Kocası da boşluk içinde çünkü. Dipsiz bir kuyu gibi bir türlü dolduramadığı bir boşluk içinde... Evet, şimdiye dek aldatıldığını fark etmeden yaşamıştı Nükhet, bundan böyle bunu bilerek yaşayacaktı. Zaten, kendilerini hep aldatmıyorlar mıydı? Aldatıldığını bilmek, bu sıkıntılı, bu sevgisiz yaşamında neyi değiştirirdi ki? Bir şeyleri değiştirebilir miydi Nükhet bu yüzden? Hayır, çok geçti artık. Yaşamını yitirmekten daha acı bir şeydi bu, yaşamın anlamını yitirmişti o.... Öyleyse şu anda içinde bulunduğu evi bulabilmek için bunca zaman niye çabalamıştı? "Sıkıntıdan

herhalde..." diye alayla mırıldandı. Yataktan kalktı. Son kez anlamsız, donuk bakışlarla baktı yatağa. Odadan çıktı, salonu hızlı adımlarla geçip sokak kapısını açtı. Kısa bir süre önce yüreği ve elleri titreyerek açtığı kapıyı sakin devinimlerle, usulca örttü ardından...

BOYACININ TÜRKÜSÜ

Mavi tulumlu temizlik işçileri bir önceki günün artıklarını temizlerken, sabahçı işkembecilerden çıkan çoğu bıyıklı ve kahverengi takım elbiseli erkekler sigara izmaritlerini fırlatıp, bir önceki gecenin düş kırıklığı ve yorgunluğunu ardlarından sürükleyerek yürüdüler. İrili ufaklı dükkânlar ve gösterişli mağazalar kepenklerini yeni güne açarlarken, cadde boyunca serpiştirilmiş iş yerlerine yetişme telaşındaki insanlar birbirlerine sürtünüp, kimi zaman da omuz vurarak geçip gittiler. İçlerinde, elektrik idaresinde çalışan esmer, kıvırcık saçlı bir genç kız, bir an yavaşlayıp, kaset satan dükkânın köşesine baktı: Oradaydı işte. Güleç yüzü, çocuksu bakışları, ince, çelimsiz bedeni ve çok çok yirmi beş yaşıyla boya sandığının başında oturuyordu yine. Hafifçe gülümsedi ona. Genç boyacı, Hüseyin, hemen yüzünü aydınlatan bir gülümsemeyle karşılık verdi. Genç kız gülümsemesini sürdürerek adımlarını hızlandırdı ve kalabalıkta yitti gitti.

Hüseyin, yüzünde garip kıpırtılar, bir süre baktı genç kızın ardından. Geçip gitmişti işte. İyi ki yine sokulmamıştı yanına. Sanki biliyormuş gibi... Biliyor muydu yoksa? Birisi söylemiş miydi? Hafifçe ürperdi. Sonra, "Nereden bilecek ki?" diye avuttu kendini. Bu caddede kim tanıyordu ki onu? Bu köşeye boya sandığıyla yerleşeli kaç gün olmuştu ki şunun şurasında? Zaten kimse kimsenin umurunda değildi burada. Ama... bir bu kız, kıvırcık saçları ve içleri gülen iri kara göz-

leriyle gelip geçerken seçivermişti onu. Üveyik gözlerinde dünya güzeli bir gülümseyişle... Utangaç, eğdi başını önüne; yine o türkü gelmişti aklına: "Karanfilim burçta burçta. Aklım aldın bir bakışta..." Ah, bir de dilinin ucuna gelebilseydi! Şöyle gür bir sesle, kara bir karanfil gibi açılmış iri kıvırcık saçların ardından... İncecik bir sesle bile olurdu, tek dönebilseydi dili. Hüzünlü bakışlarla, önünden hızla akıp giden boyalı-boyasız ayakkabılara, botlara, çizmelere baktı. Ayak seslerini duymadan. Yıllar vardı ki hasretti bir sese. Değil bir türkü, bir kuş, bir dalga sesi; bir çığlık, bir küfür, öylesine bir gürültü. Olsun. Tek bir ses... Sandığın demirine yerleştirilen bir ayakla sıyrıldı düşüncelerden: Yandaki kasetçiydi yine. İlk siftahı olacaktı her günkü gibi. Fırçayı çekip ayakkabının tozunu almaya başladı. Her gün ayakkabı boyatılır mıydı? Boyatıyordu işte. Acıdığından olsa gerek. Bir o biliyordu bu caddede, kulağının duymadığını, dilinin dönmediğini. Siyah boyayı bolca sürüp parlatmaya durdu. Yine de has adamdı ki açıktan vermiyordu parayı. Öyle ya, geçerken sıkıştırabilirdi avcuna, şöyle sandığa doğru fırlatabilirdi bile. Çok şükür yapmıyordu. Eh, günü şarkı-türküyle geçiyordu adamın, sevmese yapar mıydı bu işi? İnce ruhlu olduğu besbelli. Düşündüklerini yadsırcasına, yüzünün her yanıyla güldü birden kasetçiye. Ancak o, önlerinden kolkola geçip giden iki eşcinselin ardından bakıyordu, başını hoşnutsuzca iki yana sallayarak. Sonra, parayı boya kutularının arasına usulca sıkıştırıp girdi dükkânına.

Hüseyin, boş durmamak için, kurulmuş devinimlerle boya kapaklarını parlatırken, gözü pirinç çerçeveye sıkıştırdığı kartpostala ilişti. Kopup geldiği toprakların yıpranmış, silikleşmiş suretine. Anıları gibi... İşte kayısı ağaçları, işte tepeden ince mavi bir çizgi gibi akan, çevresinde çelik çomak koşturduğu kanal. İşte günde yedi kez arşınlamayı uğur saydığı yüzyıllık taş köprü. Ve babasının sürekli çatlayan yanık

bir sesle söylediği, usuna asılı kalmış o türkü: "Karanfilim burçta burçta..."

Caddenin öte yanındaki, seks filimleri oynatan sinemadan çıkmış genç bir erkek ona doğru geliyordu. Yaklaştı: soluklanmak istercesine, başı önünde, koydu ayağını sandığın demirine. Genç boyacı onun sararmış sağlıksız yüzüne ve pantolonundaki henüz kurumamış ıslaklığa baktı uçucu bir öfkeyle. Fırçayı sallarken düşündü: Aklı almıyordu bu işleri. Böyle mi olmalıydı? Onun memleketinde kadın insanın ya anası, ya bacısı, ya yengesi ya da sevdalısı olurdu. Uğrunda derya boyu kan dökülür, yıllarca hapis yatılır, topuğuna bile türkü yakılırdı ama böyle anadan doğma resmini karşına alıp da... Kadife parçasını sinirle çevirmeye başladı, ayakkabının çatlamaya yüz tutmuş ucuz derisinde. Bir an duraladı: Aklına, önceki gün o koca gözlü, kıvırcık saçlı kızı izleyişi gelmişti. Elektrik idaresine dek gitmişti ardından. Sırtında boya sandığı, görünecek diye aklı çıkarak, köşelere gizlene gizlene. Kız başını yerden kaldırmadan öylece yürüyüp gitmişti. Ne düşünüyordu? Sevdiğini mi? Var mıydı öyle biri? Yüreği sıkıntıyla kasılarak durdu: Öyleyse niye her geçişinde öyle bakıyordu ki ona? Başını iki yana silkeleyerek düşüncelerden kurtulmak istedi. Ayakkabıların da işi bitmişti zaten. Genç adamın titreyen eliyle uzattığı parayı hafif bir iğrenme duygusuyla aldı, üstünü bozuk olarak uzattı. Oysa düşteymişçesine yürüyüp uzaklaşmıştı öteki. Eli havada, genç adamın ardından dalgın dalgın bakarken, küçük bir çocuk, elinde bir sakız kutusuyla yaklaştı. Gözü Hüseyin'in elindeki bozukluklarda, kirli esmer yüzüyle durdu önünde. Genç boyacı, bir süre öylece, tanış çıkmak istercesine baktı bu henüz okul çağında bile görünmeyen kavruk bedenli oğlana. Sonra küçük bir oyun oynamak istedi onunla. Bozuklukları uzattı, çocuk avcunu açınca geri çekti elini. Sonra öteki eliyle sakız kutusunu sıkıca tutarak yine uzattı parayı. Çocuk bir an şaş-

kınlık, korku ve kızgınlık arasında gidip geldi. Sonra, oyuna katıldığını vurgulayan bir dudak kıvrımı ve kıkırdamayla boya sandığına yapıştı. Bir süre, burunlarını birbirlerine dayayıp gözlerini çivileyerek çekiştiler. Sonunda Hüseyin pes etti. Gülerek parayı çocuğun avcuna kıstırıp, onun gelişigüzel kesilmiş saçlı başını sıvazladı sevecenlikle. Oğlanın uzattığı sakızı elinin tersiyle itti. Yırtık ve büyük pabuçlarını sürükleyerek oradan uzaklaşan çocuğun ardından hüzünle baktı sonra. Bu koca kentte, bu acımasız dünyada büyürken belki de ayaklarına uygun boyalı pabuçlarının hiç olmayacağını düşünerek. Kendisi de bu yaşlardaydı işte, kulağı işitmez olduğunda. Neydi, bilememişlerdi ilkin. Babası ise hiç aldırış etmemişti: "Hergele numara yapıyor," diye ciddiye almamıştı uzun zaman. Sonra götürdüklerinde ise geç kalınmıştı. Kulağın içine biriken iltihaplı sıvı kireçlenip taşlaşmış, sesler dünyasıyla küçük çocuğun arasına aşılmaz bir duvar gibi dikilivermişti. Başkaldıramayacak kadar küçüktü o vakitler. Hem neye yarardı ki? Kulağı işitmez olduktan bir süre sonra konuşması da bozulup iyice kötüleşmiş ve giderek tek tük sözcüklerin bile yerini, anlamsız, zaman zaman çığlıklaşan sesler almıştı. Ve seslerin kulaklarında çınladığı o bin yıl kadar eski günlerden aklında kalan, babasının tümünü çıkaramayıp, sürekli aynı dizeye döndü o türküydü: "Karanfilim burçta burçta..." Kaç kez o türküyü çıkarmaya çalışmıştı gırtlağından. Bu kente göç ettiklerinde sığındıkları gecekondularında kaç kez. Ancak, her seferinde annesinin acı çeken yüzüyle karşılaşınca susmuştu. Babası öldükten sonra memlekette duramamıştı anası. Bacısıyla onu alıp adeta kaçmıştı buralara. Oralarda sağır-dilsiz bir insanı deli yerine koyarlardı; çok geçmeden çoluk çocuğun diline düşer, alay konusu olur, ardına teneke bağlanırdı. Oysa büyük şehirde kimse aldırmazdı ayıbına, kaybolup giderdi kalabalığın içinde. Başını kaldırıp, önünden yığın yığın geçip giden insanla-

ra baktı sıkıntıyla: Kaybolmuştu. Bu koskoca kentte, karmaşanın sesini duymadığı ama varlığını hep hissettiği ortamda...

Yine farkında olmaksızın sandığını parlatmaya girişti. Tek dostu bu kalmıştı. Annesi acılarının ağırlığını bırakarak bu dünyadan el çektikten sonra, yalnızca bu küçük sandık ve o. Bacısı vardı ama o kolu kanadı kırık bir kadın. Göz görmez, el yetmez bir yere gelin gideli yıllar olmuş. Bir bu sandıkla o. Gündüzleri ekmek parası, geceleri pirinç çerçevesinden yansıyan parıltılarla içini ısıtan can yoldaşı... Bu kez sevecenlikle parlatmaya koyuldu sandığın köşesini bucağını. Birden durdu: Bir de o vardı... O koca kara gözlü, elektrik idaresinde çalışan, başı yerde yürüyen kız. Yine utangaç gülümsedi. Bir söyleyebilseydi şu türküyü. Gırtlağını zorladı. Sesini duymak istercesine iyice acıttı gırtlağını. Kısa bir süre sonra, iki çift mavi pantolonlu bacağın gün ışığını kapatmasıyla başını kaldırdı: İki belediye zabıtasıydı. Ne olduğunu anlamadan baktı. Sesini mi duyup gelmişlerdi yoksa? O çirkin, anlamsız sesin halkın huzurunu... Birden memurlardan iriyarı, esmer olanı eğilip boya sandığının kayışına yapıştı, çekip kaldırmak istedi. O vakit anladı Hüseyin, sandığına el koyacaklardı! Fırladı ayağa, kayışını koparmamak için gövdesine sarıldı sandığın. Bir süre, gelen geçen insanların meraklı bakışları arasında çekiştiler. Ancak, onlar iki kişiydiler, genç boyacı yenik düştü sonunda. Boya sandığı bedeninden koparılırcasına çekilip götürülürken, sırtını soluk soluğa duvara yaslayıp, inanmaz gözlerle, donmuş bir yüzle baktı ardından. Zabıta memurları, sandığı kaldırımın kenarında bekleyen kamyonete yükleyip, kendileri de bindiler çabucak. Tek varlığı, dayanağı, güzelim boya sandığı gidiyordu elinden ha! Gözlerinin önünden bir karabasan gibi uzaklaşan kamyonetin ardından, ellerini çaresizlikle ileri doğru uzatarak koşmaya başladı. Korna seslerinin, şöför küfürlerinin, iki

yana savurarak geçtiği yayaların kızgın bağırtılarının arasından yaralı bir özgürlükle koştu, koştu. Kamyonet gözden yitip gittikten sonra bile sürdürdü koşuyu. Neden sonra, bacakları gücünü tümden yitirince soluk soluğa durdu. Yaşlı ve solgun yüzlü genç bir fahişe, gözleriyle sürekli çevreyi tarayan bir muhabbet tellalı ve altın dişli, yaşlı bir müşteri bir an onu süzüp yine döndüler küçük pazarlıklarına. Hüseyin, farkında olmaksızın kalabalığın arasında itelenerek yürümeye başladı. Bir şeyler yapmalıydı, ama ne? Kime başvurabilirdi? Ne anlatabilirdi? Nasıl? Çevresine, bir çıkış yolu ararcasına baktı: Gökyüzünü delip, Tanrı'ya ulaşmak istercesine sivri minaresiyle yükselen bir caminin önünden geçiyordu. Tanrı... Ona isyan edeli çok olmuştu. Yine de gözlerini yumup, dudaklarını kıpırdatarak dua etmeyi denedi. Ancak, yarının vaat ettiği tehditkâr görüntüler gelince gözünün önüne, Tanrı'ya yakaramayacak kadar koyu bir paniğe kapıldı. Bir süre sonra başını kaldırıp, yüksek binaların çatı pencerelerinden yansıyan ışığa sağlıksız bakışlarla baktı: Evet, yapmalıydı. Çılgınca bir düşünce de olsa, yapacaktı. Başka çaresi yoktu...

***

Elektrik idaresinde çalışan genç kız, öğle tatilinden dönerken, az ilerideki belediye binasının önünde toplanmış kalabalığın uğultusuyla durdu idarenin kapısında. Sonra dayanamayıp o yana doğru seyirtti. İnsanlar binanın üstüne doğru bakıyorlardı. Başını kaldırıp baktı o da ve birden irkildi: Çatı pencerelerinden birinin önündeki dar pervazda genç boyacı kıpırtısız dikiliyordu...

Hüseyin, ne kadar zamandır öyle durduğunu unutmuştu. Uğultusunu duymadan, aşağıda giderek büyüyen kalabalığa bakıyordu. Ara sıra başını çevirip, kıyısında durduğu pencereden ona ulaşmaya çalışan adamlara göz atıyordu. İri iri açılan ağızlarından, bağırarak bir şeyler söylediklerini

anlıyordu. Başını gökyüzüne kaldırıp, yüksek binaların üstünden parıldıyan güneşin ısıtıcı ışıklarına verdi yüzünü. İçinde, çocukluğundan bu yana hiç hissetmediği garip, giderek çoğalan bir coşku duydu. Sokaklarında yitip gittiği, yabanıl yasaların ve yalnızlığın hüküm sürdüğü bu koca kentin, onu her gün daha derinlerine çeken bu dipsiz kuyunun tepesine çıkmıştı ilk kez. Aşağı baktı: Her gün sığındığı köşesinde onu görmeden geçip giden o heybetli insanlara ilk kez tepeden bakıyordu. Ve hepsi de onu görmüştü işte sonunda. Herkese duyurduğu için belki de ilk kez kendisi de duyuyordu varlığını. Hem de coşkuyla. Şimdi bir türkü, ah bir türkücük salıverseydi aşağılara doğru. Ardından da yolunu şaşırmış kara bir martı gibi, esmer, çelimsiz bedenini... "Boş ver" dedi kendi kendine, "her şeye boş ver." Gülmeye başladı sağlıksız bir biçimde. Güldü, güldü, gözlerinden zoraki yaşlar gelene dek güldü. Sonra birden ayakkabılarını fark etti. Yer yer çatlamış, yırtılmış, ökçelerine bastığı ayakkabılarına; ayaklarının altındaki, ölümle yaşam arasındaki bir köprüyü andıran dar pervaza; ardındaki pencerede dikilen ve telaşlı, öfkeli yüzlerle bağıran adamlara ve aşağıda kendisini belki de garip bir hayvanmışçasına izleyen kalabalığa baktı. Baktı, baktı ve ağlamaya başladı birden. Küçük bir çocuk gibi burnunu çekip ağzını çarpıtarak, sesini iyice içinde boğmaya çalışarak ağladı. Sonunda, gömleğinin boya bulaşığı yenine gözlerini silerken onu gördü birden. Elini kara gözlerine siper etmiş, ona bakıyordu genç kız. Kızın yüzündeki anlamı seçemiyordu. Ama kendisini görmüştü ya. Burada, tepede yırtık pabuçlarıyla dikilirken, deli gibi gülüp ağlarken... Genç kız birden, başı dönmüşçesine eliyle alnını tutarak döndü ve sarsak adımlarla uzaklaştı kalabalıktan. Hüseyin, gözden yitene dek izledi onu. Gitmişti işte yine. Bu kez tümden gitmişti. Gitmişti, o hiç söyleyemediği türküyü de ardında sürükleyerek...

Geride kalanlar, kalabalık ve işlek caddenin işsizleri, garsonları, ayyaşları, banka memurları, şirket muhasebecileri, reklamcıları ve fahişeleriydi en çok. Yaşlı bir tuvalet bekçisi kadın, titrek başını daha fazla yukarıda tutamayıp indirdi. Yanında dikilen yapma çiçekçiye, "Niye çıkmış ki bu oğlancık oraya?" diye sordu.

Yapma çiçekçi, omuzlarını kaldırıp indirerek, "Vardır elbet bir derdi," dedi bıkkın bir yüzle.

"Kafayı üşütmüştür belki," diye güldü büyük bir mağazanın yakışıklı tezgâhtarı.

"Yok canım," dedi bir komisyoncu, "belki belediye adamcağızın arsasını kamulaştırmıştır."

"Belki de gecekondusunu yıkmışlardır," diye içini çekti bir kapıcı.

"Her şey olabilir, kısmet bu," dedi bir milli piyango satıcısı, "Karısı ihanet etmiştir, geçim derdi canına yetmiştir..."

"Belki okuldan atılmıştır," dedi yaşı geçkin bir üniversiteli.

Bir şöför,"Bugünkü gazeteyi okudunuz mu?" diye ortaya sordu, gözü yol kenarına bıraktığı taksisinde, "Her gün en az üç kişi intihar ediyormuş artık."

"Eh," diye güldü, ağzı hafifçe yana çarpılmış bir ayyaş, "O okumuş zahir..."

O sırada, "Sandığını verin be garibanın!" diye bağırdı ileriden koşup gelen kasetçi, belediyenin üst katına doğru. "Verin boya sandığını adamın!" Döndü, çevresini meraklı bakışlarla saran insanlara, ağzının kıyısında, olayın tek gerçek sözcüsü oluşunun küçümseyici kıvrımıyla ve kısa cümlelerle durumu açıklamaya girişti. Ardından kalabalık bu en taze haberle kısa bir süre dalgalanıp duruldu.

Az ilerideki lisenin yaşlı öğretmeni, "Versinler adamın sandığını yahu," dedi, "Yazık günahtır..."

Göbeği gömleğinden fırlayacakmış gibi duran bir saatçi, "Beyefendi, ona müsamaha, buna müsamaha..." diye ellerini iki yana açarak karşı çıktı.

"Öyle..." diye ona katıldı, altın zinciri terli göğsüne yapışmış bir butikçi, "Belediye başkanı bu caddeyi temizlemeye kararlı ama..."

Ceketinin kol ağızları erimiş bir muhasebeci, "Yani, bu garibanın boya sandığı mı pislik yaratıyor?" diye sinirli bir sesle sordu butikçiye.

"Hiç canım..." diye onayladı onu bir kafeterya sahibi, "Lahmacun, simit satmıyor ki adam, hadi halkın sağlığı diyelim..."

Orta yaşlı ve gözlüklü bir banka memuresi, tiz bir sesle, "Ne yapalım canım, o da gitsin başka bir iş yapsın," diye kestirip attı.

Genç bir işsiz, "Ya, iş çoktu da..." diye kırgın ve çekingen bir sesle mırıldandı kendi kendine.

"Bu memleket işte bu yüzden adam olmaz," diye küçümseyen bir edayla söze karıştı emekli bir bürokrat, "Kimsenin gözünün yaşına bakmadan işi bitirip düzeni sağlayacaksın ki..."

"Kes lan!" diye tükürürcesine susturdu onu emekli bir fahişe.

Genç boyacı birden ileri geri sallanmaya başladı tepede. Alışverişe çıkmış bir ev kadını, "Ay, bakamıyorum vallahi!" diye üzüntüyle çevirdi başını. O sırada polis ve itfaiye arabaları sirenlerini öttürerek kalabalığı yardılar. Öğle tatili sona ermek üzereydi artık. Bekleyenler son bir kez, genç boyacının boşlukta hafifçe sallanan bedenine ve öğlen güneşinin aydınlattığı esmer başına bakarak uzaklaştılar. Yalnızca işsizler kaldı ortada koca bir kalabalık olarak...

***

Elektrik idaresinde çalışan genç kız, ertesi sabah işe giderken, kaset satan dükkanın önünde bir an duraladı: Dükkânın kapısına yaslanmış kasetçiye genç boyacının ne olduğunu sorarcasına baktı. Genç adam bir an başını önüne eğip sonra yine kaldırdı ve "Kurtaramadılar..." dedi üzgün bir yüzle.

Genç kız dudaklarını kilitleyip başını hızlı hızlı iki yana salladı. Genç boyacıya duyduğu o sıcak, sevgiye benzer acıma duygusuyla iyice kasıldı yüreği. Gözlerini yumdu bir süre, dünyayı lanetlercesine. Sonra döndü, başı önünde yürüyeceği sırada onu gördü: Orada, köşede, güleç yüzü ve çocuksu bakışlarıyla boya sandığının başında oturmuş, ince çelimsiz bedeninden hiç umulmayan gür bir sesle türkü söylüyordu: "Karanfilim burçta burçta..."

EY ÖZGÜRLÜK

Hasan, aynaya son bir kez baktı. Saçı bu sefer fena kesilmemişti galiba. Bir an durdu: Belki de alışmıştı artık. "Alışmak..." diye yineledi içinden. İçinde bulunduğu durumda en korkunç şey buymuş gibi geldi birden. "Her şeyin sinsi bir biçimde, giderek insana doğal gelmesi..."

Berber sessizce ensesini fırçalıyordu onun. Berberlerin dünyanın en geveze insanları olduklarını düşünürdü İstanbul'dayken. Oysa bu adam hemen hiç konuşmuyordu. İlk günler yadırgadıysa bile, sonunda onun bu haline de alışmıştı. Şimdi, "Sıhhatler olsun," diyerek omzundaki örtüyü çekecek ve hemen dönüp traş bıçağını, saç kesme makasını temizlemeye koyulacaktı. Parayı bekliyormuş gibi durmamak için...

Koltuktan kalkıp ceketini giyerken, sararmış yüzünü ve donuk gözlerini iyice açığa çıkaran kısa saçlarına baktı. Aslında saç traşı daha idare ederdi ama o hapishaneye gidiyordu bugün. Orada karşılaşacağı insanlardan çok farklı görünmek istememişti nedense. Traş parasını tezgâhın üzerine usulca koyup kapıya yürüdü. Berber, "Güle güle hoca," diye dalgın bir sesle uğurladı onu.

Başını berber dükkânının renkli kordonlarından dışarı uzattığında yüzüne vurdu ilk damla. Ceketinin yakasını kaldırarak yürüdü. Havanın bozacağını otelden çıkmadan anlamıştı; yine de pardösüsünü ve şemsiyesini almamıştı yanına.

Farklı bir şeyler yaşamak için belki. Islanmak, üşümek, sonra tekrar ısınmanın o, anlık sevincini yaşayabilmek için...

Kentin tek caddesinde, parke taşlarının arasından süzülen yağmur sularına basarak ilerlerken, başını kaldırıp caddenin iki kıyısına dizilmiş irili ufaklı evlere baktı: Bu kente geleli daha birkaç ay olmasına karşın, her evde kimlerin oturduğunu, huylarını, sularını adeta ezbere sayabilirdi. Dahası, birbirleri için neler düşündüklerini bilmese bile, tahmin edebilirdi. Sanki kendini bildi bileli buradaydı... Peki ya hapishanede kimlerle karşılaşacaktı acaba? Aslında gittiği yer başka bir yer olsaydı, içinde, nicedir unuttuğu garip bir heyecan, hatta sevinç bile duyabilirdi. Şimdi ise yalnızca garip bir sıkıntı ve hüzün duyuyordu... Başka şeyler düşünmek istedi kendini zorlayarak. Ancak şu yürüdüğü yolda, soluk alıp verdiği havada ve her türlü gizini çoktan önüne sermiş bu küçük kentte ne düşünebilirdi ki insan? Evet, düşünmeye hiç gerek yoktu: Düzgün adımlarla yürüyeceksin şimdi. Ellerini ceplerine sokmak, ıslık çalmak yok. Köşeyi dönünce çarşıya girmiş olacaksın. Orada sırayla, züccaciyeciye, marketin sahibine, eczacıya, kuyumcuya, çerçeveciye, mobilyacıya, yorgancıya, kırtasiyeciye, temizlikçiye ve ayakkabı-giysi satan mağazanın esnaflarına ölçülü ancak alçak gönüllü bir biçimde selam vereceksin. Onlar da temkinli bir saygıyla karşılık verecekler sana. Nasıl biri olduğunu, İstanbul'dan ta bu taşra kentine niçin tayin edildiğini bilmedikleri için temkinli, çocuklarının öğretmeni olduğun için de saygılı. Bazen içlerinden biri seslenip, "Hoca, bir dakika buyur!" diyecek ve yaklaşıp, "Şu bizim oğlanın durumu..." diye başlayacak söze. Ya da, "Ne dersin, bizim kız okuyamayacak galiba. Okuldan alsak mı diyorum?" diye soracak. Ve kendisinin yanıtları da sorular gibi birbirine benzemeye başlayacak giderek...

Köşeyi dönüp çarşıya girdi. Bir an şaşkın duraladı:

Dükkânların önünde kimsecikler yoktu. Boş sandalyeler bile. Başını kaldırıp yağmura minnetle gülümsedi...

Hapishanenin ağır demir kapısı ardında gürültüyle kapandığında bir an garip bir duyguyla irkildi. Bir süre sallandı olduğu yerde. Sonra, burada yalnızca bir-iki saat kalacağını düşünerek rahatlamaya çalıştı. Görevli gardiyanın ardından hapishane müdürünün odasına doğru yürüdü. Gardiyanın müdüre, geldiğini bildirmesi için kapıda kısa bir süre bekledi. Ancak, içinde gittikçe yükselen kaçış duygusuyla birkaç adım uzaklaştı kapıdan. Sonra, buraya görevli geldiğini, gidemeyeceğini düşünerek öylece kaldı...

Az sonra, aynı gardiyanın ardında koğuşların bulunduğu bölüme yürüyordu. Koğuşların yoğun gürültüsü, aradaki demir kapının bu yanına dek taşıyordu. Demir kapı ardından kapandığında bu kez daha belirgin bir biçimde irkildi. İnce bir sisi andıran sigara dumanlarının ardından baktı sonra: Koğuşların açıldığı geniş taşlıkta pijamayı andıran lacivert üniformalarıyla toplanmış erkek tutuklu ve hükümlüler bir anda sessizleşerek başlarını ondan yana çevirdiler ve garip bir bekleyişle bakmaya başladılar. Hasan ne söyleyeceğini bilemeden ellerini birbirine sürterek durdu. Hazırlıksız geldiği için içinden kızdı kendine. Mahpuslar yavaş yavaş çevresini aldılar. Gözlerinde yanıp sönen lacivert umut ışıklarını gördü o zaman Hasan. Şaşkın bir halde dönüp, yanında dikilen gardiyanların ifadesiz yüzlerine baktı. Sonra yine ötekilere dönüp, adeta kendini savunmak istercesine, "Şey," dedi, "ben görevli olarak bulunuyorum aranızda. Size..." Çevresi sımsıkı sarılmıştı şimdi. Öylesine yakındılar ki kendisine, soluklarını yüzünde duyabiliyordu. Sonunda, "Ben lisede edebiyat öğretmeniyim," diye hızlı bir biçimde konuşmaya başladı, kurtulmak istercesine. "Size Türkçe dersi vermek üzere görevlendirildim..."

Derin bir sessizlik egemen oldu tüm taşlığa. Hasan, çev-

resini almış adamların gözlerindeki umut ışıklarının kardığını gördü şaşkınlıkla. Ve dağılan bir tespihin taneleri gibi, ağır ağır çevresini boşalttı tüm mahpuslar. Hasan, çökmüş omuzlarıyla ve ayaklarını sürükleyerek uzaklaşan bu insanların ardından baktı bir süre. İçinde, susturmaya çalıştığı o kaçış duygusunu engelleyemedi bu kez. Farkında olmaksızın geri geri kapıya doğru yürüyerek sürgüyü tuttu, çekti.

"Bir dakika hoca!"

Dönüp baktı: Hayır, gardiyanlardan biri değildi. İnce, uzun boylu, açık alınlı bir hükümlüydü seslenen. Adam, dalgalanan kalabalığı yararak yaklaştı ve buruk bir gülümsemeyle, "Kusura bakmayın" diye başladı söze, "Ortalıkta yoğun bir af söylentisi var da. E, sizin de bu konuda bir şeyler söyleyeceğinizi, bir haber vereceğinizi sandılar. Hepsi, malûm, umutla bekliyorlar..." İriyarı, tıknaz bir hükümlü, "Sen beklemiyor musun sanki?" diye kafa tutarcasına sordu genç hükümlüye. "Onun durumu farklı," diye esmer, bıyıklı bir tutuklu yanıtladı onu, "O siyasi..."

Genç "siyasi", "Buyur hoca," dedi yüzü hafifçe seyirerek, "sen bizim kusurumuza bakma..."

Hasan, kalabalığa doğru bir-iki adım attı. Kendini hiç böyle anlamsız, hatta gülünç hissetmediğini düşünerek çarpık bir gülümsemeyle baktı çevresine...

Birkaç dakika sonra ders başladı. Lacivert üniformalı öğrenciler yan yana dizili sandalyelerde hafif alaycı ya da utangaç yüzlerle oturmuşlardı. Hasan bu bakışları görmezlikten gelerek, ancak içinde aynı anlamsızlık duygusuyla, ilk kuralları anlatmaya başladı. İki saat boyunca, sesinin kendisine gitgide yabancılaştığını hissederek sürdürdü dersi. Ancak, iki saat boyunca mahpuslar zaman zaman aynı utangaç ya da alaycı yüzlerle, öğrendiklerinin ne işe yarayacağını ya da sonunda diploma alıp alamayacaklarını sorsalar da, sık

sık ciddileşerek af konusuna dönüyorlardı. "Dışarıda hava nasıldı? Af ne zaman, kimler için çıkacaktı? Çıkmama ihtimali de var mıydı? Hoca ne düşünüyordu?" Hasan, yanıtlarının karşısındaki insanlar için yetersiz olduğunu bilmenin sıkıntısıyla, tek tük sözcüklerle karşılık veriyor ve her seferinde, sorulara son vermek istercesine başını önüne eğiyordu.

Gruptan uzakta oturmuş olan genç "siyasi" ise hiç konuşmuyordu. Gözlerini dikmiş, bir şeyleri anımsamak istercesine bakıyordu Hasan'ın yüzüne. Hasan bir an soluklanmak için durduğunda karşılaştı bu bakışlarla. Genç siyasinin gözleri, yalnızca gözleri birini anımsatıyordu sanki kendisine. Üstelik, garip bir yakınlık duymuştu ona birden. "Siyasi olduğu için herhalde..." diye geçirdi içinden.

Ders bittiğinde mahpuslar gitmeye hazırlanan öğretmenlerinin çevresini sardılar. Bu kez daha sevecen yüzlerle bakıyorlar, zaman zaman onun omzuna, kollarına dokunarak birbirine benzeyen sorular soruyorlardı. İçlerinde fıkra anlatmaya kalkan bile vardı. Hasan üzgün bir yüzle baktı hepsine: Gitmesini hiç istemiyorlardı... Onlara dışarının havasını getirmişti, biraz daha solumak istiyorlardı bu havayı. Bu kez içtenlikle gülümsedi ve biraz da kendilerinden söz etmelerini istedi: Ne yapıyorlardı? Vakit nasıl geçiyordu burada?

Başından beri kendisini yumuşak, güleç bir yüzle izleyen bir hükümlü, "En çok top oynuyoruz hocam" dedi, "Voleybol. İki takım kurduk. Bir yanda müebbetler, öbür yanda hafifler..." Hasan'ın güldüğünü görünce, "Hafife alma ha," dedi aynı güleç yüzle, "iyi kötü bir ağımız bile var. Antrenörümüz de şu siyasi arkadaş..."

"Siz hiç voleybol oynadınız mı hoca?"

"Siyasi" idi soruyu soran. "Evet," dedi Hasan, "Lisede uzun yıllar oynamıştım." Siyasi, bıyıklarını çekiştirerek dalgın bir yüzle, "Hımm," diye başını salladı.

"Bizimle oyanasana be hoca!" diye bağırdı arkadan bir mahpus, "Yani, illa da gitmen gerekmiyorsa..."

Hasan bir an ikircikli durdu. Sonra gardiyanların yüzlerine baktı sorarcasına. Bir tepki görmeyince, "Pekâlâ" dedi, "Ama hangi takımda oynayacağım?"

"Bizimle oyna hoca..." diye çekiştirdi kolundan, ince çelimsiz bir hükümlü, "Müebbetler güçlü, sen bizden ol gel..."

İlk set müebbetlerindi. İkinciyi ucu ucuna aldı "hafifler". Sürmekte olan üçüncü set boyunca da, oyuncu ve seyirci hükümlü ve tutukluların, sayı yapıldığı andaki çocuksu tezahüratları uç noktaya ulaşmıştı. Hasan bile aylardan beri duymadığı garip bir coşkuyla oynuyordu bir saattir. İki takımın amigolarının yönlendirdiği grupların sevinç ve düş kırıklığı çığlıkları, Hasan'ın ilk kez duyduğu sunturlu küfürler avlunun yüksek duvarlarını aşarak kurşuni gökyüzüne ulaşıyordu. Ve ara sıra çiseleyen kararsız yağmura aldırış etmiyordu kimse...

Hasan son servisi atıp ileri fırladı. Karşı taraftan top beklerken bir fısıltı duydu birden o yoğun gürültünün içinde: "Şair..." diye sesleniyordu biri ona fısıltıyla. Gözlüklerini çıkarmış olduğu için gözlerini kısarak baktı: Müebbetlerin takımında oynayan ve o anda ağın hemen ardında duran siyasiydi bu. "Şair! Sen misin?" diye soruyordu... Hasan'ın top bekleyen elleri havada öylece asılı kaldı. "Şair..." demişti, "Şair..." Birinin kendisine böyle seslendiğini duymayalı yıllar oluyordu. En az on yıl. "Şair," lisedeyken arkadaşlarının kendisine yakıştırdıkları bir isimdi. Şiir yazdığından değil, çok okuduğundan. "Şair" demişti şimdi ağın öte yanından bakan ve hakkında, siyasi hükümlü olduğundan başka bir şey bilmediği bu insan ona... Kimdi bu? Yükselen çığlıklarla sıçradı birden yerinden: Maç bitmişti. Kazanan yine müebbetlerdi. Hasan şaşkın, baktı çevresine: Yenik takımın oyuncuları seyircileriyle tartışıyor, kazanan takım ise kutlamala-

rı kabul ediyordu. Gözleriyle siyasiyi aradı mahpusların arasında: Yoktu. Ağır ağır yürüyüp avlunun kenarındaki banklardan birine oturdu. Başını elleri arasına alıp düşünmeye, geçmişin yüzlerini ve çağrışımlarını toparlamaya çalıştı. Ancak, birinin sırtına dokunmasıyla kaldırdı başını: Siyasiydi, eski yüzlü bir havluyu usulca onun sırtına koyuyordu. "Terlisin..." diye mırıldanarak. Sonra sessizce oturdu yanına. Hasan ise kıpırtısız bakıyordu ona: O, sırtına havlunun koyulduğu "an" sanki art arda yinelendi gözlerinin önünde. Ve birden anımsadı. İrfan'dı bu! Lisede aynı takımda voleybol oynadıkları ve her maçtan sonra sırtına, "Terlisin" diyerek bir havlu koyan İrfan... Şimdi yanına oturduğunda, yüzünü yandan görünce, daha iyi... İrfan... En yakın arkadaşlarından biriydi o günlerde. Nasıl da tanıyamamıştı onu? Sorusuna yanıt verir gibi, "Bıyık bırakmışsın..." dedi.

Yanındaki yorgun bir gülümsemeyle, "Sen de..." diye karşılık verdi, "Üstelik gözlük de takmışsın."

"Saçların da dökülmüş..."

İrfan bir şey söylemeden öylece, durgun baktı bu kez.

"Şey..." diye mırıldandı Hasan, "ne kadar oldu?"

"İki yıl..."

"Müebbete mi mahkûmsun gerçekten?"

"Yoo," diye güldü İrfan acıtan bir gülümsemeyle, "Yalnızca yirmi yıla..."

"İnanılmaz. Yirmi yıl..."

"Bence de..." dedi beriki yüzü hafifçe seyirerek. Sonra, "Beni bırak da kendinden söz et bakalım," diyerek elini Hasan'ın omzuna koydu, "Sürgünde misin burada?"

Hasan ona, sürgünde olmasa bile bir sürgünün duygularını yaşadığını söylemeyi düşündü önce, ancak arkadaşının durumuyla karşılaştırınca birden çok anlamsız buldu bunu. "Öyle sayılır..." diye kısaca yanıtladı.

"Evet..." diye mırıldandı o vakit İrfan, önüne bakarak. "Duvar aynı duvar, değil mi? Biraz geniş, biraz dar, ama aynı duvar..."

Hasan tedirgin bir sessizlikle durdu. Bir şeyler söylemeliydi. Zorladı kendini. Ne konuşabilirlerdi? Sorumsuz bir güzellikte yaşanmış geçmiş günleri mi? Geleceğe dair düşlerini mi? Şu anda yaşadıklarını mı? İrfan'ın yaşadıkları yansımıyor muydu yüzünden sanki? O coşku, yaşam dolu genç insan şu yanında oturan bitkin, sinirli, içine kapanık adama nasıl dönüşmüştü? "Ne yapabilirim?" diye düşünerek baktı arkadaşının yüzüne. Somut ne yapabilirdi onun için? Para verebilirdi. Paraya ihtiyacı olmalıydı. Ancak böyle bir şey alçaltıcı, hatta komik geldi birden. Veremezdi. Oysa geçmişte ne çok bölüşmüşlerdi paralarını. Borç paranın lafı olmazdı aralarında, yalnızca paylaşılan coşkular konuşulurdu. İçinde o anda yükselen ağlama duygusunu bastırmak istercesine burnunu üst üste çekti. O vakit İrfan yaralı bir sevecenlikle hafifçe vurdu sırtına, "Üzülme..." diye mırıldandı. Hasan ise ezik bir biçimde, adeta suçlu bir yüzle baktı ona: Biraz sonra çıkıp gidecekti. Bu durumda gitmek, ona ihanet etmekti sanki...

"Seni gördüğüme çok sevindim..." diye konuşmaya başladı o sırada İrfan, "Burada malûm, hep aynı yüzler, aynı konuşmalar, aynı davranışlar... Yalnızca insana, yani konuşmaya olan gereksinimini gidermek için sürdürdüğün yüzeysel ilişkiler..."

Hasan adeta heyecanlanarak, "Çok iyi anlıyorum" dedi, "aslında aynı şeyleri yaşıyorum galiba. Yani, biraz farklı bir biçimde de olsa..." Sonra hüzünlü bir gülümsemeyle bir an arkadaşını süzerek, "Neyse ki seni buldum," diye ekledi, "Bundan sonra sık sık görüşeceğiz artık..."

İrfan ona biraz daha sokuldu ve "Biliyor musun?" dedi, Hasan'ın kolunu hafifçe sıkarak, "İçimde hep bir şeyleri ka-

çırmış olduğum duygusu var... Hep geç kaldığım duygusu... Sanki bir gün buradan kurtulsam bile sürecek bu duygu..."

Hasan bu kez onu onaylarcasına dalgın bir yüzle başını salladı. Sonra birden yüzünü öte yana çevirerek, "Benim de," dedi, "Lanet olsun, benim de..." Ardından sıkıntıyla fırladı ayağa. İrfan da ağır ağır kalktı yerinden. Gardiyan onlara doğru yaklaşıyordu.

"Gitme vaktin geldi galiba..." dedi İrfan, düş kırıklığıyla.

Hasan hüzünle baktı arkadaşının yüzüne bir süre. Sonra ikisi de aynı anda sokuldular birbirlerine ve ezik bir sevgiyle usulca kucaklaştılar. Çevredeki mahpusların şaşkın, garipseyen bakışları arasında bir süre sarılı kaldılar öylece. Sonra Hasan isteksizce sıyrılıp döndü; az önceki coşkularını yitirmiş bir halde, dalgın bakışlarını adeta duvarların ötesine dikmiş öteki mahpusları elini hafifçe kaldırarak selamladı. Kamburunu çıkararak ağır adımlarla kapıya yürüdü. Önünde yürüyen gardiyanı çıkışa dek düşteymişçesine izledi. Demir kapı ardından yine gürültüyle kapandığında irkilmedi bu kez. Hızlı hızlı soluk almaya başladı yalnızca. Oysa açık havaya çıkınca rahatlayacağını sanmıştı gardiyanı izlerken. Üstelik yağmur da yağmıyordu artık. Uzaktan akşam ezanının sesi ona dek ulaştı. Şimdi çarşıdaki esnafın çoğu, ceplerinden çıkardıkları takkeleri başlarına geçirerek camiye ilerliyor olmalıydılar. Dükkânlar aynı saatte kapanacak, televizyonların sinsi mavi ışıkları aynı anda yayılacaktı evlerden dışarıya. Kahvelerde aynı erkek yüzleri, aynı konuşmalar ve soğuk otel odasında aynı ölümcül yalnızlık... Üstelik gidebileceği bir hapishanesi bile yoktu. Acı bir alayla gülümsedi. Ağır adımlarla yürümeye başladı. "Yapacak bir şey, gidebilecek bir yer mutlaka olmalı..." diye geçirdi içinden. "Belki yarın atlar bir otobüse, giderim uzaklara..." Uzaktan bir sarhoşun kahkahası ve bir köpek havlaması art arda yadsıdı sanki

bu düşüncesini. Birden durdu Hasan. "Evet," dedi, "gidebilirim. Gitmeliyim. Hem de hemen!" Hızlı adımlarla, kaldığı otele doğru yürümeye koyuldu.

***

Az sonra, elinde küçük bavulu, otobüs terminalinin önündeydi. Bilet satan görevli yemeğe gitmişti. Terminalin önündeki parka doğru yürüyüp, hemen oracıktaki bir banka oturdu. Bir an önce o otobüse binip buralardan gitmek, bu taşra kentinden, bu kısır ilişkilerden kurtulmak, yeniden özgürlüğüne kavuşmak istiyordu. Sakinleşmek için, gözlerini kapatıp derin derin soluk alıp vermeye başladı. Uzaktan izleyen biri onun bir meditasyona daldığını düşünebilirdi. Giderek sakinleştiğini, derinleştiğini hissetti Hasan. Az sonra, adeta içinde bulunduğu zamanı, yeri unutacak kadar derinleşmişti. Birden gözlerinin önünde kendisini gördü. Yani, aynı kendisine benzeyen birini... ama sanki daha dingin, daha bilge bir görünümdeydi karşısındaki varlık. Hasan, duyduğu şaşkınlığa karşın açmadı gözlerini. O görüntüyü yitirmek istemiyordu nedense. Az sonra karşısındaki görüntünün onunla konuştuğunu duydu. Sözcüklerle konuşmuyordu ama, sözleri Hasan'ın kafasında düşünceler olarak beliriyordu.

"Demek özgürlüğe kavuşmak için kaçıyorsun..." dedi karşısındaki varlık.

Hasan şaşkın ve sessiz bir kabulle durdu. O zaman, "Boşuna bir çaba..." dedi karşısındaki. Sesinde alay yoktu. Bilgece bir öngörüyle konuşur gibiydi sanki. "Boşuna bir çaba, çünkü özgürlüğü hiçbir yerde bulamazsın. Nereye gidersen git..."

"Neden?" diye karşı çıktı Hasan yine düşünce sesiyle, "Eğer ulaşılamayacak bir şey olsaydı, uğrunda bunca mücadele verilir miydi?"

"İnsanların çoğu aynı yanılsamanın büyüsüne kapılmış da ondan," diye karşılık verdi görüntü. "Ama kim özgür? Ne-

rede o özgürlük ütopyası?"

"Bu da ne demek?" diye biraz sinirlenerek karşı çıktı Hasan. "Amma da nihilistçe bir düşünce bu."

"Sadece gerçekçi..." dedi karşısındaki. "Evet, arkadaşına göre biraz daha bağımsızsın sen, bu taşra kentinden kaçarak da biraz daha bağımsızlık kazanacaksın, özgürlük değil. "

"Evet," dedi Hasan onun sözünü keserek, "nereye gidersem gideyim toplumsal, siyasal, dinsel, geleneksel ya da ailevi baskılarla, kısıtlamalarla karşılaşacağımı biliyorum..."

"Ben dışsal etkenlerden söz etmiyorum," dedi beriki. "Ben senin içindeki özgürlük-karşıtlarından söz ediyorum. İnsanın zihni, düşünceleri belli öğretilerle sınırlanmışsa, insan kendi inançlarının, önkabullerinin, önyargılarının esiriyse, insan kendi arzularının, bencilliğinin, korkularının, kuşkularının, endişelerinin, üzüntülerinin, karamsarlığının, nefretinin, suçluluk duygusunun, bir sürü önemsiz sorunun, ayrımın tutsağıysa, insan fiziksel ya da duygusal bağımlılıkların kölesiyse, insan tüm ömrü boyunca bir öğretiye uygun yaşamak, başarılı olabilmek, kabul edilmek, birilerini taklit etmek, güzel, zeki, kültürlü, sevimli görünmek, ünlü olmak, güçlü olmak, önemli biri olmak, birilerine hükmetmek çabasındaysa, insan sürekli bu maskeleri taşıyorsa, insanın zihni sükûnet içinde değilse özgürlükten söz edebilir miyiz? Sürekli bir güvence arayışında olan insan özgür olabilir mi? Nereye gidersen git, bunları da birlikte sürüklemeyecek misin?"

Hasan beyninde yankılanan bu sözlere verecek bir karşılık aradı, bulamadı. Onun yerine, "Peki, özgürlük nedir?" dedi teslim olmuş bir halde.

"Özgürlük bir ruh halidir..." dedi içindeki görüntü. "Özgürlüğü dışarıda değil ancak kendi içinde bulabilirsin. Az önce saydığım tüm bu şeylerden kurtulduğunda ona doğru bir adım atmış olursun. Ama yalnızca bir adım..."

Görüntü giderek silikleşmeye başlamıştı, "Dur!" dedi Hasan son bir çabayla. "Ona tümüyle nasıl ulaşırım, onu söyle..."

"Bildiğin her şeyi unut..." diye uzaklaşıp küçülürken seslendi içindeki görüntü, "Tüm inançlarını, tüm önkabullerini, tüm değer yargılarını derinlemesine sorguladığında, göreceksin ki yavaş yavaş onlar gerçekliklerini yitirecekler. Özgürlük yolunu senden önce arayıp bulmuş bilgelerin yolunu bul... İçine dön, farkındalığını kendi içine çevir, kendini aydınlat. Kendini bul..."

Görüntü tamamen kaybolmuştu gözlerinin önünden. Hasan öylece gözleri kapalı durdu bir süre. Ses hâlâ yankılanıyordu tüm varlığında. Ayak seslerine gözlerini açtı: Otobüs şirketinin görevlisiydi gelen. Bir an gidip bilet almakla, orada kalmak arasında bocaladı. Sonra döndü, hafiften bir ıslık çalarak ana yola doğru yürümeye başladı...

İÇİNDEKİLER

1. Kadırga'da Son Horon / 5
2. Sisin Ardındaki Yüz / 24
3. Dağlarda Toplu Ölüm / 35
4. Son Tablo / 42
5. Likyalı Gülpembe / 57
6. Korkunun İstatistiği / 67
7. Gam Köyü Nerede Kaldı? / 75
8. Hacer ile Aslı / 79
9. Ağlamak Yasak / 98
10. Sessiz Çığlıklar / 112
11. Yolun Sonundaki Işık / 135
12. Küçük Çocuk ile Yaşlı Sıvacı / 151
13. Uyumsuzlar / 167
14. Detroit'te Bir Kahve / 175
15. Yukarıdaki Çocuk / 185
16. Nükhet'in Sıkıntısı / 196
17. Boyacının Türküsü / 202
18. Ey Özgürlük / 212